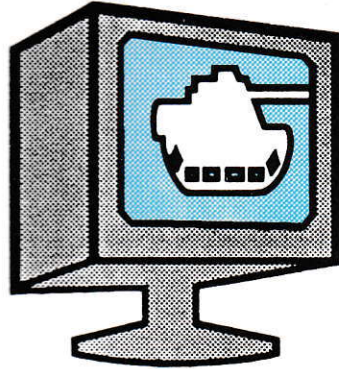

Nyt. szám: 690/597/MH HSZK

212 sz. példán

Nyt. szám: 1026/664

KATONAI LOGISZTIKA 4. ÉVFOLYAM 1996. 1. SZÁM

KATONAI LOGISZTIKA

Anyagi-Technikai Biztosítás

Érkezett:

az MH RIKMF-hez

1996. év 05. hó 28. nap

4. ÉVFOLYAM
1996. 1. SZÁM

Megjelenik negyedévenként
A MH ATFCSE-ség belső kiadvány

„Tactics is the art of the logistically possible”

„Harcászat a logisztikai lehetőségek művészete”

KATONAI LOGISZTIKA

Anyagi-Technikai Biztosítás

TARTALOMBÓL :

- A haderőátalakítás hatása a logisztikai biztosítás elméletére és gyakorlatára
- A hadszíntér-előkészítés haditechnikai biztosítási szakfeladatai
- Az akadémiai anyagi-technikai kétéves alapképzés tapasztalatai és elképzelt jövője a Nemzetvédelmi Egyetemen
- Bemutatkozik a Magyar Minőség Társaság
- Anyagok és eszközök nyilvántartása, mozgatása (esettanulmány)

1996

1

MH ATFCSE-SÉG BELSŐ KIADVÁNYA

Szerkesztő bizottság

Elnök

Dobó Péter

Tagok

Fehérvári Tamás, Domine János,
Svéd László, Szenes Zoltán, Csűrös János,
Kiss László Ferenc

Szerkesztőség

Főszerkesztő

Szűcs László

Felelős szerkesztő

Tóth József

Felelős kiadó

Littomiczky János

Készült: 270 példányban

Egy példány: 147 lap

KATONAI LOGISZTIKA

A HADERŐÁTALAKÍTÁS HATÁSA A LOGISZTIKAI BIZTOSÍTÁS ELMÉLETÉRE ÉS A GYAKORLATI MEGVALÓSÍTÁSRA

Dobó Péter, Baranyi Ferenc¹

A rendszerváltozást követő években a megváltozott politikai, társadalmi viszonyok, a kedvezőtlen gazdasági változások folyamatosan napirenden tartották a biztonságpolitika és a honvédelmi politika új alapokra helyezésének gondolatát, a Magyar Honvédség védelmi elvekre alapozott átalakítását.

A folyamat eredményeként kialakultak az új biztonságpolitikai elvek, elfogadásra került a Honvédelmi Törvény és Országgyűlési határozat született a Magyar Honvédség középtávú átalakítására.

A strukturális átalakulás, a gazdasági lehetőségek és szabályzók alapjaiban változtatták meg a Magyar Honvédség béke és háborús finanszírozási, ellátási rendszerét. Ezen tények szükségszerűen követelik meg az anyagi-technikai biztosítás (logisztika) elveinek, feladatrendszerének, strukturájának újbóli átgondolását, a megváltozott helyzet-höz történő igazítását.

Cikkünkben a teljesség igénye nélkül fogalmazzuk meg - s mint vita-anyagot adjuk közre - az átalakítás folyamatában szerzett elméleti tapasztalatokat és gondolatokat.

Az elmúlt években lezajlott politikai, társadalmi és gazdasági folyamatok következményeinek hatására a biztonságpolitika új alapokra helyezésével megkezdődött a Magyar Honvédség védelmi elvekre alapozott átalakítása.

---

1 Dobó Péter vezérőrnagy, MH Anyagi-technikai főcsoportfőnökhelyettes, Baranyi Ferenc alezredes, MH ATFCSF-ség Hadműveleti és Kiképzési Osztály, kiemelt főtiszt

Az átalakítás egy jelenleginél kisebb, hosszútávon egy modernebb haderő kialakításával kell, hogy együtt járjon.

Az átalakítás eddigi folyamatában a hadrendi elemek száma mintegy 18 %-al csökkent, amely nem járt együtt arányos szervezet csökkenéssel és a megmaradt létszám szétaprózódott a sok szervezet között.

Nem célunk, hogy a megváltozott struktúrát működés szempontjából elemezzük és értékeljük, hiszen a meghatározott létszámok által determinált szervezeti keretek között kell megtalálni a feladatok megoldásának legoptimálisabb módját.

Mint ismeretes az MH ATFCSF-ség és alárendelt szervezeteinek átalakítása 1998 végére fejeződik be, amely új összetételű és feladatrendszerű központi logisztikai szervezetek megalakításával jár.

Az anyagi-technikai biztosítási feladatok eredményesebb végrehajtása érdekében különböző szinteken és intézményekben kutatómunka folyt és megfogalmazódott, igényként merült fel, s távlati elképzeléseinkbe is beillik, hogy az anyagi-technikai biztosítást egy új rendszer, a logisztika váltsa fel.

A cikkünk így a központi tagozatban egy feltételezett, átalakuló szervezet logisztikai biztosítási feladatrendszer alapjainak felvázolását vállalhatja magára. Ennek megfelelően célunk az, hogy alapot nyújtson a logisztikai biztosítás tervezéséhez és segítse az egységes értelmezést a jelenleg tervezett szervezeti keretekben. Elveket adjon a logisztikai szervezetek háborús felkészítéséhez, kiképzéséhez, a biztosítási feladatok meghatározásához és megszervezéséhez.

A logisztikai biztosítási alapelvek

A Háborús Szakutasítás-tervezetben megfogalmazott alapelvek alapvetően az új szervezeti struktúrában sem változnak, természetesen az anyagi-technikai biztosítási rendszer módosulásával az alapelvekben is korrekciókat kell elvégezni, de ez túlmutat az 1998. éven.

Az eddig alkalmazott alapelvek az előjáró felelősségének; az ágazati, tagozati ellátásnak; a területi ellátásnak; az autonómiának; a nemzet-

gazdasági bázisokra történő támaszkodásnak és a tartalékképzésnek az elve változatlanul érvényesek, azonban a változások következtében prioritási átrendeződésekkel kell számolni.

Az elkövetkezendő időszakban az ismert gazdasági körülmények, a logisztikai szervezetek karcsúsítása, a készletképzés és annak alapján az anyagok tárolása tekintetében elsőbbséget élvez **a nemzetgazdasági erőforrásokra történő támaszkodás elve**. A közép és nagyjavítási kapacitások drasztikus csökkenése miatt ez erőteljesebben érvényesül a technikai biztosítás területén; a középjavítások 70 %-a, a nagyjavítások 100 %-a tevődik át a HM RT-kre és nemzetgazdasági bázisokra.

A hadtáp szolgálati ágak területén az anyagok tárolása, és szolgáltatások igénybevétele 70-80 %-ban a nemzetgazdasági bázisokról valósul meg.

A jelen időszakban a fentieket figyelembe véve akkor megalapozott a logisztikai biztosítás tervezése és végrehajtása, ha minden területre kiterjedően a polgári szférából, a nemzetgazdasági igényeink visszaigazoltak.

A nemzetgazdasági bázisok felhasználása csak részben érintheti, alapvetően nem befolyásolhatja a hadműveleti, harcászati szint és az alatta megvalósuló ellátási feladatokat, de mint kiegészítő bázisokat számításba kell venni már ezeken a szinteken is.

A szervezeti átalakítás időszakában az **autonómia elve** továbbra is meghatározó marad. A logisztikai szervezeteket úgy kell kialakítani, hogy az autonómia *hadtesttagozat helyett a gépesített hadosztály tagozatokban* érvényesüljön.

Az átalakítás folyamatában ennek szervezeti feltételei kialakulóban vannak, *békében a logisztikai ezredek és minősített időszakban a logisztikai dandárok* létrehozásával. De figyelembe kell venni, hogy az integrált struktúrájú logisztikai szervezetek még korán sem jelentik önmagukban a megbízható tárgyi, személyi és működési feltételekkel rendelkező ellátási rendszert.

A védelem megváltozott tartalmának hatása a logisztikai biztosításra

A védelmi koncepció az ország szuverenitásának, területének, lakosságának, anyagi javainak megvédését tűzi ki célul, aktív védelmi hadművelet megvívásával, melynek két alapvető típusával számolhatunk:

- az egyik típus a hagyományos mélyen lépcsőzött védelem;
- a másik a csapatok aktív tevékenységével számoló találkozó ütközetekre, harcokra épülő védelem.

Mindkét típusba bele kell illeszteni a háborús küszöb alatti válságkezeléssel összefüggő feladatrendszert az Alkotmány 19/E §-a értelmében.

A védelmi koncepció alaptípusai lényegesen eltérnek egymástól, s a kettő együttélése még bonyolultabb a logisztikai biztosítás megszervezése szempontjából.

Az első típusú védelmi tevékenységben alapvetően a hagyományos védelem érvényesül és ennek megfelelően kell felépíteni és működtetni a logisztikai rendszert. Ez a klasszikus rendnek megfelelő megtervezést, megszervezést feltételez, amely kiforrott elmélettel rendelkezik.

A második koncepció a hadászati védelemben a csapatok támadó és védelmi jellegű tevékenységével számol, amely már jó néhány sajátosságot takar a logisztikai biztosítás rendszerében.

Ebben a koncepcióban a logisztikai rendszert úgy kell felépíteni, hogy – az önálló tevékenység mellett – a szükséges anyagi-technikai manőverek végrehajtására a központi tagozatot kell szétbontakoztatni és átalárendelésekkel biztosítani a legmagasabb harcoló tagozat önállóságát. Ezzel párhuzamosan az eddigieknél nagyobb lesz a nemzetgazdasági bázisok részvételi aránya az ellátásban.

A seregtest szinten a két változat együttes megléte - amely az összefegyvernemi vezetés megítélése szerint a legvalószínűbb -, egy jellegzetes, eddig nem tervezett és gyakorolt logisztikai biztosítási rendszer működését követeli meg. Ezért a szervezetek felkészítésénél kiemelkedő jelentőségű

lesz az általános felkészítés mellett, a konkrét feladatra történő felkészítés.

Fel kell készülni a csapatok alkalmazását illetően békehelyőrségből, menetből végrehajtott ellenlökések megbízható logisztikai biztosítására, s az ellenlökés sikertelensége esetén a védelem felépítésének megfelelően a logisztikai szervezetek átcsoportosítására és telepítésére. Ezt feltételezve az eddig ismert biztosítási elvek egy újabb elvvel is kiegészülnek, ez pedig a **rugalmasság elve**. A rugalmasság azt jelenti, hogy mind a központi, mind a csapatok anyagi készleteivel, logisztikai szervezeteivel úgy kell manőverezni, hogy minden időben lehetővé tegye az operatív beavatkozást, ugyanakkor szervesen illeszkedjen az adott kötelék hadműveleti, harcászati felépítéséhez.

Mit jelent ez a gyakorlatban? Ismert, hogy a védelem négy jól elhatárolható területet foglal magába:

- 1.) A szárazföldi csapatok hadműveletei, ütközetei és harcai.
- 2.) A légvédelmi hadművelet.
- 3.) Az ország területén az objektumok védelmi feladatai.
- 4.) A hadműveleti fő irányon kívüli területek katonai ellenőrzése.

A központi tagozatban a logisztikai biztosításnak ezen területeknek megfelelően kell funkcionálnia és működnie, természetesen nem minden területen azonos erő kifejtéssel és a logisztikai szervezetek szétforgácsoolásával.

A fentiekből következik, hogy a logisztikai biztosításban a központi szervezetek fő erő kifejtését, a nemzetgazdasági erőforrások zömét a szárazföldi csapatok tevékenységére és a légvédelmi hadműveletre kell összpontosítani.

A logisztikai biztosításnak megbízhatóan kell működnie - természetesen egyazon időszakban - az objektumvédelmi és területellenőrzést végrehajtó csapatok irányába is. Ennek alapját az önállóság, a központi tagozat - benne a nemzetgazdasági források - és a végrehajtó csapat kapcsolata képezi. Ennek kiművelése átfogóan még nem történt meg, különösen nem, ha figyelembe vesszük a logisztikai biztosításra hivatott szervezete-

ink rendkívül szűk keresztmetszetét és az integrációból adódó felkészültségét.

A logisztikai szervezetek helye, szerepe a hadműveleti felépítésben, harcrendben

A logisztikai szervezetek a hadműveleti felépítés (harcrend) szerves részét képezik. Különböző szinteken mint összekötő kapcsok működnek a csapatok ellátásában a tagozatok és a nemzetgazdaság között. Az ellenség főcsapás-irányától oldalra, a hadműveleti felépítést figyelembe véve *szélességben és mélységben tagoltan* kell elhelyezkedniük, működniük. A szervezeteik kialakításánál éppen ezért törekedni kell *a megosztott* alkalmazás feltételeinek megteremtésére.

A települési helyek kiválasztásánál a hadműveleti terület lehetőségeinek figyelembe vételével fel kell használni a meglévő stacionér, polgári és katonai objektumokat.

A központi tagozatba azon honvédségi és nemzetgazdasági stacionér elemek tartoznak, amelyek végrehajtják szárazföldi és repülő légvédelmi haderőnemek, a központi rendeltetésű szervezetek és a HVK közvetlenek logisztikai biztosítását.

Amennyiben a fegyveres konfliktus nem követeli meg az MH egyidejű alkalmazását, a mobil logisztikai szervezetek csak részben bontakoznak szét olyan mértékben, hogy a feladatot megoldó összefegyvernemi, fegyvernemi és szakcsapatok logisztikai biztosítása a követelmények szintjén valósuljon meg. Így létrehozásra kerülhet az ATKK, ÚTKK, egészségügyi dandár részleg települhet, szállítózászlóalj, vontatózászlóalj bontakozhat szét.

A megalakítási helyeiken maradó mobil logisztikai szervezetek felkészülnek a MH többi csapatai alkalmazásának megfelelően új működési helyek elfoglalására.

A központi tagozatból kijelölt megerősítő erők alkalmazásra kerülhetnek, a gépesített hadtest védősávjában vagy a gépesített hadosztály harctevékenységi körzetében.

A hadműveleti tagozatban gépesített hadtest alárendeltségében lévő javítózászlóalj, egy változatban a hadműveleti tagozat második lépcsője érdekében hajthatja végre feladatát.

A logisztikai dandár a hadosztály harctevékenységi körzetében működik, s a szélességi kiterjedést figyelembe véve a csapatok arányának megfelelően előtérbe kerül a mélységi megosztás mellett a szélességi tagoltság.

A harcászati tagozatban dandárok *logisztikai zászlóaljai* az összpontosítási körletben, annak hátsó határán helyezkedhetnek el, s a konkrét harctevékenység kialakulásának megfelelően csoportosítva oldják meg feladataikat.

A válságkezelésben résztvevő zászlóalj harccsoportok alkalmazási körletében települnek a *logisztikai századok* és a bázislaktanyára mint ellátási forrásra alapozva hajtják végre a logisztikai biztosítást.

A logisztikai biztosítás tagozati felépítése

A logisztikai szervezetek a hadművészet elmélete és az összefegyvernemi csapatok felosztásának megfelelően **tagozatonkénti rendszerben épülnek fel, mely magában foglalja a hadászati, hadműveleti és harcászati** tagozatokat.

A hadászati vagy központi tagozatba soroljuk a *Központi Logisztikai Szervezetek Parancsnoksága* és alárendelt katonai szervezeteit, kiegészülve a kijelölt nemzetgazdasági erőforrásokkal és bázisokkal.

A hadműveleti tagozatba sorolandó a *gépesített hadtest, a gépesített hadosztályok és létrehozásuk után a Területvédelmi és Tartalékerők Parancsnoksága logisztikai szervezetei.*

A harcászati tagozatba a *dandárok, az ezredek, önálló zászlóaljak és osztályok logisztikai egységei* tartoznak.

A középtávú átalakítás struktúrájában a hadműveleti tagozatban se-regtest szinten logisztikai szervezet csak javítózászlóalj található. Amennyiben megtartjuk a tagozati ellátási alapelvet, úgy a központi tagozatból

a hadműveleti logisztikai lépcső létrehozása szükségessé teszi, alapvetően a mobil szervezetek gépesített hadtestnek történő át-alárendelését.

Ezek a következők lehetnek:

- 1-2 anyagtároló-kiadó körzet (ATKK), számvetési alap a hadosztály;

1-2 üzemanyag-tároló kiadó körzet (ÜTKK), számvetési alap a hadosztály;

- vontatózászlóalj;

- tábori jellegű egészségügyi szervezetek (egészségügyi zászlóalj, sebesültszállító gépkocsi század);

- közúti kommandáns erők.

A tagozati ellátási rendszert természetesen továbbra is rugalmasan kell értelmezni, s azon tagozatot, amelyben csak újraelosztási funkció jelenik meg, az anyagok felhasználáshoz történő további előkészítését nem végzik, az ellátás rendszeréből ki kell hagyni. Ez az elv érvényesülhet a gépesített hadtest vagy gépesített hadosztály tagozat kihagyásával a központi raktárból a dandárokhoz történő anyagkiszállításnál, illetve az ATKK-ból történő anyagvételezés esetén az összefegyvernemi, fegyvernemi csapatok logisztikai szervezeteinek bevonásakor.

A csapattagozatban a logisztikai szervezeteknél alapvető módosulás következett, illetve következik be. A szervezetek kialakításánál az eddig önálló ellátó, javító, kommandáns kapacitás integrálódott egy szervezetbe, éppen ezért nem számolhatunk az eddigi alkalmazási, vezetési elvek mechanikus adaptálásával. *Ezt figyelembe véve a gyakorlatokon, törzsgyakorlásokon kell kiművelni ezen új szervezetek alkalmazásának elméleti alapjait és a vezetés rendjét.*

A következőkben néhány olyan kérdéssel foglalkozunk, amelyek alapul szolgálnak a védelmi hadművelet vagy azt megelőző katonai tevékenységek logisztikai biztosításának megszervezéséhez.

A válságkezelés logisztikai biztosítása

A veszélyeztetettség, válság időszakban a honvédség béke erőinek eszközeinek képesnek kell lenni a betört fegyveres csoportok felszámolására a BM Határőrség határvadász alakulataival együttműködve.

A kezdeti időszakban a határőrség kijelölt határvadász század erőivel fokozza a határőrizeti feladatokat, ezzel párhuzamosan az MH a készenléti erői aktivizálásával felkészül a válság katonai eszközökkel történő kezelésére. A provokáció fokozódása vagy fegyveres csoportok átsodródása, az ország területére történő belépése időszakában a béke készlettségi erők kirendelésre kerülhetnek.

Feltételezve, hogy a fegyveres konfliktusok csak harcászati méretűek lesznek, nem kizárt egy adott irányban csak egy hadműveleti-harcászati magasabbegység részeinek vagy egészének konkrét alkalmazása.

A válságkezelési folyamat *logisztikai biztosítása* a kezdeti időszakban nem tételezi fel a központi logisztikai szervezetek mozgósítását, de részleges vagy teljes mozgósításra kerülhetnek a hadműveleti-harcászati magasabb- vagy harcászati magasabbegységek logisztikai szervezetei.

A politikai feszültség fokozásával nem kizárt néhány központi logisztikai szervezet mozgósítása és a nemzetgazdaság háborús átállításának szelektív beindítása sem.

Ezen időszak legfőbb sajátossága lesz a nemzetgazdasággal kompatibilis kapacitásoknál a csapat és a nemzetgazdaság kapcsolat ötvöződése a központ - csapat - ellátási rendszer kiegészítésére.

A harccsoportok logisztikai biztosítására a kirendelhető állomány nagyságával arányos *logisztikai szervezeteket szükséges békében fenntartani és felkészíteni*. A katonai szervezetek béke logisztikai állományát adott esetekben más katonai szervezetektől vezényelt szakállománnyal szükséges kiegészíteni. Természetesen ez a módszer csak abban az esetben alkalmazható, ha a konfliktus megbízhatóan kezelhető a készenléti erőkkel. A válságkezelés logisztikai biztosítására sablont adni nem lehet, azt csak az adott konkrét szituáció elemzését követően lehet kialakítani.

A válságkezelésre kijelölt logisztikai szervezeteknek az elvonuló állomány után járó csapatkészletekkel kell rendelkezniük. Kiegészítő anyagi készletek képzésére fel kell használni a béke meglévő anyagokat és eszközöket, azokat is számbavéve, amelyek nem az adott katonai szervezet készletét képezik.

Az alkalmazás időszakában az anyagok pótlása a kijelölt központi raktárakból, nemzetgazdasági forrásokból kiszállítással vagy vételezéssel valósulhat meg. Ezen kívül az adott katonai-, vagy az előljáró szervezet alárendeltjei béke kiképzési készleteit is számításba kell venni - főleg a speciális javító anyagoknál - a szükségletek kielégítéséhez.

A logisztikai biztosítás tagozati rendszere a válságkezelés kezdeti időszakban nem épül ki, a biztosítás a bázislaktanyán keresztül, a kijelölt logisztikai szervezetek ellátási felelősségével valósul meg, a béke ellátási utalási rend alapján. Ettől eltérően külön intézkedésre más ellátási rend is működhet.

Részleges tagozati ellátási rendszer kiépítése valósulhat meg abban az esetben, ha egy gépesített hadosztálynyi erő kerül alkalmazásra. Ez azonban már *meghaladja a válságkezelés kategóriáját, erre már alapjaiban a háborús ellátási rendszer részleges aktivizálása* is szükségessé válhat, beleértve nemzetgazdasági erőforrásokat is.

A védelem logisztikai biztosításának módosulásai a szervezeti változások tükrében

Anyagi biztosítás

A megbízható anyagi biztosítás, a készletek megóvása, a felhasználókhoz történő közelítése érdekében a központi készleteket a védelmi hadművelet készenlétére szét kell telepíteni.

A széttelepítés végrehajtásához felhasználhatók az anyagtároló kiadó körzetek, üzemanyag tároló kiadó körzetek, mozgó tároló kiszolgáló részlegek (MTKR-k) állománya.

A széttelepítést a központi anyagok mobillá tételével az ATKK-k, ÜTKK-k megalakításával célszerű kezdeni, majd további tároló körzetek

létrehozásával, és a repülő és légvédelmi csapatok érdekében kirakóállomásokra történő anyagkiszállítással kell folytatni.

Az ATKK-k és ÜTKK-k, mint anyagi források fontos helyet foglalnak el a szárazföldi csapatok logisztikai biztosításában.

Sok ellenzője van az ATKK-k és ÜTKK-k alkalmazásának, alapozva viszonylagos sebezhetőségükre. Figyelembe véve a jelenlegi szervezeti kereteket, beleértve a háborús hadrend biztosította csökkent kapacitásokat, úgy ítélték meg, hogy a nagytömegű anyag felhasználóhoz való közelítése indokoltá teszi létrehozásukat. Mobilitásuk a hadműveleti igényeknek megfelelően vasút működőképességének függvényében biztosítható.

További vizsgálódást igényel a különböző tagozatokban a megalakítandó készletek nagyságrendje, megalakítása és helyszínen történő tárolása.

A jelenleg érvényben lévő szabályozókat, a lehetőségeket és a csapatok készenléti fokozatait figyelembe véve rugalmasan kell alkalmazni. *Természetesen a készletek nagyságrendjét meghatározza, hogy az adott tagozat részére milyen harcászati, hadműveleti feladat szabható.* Ennek a vizsgálata értelemszerűen vissza fog hatni a szervezeti keretekre, ami nemcsak az állománytáblát jelenti, hanem az átalárendelések eddigi gyakorlatának módosulását is eredményezheti.

Az anyagi készletek képzése és lépcsőzése békében nem indokolja *a seregtest szintű tagozat* anyagi készleteinek megalakítását és kikülönítését. Ezt a védelmi hadművelet készenlétéig a központi készletből kell kikülöníteni s megerősítésül átadni.

A hadműveleti területen a viszonylag nem nagy szállítási távolságok, az anyagok felhasználókhoz történő közelítése, a harctevékenységek folyamatosága, a csapatoknál lévő készletek nagysága felveti azt a kérdést, *hogy szükséges-e minden anyagból minden harcnap végére a csapatkészlet szint elrendelése.*

Úgy ítéljük meg, hogy egy adott szervezet várható feladatához szükséges *anyagmennyiség biztosítása, megbízható tartalékkészlet megalakítása* nagyobb mozgásteret adna az anyagi készletekkel történő manővere-

zésekhez. A tevékenység végére a készletszintet differenciáltan lehet elrendelni a szervezetek további feladataitól függően.

Külön kell szólni *a nemzetgazdasági források ellátás rendjébe történő beillesztésének* kérdésköréről. Az ellátásban a hadműveleti területen kijelölt nemzetgazdasági források meghatározó szerepet játszanak főleg az ellátási anyagok tekintetében. Lényeges ezen források pontos ismerete, a rendelkezésre álló kapacitások és a csapatok igényei összhangját figyelembe véve, az adott területen megfelelő utaltsági rend kialakítása.

Az anyagellátásban új igényként jelenik meg a csak honvédségnél rendszeresített technikai eszközök *nemzetgazdasági bázisokon történő javításhoz szükséges javító anyag biztosítása*. A javító kapacitás csökkenésével felül kell vizsgálni ezen készletek nagyságát és a meglévő kapacitásoknak megfelelően kell kialakítani a tagozati arányokat.

Technikai biztosítás

A középtávú átalakítás folyamatában a központi javító kapacitások megszűnése fokozottabb mértékben igényli *a nemzetgazdasági erőforrások* felhasználását.

A helyreállítás területén az a számvetési alap, hogy a csapatok elvégzik a kisjavítások *100 %-át - a gépjárművek kivételével -* és a középjavítások *20-30 %-át*, a többi javító kapacitás *a nemzetgazdaságból* kerül lebiztosításra.

A kapacitással át nem fogott eszközöket a csapatok elszállításához csoportosítva *sérült technika gyűjtőhelyen*, a vontatási utak mentén kijelölt helyeken átadják *a központi vontatózászlóaljoknak*.

A vontatózászlóalj feladatát képezi az eszközök HM RT-hez és nemzetgazdasági bázisokra történő eljuttatása szoros együttműködésben *a közlekedési szolgálattal*.

A technikai biztosítási rendszer módosulásnál figyelembe kell venni, hogy a vontatási utak kijelölésére - a szervezetekből adódóan - csak gépesített hadosztály harctevékenységi körzetében kerülhet sor.

A javítózászlóaljok, javítószázadok nem képesek az eszközök középjavítását mintegy 70 %-ban, és a nagyjavítást végrehajtani, s így nagy számú sérült technika halmozódik fel a csapatoknál. Ezért célszerű újragondolni a javító-vontatózászlóaljok alkalmazását. A javítózászlóalj és a sérült technikai gyűjtőhely funkciója, a jelenlegi körülmények között eltérő követelményeknek kell, hogy megfeleljen, így célszerű a javítózászlóalj által működtetett sérülttechnika gyűjtőhelyet és a javítózászlóalj működési helyét külön választani.

A nemzetgazdasági bázisokon megjavított eszközök visszajuttatása a hadműveleti követelmények alapján a vezérkarfőnök intézkedésének megfelelően *a veszteséppótlás keretében* valósul meg.

A fegyverzeti, elektronikai, műszaki, vegyivédelmi és repülőtechnikai eszközök kisjavítása a csapatoknál történik. A speciális eszközök bevizsgálására, javítására esetenként központi tagozatból *javítócsoportok* kerülnek kikülönítésre. A helyszínen nem javítható ezen eszközök a sérülttechnika gyűjtőhelyek rendszerén keresztül vagy közvetlenül kerülnek a javítás helyére. Egyes eszközöknél figyelembe kell venni az "eszközcsérés" javítást, illetve pótlást (rádiótechnikai eszközök, vv. műszerek) is.

A hadműveleti területen kívül tevékenykedő csapatok, intézetek javító szervezetei által *át nem fogott eszközöket* a típusjavító MH RT-be és polgári szervekhez saját erőikkel és eszközeikkel szállítják be az utalási rendnek megfelelően.

Egészségügyi biztosítás

A szervezeti változások következtében lényeges, hogy az *orvosi segély és szakorvosi segély közelebb kerül a harcolókhöz*. Kialakításra kerültek zászlóaljnál az *egészségügyi szakaszok*, dandár szintű szervezeteknél az *egészségügyi századok*.

Az egészségügyi szakaszoknál *orvosi segély*, az egészségügyi századoknál *szakorvosi segély* nyújtására van lehetőség.

Az egészségügyi ezred kiesése miatt közelíteni szükséges a központi tagozat szakosított szakorvosi ellátását a harcoló csapatokhoz, mely azt jelenti, hogy az *egészségügyi dandárt* vagy *részlegeit* a peremvonalhoz kö-

zelebbi területen kell működtetni, de ez a közelítés nem lehet mélyebb, mint a hadtest védelmi terepszakasz.

Az egészségügyi biztosítási rendszer szerves részét képezik az ország területén meglévő egészségügyi ellátó kapacitások. *A kórházak igénybevétele*nél azt az elvet kell követni, hogy a klasszikus kiürítési szakaszok száma a helyzethez igazodva csökkenjen, így a kiürítésre sor kerülhet az egészségügyi századtól közvetlenül a végleges szakosított szakorvosi ellátást biztosító gyógyintézetekbe.

A hadművelleti területen a polgári lakosság körében keletkezett sérültek, s azok ellátása szűkítheti a közvetlen igénybevételre kijelölt *kórházak* kapacitását.

A mobil egészségügyi szervezetek alkalmazásának tervezésénél szaktani kell a csak tábori jellegű telepítési felfogással. Minden tagozatban előtérbe kell helyezni *a vegyes települést*, a meglévő és felhasználható polgári objektumok igénybevétele is. A feltételek megléte esetén a kijelölt polgári kórházak is megerősíthetők egészségügyi erővel, a segítségnyújtás mérvének növelése érdekében.

A kiürítés szervezését segítik a gépesített hadtestnél *a megyei tiszti orvosi szolgálatok mellett működő egészségügyi összekötő csoportok*.

A megváltozott feltételek között megnövekedett jelentőségű lesz az, hogy a kiürítő kapacitás minden tagozatban biztosítsa a sérültek megfelelő időn belül, a megfelelő ellátási tagozathoz történő eljuttatását. A *"Magamtól"* történő kiürítéssel számolni kell, megfelelő feltételek esetén a hadtest második lépcső, vagy a tartalékban lévő összefegyvernemi, fegyvernemi és szakcsapatoknál repülő és légvédelmi, valamint a Területvédelmi és Tartalékerők Parancsnoksága alárendeltségében lévő katonai szervezeteknél.

Közlekedési biztosítás

A központi tagozatban továbbra is rendelkezésre áll *a közlekedési-, és szállító ezred*, benne a szállítmánykísérő zászlóaljjal. A középtávú átalakításban szervezeti felépítésük nem változik, a kapacitásuk csökkent egy *közúti kommandáns zászlóaljjal és egy átrakó zászlóaljjal*. Tervezve van kettő katonai *szállítási igazgatóság* megszüntetése.

A válságkezelés időszakában a hadtest önálló feladatokat old meg a békeállapot időszakának megfelelő szervezeti elemeivel, tehát a *logisztikai biztosítás* is ezen keretek között valósul meg.

A feladat sajátossága, hogy a harci helikopter ezred és a mobil légvédelmi rakéta ezredek a béke alárendeltségnek megfelelően tevékenykednek. A szétbontakozott légvédelmi rakéta ütegek ellátása a bázislaktanyákon keresztül, még a speciális szakanyagellátás a béke helyőrségből valósul meg, szükség esetén a központi szervek részvételével.

A védelmi hadművelet időszakában az anyagellátásban hadműveleti területen elsősorban a *nemzetgazdasági bázisra utalás az elv*, a béke helyőrségben maradók az eredeti utalási terv szerint kerülnek ellátásra.

A védelmi hadművelet időszakában a légvédelmi rakéta ezredek és a harci helikopter ezredek a szárazföldi csapatok alárendeltségébe kerülnek, így a *logisztikai biztosításért ezen szervezetek anyagi-technikai főnökei lesznek a felelősök*. Az át-alárendelés feltételezi azt, hogy a javítózáslóaljnál rendelkezésre álló szakjavító erők is át-alárendelésre kerülnek vagy "M" hadrend szerinti előjáró anyagi-technikai főnökei igényeinek megfelelően tevékenykednek.

Az át-alárendelt katonai szervezeteknél a csapatkészletek nagyságrendjét úgy kell meghatározni, hogy az *feleljen meg* a szárazföldi csapatoknál elrendelt csapatkészlet szintjének.

A területvédelmi és tartalék erők logisztikai biztosításának sajátosságai

A középtávú átalakítás eredményeként egy igen heterogén összetételű és feladatrendszerű *seregtest szintű parancsnokság* került kialakításra.

Az eddigi hagyományos területvédelmi feladatok mellett megjelenik a harctevékenységekben és annak biztosításában való részvétel is.

A Területvédelmi és Tartalékerők Parancsnoksága szervezeteinek egy része hadműveleti területen, más része azon kívül, a megalakulási körletben vagy azt elhagyva oldja meg feladatát.

A Területvédelmi és Tartalékerők Parancsnoksága olyan *logisztikai szervezettel*, mint a logisztikai dandár nem rendelkezik, a logisztikai biztosítást a szervezetek saját erőikkel, más-más feladatrendszerben, az alkalmazásuknak megfelelően valósítják meg.

A logisztikai szervezetek, s az anyagi készletek kialakításánál figyelembe kell venni, hogy mely szervezetek kerülhetnek hadművelleti területen alkalmazásra, s át-alárendelésre *a gépesített hadtest parancsnokságnak*. Ezen szervezeteknél meg kell teremteni azon feltételeket, amelyekkel beilleszthetők *a gépesített hadosztály logisztikai* biztosítási rendszerébe.

A megalakítási helyen maradó szervezeteknél a logisztikai biztosítás a megalakulási utalási rend szerint valósul meg nemzetgazdasági források bevonásával.

A Területvédelmi és Tartalékerők Parancsnoksága alárendeljeinél alapvetően *az egyszakaszos ellátási, javítási, kiürítési rend lesz a jellemző*. Ezt figyelembe véve nagyobb fokú nemzetgazdasági erőforrás igény jelentkezik.

A területvédelmi szervezetek állományába harcoló alegységek kerülnek kialakításra, a hagyományos őrzésvédelmi feladatok meghagyása mellett. A szervezetek és őrzendő objektumok számának csökkenése az alkalmazási terület nagyságának növekedésével jár. Ebből következően a területvédelmi csapatok *logisztikai szervezetei e kettős feladatnak kell, hogy megfeleljenek*.

A HVK közvetlenek logisztikai biztosítása a mindenkor érvényben lévő megalakítási utalási rend szerint kerül végrehajtásra, mely esetenként a speciális nemzetgazdasági források ismertté válása esetén kiegészítésre kerül.

Cikkünk a haderő átalakítás jelenlegi időszakában és a várható struktúra változást figyelembe véve fogalmazta meg a megváltozott feladatoknak megfelelő logisztikai biztosítási alapokat, módosult feladatokat.

A változások a szervezetek és létszámok csökkenésének, egy *integrált logisztikai* vezetési és végrehajtó rendszer kiépítésének irányába hatnak.

A logisztikai biztosításban a változó hadműveleti követelményeknek megfelelően még több tisztázatlan körülmény van, amely nehezíti a végrehajtást, továbbá az is, hogy *az átalakuló logisztikai szervezetek várható feladatai és a kötelező létszámelosztások több területen további feszültség forrásává válhatnak.*

Az átalakulás ezen időszakában nincsenek és nem is lehetnek kőbevésett elvek, logisztikai megoldási módok, *változások lesznek és kellenek is, s ennek tükrében kell megtalálni a logisztikai biztosítás végrehajtásának optimális módjait és változatait.*

LOGISZTIKAI ALAPVETÉSEK AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK HADSEREGÉBEN

Csabai György¹

A dolgozatban - amely műfaját illetően monográfia - a szerző az amerikai szárazföldi hadsereg (US ARMY) logisztikájának elméleti és gyakorlati kérdéseit taglalja. A szerző bemutatja a logisztika fogalmát, felosztását, működésének alapelveit, a logisztikai tervezés meghatározó szempontjait, a logisztikai műveletek jellemzőit és a harcászati logisztikai tevékenységeket, az előszóban pedig megismerkedhetünk az USA nemzeti katonai stratégiájával.

Szerkesztőség

Az Egyesült Államok nemzeti katonai stratégiája

Az Egyesült Államok nemzeti katonai stratégiájának lényege az alábbiakban foglalható össze:

1.) Az USA olyan erőket tartson fenn, amelyekkel biztosítja az előretolt jelenlétet a világ kulcsfontosságú térségeiben, így Európában és Ázsiában. A fegyverzetet és a hadfelszerelést is egyúttal előretoltan tárolják.

2.) Az USA képes legyen megfelelő választ adni a világ bármely részén kialakult válság- és konfliktus helyzetekre.

3.) Az USA fegyveres erői hihető nukleáris elrettentő erővel rendelkezzen.

---

¹ Dr. Csabai György alezredes, a hadtudomány kandidátusa, a HM Stratégiai Kutató Intézet főmunkatársa

4.) Az USA őrizze meg a nemzeti képességét az erők szükség esetén történő létrehozására, felépítésére és felfejlesztésére.

Ezek a koncepcionális feladatkörök megtalálhatók az amerikai hadsereg feladatai között, úgy békében, mint konfliktusok idején, akár a NATO-ban vállalt feladatok, akár a **béketeremtésben** felvállalt küldetések folyamán. Az USA nemzeti katonai stratégiai koncepcióját *az 1.sz. ábrán* mutatom be.

A logisztika fogalma, célja és felosztása

A logisztika történelmi áttekintése helyett ez alkalommal csak abból a tényből induljunk ki, hogy az első világháború után, a második világháború alatt az angolszász típusú hadseregekben a **logisztika**, a porosz típusú haderőkben az **ellátás** és a szovjet muntájú fegyveres erőkben a **hadtápbiztosítás** fogalmi alakultak ki, a megfelelő cél- és feltételrendszerrel, azoknak adekvát struktúrával és parancsnoklási rendszerrel. Történelmi tény, hogy a gyökeresen egymástól eltérő ún. **támogató-ellátó-biztosító** rendszer szorosan illeszkedett a saját társadalmi rendszeréhez, úgy mint a demokráciához, illetve a totalitárius állami berendezkedésekhez. A cold war, azaz a hidegháború, a közvetlen szembenállás idején már csak két típus funkcionált, ahogyan ma is. A volt Varsói Szerződésben a *hadtápbiztosítás*, míg az 1949-ben megalakított Észak-atlanti Szerződés Szervezete fegyveres erőinél az USA fegyveres erőiben alkalmazott *logisztikai* elvek és megközelítések nyertek úgy békében, mint háborúban megközelítően egységes értelmezést és alkalmazást, akár egy nemzetiségű, akár multinacionális katonai kötelékről essen is szó.

Az USA fegyveres erőinél, valamennyi haderőnemnél, így a Hadseregnél is a **logisztika az ellátás megszervezésével foglalkozik**, amerikai katonai szakkifejezéssel szólva **támogatja a háborús- és nem háborús műveleteket**. A fentiekből kiindulva a logisztika olyan területeket foglal magában, mint a **tervezés, a fejlesztés, a mozgás, a raktározás, a felszerelés, az elosztás, a kiürítés, a tábori szolgálat, a személyzeti (vagy humán) ügyek vagy a berendezések**. A pontos értelmezés érdekében hangsúlyozzuk, hogy ez az óriási feladat konglomerátum a logisztika eltérő szintjein, a hadászati-, a hadműveleti- és a harcászati szinteken valósul meg. Ezt a feladat megosztást szemlélteti *a 2. számú ábra*.

A logisztika célját a hadműveletek sikerének előmozdítása képezi. A hadszíntéren kiépített és megszakítás nélkül működő **logisztikai rendszer fenntartja a csapatok harcképességét, valamint segíti a parancsnokokat a kezdeményezés megragadásában, megtartásában és a siker elérésében.**

Ráirányítom az olvasó figyelmét arra a tényre is, hogy az amerikai hadseregben a logisztikai műveleteket harci cselekményeknek tekintik (ezt igazolja az is, hogy az amerikai logisztikusok a Taszárra történő megérkezésükkor "még" sisakot is viseltek). Ahogy azt már említettem a logisztikát a katonai elmélet- és gyakorlat miatt *felosztják*: hadászatira, hadműveletire és harcászatira.

A hadászati logisztikát a háború hadászati szintjének megfelelően az USA iparának hatás- és vonzáskörébe sorolják. Mindez azt is jelenti, hogy a haderőnemek ellátásában, a hadászati katonai vezetőkön túlmenően a politikai és gazdasági vezetők, sőt a polgári és katonai szállítók, az állami és magánvállalkozók is résztvesznek.

A hadászati logisztika a hadműveleti logisztika segítségével kapcsolja össze a nemzetgazdaságot a hadszíntérrel.

A hadászati logisztika feladatai közé tartozik a szövetségi állomokra is kiható kérdések megoldása, mint a: **mozgósítás, a beszerzés, az erőfejlesztés, a hadászati mozgatás (szállítás), továbbá az, hogy a logisztikai szervezeteket összpontosítsa vagy telepítse a hadszíntéri bázisokon, a mögöttes összeköttetési zónákban és övezetekben.**

A hadműveleti logisztika összekapcsolja a hadászati logisztikai szervezeteket a hadászati logisztikai szervezetekkel. A hadműveleti logisztika a nagy hadműveletek támogatásához nélkülözhetetlen tevékenységeket végez. Olyanokat, mint a csapatok fogadása, az infrastruktúra fejlesztése, az anyagok elosztása, a mozgatások, a személyi- és az egészségügyi szolgálat irányítása.

A hadszíntéren a csapatok és a logisztika felfejlesztése a hadszíntéri parancsnok hadászati terve alapján kerül végrehajtásra. A parancsnok meghatározza a végrehajtandó feladatok sorrendiségét, aminek alapján a szolgálati ágak vezetői az USA ipari logisztikai alapjához közvetítik az

igényeket. A hadszíntéren a vállalkozók és a civilek támogatást nyújtanak, ugyanakkor a tárca képviselői támogatói tevékenységet látnak el.

A logisztika hadműveleti szintű döntéseiben olyan fogalmak kerülnek beépítésre, mint tér- és időtényezők, a teljesítménymutatók, a logisztikai kommunikáció, az ellátási cikkek, a szállítási képességek, szállítási feladatok, azok teljesítésének állása, stb.

A harcászati logisztika közvetlenül támogatja a harcászati egységeket. Ebből kifolyólag az egységek feltöltésével, a fegyverzet- és felszerelés javításával, az üzemanyaggal történő ellátással, a katonák felszerelésének és ellátási cikkeinek szállításával foglalkozik, valamint a katonák és szervezeteik fenntartásával törődik. A harcászati logisztikával szemben az a követelmény, hogy **a szükséges támogatást a megfelelő helyen és a kellő időben nyújtsa.** A harcászati logisztika egyik specifikája abban rejlik, hogy **a műszaki építő munkálatokat is magában foglalja.** A harcászati logisztikai tevékenységekre és azok átfogó ismertetésére a későbbiekben még visszatérek.

A logisztika alapelvei

A logisztikai műveletek sikerességét azok eredményessége és hatássósága szolgálják. Az amerikaiak a logisztika alapelvei közé sorolják az **előrelátást, a megfelelést, a folyamatosságot, a reagálóképességet és a rögtönzést.**

Az előrelátás megköveteli a csapatok logisztikai támogatásához szükséges információk gyűjtését, az eszközök felhalmozását, a hadműveleti és a harcászati helyzethez történő gyors alkalmazkodást, s mindezeket olyképpen, hogy a parancsnokok és a **logisztikusok (el)** gondolják a hadműveletek lefolyását. Mégpedig úgy, hogy az első szakaszt részletesen megtervezik. Az előrelátás csökkenteni fogja a rögtönzési kényszert és módszert, továbbá folyamatos koordinációt követel a hadműveleti és a logisztikai törzsek között.

Az előrelátás biztosítja a logisztikusoknak azt is, hogy megtervezzék a hadműveletben azt, hogy mikor lesz kiugróan magas a lőszerfogyasztás vagy azt, mikor váltja fel (ki) az üzemanyagfogyasztás, ennek megfelelő-

en a hadtestek mögött mikorra és milyen készleteket kell felhasználásra előkészíteni.

A megfelelés elve alapján azt kell elérni, hogy a siker érdekében a hadműveleti és logisztikai elgondolás a lehető legnagyobb cselekvési szabadságot biztosítsa a parancsnoknak.

A logisztikai megfelelés követelményében a vezető logisztikusok kiemelten fontos szerepet szánnak a standardizálásnak és a többi haderőnemmel és a szövetségeseikkel való interoperabilitásnak.

A folyamatosság elve azt követeli a logisztikától, hogy az ellátás szilárdsága és megszakíthatatlansága érdekében ne csupán egyetlen ellátási forrástól függjön, hanem diverzifikált legyen.

A reagálóképesség szerint a logisztikai parancsnokok és törzseik legyenek képesek és készek váratlanul felmerülő követelményekhez alkalmazkodni az egységeiket. Nem árt hangsúlyoznom, hogy a reagálni tudó- és akaró logisztika a globális feladatok megoldása során rá van és rá is lesz utalva a világméretű kommunikációs- és automatikus rendszerekre, s mindezek a képességek feleslegessé tehetik a könyvelést vagy az elavult információk feldolgozását.

A rögtönzés elve feltételez a logisztika esetében egy bizonyos alkalmazkodási készséget és képességet. A gyorsan változó helyzetben esetenként a megtervezett, ún. szabályszerű eljárások csődöt mondanak és csak a rögtönzött módszerek garantálhatják a logisztikai ellátások folyamatosságát. Ezért állandóan ismerni kell a fogyasztások alakulását, a rendelkezésre álló szállítási kapacitásokat, készletek helyét, mérvét, stb.

A logisztikai tervezés meghatározó vonásai

A várható ütközetek és hadműveletek támogatása érdekében a logisztikai tervezés folyamatában a logisztikusok egy ún. **logisztikai elgondolásban** egyesítik az erőforrásokat és a kapacitásokat. A parancsnokok elvárják a logisztikai tervezőktől, hogy a hatékonyság érdekében egészítsék ki a hadműveleti és a harcászati terveket, ugyanakkor azt is, hogy ne terheljék túl - azaz ne merevítsék le - a rendszert.

A logisztikus mindenfajta tevékenységében a támogatott parancsnok hadműveleti elgondolása és az általa meghatározott sorrendiség és a csoportosítás az irányadó, továbbá azt is számításba szükséges vennie, hogy a hadászati szállítási kapacitás időnként erősen korlátozott. Az eszközöket és az ellátó egységeket lépcsőzheti az osztott bázisú műveletekkel, sőt sikert érhet el a cikkek és anyagok előre történő csomagolásával és készletezésével, a polgári vállalatok és vállalkozók közreműködésével, a szövetségesek és a fogadó ország lehetőségeinek kihasználásával.

A logisztikai tervezés folyamatában *a következő kérdésekre minden esetben ki kell térni:*

- a hadszíntér logisztikai előkészítése;
- az erőösszetétel;
- a logisztikai sorrendiség;
- a szövetségi logisztika;
- a fogadó nemzet által nyújtott támogatás;
- a nem háborús műveletek támogatása.

A következőkben nagyjövűen tekintsük át a fenti hat kérdéskör lényegét.

A hadszíntér logisztikai előkészítésére akár békében is sor kerülhet azzal a céllal, hogy a logisztikai szervezetek, az erőforrások és a hadászati szállítás összes előnyeinek maximális kihasználásával támogassa a hadszíntér parancsnok tervét.

A hadszíntér logisztikai előkészítése felöleli a bázisok helyének kijelölését, a telepítés előkészítését, a mögöttes összeköttetési vonalak kijelölését, a hadműveleti készletek elhelyezését, úgymint szárazföldön vagy a tengeren. Az előkészítő munkálatok során optimalizálhatják a felfejlesztendő katonaaállomány és az erőforrások számát, illetve mennyiségét és a rendelkezésre álló hadászati szállító kapacitásokat.

Az erőösszetétel kifejezi a mindenkori aktív és tartalékos katonák arányát, valamint a harci és a támogató ellátó egységek megoszlását. *Megjegyzem, hogy az amerikai hadseregben meglehetősen magas a logisztikaiak aránya.* Továbbá a fenti viszonyszám fogja meghatározni a hadszíntéri

logisztikai bázis létrehozásához szükséges időtartamot. A gyakorlatban a felfejlesztési hadműveletet mint váratlan műveletet csak akkor kezdik el (láthattuk ezt Kaposvár és Taszár vonatkozásában), amikor a bevetett erők csak aktív, azaz szolgálatban lévő erőket foglaltak magukban. Így volt az az Öböl-háború vonatkozásában is. A logisztikusok számára előírás, hogy minden felfejlődő műveletben vegyék igénybe a polgári-vállalkozói támogatást is. A Szárazföldi hadsereg szükség esetén az anyagi parancsnoksága alárendeltjeiből megnöveli a hadszíntéri támogató szervezeteket. Ugyanis az Erőfelfejlesztő hadseregnek a szükségletei kielégítése céljából logisztikai bázisokat építenek ki, melyek dinamikusan növelhetők.

A logisztikai sorrendiség a támogatás sorrendjét jelenti, amelyet a hadszíntéri parancsnok ír elő. A helyes sorrendiséggel az erőforrások jelentékeny része megtakarítható. A sorrendiség a támogatási terv elkészítésének előfeltétele, mely a műveletek során eltolódhat az egyes egységek, sőt hadszínterek között is.

A sorrendiség megváltoztatása azonban átcsoportosításokat követel az ellátó, a javító- és fenntartó, sőt a személyügyi egységek vonatkozásában is. Az ilyen esetek bekövetkezésekor az ellátásnak folyamatosnak kell maradnia.

Döntő fontosságú az egységes erőfeszítés szempontjából *a logisztika összhaderő típusú szervezése*. Az ilyen arculatú logisztika csak a nyilván tartási- és a beszerzési eljárások majdnem teljes egyesítésével valósítható csak meg. Elmondhatjuk, hogy ez az egyesítés az USA hadseregének logisztikája hadászati szintjén már megtörtént.

Ennek megfelelően a hadszíntéri parancsnok elrendelheti, hogy az összhaderőnemi egységeket az ellátás folyamán a *külön logisztikai tevékenységekkel* támogassák. Ilyen esetben megállapítják a főfelhasználót, valamint a feladat elvégzésére legalkalmasabb ellátóegységet. Egyszerűen arról van szó, hogy elosztják a haderőnemek között az ellátásokért felelősöket.

A hadsereg rendszerint az összes I. osztályú anyag ellátásáért felel, így akadályozzák meg a pocskolást.

Az ún. **szövetségi logisztika** az interoperabilitás érdekében a lehető legnagyobb mértékű standartizálást igényli. Ezért azt az álláspontot tükrözik, hogy a cél érdekében integrálni szükséges a tevékenységeket. Ezért törekszenek a multinacionális képességek és a teljesítmények összhangba hozására és tartására. Ilyképpen mindegyik partner azzal a nemzeti eszközzel járul hozzá a feladatok megoldásához amivel rendelkezik és amilyen feladatra a legalkalmasabb, azt fogja végrehajtani. A szövetségesek támogatását minden esetben előnyösnek tartják, bár úgy tartják, hogy más nemzetek hadseregeinek logisztikája nem rendelkezik ugyanazzal a technológiával és szakmai tudással, ennek ellenére törekedni szükséges a további egységesítésre.

A fogadó nemzet által nyújtott támogatás (angolul Host Nation Support) a kezdeti időben, azaz a felfejlődés szakaszában jelentősen csökken a USA fegyveres erői logisztikájának leterheltségét, szerteágazó feladatait. A fogadó ország által nyújtandó támogatás általában két- és többoldalú jogi formulákra épül. Hasonló megállapodás az USA és a NATO európai tagállamai között is létezik. Általában a fogadó nemzet a *következő támogató rendszabályokkal segíti az USA logisztikai erőit:*

- a karbantartás- és a javítás területén;
- a kikötők és a repülőterek biztosításában;
- az utak-, vasutak-, víziutak (esetleg terminálok) működtetésében, építésében, munkaerő, munkagépek, áram-, gáz-, víz- és egyéb szolgáltatások nyújtásában;
- az egészségügyi ellátásban;
- a mosatásban és a fürdetésben;
- az olajvezetékek használatra történő átadásában;
- nagy mennyiségű anyagok (átmeneti) tárolásában és a
- meglévő kommunikációs rendszerek igénybevételében, stb.

A fentiekben túlmenően szó lehet még különböző szállítási feladatok teljesítéséről, polgári munkaerő foglalkoztatásáról és általános őrzés-védelmi feladatok ellátásáról. (Ezzel kapcsolatosan lásd a magyarországi IFOR bázis felállításának és működtetésének kezdeti tapasztalatait, me-

lyek jóval kedvezőbbek a közvélemény által vártaktól.) A logisztikában nyújtandó támogatásokat a fogadó országokban, például Németországban, Olaszországban vagy Vietnamban, Szaud-Arábiában, Kuwaitban vagy akár Magyarországon is általában igen hamar kiépítették, beleértve a pénzügyi- és a számviteli személyzet telepítését és munkavégzését is, mégpedig azon egyszerű oknál fogva, hogy a "vendéglátó ország" különféle kapacitásaihoz minél rövidebb időn belül hozzáférhessenek.

Az USA logisztikusai úgy vélekednek, hogy a támogatás kizárólagos forrásait a fogadó ország kapacitásai nem képezhetik, bár azok jelentékeny mérvben és mértékben fokozhatják az amerikai logisztikai rendszer teljesítőképességét, a támogatás folyamatosságát.

A nem háborús műveletek támogatása a működő logisztikai rendszerekkel különleges követelményeket támaszt a nemzeti háború doktrínája értelmében. Nyilvánvaló, hogy itt most nem a katonai doktrínáról esik szó. A szerző a **katonai doktrína fogalom alatt a katonai (avagy) hadtudomány és gondolkodás olyan hivatalosan elfogadott kifejezését érti, amelyet a haderő egy adott időszakban nyilvánvalóként és érvényesként ismer el, s amely magában foglalja a jelenlegi és az elkövetkező konfliktusok jellegével, a haderőnek ezen konfliktusokra történő felkészítésével, az azokban a siker elérése érdekében történő beavatkozással kapcsolatos módozatokról kialakított nézeteket és elgondolásokat.** Viszont az a nem háborús műveletekre, azok közé sorolják a katasztrófák elhárítását (például 1992-ben Dél-Karolinában pusztított az Andrew-hurrikán, és óriási károkat okozott), azután az utak, hidak és egyéb infrastruktúrális építkezéseket, a diplomáciai kezdeményezésre elkezdett külföldi orvosi- és humanitárius segítségnyújtást.

Logisztikai műveletek

Kiinduló tételként kezelik azt, hogy a működő logisztikai struktúrát minden egyes esetben az alkalmazott erők logisztikai szükségletei határozzák meg. A logisztikusok az anyagi eszközök mélyreható ismeretei alapján gyorsan el tudják helyezni, elosztani és újraelosztani azokat, továbbá képesek megszervezni az ellátást, beleértve az egyes fegyverrendszerek lőszerellátását és a lőszerszállításokat is. Általánosságban **mindenfajta logisztikai rendszer szívének az elosztó rendszert tartják.**

Az elosztó rendszerek feladatai az anyagok és felszerelések:

- fogadása;
- raktározása;
- kezelése;
- kiosztása;
- mozgatása;
- és a mozgatást végző eszközök, módszerek és eljárások alkalmazása.

A logisztikai rendszereket a mögöttes (hátsó) összeköttetési vonalak kötik össze általában, de a rendszer fontos pontjait mindenkor.

Ebben a rendszerben az **USA BÁZIS** felöleli a nemzeti ipari bázisok leltárelenőrző és elosztó központjait, fegyverraktárat, üzemeket, beleértve a gyártósortokat is, valamint az egészségügyi és személyzeti ellátó központokat. **Az USA Bázisok képezik a hadászati logisztikai rendszer fundamentumát.**

Ebben a felépítési szisztémában a **mögöttes (hátsó) összeköttetési zóna** kiterjed a hadszíntéri harci körlettől az USA Bázisokig. Vagyis magában foglalja a hadműveleti vonalakat, a hadszíntéri bázisok ellátó, fenntartó, szolgáltató, szállító, egészségügyi, személyügyi és kiürítő szerveit valamint berendezéseit, továbbá az összes olyan szervezetet, amelyek a harcoló erők közvetlen támogatását végzik.

A hadszíntéri ellátó struktúra a hadsereg szervezeteire és azok "köré" épül fel, mely megnövelhető a hadsereg, a kormányzat és a civil szervek egyéb erőivel és eszközeivel.

A logisztikai műveletek sorában kiemelt helyet foglalnak el az ún. **osztott bázisú műveletek**. Az értelmezés szerint ilyen esetekben a hazai vagy előretolt bázisokon csak a feltétlenül szükséges ellátó funkciókat működtetik. Ez az ellátási formáció lehetővé teszi a bárhol állomásozó erők ellátását, a *stay - behind* erőket. Így elkerülhető a kettős ellátás.

Az olyan földi-, vízi- légi útvonalakat, amelyek összekötik a műveleteket végrehajtó erőket az ellátó bázisokkal, **mögöttes összeköttetési vonalnak** hívják. Az érdekesség kedvéért megjegyezzük, hogy ugyanezeket a volt Varsói Szerződésben hadászati vonatkozásban vasúti-, vízi- és légi **szállítási főiránynak**, a csapat- és hadművelleti tagozatokban **után- és hátraszállítási utaknak** nevezték. A bázisoktól a csapatok hollétét, irányát tehát az összeköttetési vonal jelzi.

Gyakori, hogy a hadszíntéren az összhaderőnemi és szövetséges műveletekhez műszaki- és bázisfelállító támogatás szükséges.

A hadszíntéri bázisok a lőszer- és más anyagok szállítását, raktározását, karbantartását, energia fejlesztést és elosztást, valamint az előzőek őrzés-védelmét végezhetik.

A tervezők az állandó helyzetértékelés révén értékelik a fő- és kiegészítő bázisok csoportosítását, abból kiindulva, hogy az első művelet sikerét nagyban befolyásolhatja a bázisok első alkalommal történő elhelyezése, telepítése.

Általában a bázisokat az ún. fő kikötők, repülőterek vagy a vasúti csomópontok közelében telepítik.

A hadszíntéri erők növelése, az erőfejlesztés folyamán a parancsnok biztosítja a hadszíntéri logisztikai bázis kapacitásának növelését, amit a *hadszíntéri logisztikai bázis kiterjesztése* szakkifejezéssel illetnek.

Az **újjászervezéssel** helyreállítják a harcképességet, hadászati vagy harcászati szinten.

Korábban jeleztem, hogy a harcászati logisztikai tevékenységek kisé *bővebb ismertetésére visszatérek*, azok jelentősége és szükségszerű, de egyszerű adaptálhatósága miatt.

Logisztikai műveletek harcászati szinten

Kiindulási alapot az a tény képezi, hogy az ellátóegységek a műszaki csapatokkal végzik a harcászati logisztikai műveleteket. Ezek az egység-

gek a harcászati mögöttes övezetekben tevékenykednek, melyek a harctér részét képezik, közvetlen- és mélységi területre osztják.

A harcászati logisztikai műveletek közé tartozik:

- a személypótlás;
- a fegyver- és lőszerpótlás;
- az anyagkarbantartás;
- az üzemanyagellátás;
- a mozgatás;
- a katonák és egységek gondozása és ellátása.

Részleteiben a következők érdemelnek figyelmet:

A személyi ügyeket az állománykezelői, a személyi pótlást intéző és a veszteségeket nyilvántartó szolgálat végzi. A szolgálat munkája a mozgósítástól, a felfejlődésen át a visszaszállításig, sőt a leszerelésig tart. Miközben biztosítja a követelményeknek megfelelő és a szükséges szakképzettségű katonákat és civileket a hadszíntérre, a veszteségek pótlására.

A fegyver- és lőszer ellátás a békebeli tervezéstől végig vonul a műveletek minden fázisán.

A hadviselés minden formája jelentős lőszerfelhasználással jár együtt, amelynek bonyolult funkciói igénylik a magas minőségű optikai és elektronikus technológiát. A szolgálat feladata a harctéren lévő katona ellátása lőszerrel és fegyverzettel, amelyek változatos skálája miatt a kihívás folyamatos. A logisztika szolgáltatja az alkatrészek teljes készletét, a technikai kezelést és a szakképzett katonákat.

Az üzemanyagellátás révén a csapatok nagy mozgékonyagra és óriási távolságok megtételére képesek. A nagyfokú mozgékonyág révén a magas üzemanyagfogyasztás meglehetősen nagy terhet ró a logisztikai rendszerre. Fontos feladatok között tartják számon a fogyasztás megtervezését, az ellátás sorrendiségét, az üzemanyag pótlását és a hullámzó igények kielégítése mellett a "fogyasztási csúcsok" idején növelni kell az ellátási kapacitást, különböző módszerek révén.

Az anyagkarbantartás segítheti a sikert vagy előidézhetheti a kudarcot. A karbantartó részlegek elől történő elhelyezése, a pótlás - és javítás sorrendiségének megállapítása és a javító részlegek elől történő elhelyezése kulcskérdésnek számít.

A karbantartó kötelek a támogatott egységgel mozognak, fejlődnek fel, szükség esetén átcsoportosítást végeznek. Az alkatrészpótló alegegyeségek gyors és járulákos kapacitást adnak, a harci károkat megállapító javító szolgálat pedig gondoskodik az azonnali javításról és az arcvonalba való visszaküldésről.

A mozzatás (magyarul szállítás) a katonák és a felszerelések mozgatását és mozgási irányainak megváltoztatását szolgálja. A belső forgalom áttekinthetőségét automatizált rendszerek segítik. Mozzatás közben gondoskodnak az őrzésről. A mozzatás alapos szervezést, végrehajtást, ellenőrzést és gondos előkészítést követel, amely jól felkészített támogató törzseket és egységeket feltételez.

A katonák és egységek gondozása és ellátása *öt szolgálatot* foglal magában, úgymint a **személyi-, az egészségügyi-, a táborig ellátási-, életminőségi- és az általános ellátó szolgálatokat**.

A személyi szolgálathoz sorolják a személyeket érintő ügyek kezelését, az emberanyaggal történő humán gazdálkodást, a pénzügyi szolgálatot, a lelkesi tevékenységet, a parancsnok információs munkáját és a jogi segítségnyújtást.

Az egészségügyi szolgálat folyamatos egészséggondozást végez a legelső vonaltól az USA ellátó bázisokig bezárólag, s ez nagy kihívásnak tekinthető. Ez a szolgálat gondoskodik a sebesültek gyors ellátásáról, hátraszállításáról és gyógykezeléséről, amelyekben a legmodernebb orvostechnológiai rendszerek és műszerek állnak rendelkezésre, illetve alkalmazásra készenlétben.

A táborig ellátó szolgálathoz sorolják a konyhát, a víztisztítást, a süteményt, a ruházat és fehérnemű javítást, a mosodát, a fürdőt, továbbá az ejtőernyő hajtogatást, a légi szállítású cikkeket, az ejtőernyő utánpótlást és végezetül a temetkezések felszereléseit.

A parancsnok kötelessége **az élet minőségéről** való folyamatos gondoskodás, úgymint a családok tájékoztatása és az életminőségű programok révén a katonák moráljának és harckészségének javítása.

Az általános ellátószolgálat szolgáltatja a ruházati cikkeket, a vizet, az építő anyagokat. Az ellátás ezen osztályait az összes támogató rendszer magába foglalja.

Amikor 1995. novemberében a délszláv konfliktus lezárásaként a három fél - szerb, horvát, bosnyák - aláírta a "*daytoni megállapodást*", még nem volt ismert az, hogy a PÁRIZSI BÉKEKÖTÉS (1995. dec. 11.) után a béketeremtésben résztvevő amerikai erők (az 1. páncélos hadosztály és a hadszíntéri logisztikai parancsnokság szervezetei, stb.) részére – az IFOR erők támogatására – Somogyországban logisztikai bázist telepít, az Országgyűlés határozata alapján, a Magyar Honvédség igen hathatós segítségével. A kezdeti bizonytalanságok után, a közvélemény álláspontja is megváltozott, sőt a magyar műszaki kontingens is hatékonyan teljesíti a békefenntartásban vállalt küldetését.

Mivel a jövőben többször várható, hogy a Magyar Honvédség kijelölt alakulatai egyre gyakrabban fognak részt venni békefenntartó- és béketeremtő műveletekben, azután a Békepartnerségi gyakorlatokon, ahol feladataikat az amerikai katonákkal közösen fogják megoldani, hasznos lehet a monográfiában leírtakat **megismerni**, szakmai körökben feldolgozni és a katonai tanintézetekben oktatni. Mivel ez a kérdéskör első ízben került ily módon feldolgozásra és közzétételre, a további ismertetéseket is szívesen látnánk és olvasnánk.

Felhasznált irodalom:

- 1.) National Military Strategy The Pentagon.
- 2.) NATO bázist fogadhat Baranya. Magyar Hírlap 1995. november 11.
- 3.) *Szücs László*: A katonai logisztika értelmezése és feladatai. Hadtudomány 1993. 1. szám.
- 4.) *David A. Fastabend*: Checking The Doctrinal Map: Can We Get There from Here with FM 100-5 Parameters, Summer 1995. VOL.XXV NO.2.

5.) *Kozma Tóth István*: Segítség az országnak, a honvédségnek. Vendégünk volt Richard Cheney, az Egyesült Államok védelmi minisztere. Új Honvédségi Szemle 1992/1. füzet.

6.) *Richard K. Betts*: Soldiers, Statesmen and Cold War Crises Harvard University Press Cambridge, Massachusetts and London, England 1977.

7.) *Dr. Csabai György*: Az Egyesült Államok új nemzeti katonai stratégiájáról. UHSZ 1992. 9. szám.

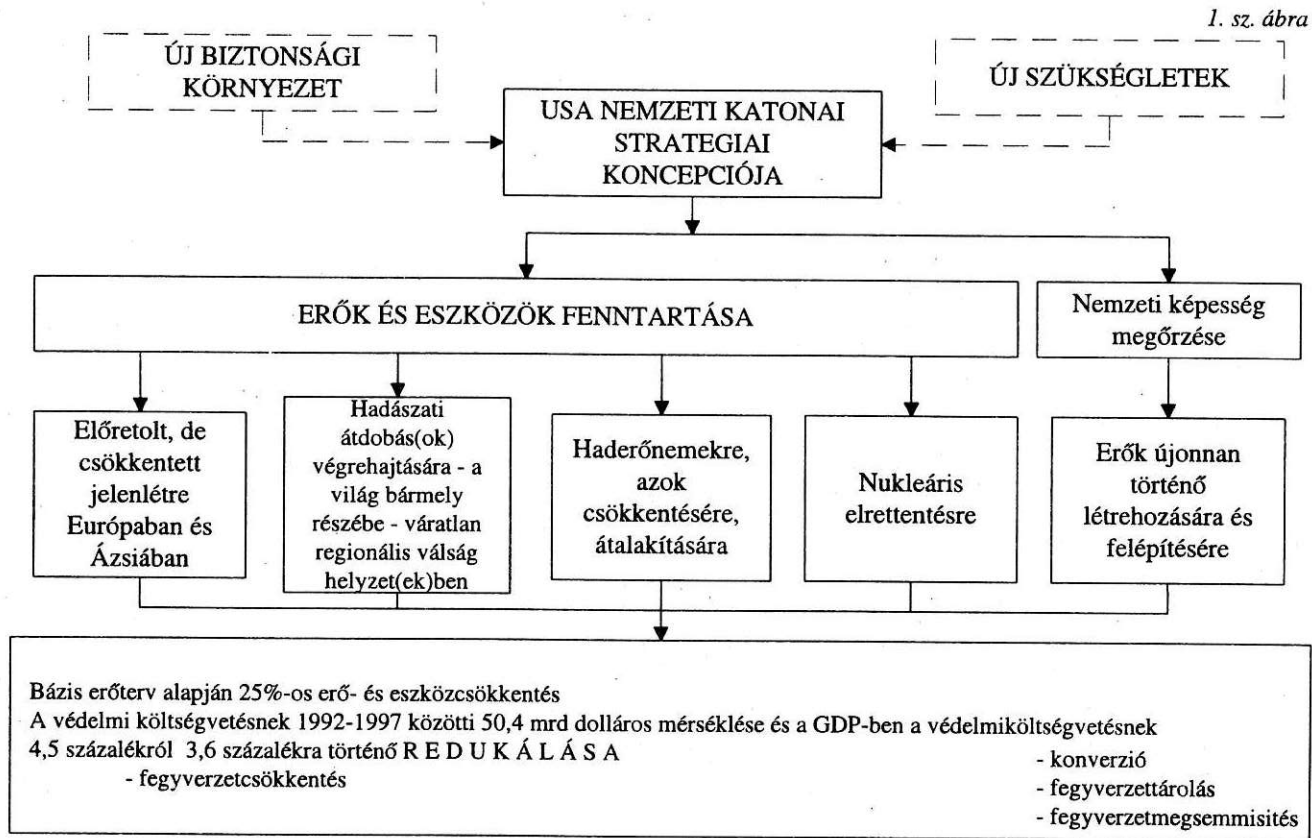
8.) *Dr. Csabai György*: A multinacionális NATO erők támogatásának elvi és gyakorlati kérdései. Katonai Logisztika ATB, 1995. 1. szám.

9.) *Dr. Csabai György*: A katonai logisztikáról. Országhatár 1996. 1. szám.

10.) *Matyuc Péter*: Taszáron nem lesz vasfüggöny. Népszabadság 1995. december 28.

11.) Field Manual 100-5 Operations (June 1993).

12.) *Dan M. Snider*: Strategy, Forces and Budgets February 1993. Pennsylvania.

A LOGISZTIKA FELOSZTÁSA ÉS FELADATRENDSZERE AZ AMERIKAI HADSEREGBEN

HARCÁSZATI

- ◇SZEMÉLYPOTLÁS
- ◇FEGYVERPOTLÁS
- ◇LŐSZERPOTLÁS
- ◇ÜZEMANYAGELLÁTÁS
- ◇ANYAG-KARBANTARTÁS
- ◇MOZGATÁS
- ◇KATONÁK ÉS EGYSÉGEK
GONDOZÁSA ÉS ELLÁTÁSA

HADMŰVELETI

- ◇CSAPATOK FOGADÁSA
- ◇INFRASTRUKTURA
FEJLESZTÉSE
- ◇ANYAGOK ELOSZTÁSA
- ◇MOZGÁSOK IRÁNYÍTÁSA
- ◇SZEMÉLYEK VEZÉNYLÉSE
- ◇EGÉSZSÉGI SZOLGÁLAT
VEZETÉSE

HADÁSZATI

- ◇MOZGÓSÍTÁS
- ◇BESZERZÉS
- ◇ERŐFELFEJLESZTÉS
- ◇HADÁSZATI
MOZGATÁS
- ◇LOGISZTIKA TELEPÍTÉSE-
A HADSZINTÉRI BÁZISOKON
- ◇LOGISZTIKA TELEPÍTÉSE A
MÖGÖTTES ÖSSZEKÖTTETÉSI
ZÓNÁKBAN

SZOLGÁLATOK:

- * személyi: humán, pénzügyi, lelkeszi, info-és jogi
- * egészségügyi
- * tábori ellátási: étellemezés, ruh. jav., eje hajt., légi száll. cikkek, tem. felsz.
- * életminőségi
- * általános ellátó

LÉTEZHET-E LOGISZTIKA PÉNZÜGY NÉLKÜL?

*Kovács Dezső*¹

A szerző 3 részre bontott (terjedelmes) tanulmányában keresi a választ a katonai logisztika komplexebb tartalmára. Írásában átfogó történeti áttekintéssel, a szakirodalom felhasználásával sajátos módon próbálja "igazolni" saját véleményét.

A tanulmányt elsősorban vitaindító szándékkal közöljük és várjuk szakértő olvasóink kritikai észrevételeit.

Szerkesztőség

III. RÉSZ

A katonai logisztika egyes XX. századi epizódjai, visszaállításának lehetősége, indokoltsága és szükségessége a Magyar Honvédségben

(A folyóirat 1995/2-3. számában megjelent I-II. rész folytatása.)

A Magyar Királyi Honvédség XX. századi logisztikájának egyes vonásai

Az I. világháború; az 1918-as Köztársaság; az 1919-es Tanácsköztársaság; az 1919-es Nemzeti Hadsereg; majd a trianon-i békekötés és a közvetlen katonai ellenőrzés 1927-es megszűnése után a hadsereg folyamatos létszámemelésével megkezdődött az ellátási rendszer és az anyagi szolgálat szervezeteinek fokozatos fejlesztése is. (1)

Az ellátás 1920. áprilisától mindvégig a HM hatáskörébe tartozott. Az ellátás rendszerének, szervezeteinek fejlesztését, valamint a katonai

---

¹ Kovács Dezső alezredes, MH ATFCSEF-ség Számviteli és Pénzügyi Osztály volt kiemelt főtisztje, jelenleg a HM Védelemgazdasági Főosztály főmunkatársa

ellátással szembeni követelményeket mindenkor a vezérkar határozta meg, végrehajtását pedig a HM Anyagi Főcsoportfőnökség legfontosabb vezető beosztásaiba kinevezett vk. tisztek biztosították, ellenőrizték.

A fejlesztés melletti természetes átszervezés lényegében az 1941. évi hadbalépésig, utána pedig a hadbalépés miatt be sem fejeződhetett. "Természetes az átszervezés", mert a világ minden hadseregére, minden időpontban - politikai-, állami-, vagy leggyakrabban gazdasági okok miatt - az átszervezés a jellemző. Megszüntették, majd újra létrehozták a dandár- és hadtestszervezést, próbálkoztak a zászlóaljakkal is. (Napóleon szerint "Úgyis az dönt a politikában, hogy kinek vannak erősebb zászlóaljai!".) De a zászlóaljakat is feloszlatták mások és a századokat² közvetlenül az ezredparancsnok alá rendelték, stb. A variációk kimerítése, a lehetőségek ún. kihasználására, ill. szükségletek szerint folyik napjainkban is.

1941-re a M. kir. Honvédségben kialakították a hadtest szervezeteket, értelemszerűen a megfelelő gazdálkodó szervekkel együtt. A hátszaki területi elosztás elvei alapján települt hadtestekhez további állandó ellátó és szolgáltató intézeteket egy-egy tüzérségi- és gyalogsági lőszerraktárt; egy-egy tüzérségi és fegyverjavító-, valamint gépjárműjavító műhelyt; továbbá a gyorshadtest kivételével egy-egy helyőrségi kórházat szerveztek.

Minden hadtesthez- kivéve a gyorshadtestet - hadbiztosságot, a hadbiztossága alárendeltségébe – (kivéve a pécsi IV.hadtestet) – egy-egy élelmező raktárt és a hadtestek illetékessége szerinti, terület nagysága szerint egy-három élelmező fiókraktárt szerveztek. A gyorshadtest élelmezési és terményanyag, egészségügyi ellátását a legközelebbi élelmező (vagy fiók-)raktárhoz, illetve helyőrségi vagy csapatkórházhoz való utalással rendelték el.

Tehát az összesen "kilenc plusz egy" hadtesthez húsz (tüzérségi és gyalogsági) lőszerraktár; 10 tüzérségi és fegyverjavító műhely; 10 gépjárműjavító műhely; 9 helyőrségi kórház, a háborúba lépés után +9 diszlo-

---

2 A Szovjetunióban, az 1936. utáni repressziók, köztük a Tuhacsevszkij per, tehát "káder-problémák" és az infrastruktúra hiányai kényszerítették ki ezt a változatot.

káltan elhelyezett csapatkórház; 9 élelmező raktár és 16 fiókraktár tartozott.

Minden hadtest, mind a tíz békehadrendjében beosztásként rendszeresítették a "hadtest vonatparancsnok"-i státuszt. A hadtest vonatparancsnok alárendeltségébe egy-egy önálló fogatolt vonat- (trén)osztály: 30-40 darab kétfogatú járművel és egy-egy vonatjavítóműhely, továbbá egy-egy önálló gépkocsizó vonatszázad: 20-25 tehergépkocsival került szervezésre és felállításra. A hadtest területi ellátó raktár-, területi javítóműhely intézetei és a vonat-alakulatok a hadtest mozgósításakor felállították hadi hadrendjük szerinti elvonuló tábori ellátó intézeteiket.

Ez volt a katonai, a hadrendi megfogalmazás. Logisztikailag - akár mint erőforrás vagy anyagáramlások; akár mint "szemlélet"; akár mint eszközrendszer; akár mint szervezeti struktúra; akár mint ügymenet, stb. - vizsgálom még inkább észrevehetjük, hogy **ebből az adatsorból**, szervezésből is a **hiátus** (itt és most: hézag), a kor színvonalától való elmaradás mutatható ki. (Egyes, főleg 1990. utáni értékelésekkel szemben, amelyek csak hősiességgel és csak helytállással - párhuzam: 1809. Győr -, szent- és kereszteshadjárral - párhuzam: II.Endre 1221. évi halicsi (kijevi) hadjárata (?) -, stb. párosítják a megtörténeteket - nekem csak tragikus, "*katonai élményekkel*" különben sem vitatkozom -, az optimális esetben is a kérdést a ráció nevében kell feltennem: **Vajon van példa arra, hogy lényeges páncélos- és légierő nélkül vagy "biztos" kiépített védelmi vonal nélkül valaki is hadat üzent a II. világháborúban? Nélküle ugyan a két-ségbeesett megtámadottak megpróbálták védekezni** (a lengyelek lóhátról és karddal védekeztek a "*gdanski korridorban*" a támadó német páncélosokkal szemben; az abbesszinek lándzsával védekeztek az olasz páncélosok ellen, stb.), de hogy egy támadó hadsereg gyors hadtestje valójában kerékpárral és síléccel gyors; vagy "*könnyű hadosztály*" attól könnyű, hogy "*nem hadosztály erő*": katonailag sem optimális megoldás már.

Logisztikailag nagyon szegény az az ország amelyik összesen mintegy 300 darab tehergépkocsival, valamint félszáz fogatolt járművel képes csak ellátni Honvédségét. (A mozgósítás alkalmával törvényszerű, hogy mindenki a rosszabb szekérét "*adta az államnak*", s a jobbat tartotta meg a gazdaságában, stb. - a honvédségi ellátottságot csak a nemzetgazdaság volt képes "*alulmúl*ni"). Ha ennyi és ilyen jármű elég, megfelelő, netán optimális mennyiség akkor az is csak *negatívumként értékelhető*:

- vagy nincs anyag amit szállítani kéne a harcoló csapatok körleteibe, vonalaiba; vagy

- a csapatok képesek magukkal vinni a kevés anyagot ember- és lóháton, de már harcolni és tartós meneteket végrehajtani a kimerültségtől kevésbé lesznek képesek; vagy

- az általános felszereltség színvonala, annak elmaradása nem is igényel nagyobb kapacitást; vagy

- a szövetséges(ek)re való (támaszkodás) számítás olyan mértékű, hogy az már azt, azokat: a szövetséges(ek)e)t is veszélyezteti; vagy

- **mind katonai, mind közgazdasági és logisztikai értelemben felelőtlenségről - állami ellátási mulasztásról -, kalandról van szó.**

Hadd hivatkozzam Nagybaconi Nagy Vilmos - egy időszakban később honvédelmi miniszter is volt - "*Emlékirat*"-ára a háború előtről, illetve Stomm Marcel hadtestparancsnokok emlékirataira! Nagybaconi Nagy például az erdélyi bevonuláskor hadseregparancsnokként nem kockáztatta, hogy a kormányzói vizit és rendkívüli díszszemle miatt a csapatokkal együtt, között és után ne vonultassa fel országos járműveit, az ellátással. A látványból objektíven - még ribillió is lett. A Vezérkar Főnöke (a továbbiakban: vkf.) nehezményezte többek között, hogy "*Mit kellett látnia az államfőnek és német, olasz diplomáciai vendégeinek.*"

Gróf Stomm Marcel altábornagy ("*Emlékiratok*" címmel: Magyar Hírlap Könyvek, Budapest - 1990;) szerint: A doni áttörés idején "**Nagyon rossz volt e napokban hadtestem anyagi ellátása is. A hadtest régebbi felvételező helye, Sztarij-Oszkol január 20-a óta ellenséges támadásnak volt kitéve. Ezt követőleg Sztarij-Oszkoltól Szinyije-Lipjagyiig a 68. német hadosztály vette át a terület biztosítását. ... A hadtest felvételező helyét ebben a helyzetben már Kasztornoje-voronyezsi vasútvonalon levő Letnaja vasútállomásra lett volna célszerű áttenni, mely a hadtest vonalkörletétől (Sztaro-Nyikolszkoje) 20 kilométerre volt csak. Áttelepítését a szovjet erők előnyomulása már nem tette lehetővé, s így hadtestem lőszerrel és élelemmel való ellátása lehetetlenné vált.**" (120. oldal (2) bek.)

A 126. oldalon: "Nyilvánvaló volt, hogy a legfelsőbb német vezetés ... elszámította magát. ... Különös, hogy a német vezetés nem gondolt arra, hogy ezek a (román, olasz, magyar - megj.: K. D.) hadseregek fegyverzet és harckészültség szempontjából nem érik el a német nivót, ... " A 127. oldal lapalján: "A túlnyomó többség itt is a szabadban éjszakázott. Az emberek egész éjjel jártak-keltek, topogtak az utcán, vagy tábortűzek körül melegedtek, nehogy megfagyjanak. Fedél alá, házakba csak kevesük jutott. De ezeknek is állandóan tűrniük kellett a német legénység zaklatását, követelőzéseit." ... (133. oldal, a Búcsú hadparancsból:

"A mindinkább fellépő lőszer- és élelemhiány, párosulva a szokatlan nagy hideggel, megtörte a védők ellenálló erejét. E perctől kezdve a német hadvezetés számára teherként jelentünk... Sajnos, ... (a kivonás - megj.: K. D.) nem történt meg, hanem lőszer, élelem és fedél nélkül a pusztá havon szenvedték az orosz tél borzalmas éjszakáit. Láttam rajtatok, hogy napról napra sorvad testi és lelki erőtök, és hogy valamennyien a biztos pusztulás elé tekintünk. A német hadvezetés súlyos helyzetében még az élelmet sem tudta biztosítani. ... E parancsot én nem tudom nektek továbbadni, mert nincs értelme, hogy agyonfagyott, kiéhezett magyarok ezrei tíz töltennyel puskánként, üres gyomorral tehetetlenül pusztuljanak el. ...")

Remélem, mindenkit meggyőztem, hogy 1849-ben Világosnál mintegy 1,5 töltenny puskánként legalább olyan kevés, mint 1942-ben hatszorhatszer több a Donnánál. Stomm altábornagy hadtestparancsnoki beosztása előtt huzamosan londoni katonai attasé szolgálatot teljesített, láthatta a korszerű és a magyar hadsereg közötti különbségeket. Nem tudott fázó és éhező katonáinak napóleoni megoldást ígérni ("Katonák!... A világ legtermékenyebb vidékére vezetlek benneteket"), csak európerként megadta a lehetőséget, hogy mindenki: minden katona gondoskodjon a maga életéről.

A katonai ellátás hazai megszervezése a győri program tükrében

A Honvédség közép- és végrehajtói szintjeinek ellátását, annak meddőségét áttekintve a felső katonai és az államszervezet egyes, a Honvédséggel asszimilációban³, szimbiózisban⁴ élő szerveivel is kell foglalkoznunk. Tesszük ezt a történelem-, a politológia-és közgazdaság tudományok eszközeivel.

A HM szervezetén belül⁵ - az Antant ellenőrzések 1927. évi ellenőrzés megszűnése után - 1928-30. között létrehozták, 1935-ben a nyílt hadrendbe is visszaállították a HM Katonai Főcsoportfőnökség integrációban a vezérkar (a továbbiakban: vk.) valamennyi osztályának kereteit. A HM Katonai Főcsoportfőnökség hatáskörébe tartozott az ellátás rendszerének és szervezeteinek fejlesztése, a katonai ellátás követelményeinek előkészítése - a követelményeket mindenkor a vezérkar határozta meg. A végrehajtást a HM Anyagi Főcsoportfőnökséghez a meghatározó vezető beosztásokba kinevezett vezérkari tisztek irányították és ellenőrizték (pl.: Kéry Kálmán vk. ezredes is a 7. k. vkf.o.-n szolgált).

A nyílt vezérkar szervezete az alábbi elvi és anyagellátási kérdésekkel foglalkozott, illetve *a következő szervezetet állították vissza:*

- Országmozgósítás szervezése és irányítására: 1/om. vkf. osztályt;
- Szervezési és elvi anyagi, hadművelési anyagi-, katonaközigazgatást és kiürítést-, anyagmozgósítást irányító: 3. vkf. o.;
- A közlekedési ügyeket irányító: 7. k. vkf. o. ;
- Utász-, árkász-, műszaki- és vegyiharcanyagi ügyeket irányító: 7.m. vkf. o.;
- Összeköttetés és híradás(híradó) ügyeket irányító: 7. ö. vkf. o.

---

3 asszimiláció: itt, hasonulás, áthasonítás, hasonlóvá tevés.

4 szimbiózis: itt, együttélés; két különböző szervezet kölcsönösen hasznos együttélése; két v. több-jelenség szoros kapcsolata.

5 forrás: Nagy- Dr.Pisztrai- Tóth-Dr.Zimonyi: "A magyar katonai ellátó (hadtáp) szolgálat története"; Zrínyi Katonai Kiadó és MNHF-ség, Budapest - 1984.; 396-551. oldal.

Az egész vezérkar, ún. a törzs állományának minden és közvetlen anyagellátását a Vkf. Gazdasági Hivatal intézte.

A vkf. hatáskörébe tartozott - nem a honvédelmi miniszterébe - a hadművelleti tevékenységet folytató hadsereg, hadseregcsoport, stb. anyagellátási követelményei, igényei meghatározása. A vkf.-t a hadművelleti területen a "fővezérség főszállásmestere" képviselte.

Integrált ez a - felsorolt - szervezet már, mint láthatjuk, mert a folyami flottila (szubjektív kiemeltsége miatt) kivételével a rendszeresített és rendelkezésre álló szakanyagokkal, mozgósításukkal, az ügyek szervezésével és irányításával egy egységes, együttműködő szervezet foglalkozott. (Páncélos és repülő fegyvernemek gyakorlatilag még nem léteznek).

A leírt szervezésből a "lineáris, funkcionális (törzskari) szervezés" tipikus szervezési sémáját láthatjuk, tipikus negatív sajátosságával mikor a törzs(stáb): a vkf. hierarchia szerinti előljáró igénye, követelménye, meghatározásai helyett saját, esetenként szubjektív érdekei érdekében járt el. A HM anyagi főcsoportfőnök és a gazdaság- és közgazdasági főnök ugyan a felügyelő honvédelmi miniszter alárendeltségébe tartozott, de szubjektíven mint volt vk. állományúak és, hogy esetleges váltásuk, fluktuációjuk után a vk.-hoz, illetve a vkf.-től is függő beosztásba kerülnek vissza; objektíven, nem utolsó sorban minden információ és eszköz felett a vkf. rendelkezett, a vkf. elgondolásait erősítették a miniszternél.

Ráaadásul a politikai-jogi intézményrendszer is sajátos önelszámoló és önellenőrző rendszert hozott létre, kis államot az államban. A korabeli katona államfői vezetés, a - trianoni békeszerződés miatti - hadseregfenntartás és -fejlesztés titkossága kiváltságos helyzetet teremtett és biztosított a honvédelmi vezetés és igazgatás számára. A kormány, a Pénzügyminisztérium, valamint a Legfelsőbb Állami Számvevőszék (LÁSZ) - gyakorlatilag a Parlament - a HM költségvetés bírálatából és ellenőrzéséből ki volt zárva.

A honvédelmi tárca költségvetés előirányzatokkal való gazdálkodását és a költségvetési felhasználások ellenőrzését összeférhetetlenül - a Honvédelmi Minisztérium végezte. A korabeli országgyűlésnek felelős LÁSZ elnökével és a pénzügyminiszterrel, - parlamenti beszámolási kötelezettségüknek megfelelően - a honvédelmi miniszter közölte a gazdálkodás tapasztalatait, eredményeit, az ellenőrzések megállapításait.

A gazdálkodás átfogó irányítását és sok tekintetben végrehajtását a "gazdászati-közigazgatási szolgálat" végezte, ami kiterjedt a pénzeszközökkel való gazdálkodásra; valamennyi anyag megrendelésére, kiutalására, kezelésére, a kincstári tulajdon sérelmére hatósági- és kártérítési eljárások lefolytatására; a pénzeszközök és az anyagok állami (ön)ellenőrzésére, (ön)elszámolására.

Ezt a szolgálatot ellátó "hadbiztos tisztek" a vk.-ihoz hasonlóan, elkülönülő állománycsoportot, testületet alkottak. A vk.-tól is "független" testület állami jogosítványai alapján lényegében szintén önállóította magát, s tulajdonképpen a honvédelmi miniszter "speciális vezérkara" funkcionált. Erre a helyzet kihasználás mellett, minőségi-speciális - külön - katonai szakképzettségük fel is jogosította őket. A legjobb (tüzér, huszár, gyalogos) csapattiszteknek is vonzó volt a +2 éves Hadbiztosi Akadémián való képzés utáni átminősítés.

1938. április 18-án az akkori parlament szép csendben két demokratikus jogokat nyírbáló törvény között - **1.000 millió pengős fegyverkezési programot** fogadott el. A lényege: **öt esztendő alatt a három ütemű HUBA hadrend és fejlesztési terv szerint a hadsereg teljes kiépítése.**

Magyarország 1941-es Szovjetunió elleni hadbalépésig eleve csak a fél tervidőszak telt el, tervszerint a Huba hadrend után a Huba II. és a Huba III. - a páncélos és légierő kiépítése kezdődött (1941-ben) és fejeződött (volna) be. **A hadrendek végcélja eredetileg 107.000 fős béke és 250 ezer fős hadi létszámú:**

- 3 hadsereg, ezeken belül:
  - 7 hadtestre - az időközben bekövetkezett ún. Bécsi-döntések miatti területgyarapodás következtében lett "kilenc plusz egy" -, ezeken belül:
    - 21 hadosztályra és
      - 2 - 2 gyors- és lovas dandárra;
      - + 1 repülő hadosztályra;
      - + 3 hadosztály határbiztosító erőre **tagozódó haderő létrehozása volt.**

Az 1937-es költségvetési év zárása után a büdzsé mintegy 4.000 millió bevétel többlettel rendelkezett. A pengő vásárló értékére álljon itt, hogy 1 német birodalmi márka = mintegy 1,64 P.-vel, tehát megfelelően erős

szövetségi rendszeren belül. Hogy mennyire hatalmas az összeg bizonyítja, hogy 1940-ben a felfuttatott hadiipar fölös, 40 %-os kapacitását a németek kötötték le, mintegy 75-76 millió márka, mintegy 122-123 millió P. értékben. Tehát még 1940-ben is a hazai hadiipari kapacitás, mintegy 300 millió P. érték, többmint háromszoros nagyságrend az összehasonlítás-hoz. Ebből mintegy negyedét tartotta felhasználni a kormány nemzetközi kötelezettségei érdekében is a hadseregre, mintegy húsz éves elmaradás pótlására. (Forrásként felhasználva Karsai Elek: *"A budai Sándor-palotában történt"* - Táncsics Könyvkiadó, Budapest -1964.; továbbá Juhász Gábor mk.ezredes (a HM Védelemgazdálkodási Főo. osztályvezető *"A magyar hadiipar általános jellemzése"* c. egyetemi előadása (1993).

Összességében az újra fegyverkezési program meghirdetésétől 1940-ig, amikor még a revíziós politika akkori fedezetére elsősorban a mennyiségi fejlesztés volt a cél, a magyar ipar felfuttatásával sikerült létrehozni a feladat végrehajtásához megfelelőnek látszó haderőt. Ez elsősorban az élőerőre, annak nagyságára vonatkozik, mert egyáltalán nem jelentette, hogy az egykori Honvédség technikai szintje - ha a haditechnikának a II. világháború kitörését követő felgyorsuló fejlődésétől eltekintünk is - megfelelt az európai átlagnak vagy a környező országok átlagának; nem beszélve a hadseregvezetés ezzel kapcsolatos követelményeinek.

Kétségtelenné vált, hogy bár a meglévő kapacitások teljesebb hasznosításával és további anyagi befektetéssel a hadiipar intenzív fejlesztése révén is a hadsereg mennyiségi és főleg minőségi szintje bár emelhető, de az egyre inkább el fog maradni a kor megkövetelte színvonaltól, s ebben a fejlesztés utáni állapotban sem lesz alkalmas az újabb revíziós célok megvalósítására, kisebb hadműveleteken túlmenő feladatokra.

A sokasodó jelek ellenére a katonai vezetés úgy vélte, hogy **a németek érdeke a velük harcoló magyar szövetséges** hadfelszereléssel való támogatása, netán **ellátása** is és **a németeknek is szállító magyar hadiipar fejlesztése**. A doni katasztrófa és 1943. kudarc sorozata után is a vezető katonai körökben élt az az illúzió, hogy a magyar nemzetgazdaság és ezenbelül a magyar ipar német támogatással képes lesz teljesíteni a tervezett és kijelölt feladatokat, a veszteségek pótlását és egyidejűleg egy magasabb technikai szint elérését.

A magyar hadiipar kétségtelen ért el eredményeket, kétségkívül elősegítette a magyarországi ipar egészének – ezenbelül a kohó-, gép-, gép-

gyártás- és vegyipar elmaradásait kiegyenlíteni – fejlődését szolgálni. A győri program keretében jelentős beruházásokra került sor; új, ezzel kapcsolatos technológiák és munkaszervezés is bevezetésre került: sőt ipari rekonstrukció és koncentráció is végbement. (Nem kerülök saját magammal szembe, ha hadüzeneteink, szövetséges kapcsolataink, hadszíntérre válásunk mellett nem a bombázásokra hivatkozok elsősorban, hogy az új technológiák, új berendezések jelentős része tönkrement. A német kitelepítések és a másik megszálló haderő rekvirálásai után már a háborús jóvátétel fizetési kötelezettség teljesítésekor az objektív "pusztulás és rongálódás" tényére hivatkozás helytálló volt).

A honvédség "pénzügyei"

A honvédelmi igazgatáson belüli "gazdászat-közigazgatási szolgálat" kidolgozta hatáskörében a pénzekkel és anyagokkal való honvédségi gazdálkodásra vonatkozó általános és szakszabályzatokat. A Honvédségen belüli pénztalványozás, pénzkezelés, pénz be- és kifizetések teljesítése és tételes elszámolása; mindennemű anyag megrendelése- beszerzése-átvétele-kiutalása-kezelése-karbantartatása-nyilvántartása és elszámolása-követelések behajtása; a költségvetési, kincstári pénzekkel és elő-irányzatokkal, eszközökkel és anyagokkal gazdálkodás is a HM gazdászat-közigazgatási (a továbbiakban: gazd.- közig.) főnök(-ség) funkcionális és **hatósági** jogköre volt.

A gazd.-közig. főnök ezek után a következő feladatokat látta el:

- Irányította és (összeférhetetlenül - sic!, megj.: K. D.) ellenőrizte a gazd.-közig. szolgálatot;
- A HM és a vállalatok; a HM és a társ minisztériumok közötti gazdasági ügyek koordinálása és intézése;
- A Honvédség és a szövetséges haderők között felmerülő gazd.-közig. ügyek rendezése;
- A közszállítási ügyek rendezése;
- A társmisztériumok közigazgatásra vonatkozó tervezeteinek és folyó ügyeinek véleményezése honvédelmi szempontból;

- A költségvetési előirányzatok: hitelek, póthitelek igénylése és a finanszírozás érdekében a PM-től biztosítása;⁶

- Hadsereg⁷, az ún. I. fokú gazdaszat-közigazgatási hatóságok, azaz a hadtestek pénzellátása (finanszírozása);

- HM által megrendelt hadi-, hadfelszerelési- és egyéb anyagok, eszközök és szolgáltatások számlalikvidációja és kifizetése;

- Bármely honvédségi szervnél gazd.-közig. hatósági szemlék tervezése, elrendelése és végrehajtása;

- Kártérítési ügyekben a legfelsőbb döntés.

A gazd.-közig. szolgálat feladatait a saját szervezetében a HM Számvevőség I-III. osztályokkal és szervezetileg az Anyagi Főcsoportfőnökségbe tartozó (integrált) illetmény- (2/i.), költségvetési- (2/k.), élelmezési- (2/é.), ruházat és ruházati felszerelés osztályokkal (2/r.) - ez csak némi nehezítés - látta el.

A készpénz forgalom békében minimális volt, a bankszámlákról klíring forgalomban történt a kiegyenlítés. Készpénzben fizették a rendszeres személyes pénzzilletményeket és a velük egy tekintetbe eső pénzbeni járandóságokat, megváltásokat (utazási költség, napidíj, vagy a "tisztilegény" megváltást, valamint utasításokban meghatározott kisebb dologi kiadásokat: pl. kisebb piaci élelmiszer beszerzés vagy irodaszer számla.

A gazdasági hivatalok - és nem a katonai szervezetek - (házi)pénztáraiban ilyen körülmények között általánosan elég volt 1.500 P. - kb. 5

---

6 A hitelgazdálkodás, hitellel való gazdálkodás kifejezések valószínűsíthetőleg jobban hitelesítik a helyzetet. A finanszírozáshoz szükséges pénzeszközök biztosítását "lehívásnak" hívták a bankvilágból. Adott esetben viszont a HM igényeivel szemben a PM-nek költségvetési korlátra való hivatkozása sem volt elég nyomós, szószerint a HM "lehívta" a pénzt.

7 A hadseregpáncsnokság gyakorlatilag a hadseregpáncsnokból, vezérkari főnökökből, segéd-tisztjeikből és segítőikből, valamint kiszolgálásukra és biztosításukra rendeltékből: néhány főből állt csak. Szervezetükbe sem anyagellátást irányító közegek, sem ellátó-, szállító szervezetek (alakulatok) nem tartoztak. Ezen a "fejen" kívüli feladatok végzésére nem is volt szükség. A hadseregpáncsnok ellenőrzésekkel, szemlékkel, stb. kellett, hogy töltsé idejét a hadtesteknél hadosztályparancsnokságig bezárólag. A harcckészültség és kiképzés megszervezése, irányítása és "legmagasabb szintű" ellenőrzése volt a feladatuk elsősorban.

fő 25- év körüli főhadnagy illetménye, + családi pótléka és lakbérhozzájárulás összege -, a nagyobb gh.-knál 5.000 P. ún. "állandó költségkészlet". (A viszonyítás érdekében ez mintegy 4 fő honvéd ezredes járandósága, vagy 5 fő 35-40 éves munkaviszonyú egyetemi tanár, 6 fő országgyűlési képviselő pénzjárandósága. Horthy kormányzó 10.000 P./hó tiszteletdíjban részesült.)

Számomra a helyzetet legjobban az a tény jellemzi, hogy a pénzszekrény a 24 órás ügyeletes tisztai szolgálat helyiségében, tehát állandó felügyelet alatt - lerögzítve, két kulccsal (ellenzáros kulcs, a parancsnok által kijelölt tisztnél és pénztárosi kulcs) lezárva állt. Szó szerint ez olyan túlbiztosítás volt ötven évvel ezelőtt is, mint ma a közlekedési balesetek elkerülése érdekében betiltani a gépjárművek közlekedését.

Sajátos kitekintés a mai katonai logisztikára (*avagy mondom a lányomnak értse a menyem*)

A mai katonai logisztikára, csak a napi sajtóra hivatkozással, el kell mondani az aposztrofált hipokrateszi esküt. **Ahol van, sikereit beragyogja a Nap; ahol nincs, a hiányát és a tévedéseket, tévedéseit betakarja a Föld.** Szó szerint katona sírokkal dokumentáltan.

Példaként hozom fel a sikerre az ún. brit "*falklandi háború*" és az USA "*Öböl-háborúját*". A napi sajtóból, sőt a szinte egyenes televíziós közvetítésből - **logisztika!** - követhettük a néhány nap, néhány óra történéseit.

Falklandon "*a brit (hajóbázisú) légierő*" napi 4-5 bevetést hajtott végre, ezzel szemben "*a földi bázisú argentin légierő*" (az ebből származó előnyök ellenére) csak napi 1 bevetésre volt képes. Ezt többszörös hatékonyságot több más tényező (korszerűbb technika, vezetési rendszer, kiképzés, stb.) az angolok elsősorban **logisztikai rendszerük** fölényével érték el.

Az Öböl-háború kapcsán a szövetségesek úgynevezett "*első hadműveletét*" a logisztikai rendszer telepítése és vele együtt hadműveleti (a későbbiekben manővereket is biztosító, de alapvetően színlelt) bázisai létrehozása képezte. "*A csapatok felvonulása a logisztikai rendszer alapjai*"

nak létrehozása után kezdődött, és az említett bázisok csak stratégiai felderítés által visszaigazolt adatok birtokában kialakított, végleges felvonulási terv után váltak feleslegessé, azaz színletté." - írja a MH egyik logisztikai szempontból mindenkor és hivatalból legfeszítettebb beosztásában szolgáló MH közlekedési szolgálatfőnök: Dr. Szűcs László ezredes, az "Új Honvédségi Szemle" 1993/7. számában (56. és 63. old.).

Köznapi evidenciák bizonyítják, hogy:

1.) Attól, hogy nem így hívtuk (a logisztikát) nem biztos, hogy nem az volt. (Állítom, hogy van logisztika, de jelenleg forrása nincs meg).

2.) Mindig több célszerű elvi változat közül van lehetőségünk választani, legfeljebb nem a legoptimálisabbat, de a lepraktikusabbat választjuk. (Ld.: megjelent a hadtáp történeteként a *"Katonai ellátó szolgálat története"*, 1984-ben - azóta lehet rajta akár gondolkozni is.) Ritka az ideális lehetőség és gyakori a reális megoldás.

3.) Azért, mert e sorok írójának elkerülte valami a figyelmét vagy még nem került publikálásra, attól az (átvilágítás) még lehet, létezhet.

"Átvilágítás" kifejezés mostani, divatos kurzusa előtt a *"helyzetértékelés"*, *"helyzetmegítélés"* katonai⁸ vagy a diagnózis latinus változatát használtuk. A közgadságtudomány, a hadtudomány, orvostudomány és mások is már akkor használták a *"helyzet"*-tel kapcsolatos fogalmakat, mikor a sugarakat felfedező W. Röntgen -fel nem róhatóan - meg sem született. A helyzetértékelés, helyzetmegítélés, az átvilágítás célja: *"A (valamilyen) működésnek, egy adott időpontban érvényesülő tényezők hatására kialakult viszonyok összessége, amelyek együttesen befolyásolják (valaminek) az előkészítését, végrehajtását és eredményét. Elemei: a (környezet és saját) helyzet, az adottságok, a tevékenység fajtája..."* feltárása, megítélése.

Megítélte a mostani helyzetet a rendszerváltás előtti, közbeni és utáni minden hatalom, ellenzék, a közvélemény, stb. A hadsereggel az előző rendszer sem igen tudott mit kezdeni, a korábbi szövetségi rendszerből

---

8 Katonai értelmező szótár, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1976. - 243. oldal.

származó kényszerek és késztetésekről, a velük való azonulásokról, illetve megkerülésükről, netán elmulasztásáról is lehet olvasni. A rendszerváltás után pedig a függetlenség és a szuverenitás védelme, a biztonság végső eszközként való szavatolása és egy tulajdonképpeni "*piaci kudarc*" sorozatok után és miatt a "*kabinetre maradt*" (Clausewitz) hadsereggel maga a kormány sem tudott mit kezdeni a szükséges (erő-és eszköz csökkenéseken kívül, muszáj - másképpen talán sohasem megtérülő kölcsöntartozásokért - vásárlások, a volt NDK megmaradt, gyakorlatilag az egységes Németországnak felesleges segély elfogadása, stb.) csökkentéseken és megint kényszer megoldásokon felül. Igazoltnak látszik, hogy "*Semmisem függ annyira a társadalom anyagi-gazdasági összetevőitől, mint éppen a hadsereg.*" Úgy látszik, hogy a "*történelem*" látszik ismételni magát (pl.: a hivatkozott 1927. előtti lemaradások). Nincs, aki tudományos, netán praktikus választ ad(-hat)na(?).

Nem is a hadsereggel, a honvédséggel van a "*gond*", hanem a **GDP-vel**, az államadóssággal, a költségvetéssel. Láthattuk, hogy a direkt, az indirekt és a piac orientált körülmények között is a kudarc az kudarc. A költségvetési szervek szervezetvezetése így a HM-é, az MH-é vagy valamelyik katonai szervezeté - nem maga rendelkezik a források felett, még a rendelkezésre bocsátott forrásokat is az alapító okirat (szándéka), a jóváhagyott alaptevékenységre és az alaptevékenységet kiegészítő tevékenységre fordíthatja csak. (Ebből a szempontból közömbös, hogy a honvédelmi miniszter létrehozhat és megszüntethet szervezeteket, de a költségvetési létszámot, a jóváhagyott fejezetet, címeket, stb. nem lépheti túl.) **Piaci kudarc sorozat is hozta létre az államnak az organizatórikus szerepét, funkcióját:**

- Védelmezi az állami szuverenitást, a társadalmi rendet, hadsereggel, rendőrséggel;
- Az állampolgárok szervezésére, ügyeinek intézésére hivatalnokokat tart;
- Képviselési-törvényhozó testület hoz létre, a törvények megtartása érdekében ügyészséget, bíróságot, büntetésvégrehajtást szervez, tart;
- A helyi közügyek intézésére, a helyi igazgatás állami feladataihoz hozzájárul;
- Természeti csapások elleni védekezés szervezéséről, a következmények elhárításáról gondoskodik;

- Gazdasági szervező (adóbevételekben érdekelt fél);
- Egészség- és munkaerővédelem;
- Kulturális élet szervezője, iskolarendszer szervezője és működtetője; ...

A felsorolt feladatokat a felségjog, a főhatalom sérelme nélkül nincs is már kivel megosztania. (Az egészség- és munkaerővédelem, valamint a társadalombiztosítási alapú egészségügyi-és nyugdíjbiztosítás nem összevethető).

A gazdálkodó, a piacorientált szervezet vagy vállalkozó a saját forrásainak tulajdonosa. Adót fizet az államnak a felsoroltak és további más szolgáltatások ellenében, de meglévő forrásai felett - közveszélyokozás extremitását kivéve -szabadon rendelkezik érdekei szerint. Érdeke, hogy a műszaki, ökonómiai és társadalmi szempontok alapján a tulajdona struktúrája környezeti és belső adottságaihoz alkalmazkodjon, hatékony szervezetet működtessen, ami megfelelően stabil, ugyanakkor a megfelelő alkalmazkodó képességgel rendelkezik. **A paradoxon helyzet: a stabilitás és rugalmasság, különösen dinamikusán változó környezeti feltételek között - politikai-intézményi-jogi rendszer; történelmi-társadalmi feltételek; gazdaságirányítási rendszer, piaci dinamizmus és komplexitás; tudományos-technikai, technológiai dinamizmus; ökológiai feltételek, stb.** nyilván csak akkor lehetséges, ha tervezetten az önmaga elé kitűzött céloknak, követelményeknek megfelel, eleget tesz.

Az állami feladatok vonatkozásában ez másként működik. A politikai szándék megléte esetén is jogalkotói konszenzus, egyfajta többség megszerzése szükséges a változtatáshoz. **Azután el kell dönteni: kivel?, hogyan?, mit?, mikorra?, mennyiért?, miből?, ...**

Valóban saját erőn kívüli; nem a Magyar Néphadseregtől, illetve a Varsói Szerződéstől megörökölt; tudományos igényességgel; és végrehajtható helyzetfelmérésről, ún. átvilágításról nem tudok. Konzultációs NATO kapcsolatok nem helyettesíthetik az előzőeket. A helyzet megváltozott. A biztonsági és honvédelmi politika tekintetében 1993-ra **megteremtődött a stratégiai minimum:** a biztonságpolitikai-, illetve honvédelmi alapelvek országgyűlési határozatok, továbbá 1993. december 07-én az Alkotmány módosítása és törvény a honvédelemről. (2)

A NATO-hoz, Európai Unióhoz csatlakozási szándék lehetővé teszi új, más szakértők fogadását, meglátogatását és igénybevételét is. Ha arra (-felé) tartunk szükséges azokat a tanokat, elveket alkalmazni. **Hasonló a hasonlóknak örvend, a túl sok eltérés és kivétel egy bizonyos határon túl már nem tolerálható, az együttműködést, az integrációt lehetetlenné teszi.**

Ehhez képest már a rendszerváltáskor legitimáltan, és a vonatkozó javaslatok alapján a honvédelmi miniszter által 1992. január 31-én jóváhagyottan - 1995-96-ra tervezett befejezési, végrehajtási határidővel - elkezdődött **"a Magyar Honvédség 'logisztikai rendszere' fejlődésében kimutatható ..."**, (3) tehát bizonyítottan létező logisztikai tevékenység értékelő, elemző és további feladatokat megalapozó munkája. Ez az átvilágítás - tényleges anyagot nem ismerhetem - megállapíthatta, hogy 'Az "örökölt" nehézségek mellett a rendszerváltás, a logisztikai támogatás külső és belső környezetének változásai további, a jelenlegi rendszerben nehezen kezelhető problémaként jelentkeznek.'

Nem lehet elsietettnek tekinteni viszont a művelet elkezdését. Egyrészt a **"mi várható"** kérdés állandóan felvetődik, a **"mi van?"**, **"mi az eltérés?"**, **"mi az oka?"**, **"kell-e az eltérést megszüntetni?"**, **"hogyan lehet az eltérést megszüntetni?"**, stb. kérdéseket is rendre meg kell válaszolni. Másrészt **"veszélyes üzemekben a föl sem tett, föl sem tehető kérdésekre is tudni kell a választ"**.

"1990. májusában a Magyar Köztársaság egy, a Szovjetunió vezette katonai szövetségbe integrált hadsereget örökölt... A Varsói Szerződés deklaráltan védekező, valójában azonban támadó katonai doktrínájának megfelelően létrehozott Magyar Néphadsereg szervezetét, szerkezetét, kiképzettségét, fegyverzetét, technikai eszközeit ... tekintve nem alkalmas a függetlenné váló Magyar Köztársaság védelmére. ...Indokolatlanul nagy létszáma,... túlméretezett infrastruktúrája... nincs összhangban az ország teherbíró képességével", stb. Ezek a megfogalmazások és kijelentések helyettesítették a fegyveres erők átvilágítását.

A logisztika nyújtja a megbízható megoldásokat (és összegzés)

Egyszerű dolgom lesz.

Ajánlom, javaslom - szerény dolgozatom alapján is - **a logisztika bevezetését, rendszeresítését is.** Ha világ gazdagabb felének, "*északnak és nyugatnak*" is jó. **Itt Európa harmadik történelmi régiójában a lengyelek az USA logisztikai mintát 1993-ban bevezették...**

A lengyel körülmények (talán) súlyosabbak voltak, mint nálunk...

Vannak Nyugat-Európában hasonló nagyságrendű államok, amelyek - bár gazdagabbak nálunk: belgák, dánok, vagy a nagyobb németek, stb. - nem engedhetik meg maguknak, hogy ne alkalmazzák.

Le kell győzni az ellenkezéseket:

- A katonai logisztikai rendszer meglévő és élő elemei mellett valóban sért a logisztika egyéni és csoportérdekeket máris. Már most olyan ellenállás kezdődött meg mint az integráció(k) ellen. Az 1944. előtti integrációval szembeni 1948. utáni szakmai-szolgálati ágak felesleges párhuzamosságokkal történt elkülönések elleni (pl.: a 1983. vége óta tartó ÁTB, általános-technikai biztosítás: fegyverzeti-, majd anyagi-technikai integráció) szervezések tartalmát, talán éppen a logisztikai elemek gyengítései akadályozták a források szűkösségei mellett. (Így a forráshiányra is mindent rá lehetett fogni.) Igazán elgondolkasztató, hogy a menedzsment, a felső polgári közigazgatás és katonai vezetés sincs abban a helyzetben (időhiány!), hogy vérehajtassa a szükséges változásokat.

- A logisztikai rendszer kialakítása hosszú távú feladat. Négy éves politikai ciklusokon túli tervezést és költségvetési politikát tételez fel - például : az amerikai-európai (program-planig budgeting system PPBS) programköltségvetést, amely nem hogy évenként, hanem 3-5, 5-10, a fölötti időszakokra rendezkedik be. A Honvédség "*piaca*", megmértetése

---

9 a már hiv. NATO kézikönyv.

csak a költségvetés lehet, ennek a "*piacnak*" megszerzését a katonai logisztika sem fogja soha biztosítani, de a költségvetés szükségletek szerinti - a katonai vezetők által már az unalomig kezdeményezett emelése esetén - a törvények szerinti költségvetés megtartásának az eszköze. (A HM civil ellenőrzésének is eszköze.)

- A logisztikai költség megtakarítások nem azonnal jelentkeznek, sőt a bevezetés nem az olcsóságok közé tartozik: beruházásokat igényel, a tervezés és szervezés költségtényezői általában "*elveszett költség*" (Paul Heine), nem érvényesíthetőek.

Ha végül is, ha még mindig tisztázatlan, hogy "mi az a logisztika?", akkor az én kérdésem "milyen a pénzügy?"

"Hogy mi a matematika, soha sem lehet matematikailag megállapítani; hogy mi a filológia nem lehet filológiailag megmagyarázni; hogy mi a biológia, biológiailag nem lehet megmondani." (M. Heidegger, XX. sz.-i megállapítása.)

Nem kérdés az tehát, hogy mi a (katonai) logisztika; van-e...

Csináljuk.

Irodalom

(1) Vö.: Nagy-Dr. Pisztrai-Tóth-Dr. Zimonyi: "A magyar katonai ellátó (hadtáp) szolgálat története"; Zrínyi Kiadó, MH Hadtápfőnökség, Budapest, 1984. 360-550. oldal.

(2) A biztonságpolitikai és a honvédelmi alapelvek 1993. évi OGY határozatok; Az 1993. évi CVII. tv. az 1949. évi XX. tv. (ALKOTMÁNY) módosítására; 1993. évi CX. tv. a honvédelemről;

Pl.: 1993-ban a sajtó publikációk szerint is 106 Md Ft-os kv. készült, a honvédelmi miniszter 75,1 Md Ft-os előterjesztést vitt kormányülés elé, 64,1 Md Ft kiadási és 7,6 Md Ft-os bevételi előirányzatot fogadott el végül az Országgyűlés.

(3) Janza Károly: "A Magyar Honvédség logisztikai rendszerének kialakításáról"; Katonai Logisztika, Anyagi-Technikai Biztosítás. MH AT-FCSF-ségi kiadvány, 1993.

ANYAGI-TECHNIKAI BIZTOSÍTÁS

A MAGYAR HONVÉDSÉG ÜZEMANYAG SZOLGÁLAT KÉSZLETKÉPZÉSI ÉS LÉPCSŐZÉSIRENDEJE ÁTALAKÍ- TÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI

Dicse Tamás¹

Az MH Üzemanyag szolgálatát a biztosított szűkös költségvetési lehetőségek már 1991. óta folyamatosan kényszerítették a korábban felhalmozott jelentős VSZ, EFE, illetve MH szintű központi üzemanyag készletek napi ellátásba történő beforgatására. Az említett időszakban több tízezer tonna hajtóanyag került az MH katonai szervezetei részére kiadásra és általuk felhasználásra.

Napjainkra ezen központi hajtóanyag készletek olyan mértékben lecsökkentek, hogy egyéb, még meglévő - a jóváhagyott éves költségvetést kiegészítő - forrásokat kényszerül szolgálatunk felkutatni. Ilyen szóbjöhető forrásként már csak a korábban "szent"-ként tisztelt, érinthetetlen csapatkészletek maradtak.

Tanulmányom célja elvi lehetőségként megvizsgálni a csapatkészletként "elfekvő" hajtóanyag mennyiség lehetséges csökkentési forrásait és módjait, valamint felkutatni és bemutatni néhány alternatív készletképzési normatívát. Az így esetlegesen felszabaduló "holt anyag" napi ellátásba történő beforgatása a szolgálat jelenlegi - és várható - szűkös költségvetési helyzetében ha nem is meghatározó, de jelentős szerepet játszhat a működőképesség további fenntartása terén.

A tanulmányomban megfogalmazottakat **vitaindítónak** szánom, mivel egy ilyen horderejű - az eddigi koncepcióknak és kiforrott alkalmazásnak helyenként ellentmondó - problémakörben csak megfelelő mélységű szakmai vitát és együttgondolkodást, harcászati-hadműveleti megalapozást, valamint gyakorlati ellenőrzést követően lehet **helyes döntést hozni.**

---

1 Dicse Tamás mk. őrnagy, MH Üzemanyag Szolgálatfőnökség, tervező főtiszt

A Magyar Honvédségnél jelenleg is használatos *egy javadalmazás és készletképzési rendszer* a volt Varsói Szerződés tagállamaiban alkalmazott elvek és módszerek átvételéből származik.

A készletképzés számvetési alapegysége az egységes hőerőgép **egy javadalmazás** mennyiségű üzemanyag. A katonai szervezetenként változó **raktári készletek** az adott szervezet egy javadalmazás hajtóanyag mennyiségének meghatározott hányadaként kerülnek számvetésre. Az egy javadalmazás és a raktári készletek összessége alkotja egy adott katonai szervezet **csapatkészletét**.

A jelenlegi rend alapján a hajtóanyag egy javadalmazás meghatározása a kerekes gép- és harcjárművek-lánctalpas eszközök-repülőeszközök-aggregátorok (nem önjáró munkagépek) típuscsoportonkénti megkülönböztetéssel, míg a készletlépcsőzés eszköz-alegység-raktár-magasabbegység (egység, önálló alegység) raktár-seregtest raktár tagozódással történik.

Az érvényben lévő szabályozók alapján a hajtóanyag egy javadalmazás meghatározása **jelenleg a következőképpen történik**:

1.) *Kerekes gép- és harcjárműveknél*: jó és közepes útviszonyok között 500 km út megtételéhez szükséges hajtóanyag mennyisége a fogyasztási alpnorma szerint.

2.) *Lánctalpas harcjárműveknél és műszaki gépeknél*: az eszközbe beépített hajtóanyag tartályok teljes feltöltéséhez szükséges hajtóanyag mennyisége.

3.) *Repülő eszközöknél*: az eszközbe beépített hajtóanyag tartályok (póttartályok nélkül) teljes feltöltéséhez szükséges hajtóanyag mennyisége.

4.) *Aramforrás aggregátoroknál, nem önjáró munkagépeknél*: az eszköz 24 órás üzemeltetéséhez szükséges hajtóanyag mennyisége a fogyasztási alpnorma szerint.

Egy adott katonai szervezet egy javadalmazás hajtóanyaga magában foglalja az állománytáblában rendszeresített és a hadinormák szerint szük-

séges (békeállapotban meglévő és "M"-re biztosított) valamennyi üzemanyagot fogyasztó eszköz után számított **egy javadalmazások összességét**.

Tanulmányomban a továbbiakban csak *a kerekes és lánctalpas eszközök problémakörével foglalkozom*, a repülőeszközök és nem önjáró eszközök egy javadalmazás fogalmának változatlanul hagyása mellett.

A volt Varsói Szerződés tagállamaiban a hajtóanyag készletképzés terén követelmény volt, hogy csapatszinten 3-5 napi harctevékenység biztosításához elegendő mennyiségű üzemanyag álljon rendelkezésre, ennek nagyobb része (2-3 harcnap) közvetlenül az eszköz hajtóanyag tartályában legyen tárolva. A tanulmányban felvetett lehetőségek vizsgálata során ezen készletképzési normatívák továbbra is változatlanok maradnak, a belső összetétel viszont esetenként változó.

A fentiekben ismertetett, jelenleg is funkcionáló rendszer előnyei:

- évtizedek óta ismert és használatos, a harcászati és hadműveleti szintű alkalmazók által is elfogadott és megszokott;

- az MH-ban rendszeresített kerekes eszközök zömének hajtóanyag tartályai befogadóképessége az 500 km-es minimum követelmény szerint került méretezésre;

- a különböző napi fogyasztási normák - tapasztalati tényekkel is alátámasztva - minden vezetői szinten azonosan értelmezhetők és ismertek.

A jelenlegi rendszer a következő komoly *hiányosságokkal rendelkezik*:

- a MH-ban nagy számban rendszeresített kerekes eszközök egy részénél a hajtóanyagtartályokban az egy javadalmazás mennyiségénél lényegesen több üzemanyag tölthető, így sok az ún. *"holt anyag"* (pl. URAL-375: 1.3.ja, GAZ-66: 1.4.ja, ZIL-131: 1.5 ja, RÁBA-833: 1,6 ja, DAC-665: 2,0 ja.) a teljes feltöltést az érvényben lévő harckészültségi szabályozók teszik kötelezővé;

- fogyás esetén - vagy ha nincs teljesen feltöltve a tartály - a meglévő hajtóanyag mennyiségét nem lehet pontosan megállapítani;

- a kerekes és lánctalpas eszközcsoportok között jelentős eltérés van a *menetteljesítmények* terén: lánctalpas eszközöknél ez mintegy 240-300 km/tartályfeltöltés, míg kerekes eszközöknél 450-900 km/tartályfeltöltés. Ennek következtében külön-külön fogyasztási norma megállapítása szükséges az eltérő eszközcsoportok számára egyazon feladat végrehajtására.

Melyek azok a feltételek, amelyeknek a jelenlegi rend megfelel és az alternatív javaslatoknak is célszerűen ki kell elégítenie?

1.) Az objektív mérhetőség és a harckészültségi követelmények kielégítése érdekében az eszköz üzemanyag tartályának teljes feltöltéssel kell rendelkeznie.

2.) A dandár (ezred, ö.zászlóalj) szintű hajtóanyag készletek továbbra is biztosítsák a katonai szervezet 3-5 napi önálló hajtóanyag-utánpótlás nélküli harctevékenységet.

3.) Minimális egy javadalmazás mennyiségű hajtóanyagoknak továbbra is az adott eszközöknél kell lennie a beépített üzemanyag tartályokban (esetlegesen tartálykiegészítő készletként az eszközre kannázva vagy hordózza).

4.) A csapatkészlet raktári része a katonai szervezet rendszeresített szállító- és töltőeszközeiben kerüljön málházásra a készletlépcsőzési előírásoknak megfelelően. A csapatkészlet feletti szabad szállítókapacitást - fenntartási készletek megléte esetén - a laktanya elhagyásakor fel lehet (kell) tölteni.

5.) A hadműveleti-harcászati rendeltetésű csapatkészletek lépcsőzése érdekében továbbra is célszerű – a belső tartalom módosítása mellett – fenntartani az eszköz-alegység-raktár-egység-raktár-hadtestraktár ellátási tagozatokat és raktári készleteket.

A fenti követelmények alapján lett kialakítva az üzemanyag egy javadalmazás és készletképzési rendszer jelenlegi modellje, amelyből adódóan a következő "rejtett" üzemanyag források (az ún. "holt anyag") találhatóak:

- a kerekes eszközök nagyobb részénél az üzemanyagtartály befogadóképessége nagyobb az egy javadalmazás hajtóanyag mennyiségénél,

így MH szinten többszáz tonnás nagyságrendű fenntartásra felhasználható mennyiség fekszik el "M"-készletként;

- a jelenlegi gyakorlat szerint az MH katonai szervezeteinek töltő- és szállítóeszközei általában teljesen fel vannak töltve hajtóanyaggal, így a csapatkészlet raktári része felett szintén többszáz tonnányi anyag van "M" készletként tárolva.

Ezen utóbbi készletmennyiség az érvényben lévő készletképzési előírások, illetve annak egységes értelmezése keretében a jelenleg alkalmazott modellben is felszámolható és beforgatható a napi ellátásba. Az első készletmennyiség ezzel ellentétben nem mobilizálható a jelenlegi szabályzók radikális módosítása nélkül.

A további vizsgálatok az alábbi fő célok elérése érdekében kerültek lefolytatásra:

1.) Olyan egy javadalmazás és készletképzési rendszerek elméleti megalapozása, amely egyrészt továbbra is kielégítené az anyagi-technikai biztosításra vonatkozó normatívákat, másrészt megszüntetné (csökkentené) a jelenleg "holt anyag"-ként elfekvő hajtóanyag mennyiségét.

2.) A védelmi hadművelet (harc) anyagi-technikai biztosítási követelményeit jobban kielégítő, differenciáltabb készletlépcsőzési elvek ki-munkálása, illetve kialakítása lehetőségének vizsgálata.

Tanulmányomban **négy elvi lehetőséget mutatok be** - fontossági sorrend felállítása nélkül - a jelenlegi készletképzési rendszer alternatívájaként. *Két változatban továbbra is egzakt mérőszámhoz, a megtett kilométerhez köthető az egy javadalmazás fogalma, míg két esetben teljesen más alapokra helyezhető a normatíva elveinek kidolgozása.*

1. Változat

Minden hőerőgép esetében a gyárilag beépített hajtóanyag tartályok befogadóképessége (kg-ban) lehetne az egy javadalmazás hajtóanyag mennyisége. Ebben az esetben a készletlépcsőzési előírások akár változatlanok is maradhatnának.

Változatlanul objektíven és egyszerűen mérhető az egy javadalmazás megléte, viszonylag egyszerű a felhasznált hajtóanyag mennyiségének megállapítása. Az egyöntetű szabályozás egyszerűsíti a tervezést.

Ezen változat egy sor hiányosságot is hordoz magában, melyek közül a komolyabbak az alábbiak:

- a kerekes és lánctalpas eszközök között továbbra is megmarad - esetenként tovább nő - a jelentős eltérés az egy javadalmazással megtehető futásteljesítmények között, így továbbra sem egyszerűsödik a harcnapra fogyasztási normák megállapítása;

- a kerekes eszközcsoporton belül is markánsan megjelenik a meneteljesítmények közötti különbség, ami 450–1000 km között jelentősen differenciálódik (pl.: VAZ-2107: 450 km/1 ja., URAL-375: 650 km/1 ja., DAC-665: 1000 km/1 ja., ZIL-131: 750 km/1 ja., RÁBA-833: 800 km/1 ja., GAZ-66: 700 km/1 ja.).

Ennek következtében a hadműveleti szintű tervezéseknél egy adott katonai szervezet technikai eszközparkja figyelembe vételével tovább kellene differenciálni az egységek részére a napi fogyasztási normákat, ami jelentősen nehezíti ezt a feladatot (pl.: egyazon fegyverzetű tüzérandárok egyike benzinüzemű, másika gázolajüzemű URAL típusú vontatókkal van ellátva, ami mintegy 30 %-os napi fogyasztási norma eltérést jelent).

Ezen változat legkomolyabb hiányossága, hogy jelentős mértékben - katonai szervezetenként differenciáltan - nőne az egy javadalmazás súlya. Mivel a készletlépcsőzési előírások a differenciált menetteljesítmények-eltérése miatt érdemben nem változtathatók, így nőne a csapatkészlet súlya is, hajtóanyag felszabadítása nem várható, épp ellenkezőleg, a csapatkészlet raktári részének növekménye többlet üzemanyag lekötését eredményezi.

2. Változat

Az egy javadalmazás alapját képezhetné egy-egy tipizált harctevékenység adott harcnapra vonatkozó elméleti (számvetett) átlagos hajtóanyag-szükséglete.

Ebben a változatban gyökeresen át kellene alakítani a készletlépcsőzés rendjét is. Az átlagos körülményektől eltérő harcfeladatok üzemanyag-szükségletét ún. "feszítettségi szorzók"-kal lehetne korrigálni.

Ezen változatban központilag kellene számvetni és meghatározni egy-egy harcfeladat-típus átlagos üzemanyag-szükségletét a feladatot végrehajtó gép- és harceszközök típusa, várható futás-teljesítménye, km felhasználás nélküli üzeme, fogyasztási normás és az út-, terep- és időjárási viszonyok figyelembevételére alapján. A fentiekből is kitűnik, hogy egy többváltozós feltételrendszer alapján, egy sor körülményt elhanyagoló (úgy mint: műszaki állapot, hadrafoghatóság, kiképzettség, stb.) elméleti számvetési alapegységet alakítanánk ki, amelyet a konkrét harcfeladat körülményeihez az említett feszítettségi szorzókkal tudnánk hozzáigazítani.

A változatban javasolt rendszer egy sor komoly előnnyel rendelkezne:

- minden kerekes és lánctalpas hőerőgép üzemanyagtartályába befér minimálisan egy harcnapi hajtóanyag-szükséglete, így nem lenne szükség hordozott és kannázott tartálykiegészítő készletekre;

- a napi fogyás viszonylag egyszerűen meghatározható minden tervezési szinten;

- egységes a fogyasztási norma a kerekes és lánctalpas eszközök esetében;

- a csapatkészlet lépcsőzése egyszerűen és közérthetően megfogalmazható és minden vezetői szinten jól értelmezhető;

- a különböző technikai veszteségek és feltöltések (kiegészítések) okozta készletváltozások egyszerűen nyomonkövethetők.

Az ismertetett rendszer egy sor el nem hanyagolható hátránnyal is együtt járna, melyek közül a fontosabbak:

- teljesen új és idegen rendszerről van szó, semmiféle elméleti alappal nem rendelkezünk, a gyakorlati alátámasztásra (esetleges korrekciókra) nincs módunk;

- a felvázolt rendszerben továbbra is teljesen fel kell tölteni az üzemanyagtartályokat, így továbbra sem lehet egységesíteni maradéktalanul az eszköznél lévő készlet nagyságát, maradna "holt anyag";

- a számvetés metódusa lényegesen bonyolultabb lett a különböző feszítettségi szorzók bevezetésével és alkalmazásával.

A változat teljesen új alapokra helyezné a készletlépcsőzési elveket. Ez részben egyszerűsítene a tervezés menetét, másrészt éppen újszerűsége következtében nélkülöznél a gyakorlati ellenőrzést. A rendszer kidolgozása csak széles körű szakmai és hadműveleti-harcászati alkalmazói együttműködés keretében valósítható meg.

A következőkben két változatban is ismertetésre kerül a megtett kilométerhez kötött, a jelenlegitől csak részleteiben különböző lehetőség.

3. Változat

Egy lehetőségként a kerekes és lánctalpas eszközök részére egységesen 250 km futásteljesítményhez köthető az 1 javadalmazás fogalma. Ebben az esetben lehetőség nyílna a készletlépcsőzés differenciáltabb meghatározására.

A változat legnagyobb előnye, hogy mind a kerekes, mind a lánctalpas eszközök esetében az egy javadalmazás belefér az üzemanyag tartályokba, valamint egységesíthető lenne a napi fogyasztási norma. További pozitívuma az ismertett rendszernek, hogy a csapatkészlet raktári része árnyaltabban differenciálható, azaz hozzáigazítható a rendszeresített töltő- és szállítóeszközök kapacitásához.

A változat hátrányai a következők:

- az egy javadalmazás mennyiségű hajtóanyaggal a kerekes eszközök üzemanyag tartályai nem lennének feltöltve. Eszközönként változóan ez akár 1,5-4,0-szerese is lehet az egy javadalmazás mennyiségének, így a gépnél lévő készletet egységesíteni körülményes;

- a napi fogyasztási normák elméleti megalapozást és átdolgozást igényelnek.

Ezen változat legnagyobb hiányossága abban rejlik, hogy a tartályok befogadóképességének drasztikus eltérése következtében ismét jelentős mennyiségű "holt anyag" lenne egy sor kerekes eszköz hajtóanyag tartályában.

4. Változat

Ebben a változatban mind kerekes, mind lánctalpas eszközök esetében egységesen 100 km futásteljesítmény hajtóanyag szükségletéhez köthető az üzemanyag javadalmazás fogalma.

Mivel egyes NATO tagállamokban is hasonló elveket alkalmaznak a készletképzés terén, érdemes ezt - a Varsói Szerződés korszakát megelőzően hazánkban is használatos - rendszert részletesebben megvizsgálni.

Ennek a változatnak *legnagyobb előnye*, hogy az egy javadalmazás hajtóanyag mennyisége megközelítőleg biztosítja egynapi harctevékenység átlagos üzemanyag szükségletét. A konkrét feladat mélységétől, jellegétől, a harctevékenység várható feszítettségétől, az ellátási források távolságától függően a napi fogyasztási norma egyszerűen és pontosan prognosztizálható.

Mivel a technikai eszközök tartályaiba az egy javadalmazás mennyiségénél lényegesen több hajtóanyag tölthető (kerekes eszközöknél 5-10 javadalmazás, lánctalpas eszközöknél 2,5-3 javadalmazás), így *a csapatkészlet raktári része és annak lépcsőzése* lényegesen árnyaltabban differenciálható.

Így például a kerekes eszközöknél megalakítható lenne **5 javadalmazás**, utánuk alegység és egység raktárakban **1-1- javadalmazás**, ami biztosítaná **4-6 napos** harctevékenység üzemanyag szükségletét. A lánctalpas eszközöknél ettől eltérően a 4-6 napos harctevékenység biztosításához mintegy 2,5-3 javadalmazás az eszközöknél, 1,5-3 javadalmazást csapatraktárban lenne célszerű megalakítani. **Ez jelentős csapatszintű "M"-készlet csökkenést eredményezne, emellett csökkenne a szállító kapacitás szükséglet is.** A hadműveleti szintű 1-2 javadalmazás mennyiségű raktári készletek **tovább növelnék** az adott katonai szervezet ellátási autonómiáját, a készletek széttelepítettségét.

A változat hátrányai között említhető ennek újszerűsége, a kerek eszkozöknel meglévő "holt anyag" mennyisége jelentősen nem csökkenne.

A fent vázolt előnyök messze túlhaladnák a rendszer említett hiányosságait, így megítélésem szerint ez a változat érdemli meg a legnagyobb figyelmet, képezhetné a további vizsgálatok alapját.

* * *

Az üzemanyag szolgálat jelenlegi tervezési rendje szerint a nemzetgazdaságból minősített időszakra lebiztosított hőerőgépek után 0,5 tartályfeltöltésnyi hajtóanyagot a megalakítás helyszínén kell a megalakítóknak csapatkészletként tárolnia.

A mozgósítással egybekötött honvédelmi dandár gyakorlatok egyik tapasztalata volt, hogy a bevonuló gépjárművek döntő többsége teljesen feltöltött üzemanyagtartállyal indult el telephelyéről, így az átvétel során a feltöltésre tervezett hajtóanyag mennyiségnek töredéke került ténylegesen kiadásra. Ezek alapján célszerűnek és indokoltnak tűnik a nemzetgazdaságból lebiztosított eszközök után elrendelt 0,5 tartályfeltöltésnyi üzemanyagmennyiség jelentős csökkentése. Ennek mértéke akár 50 %-os is lehetne, azaz 1/4 tartályfeltöltésnyi hajtóanyagot kellene a megalakítás helyszínén tárolni.

* * *

Az előzőekben felvázoltak csupán **négy lehetséges változatot** ismertetnek az egy javadalmazás és a készletlépcsőzés átalakításának útjaira.

A fentiekén kívül, illetve ezek módosításával vagy kombinálásával **még egy sor alternatív lehetőség képzelhető el**, amit a követelményrendszer módosítása csak tovább gyarapíthat.

Vitaindítónak szánt tanulmányomban az átalakítás szükségességét és néhány lehetséges módjait vázoltam fel. Felhívom a témában jártas hozzászólói kívánókat, hogy javaslataikat, észrevételeiket az MH ÜSZF-nek címezve juttassák el vagy e folyóiratban tegyék közzé.

A HADSZÍNTÉR-ELŐKÉSZÍTÉS HADITECHNIKAI BIZTOSÍTÁSI SZAKFELADATAI

Lovász Zoltán¹

I. RÉSZ

A Magyar Köztársaság honvédelmi politikája - a honvédelmi alapelvekben megfogalmazott tételek értelmében - **védelmi jellegű**. A Magyar Köztársaság a katonai erő alkalmazását, az ország területén belül az ország területi sérthetetlenségének biztosítása érdekében, végső eszköznek tekinti. Ennek értelmében egy esetlegesen bekövetkező fegyveres konfliktus (háború) esetében "*hadszíntéren*" az ország területét kell érteni. Az ország területének és a haderő alkalmazási színterének valószínű egybeesése új megvilágításba helyezi az ország területének háborúra való felkészítését.

Az ország területének hadműveleti előkészítése, azaz a hadszíntér-előkészítés rendkívüli jelentőséggel bír a hadászati védelmi hadművelet (hadműveletek) sikeres megvívása, az ország területi sérthetetlenségének szavatolása szempontjából. A hadszíntér-előkészítésen - a jelenlegi felfogás szerint - azokat a békében és háborúban megvalósítandó rendszabályokat és gyakorlati tevékenységeket értjük, amelyek az ország védelmének, a fegyveres erők sikeres alkalmazásának hadszíntéri feltételeit teremtik meg. Ezek a rendszabályok átfogják a nemzetgazdaság, az infrastruktúra mozgósítását, a hadviselés igényeihez történő igazítását.

Egy másik megközelítésben a hadszíntér-előkészítés azokat a rendszabályokat foglalja magába, amelyek az ország területének, lakosságának védelmét, az állami-, katonai vezetés folyamatos fenntartását, a lakosság és a fegyveres erők ellátását, a haderő sikeres alkalmazását biztosítják.

---

1 Dr.Lovász Zoltán alezredes, adjunktus, ZMKA Haditechnikai Tanszék.

A fentiekből logikusan következik, hogy a hadszíntér-előkészítés békeidejű és háborús feladatrendszerének szerves részét képezik azok a rendszabályok és gyakorlati tevékenységek is, amelyek a fegyveres küzdelem, a védelmi hadművelet (hadműveletek) anyagi-technikai (logisztikai) szükségleteit vannak hivatva biztosítani. Ezen belül - ebben a tanulmányban - csak a szükséges lőszer és egyéb harcanyag készletek, valamint a különböző szakanyag készletek felhalmozásáról, a haditechnikai eszközök üzemfenntartásához szükséges és a hadszíntéren, hadműveleti területen fellelhető helyreállító kapacitások felméréséről, szükség szerinti aktivizálásáról lesz szó.

A témakör elmélyült vizsgálata, a szükséges feladatok meghatározása, illetve a lehetőségek elemzése során, első lépésben a hadszíntér anyagi-technikai szempontok alapján történő megítélésével célszerű foglalkozni. Ezen belül a háború várható jellegét, az anyagi-technikai szükségletek alakulásának lehetséges mértékeit kell megvizsgálni. Ennek mérlegelése során a fegyveres küzdelem méreteit, intenzitását, térbeli és időbeli kiterjedését is elemezni szükséges.

A szükségletek prognosztizálása után a kapott értékeket szembesítve a hadműveleti területre felvonuló csapatok anyagi-technikai lehetőségeivel lehet megállapítani a felmerülő kapacitásigényeket. Ezt követően kell megkeresni azokat a lehetőségeket, a honvédségi és nemzetgazdasági kapacitások aktivizálásának azokat a módszereit és formáit, amelyekkel ezek a fedezetlen szükségletek kompenzálhatók.

A tanulmánynak összességében olyan anyagi-technikai (logisztikai) rendszermodell felvázolása a célja, amely lehetőségeinél fogva, működési módja alapján a központi és a helyi (hadszíntéri) lehetőségek aktivizálásával, kihasználásával képes lehet a hadművelet anyagi-technikai szükségleteinek maradéktalan kielégítésére.

A tanulmányban azok a feladatok és rendszabályok kerülnek megfogalmazásra, amelyeket részben már békében, részben pedig a háború (a hadműveletek) során kell végrehajtani, illetve foganatosítani az anyagi-technikai biztosítás optimális végrehajtása céljából.

A hadszíntér-előkészítés alapjai

Magyarország teljes függetlenségének visszanyerése után, az ország védelmének nemzeti alapokon, önállóan történő megszervezése újszerűen veti fel a háborús térségnek - a hadszíntérnek, a hadműveleti területnek, a harctevékenységi körzetnek - mint a fegyveres küzdelem különböző nagyságrendű színtereinek megfogalmazását, értelmezését.

Háborús térség alatt ebben a fogalomrendszerben azt a földrajzi térséget (földrész, régió) értjük, amelyben a szembenálló felek, hadipotenciáljuk döntő részét, a fegyveres erők meghatározó hadászati csoportosításait összpontosítják (elhelyezik, állomásoztatják).

A **hadszínteret** ebben az összefüggésben a háborús térség részeként definiáljuk. Így a hadszíntér a háborús térség azon része, amelyben az ellenséges hatalmak katonai potenciáljai, katonai objektumai csoportosításai találhatók. Esetünkben a hadszíntér ezen értelmezés szerint a különböző szomszédos országok területét, illetve Magyarország területét foglalja magába.

Hadműveleti terület a hadszíntérnek az a része, amelyen a szárazföldi haderő hadműveleti csoportosítása (csoportosításai) a fegyveres küzdelem megvívásához szétbontakoztak, ahol a szembenálló seregtestek, hadműveleti harcászati magasabbegységek, a szervezetszerű és megerősítő erőkkel a hadműveletet (hadműveleteket) megvívják.

A hadműveleti terület egyébként egzakt módon megjelölhető helye a hadszíntéren belül egyértelműen meghatározható. *A hadműveleti területet a hadműveleti csoportosítás sávhatárai, a harcérintkezés vonala határolja, mélységét pedig a második lépcsőben lévő csapatok, illetve biztosító szakcsapatok működési területének hátsó határa adja meg.*

A **harctevékenységi körzet** ebben a taxonómiai felsorolásban a fegyveres küzdelem azon színtere, amelynek határain belül a csapatok (harcászati kötelékek), harctevékenységeiket megvívják. A harctevékenységi körzet általában a hadműveleti terület szerves részét képezi. Csak alacsony intenzitású - háborús küszöb alatti - fegyveres küzdelem esetén alakulhat ki önálló harctevékenységi körzet. A harctevékenységi körzet többnyire a hadműveleti területen belül kerül kijelölésre. Az a terület,

ahol a különböző összefegyvernemi és fegyvernemi csapatok harcrendi elemei működnek.

A fegyveres küzdelem színtérének, illetve ezen belül a különböző nagyságrendű térségeknek az egyértelmű meghatározása nemcsak a fegyveres küzdelem megvívása, az erők és eszközök alkalmazása szempontjából bír jelentőséggel. A hadszíntér, a hadműveleti terület, a harctevékenységi körlet egyértelmű meghatározása, az anyagi-technikai biztosítás szempontjából is rendkívül fontos. *A fegyveres küzdelem különböző nagyságrendű színtereinek* határai egyben behatárolják azokat a katonai és nemzetgazdasági kapacitásokat, anyagi erőforrásokat, közlekedési lehetőségeket és egészségügyi intézményeket, amelyekre az adott hadműveleti csoportosítás anyagi-technikai szükségleteinek kielégítésénél támaszkodni lehet. (A hadszíntér - hadműveleti terület - harctevékenységi körzet kapcsolatrendszerét az 1. sz. vázlat szemlélteti.)

A hadszíntér, a hadműveleti terület, illetve a harctevékenységi körzet határa, egyben határt szab a különböző tagozatokban működő anyagi-technikai rendszereknek, folyamatoknak is. Lényegében ezen határok mentén kapcsolódnak egymáshoz a hadászati, hadműveleti, illetve harcászati szintű ellátási-biztosítási-tagozatok. A határok egyértelmű kijelölése, az adott térségben fellelhető kapacitások, anyagi források, szolgáltatások igénybevétele szempontjából rendkívüli jelentőséggel bír. *Ugyancsak rendkívül fontos* az adott térségben lévő nemzetgazdasági kapacitásoknak, ellátási forrásoknak a haderő ellátásába történő bekapcsolásánál, a kapcsolatok jogi szabályozása, a kapacitások elosztása, a különféle szolgáltatások szervezett igénybevétele. *A probléma részletes kibontásával, a különböző ellátási-biztosítási-szolgáltatási tevékenységek szervezési, irányítási kérdéseivel, a folyamatok jogi szabályozásának szükségességével, az egyes biztosítási szakterületeknél részleteiben is foglalkozom.*

A hadszíntér-előkészítés feladatrendszerének struktúráját vizsgálva, a folyamatokat a vezetési szintek, illetve a háborút megelőző időszak viszonylataiban elemezve, a következő megállapításokat tehetjük. A fegyveres küzdelem különböző nagyságrendű térségeinek (színtereinek) előkészítése, különböző módon történő tagozódásánál sok azonosság fedezhető fel a hadművészet elméletének tagozódásával. A feladatok végrehajtásának időrendiségét vizsgálva is egyfajta lépcsőzottség mutatható ki. A különböző nagyságrendű szinterek előkészítésében is tapasztalható

bizonyos sorrendiség, a tevékenységek bizonyos mértékű átfedése, egymásra épültsége.

A fentiekből egyértelműen következik, hogy az anyagi-technikai biztosítás vonatkozásában is időben és térben elhatárolódnak egymástól a hadszíntér, a hadművelleti terület, illetve a harctevékenységi körzet előkészítésének feladatai.

Míg a hadszíntér egészét illetően a szakfeladatok jelentős része (központi tárintézetek, javító szervek telepítése; készletek felhalmozása, ipari kapacitások lekötése, stb.) már békeidőszakban végrehajtásra kerül, addig a hadművelleti terület és a harctevékenységi körzet vonatkozásában ez a veszélyeztetettségi időszakra, illetve a háború idejére helyeződik át. A különböző szintű szakfeladatokat lépcsőzetesen a magasabb szintű rendszerek lehetőségeit figyelembe véve, a csapatok alulról jövő igényeihez igazítva kell meghatározni és végrehajtani. (A kapcsolatrendszert a 2.sz. vázlat szemlélteti).

A háború várható jellege

Napjainkban Európában soha nem tapasztalt politikai, társadalmi folyamatok mennek végre. A bipoláris világrendszer megszűnése, a koalíciós rendszerek felbomlása van folyamatban. Ez a geopolitikai helyzet, kedvező lehetőséget biztosít egy új biztonsági rendszer kidolgozásához. A régi gazdasági-katonai szövetségi rendszerek felbomlása kapcsán kialakuló politikai-hatalmi vákum, egyébként is sürgetően hat az új védelmi szövetségi rendszerek kialakítására. Ugyancsak az új biztonsági rendszerek kidolgozását sürgeti az a körülmény, hogy a középkelet-európai térség sem politikai, sem gazdasági értelemben nem tekinthető szilárd régióknak.

A Magyar Köztársaság ebben az ellentmondásokkal terhes térségben próbálja meg kialakítani demokratikus állami intézményrendszerét, kísérli meg rendezni kapcsolatait a szomszédos országokkal. Tesz lépéseket az európai integrációs szervezetekhez történő felzárkózás, a mielőbbi csatlakozás érdekében.

A térség országainak gazdasági és katonai potenciáljait elemezve valószínű, hogy egy esetlegesen kirobbanó háború *döntően hagyományos*

eszközökkel kerül megvívásra. De még a hagyományos fegyverrendszerek kategóriáján belül is hiányoznak a régió haderőinek eszköztárából, a nagy hatótávolságú, nagy pontosságú pusztító eszközök. A közép-kelet-európai térség országainak haderői hagyományos fegyverzetüket tekintve is messze elmaradnak a világ élvonalában lévő hadseregek technikai színvonalától. A Magyar Honvédségben meglévő haditechnikai eszközállomány egy jelentős hányada technikailag elavultnak tekinthető, nagy részük több évtizede rendszerben lévő harceszköz. A csúcstechnológiát megtestesítő elektronikai eszközök, a nagy pontosságú tűzeszközök a legtöbb kelet európai haderő fegyverzetéből, így a magyar Honvédség eszközrendszeréből is hiányoznak.

Mindezekből a körülményekből arra lehet következtetni, hogy a térség haderői technikai színvonalukat, harcértéküket tekintve elmaradnak a világ korszerű haderőinek felszereltségétől, ütőképességétől. Ugyanakkor fontos azt is kihangsúlyozni, hogy a térségben *még jelen vannak nukleáris eszközök,* működnek atomerőművek és más veszélyesnek tekintendő üzemek. Ez a körülmény szükségessé teszi a haderők és a polgári lakosság felkészítését a tömegpusztító fegyverek elleni védelemre, a csapások következményeinek felszámolására.

Végül meg kell említeni, hogy a közép-kelet-európai térség haderői között többnyire sem technikai színvonalban, sem a létszám és eszközmenyiség tekintetében nincs nagyságrendi különbség. A régió haderői kevés kivétellel közel azonos ütőerőt képviselnek.

Elemelve a környező országok nemzetgazdaságának teljesítményét, teherbíró képességét, a haderők készenléti helyzetét megállapíthatjuk, hogy *azok csak huzamosabb idejű felkészülés után* lennének képesek a háború megindítására, az elhúzódó hadviselés terheinek elviselésére, a haderő szükségleteinek kielégítésére. *Ebből okkal lehet következtetni arra, hogy a térségben kibontakozó agressziót viszonylag hosszú (több hónapos) veszélyeztetettségi időszak előzheti meg.* Ebben a veszélyeztetettségi időszakban történne meg a haderő béke állományról hadi állományra, béke vezetési rendszerről háborús vezetési rendszerre való átállítása. A nemzetgazdaság ebben az átmeneti időszakban készülhetne fel a haderő és a lakosság háborús szükségleteinek kielégítésére. Ezen időszakban menne végbe a különböző hadiipari kapacitások aktivizálása, a haditermelés felfuttatása.

A háború jellegének megítéléséhez tartozik a **fegyveres konfliktus várható méreteinek, térbeli és időbeli kiterjedésének prognosztizálása is**. Elemezve a közép-kelet-európai politikai, társadalmi viszonyokat, valószínűsíthető, hogy a térség országai között kirobbanó fegyveres konfliktus (háború) *nem lesz globális jellegű*. Területi kiterjedése nem nyúlik túl a szembenálló országok határain. Feltételezhető, hogy a támadó fél korlátozott erők bevonásával, korlátozott méretű és célú agressziót hajt végre. *A szembenálló felek által a fegyveres konfliktusba bevonható erők mennyisége várhatóan néhány hadtest, esetleg hadsereg nagyságrendű csapatcsoportosításig terjedne*. Valószínű, hogy ebben a vonatkozásban a felső határt az adott országok haderőinek mozgósított állománya képezné.

A háború időbeli lefolyását, időtartamát tekintve igen sok a bizonytalansági tényező. A fegyveres küzdelem intenzitásától, a hadműveletekbe bekapcsolódó erők mennyiségétől, a hadműveletek céljától, az agresszió méreteitől függhet az ellenségeskedés időtartama.

Ebben az összefüggésben fontos szerepet játszhat az az anyagi-technikai potenciál, amellyel a hadseregek már békében rendelkeznek. A haditechnikai eszközállomány, az a hadianyag készlet, amellyel mint hadászati potenciállal a háborút megindítják. Ezen hadipotenciál felhasználásának ütemétől (intenzitásától), illetve ennek reprodukálását célzó hadiipari termelés lehetőségeitől is függhet a háború időtartama.

A fenti elemzések alapján következtetéseket lehet levonni a háború reális anyagi-technikai szükségleteinek mértékére. *A haditechnikai biztosítás vonatkozásában közelítő pontossággal meghatározhatók:* egyrészt a felhasználásra kerülő lőszer- és más harcanyagok mennyisége, a fenntartási (javító) anyagi készletek nagysága, másrészt az eszközvesztések, illetve azok helyreállításához szükséges karbantartó-javító kapacitások.

A harcanyag szükségletek alakulása

Elfogadva a haderő várható alkalmazásával kapcsolatos előzőekben foglalt helyzetmegítélést, az ebből levont következtetéseket, a konkrét szükségletek mérlegelése **a következők szerint lehetséges:**

Egy-egy gépesített lövész vagy harckocsi dandár, a harcfeladat méretétől és tartalmától függően, naponta 250-350 tonna lőszer, és 100-150 tonna egyéb harcanyagot használhat fel. A különböző harcanyag féleségeknél az átlagos felhasználás **az alábbi értékeket érheti el.**

Harcanyag		Felhasználás	
		(jav. /db)	(t)
l ő s z e r	e.löv.	0,7–1,0	30–40
	f.löv.	0,8–1,2	10–15
	av.	1,2–1,6	50–70
	tü.	1,2–1,6	60–80
	pct.	0,8–1,0	25–30
	RPT	0,8–1,0	8–10
	hk.	0,5–0,8	40–60
	le.	1,0–1,5	3–5
Összesen		–	250–350
mű. hc. ag.	harckocsi akna	10000–12000	120–150
	gyalogosági akna	1600–1500	1–1,5
	nyújtott töltet	8–10	–
	robbanó anyag	–	6–8
	FRT	600–1000	3–5
	MON 100/200/	50–100	1–2
	műsz. harcanyag összesen:		–

(A táblázatban a védelmi harc anyagfelhasználási normatívái szerepelnek. A különböző löszertípusoknál a támadási normák pozitív és negatív irányban 20-30 %-kal eltérhetnek. A műszaki harcanyag felhasználás támadásban 50-70 %-kal is kevesebb lehet).

Az első lépcsőben főirányban harcoló **hadosztálynak**, a megerősítés mértékétől is függően 1200-1500 tonna lőszer és 250-400 tonna harcanyag lehet a napi szükséglete.

Egy **hadtest** nagyságrendű hadműveleti csoportosítás napi lőszer felhasználása 2500-3400 tonna, harcanyag felhasználása 300-600 tonna határok között mozoghat. Egy 5-8 napos hadművelet során az összesített harcanyag szükséglet elérheti a 16000-24000 tonnát. **A különböző harcanyag fajtáknál az átlagos felhasználási értékeket az alábbi táblázat mutatja:**

Harcanyag	Felhasználás			
	napi átlag		hdm. össz.	
	(jav. / db)	(t)	(jav. / db)	(t)
löv. egyéni	0,3–0,4	100–130	2,0–3,0	600–1900
löv. fedélzeti	0,4–0,7	80–130	3,0–4,0	500–700
av.	0,8–1,2	200–300	4,0–6,0	1000–1500
tü.	0,8–1,2	1000–1500	4,0–6,0	5000–7000
sv.	1,0–1,66	700–1000	3,0–4,0	2000–3000
pct	0,5–0,8	200–300	3,0–4,0	1000–1500
RPT	0,5–0,8	60–100	3,0–4,0	300–400
hk.	0,3–0,5	500–800	2,0–3,0	3600–5000
létü.	1,0–1,5	60–100	4,0–6,0	250–400
lérak.	1,0–1,5	20–30	4,0–6,0	80–120
Összesen: (lőszer)		2500–3400		14000–2000

	(db)	(t)
Harckocsi akna	200000–300000	2000–3000
Gyalogsági torpedó akna	50000–100000	50–100
Robbanó anyag	–	150–250
MON 100/200	1000–1500	25–40
Összesen: (mű.harc.ag.)	–	2200–3400

(A normatívák a hadtest védelmi hadműveletére vonatkoznak. Támadó hadművelet normatívái ettől kisebb-nagyobb mértékben eltérhetnek.)

A haderő összesített felhasználását vizsgálva a fentiek még kiegészülnek a légvédelmi és repülő csapatok szükségleteivel, illetve a központi rendeltetésű katonai szervezetek napi anyagfelhasználásával. Ezeknél a katonai szervezeteknél a harcanyag szükségletek alakulása elsősorban az ellenség légi támadó eszközeinek aktivitásától függ.

A fenti szükségletek meghatározásánál iránymutató jelleggel azokat az anyagfelhasználási normatívákat vettem figyelembe, amelyeket az elméleti kutatásban, az oktatásban és a csapatoknál folyó törzskiképzések során általánosan alkalmaznak. *Ezek a harcanyag felhasználási normatívák átlagos intenzitású fegyveres küzdelmet feltételeznek.* Mint ilyenek tehát, **nem alkalmasak** az alacsony intenzitású, ehúzódó jellegű, korlátozott erővel, korlátozott céllal a háborús küszöb alatt folyó fegyveres konfliktusok anyagszükségleteinek prognosztizálására.

A fenti normatívák a csapatok harcértékével, csapásmérő képességével arányban lévő, megfelelő méretű és intenzitású "háborús" alkalmazásnak felelnek meg. *Ez nem zárja ki, sőt feltételezi, hogy a mindenkori anyagfelhasználás függ:* a szembenálló erők által alkalmazott pusztító eszközök mennyiségétől és minőségétől; a harc (hadműveleti) feladatok méreteitől, tartalmától; az alkalmazott harceljárási formáktól, végső soron tehát az erőkifejtés mértékétől, a harc, a fegyveres küzdelem intenzitásától.

A javító kapacitás igények (szükségletek) alakulása

Az anyagi-technikai szükségletek másik nagy csoportját **a javító-vontató kapacitásigények képezik**. Azokról a helyreállítási lehetőségekről van szó, amelyeknek a hadszíntéren, a hadműveleti területen meg kell jelennie ahhoz, hogy a csapatoknál felmerülő vontatási, javítási igények kielégítésre kerüljenek.

Ezek előrebocsajtása után **vizsgáljuk meg a harctevékenységek, hadműveletek során várható eszközveszteségek** keletkezésének folyamatát, a veszteségek térbeli és időbeni elosztását, a helyreállíthatóság szerinti minőségi megoszlásukat.

Hadtest nagyságrendű hadműveleti csoportosítást alapul véve, a szervezetszerű és a megerősítésül kapott harceszközök mennyisége *az alábbi értékeket érheti el:*

– harckocsi	400-500	db
– lövész páncélos	1000-1200	db
– tüzérségi eszköz	800-900	db
– légvédelmi eszköz	400-500	db
– páncéltörő eszköz	600-700	db
– gépjármű	15000-20000	db

A hadműveleti felépítéstől, az erők, eszközök alkalmazásának rendjétől függően, a harcjárművek, illetve a tüzesszükszerek 70-80 %-a üzemel a harcérinkezés vonalában, a hadműveleti felépítés első lépcsőjében. *Ez az az eszközállomány, amely közvetlenül ki van téve az ellenség pusztító tűzhatásának*, amelynél fokozott mértékben számolni kell a harci sérülésekkel.

A harcjárművek, illetve tüzesszükszerek fennmaradó 20-30 %-a **harcászati, illetve hadműveleti** tartalékban, második lépcsőben helyezkedik el. Ez az eszközállomány, a harcbevetésig (harcérinkezés kialakulásáig), viszonylagos védettséget élvez az ellenség tüzesszükszereivel szemben, így itt harci sérülésekkel csak kis mértékben kell számolni.

A harcbiztosítás területein üzemelő, különböző szaktechnikai eszközök (mint például a műszaki gépek, felderítő-, vegyvédelmi-, elektronikai eszközök) esetében a veszteségképződés folyamata, az előzőektől

eltérően alakul. A híradó eszközök egy részénél a folyamat megegyezik a harcjárművekkel kapcsolatosan leírtakkal. Más eszközcsoportoknál - amelyek a harcrend mélységében üzemelnek - alacsonyabbak lesznek a mennyiségi mutatók. Egyes esetekben pedig - mint például az állásépítő gépeknél - a veszteség keletkezés legintenzívebb időszaka a védelemre történő felkészülés idejére esik.

A **kiszolgálói szférában** működő eszközállomány döntő többsége a harcrend, a hadműveleti felépítés hátsó térségeiben üzemel. Ez a működési terület már kívül esik az ellenség tűzeszközeinek hatótávolságán, így a veszteségek zömét a fokozott intenzitású üzemeltetés miatt meghibásodott eszközök alkotják. Ezzel szemben az alegységek ellátását végző szállító gépjárműveknél, a harcrend mögött működő javító-karbantartó eszközöknél harci sérülésekkel is számolni kell.

Fentiek értelmében hadtest **nagyságrendű** hadműveleti csoportosítást feltételezve, a fegyveres küzdelem során *az alábbi napi-, illetve hadműveleti (összesített) veszteségekkel kell számolni:*

Eszközcsoport	Veszteség	
	napi	hadműveleti
harc eszköz	8-12 %	30-50 %
harcbiztosító eszközök	5-8 %	20-30 %
kiszolgáló eszközök	3-5 %	15-20 %

Ezek a veszteségi mutatók a hadtest szintű átlagértékeket mutatják. Ezen belül, a különböző csapatoknál, a harcrendben elfoglalt helytől, a harc feladat jellegétől függően, a veszteségek az átlagértékektől jelentős mértékben eltérhetnek.

A fenti prognózisban ismertetett veszteségi mutatókkal számolva, a hadművelet során, a különböző eszközökből *a következő összesített veszteségek várhatók:*

harc kocsi	150-250 db
lövészpáncélos	300-500 db
tüzérségi eszköz	250-300 db
páncéltörő eszköz	200-250 db

légvédelmi eszköz
gépjármű

130-180 db
3000-5000 db

Ezek tehát azok az anyagi-technikai szükségletek, amelyek egy esetleges háborúban, a hadművelési területen a harcoló csapatoknál jelentkeznek. Ezek azok a szükségletek, amelyeket a hadművelés sikere érdekében a **csapatoknál meglévő** anyagi-technikai potenciállal, illetve a hadművelési területen felhalmozott anyagi készletekből, a mozgósított helyreállító kapacitásokkal ki kell elégíteni.

A szükségletek kielégítésének módjaival, lehetőségeivel a tanulmányom második részében foglalkozom.

Felhasznált irodalom

1.) A honvédelemről szóló 1993. évi CX törvény és a végrehajtásról szóló 178/1993. (XII27.) kormányrendelet. Magyar Közlöny 188. szám.

2.) MH HVK Hadművelési Csoportfőnökség. A hadszíntér előkészítés alapjai (Előadás, vázlat).

3.) A MHPK 1993. évi pk-i foglalkozásának anyagai HV 1993. Nyt.sz.: 208/0515/HDM.

4.) *Domine János ezds.*: A védelmi hadművelés anyagi készleteinek létrehozása, a minősített időszakos javítókapacitások biztosítása. (előadás vázlat) Nyt.sz.: 841/0105/Ea. 1.sz. mell.

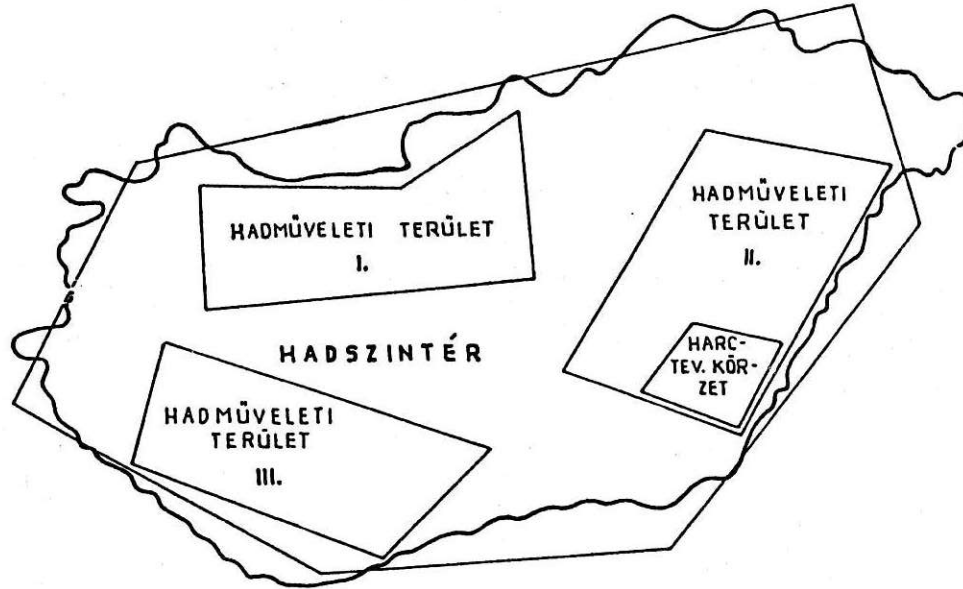
5.) *Dr. Csűrös János mk.ezds.*: Az anyagi készletek létrehozása, lépcsőzése, széttelepítése. ZMKA 1995. (Ea.vázlat).

6.) *Dr. Gáspár Tibor mk.ezds.*: A hadszíntér javító hálózat kiépítése, a béke- és minősített időszakos javítókapacitások biztosítása. ZMKA 1995. (Ea. vázlat).

7.) Az ország területének hadművelési előkészítése (hadszíntér-ismeret). ZMKA Hadászati tanszék. Akadémiai jegyzet.

8.) A MK és környezetének katonaföldrajzi értékelése. MH Tanintézeti Főnökség kiadványa 1994. Nyt.sz.: 381/371.

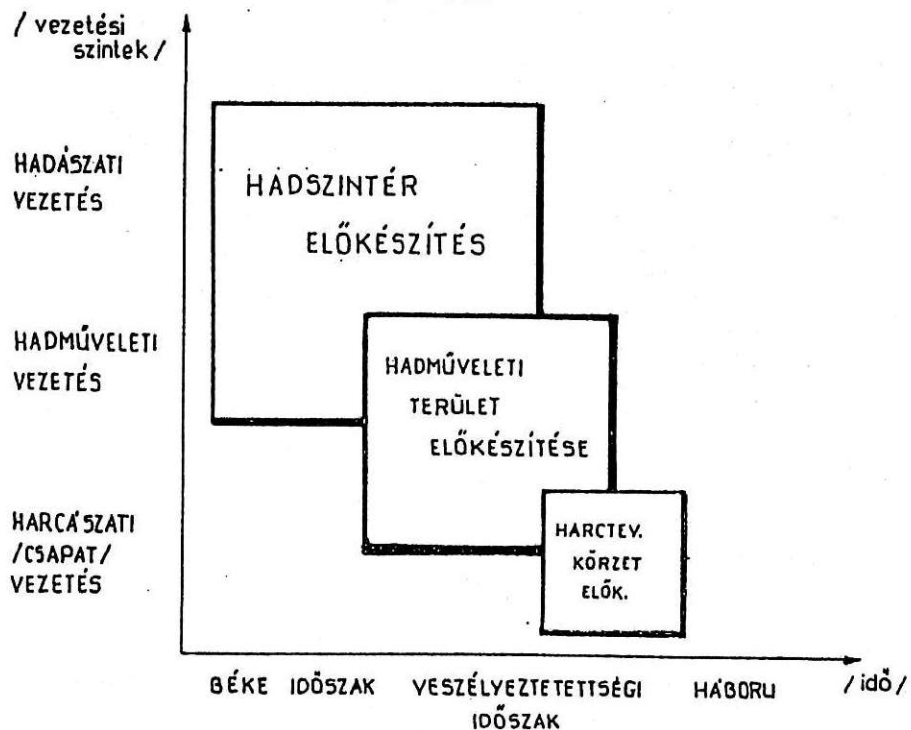
A HADSZINTÉR - HADMŰVELETI TERÜLET - HARCTEVÉKENYSÉGI KÖRZET

1. sz. vázlat

A HADSZINTÉRELŐKÉSZÍTÉS FELADATRENDSZERÉNEK STRUKTÚRÁJA

2. sz. vázlat

LAKTANYÁK (OBJEKTUMOK), TECHNIKAI ESZKÖZÖK ÉS ANYAGOK VISSZAHAGYÁSÁVAL, AZOK IGÉNYBEVÉTE-LÉVEL, VALAMINT FELHASZNÁLÁSÁVAL KAPCSOLATOS FELADATOK MEGSZERVEZÉSE ÉS VÉGREHAJTÁSA

Vágner Béla¹

A Magyar Honvédség katonai szervezeteit már a békeállapot időszakában fel kell készíteni arra, hogy az adott harckészültségi és mozgósítási feladataikat a kitűzött időre végrehajtsák, a készenlétet elérjék. A harckészültségi és mozgósítási feladatok végrehajtása után a megalakítási körletet (helyet) elhagyó katonai szervezetek esetében a laktanyákban és a különböző objektumokban visszahagyott technikai eszközök, anyagok fontos helyet foglalnak el úgy az elvonuló, mint a betelepülő katonai szervezetek elhelyezésében, illetve ellátásában. Ezen eszközök, anyagok igénybevételi, felhasználási lehetőségének a megteremtése körültekintő, jól koordinált feladattervezést, szervezést igényel. Ebből következik, hogy az érintett katonai szervezet adott személyi állományának ismernie kell az ezzel kapcsolatos intézkedéseket és utasításokat, az ebből fakadó feladataikat, alapvető kérdéseket, valamint az elkészítendő okmányokat.

A békeállapot időszakában érvényesülő anyagi feyelem és felelősségérzet mellett a magasabb harckészültségi fokozatok időszakában **ez még fokozottabb mértékben járul a katonai szervezetekre.** Ennek tudatában célszerű az ezzel kapcsolatos kérdéseket, tényezőket mérlegelni és az eredményt biztosító megoldás feltételeit megteremteni. Egyrészt ezek a tények indokolják, hogy a témával foglalkozom, másrészt pedig az a szükségszerűség, hogy az érintettek nem vagy csak felületesen ismerik ezen feladatokat meghatározó intézkedéseket, utasításokat vagy a meglévő ismeretekből helytelen következtetéseket vonnak le, az előírásokat nem helyesen értelmezik. Visszatérő problémaként tapasztalható, hogy a katonai szervezetek a harckészültségi-mozgósítási feladataik begyakorlásakor, a laktanyák (objektumok), technikai eszközök és anyagok visszahagyását nem minden esetben végzik a kellő részletességgel, az elkészí-

---

1 Vágner Béla alezredes, ZMKA Hadtáp és Közlekedési Tanszék tanára

tett tervekben foglalt feladatok túlságosan általánosak, nem eléggé konkrétak. Ebből következik, hogy maga a feladat sem elég konkrét, nem foglal magába minden fontos mozzanatot.

Először is tisztázni szükséges, hogy mit is értünk visszahagyás fogalma alatt ahhoz, hogy az ezzel kapcsolatos tevékenységeket össze tudjuk fogni egy komplex feladatrendszerbe. Mindenesetre abból a tényből kell kiindulnunk, hogy a laktanyák (objektumok), technikai eszközök és anyagok visszahagyása a katonai szervezetek magasabb harckészültségbe helyezésének lényeges része, annak rendszerébe tartozó tevékenység. Ha pedig ez így van, akkor nem lehet és nem szabad ezt a feladatot úgy tekinteni, hogy a visszamaradó katonai szervezet (részleg) parancsnoka (általában az elhelyezési szolgálatfőnök) felelős csak a terület feladatainak a kimunkálásáért, tervezéséért és végrehajtásáért. Ahogyan a MHKSZ-M bármely tevékenységéért, ugyan úgy ebben az esetben is a katonai szervezet parancsoka a felelős, aki követelményeit a TÖF-ön, ATF-ön keresztül érvényesíti.

Megítélésem szerint, az érintett anyagnemfelelős fegyvernemi és szolgálatiág-főnöknek, alegységparancsnoknak a tervezés, a feladatok begyakorlása, illetve végrehajtása időszakában behatóbban, igényesebben szükséges foglalkozni e területtel, ugyanúgy, mint a HKSZ-M más rendszabályaival.

Ezek után vizsgáljuk meg, hogy mit értünk visszahagyás fogalma alatt?

Visszahagyás fogalma alatt, az összes elhelyezési, szak, ügyviteli, pénzügyi valamint személyi tulajdont képező anyagokat, eszközöket továbbá a hadi rendszeresített létszámon felüli visszamaradó, hadibeosztásba nem került személyeket értjük.

Nézzük meg részleteiben, mit is takar ez a fogalom?

Elhelyezési anyagok a béke elhelyezési körletek, laktanyák, objektumok, azok berendezési tárgyaival együtt (ezen anyagokkal külön nem foglalkozom, mivel eredetileg is az elhelyezési szolgálatfőnök anyagát képezi, aki a laktanyában visszamarad).

Szakanyagok, eszközök az elszállításra kerülő technikai eszközökön, anyagokon felül, a katonai szervezetek készletében meglévő egyéb technikai eszközök, anyagok, az üzemképtelen eszközök, amelyeket a raktárak, műhelyek, alegységek hagynak vissza.

Ügyviteli anyagok az összes visszamaradó titkos, nyílt ügyiratok, szabályzatok, utasítások, térképek, vázlatok, bélyegzők, pecsétnyomók, egyedi kiképzési eszközök (diafilm, videókazetta, stb.).

Személyi tulajdont képező anyagok elsősorban a ht. állomány irodákban, körletekben, szolgálati helyiségekben visszamaradt ruházata, személyi értéktárgyai, továbbá a polgári ruhában bevonult tartalékos hadkötelesek ruházata, a ht. és tartalékos állomány járművei (kerékpár, motorkerékpár, gépkocsi).

Visszamaradó állomány alatt mindazon személyeket értjük, akik a hadiállományra való feltöltés és a megalakítási körlet(hely) elhagyása után visszamaradnak. Ezek *a következők lehetnek* pl. elhelyezési szolgálatok, híradóközpontok, tiszti étkezdék, helyőrségi művelődési otthonok, bölcsődék, nőtlenszállók, stb. állománya, be nem osztott mozgósítási tartalék, az alapkiképzés idején hadra nem fogható újonc állomány, szabadságon, szolgálati úton és egyéb helyen távollévő állomány, mely a katonai szervezet megalakítási körletének az elhagyása után érkezik vissza.

E rövid felsorolásból is kitűnik, hogy a visszahagyás fogalma sokkal összetettebb, mint ahogy az a köztudatban él. A leírtak alapján jogosan felvetődhet az a probléma, hogy ha ilyen szerteágazó feladatról van szó, akkor abban milyen szerep hárul a visszamaradó-részleg parancsnokra, az anyagnemfelelős fegyvernemi és szolgálatfőnökökre valamint az alegységparancsnokokra. **A MH PK 006/1994.sz. intézkedése II/15-ös pontja előírja:** "Az elvonuló, illetve áttelepülő katonai szervezetek visszamaradó személyi állományát, technikai eszközeit, anyagait, iratait, valamint laktanyát (objektumot), a híradó központot, a lezárt, lepecsételt raktárak (helyiségek) kulcsaival együtt a visszamaradó-részleg parancsnokának, illetve a laktanya (objektum) új parancsnokának adják át."

A békeállapot időszakában jelentkező főbb tervezési feladatok

Ha azt akarjuk, hogy a visszahagyással kapcsolatos munka gördülékenyen nyerjen végrehajtást a MHKSZ időszakában, akkor alapos, kö-

rültekintő, minden részletre kiterjedő feladat tervezésre, a tervekben foglaltak begyakorlására és azok ellenőrzésére van szükség. A harcckészültségi feladatok tervezésének, a tervek kidolgozásának időszakában a katonai szervezet *törzsfőnöke* és az anyagi-technikai főnök az anyagnemfelelős fegyvernemi és szolgálatiág-főnökök, alegységparancsnokok részére munkaértekezletet tart. *(Lásd 1.sz. melléklet)*. Itt meghatározzák a visszahagyással kapcsolatos feladatokat, hogy kinek, milyen tervet, illetve munkajegyet kell készíteni és milyen tartalommal, s terjedelemben, valamint az együttműködés rendjét az alakulaton belül, illetve más szervek irányában. Kijelölik a feladatvégrehajtásra szükséges erőket, eszközöket, s meghatározzák tevékenységi körüket. Ezen információk megadása és meghatározása azért lényeges, mert míg a katonai szervezet harcckészültségi tervében e feladatokat csak főbb vonalakban, az anyagnemfelelős és szolgálatiág-főnökök, alegységparancsnokok munkaterveiben már konkrétan szükséges rögzíteni azt, hogy ki, mit, mikor végez.

Továbbá a visszahagyással közvetlenül érintett személyek terveiben, munkajegyeiben már rögzíteni kell a kijelölt személyek, technikai eszközök és anyagok, kulcsok, anyagnyilvántartási okmányok, anyagjegyzékek, utalványok, körletek, valamint az átadandó raktárak, műhelyek visszahagyását, a lezárás, pecsételés, átadás rendjét, pontos idejét, helyét és a végrehajtásért felelős személy megnevezését. A visszamaradó eszközök, anyagok, helyiségek és kulcsok átvételének szervezett és gyors végrehajtására a visszamaradó-részleg parancsnoka a megkapott eligazítás alapján, az anyagnemfelelős fegyvernemi és szolgálatiág-főnökökkel együttműködve a békeállapot időszakában tervet készít. E tervben, valamint az e feladatra kijelölt állomány munkajegyeiben, teljes részletességgel meg kell tervezni a végrehajtandó feladatokat, szorosan koordinálva más területek vezetői terveivel, részterveivel a visszahagyás minden mozzanatára.

A továbbiakban azt vizsgáljuk meg, hogy az érintett személyeknek milyen feladatokkal kell számolni a tervezés időszakában.

- A leadásra kerülő anyagnyilvántartási okmányokon és kulcsokon, a raktárak, műhelyek és alegységenkénti jelzések, illetve a helyiség számok legyenek feltüntetve a későbbi azonosítás céljából. Ezek leadásához legyenek előre elkészítve egységes tárolóeszközök pl. láda, doboz, boríték, stb.

- A katonai szervezet készletében lévő anyagokról, technikai eszközökről a békeállapot időszakában naprakész nyilvántartás vezetése, a leadásra történő előkészítés céljából. El kell készíteni az elszállításra kerülő eszközök, anyagok jegyzékét, utalványát szakanyagonként. Tervet kell készíteni a visszamaradó technikai eszközök-anyagok raktárhelyiségei (épületei) kulcsainak és nyilvántartásainak átvételére. Fel kell sorolni a különböző raktári anyagok összegyűjtéséhez szükséges állományt név szerint.

- A laktanyákban (objektumokban) a katonai szervezetek elvonulása után visszahagyott technikai eszközök, anyagok (készletek) nyilvántartását - a számítógépes feldolgozásra vonatkozó előírások szerint - továbbra is a pénzügyi és számviteli szerv végzi. Feladatait a nyilvántartások naprakészségének biztosítása, a laktanyában visszahagyott készletek leltározási okmányainak előkészítése, a leltárértékelés végrehajtása és az előírt készletjelentések képezik. Azaz a megalakítási körletben (békeobjektumban) maradó szervezetek, a meglévő békenyilvántartási okmányaikat vezetik tovább.

- Elő kell készíteni a más katonai szervezethez átadásra kerülő tisztek és tiszthelyettesek szükséges pénzügyi, úti okmányait, a megalakítási körletet (helyet) elhagyó katonai szervezeteknél.

- Ki kell tölteni a visszahagyási nyilatkozatok illetmény és ellátottsági adatait.

- Be kell vonni az elszámolási utalványokat, azt követően a fizetési kötelezettségek teljesítése csak készpénzzel vagy átutalással történhet.

- Tervezni szükséges az üzemképtelen és csak gyári vagy bázisjavítással helyreállítható technikai eszközök visszahagyását, annak nyilvántartását, az eljáró részére soronkívüli jelentését.

- Az elvonuló hivatásos és közalkalmazotti állomány személyi tulajdonát képező visszamaradó anyagokat egy helyre kell összegyűjteni. A csomagoló eszközöket (papírsák, doboz, stb.) megcímezve már a békeállapot időszakában célszerű előkészíteni.

- Elő kell készíteni a folyamatban lévő anyagi, szolgáltatási és pénzügyi feladatok (mosatás, javításban lévő anyagok, eszközök, élelmezési költség) és az ezzel kapcsolatos okmányok átadását.

- A megalakítási körlet (hely) elhagyásáig a katonai szervezet parancsnoka használhatja a béke elhelyezési körletében visszahagyásra tervezett technikai eszközöket, anyagokat. A felhasználásra tervezett készleteket a "B" ellátási rendnek megfelelően mindenkor igényelni kell és fel kell vételezni.

Az ellátó katonai szervezet által kidolgozott ellátás, anyagkiadás és vételezés rendjét valamennyi ellátásra utalt alakulatnál *be kell dolgozni a harckészültségi okmányokba és a visszamaradó-részleg parancsnok munkatervébe:*

- Az igénybevételre nem kerülő állomány (hadra nem fogható újonc állomány, egészségügyi intézetekhez útbaindítandó, stb.) okmányokkal történő átadását is elő kell készíteni. A gyors végrehajtás biztosítása érdekében ezeket az okmányokat naprakészen javasolt tárolni. Szükséges, hogy az alegységparancsnokok a visszahagyásra kerülő újoncállomány felszerelési anyagainak gyors levételét megtervezzék.

- Fontos feladatként jelentkeznek az előkészítés időszakában az ügyviteli anyagok leadásának előre tervezése a készenléti fokozatok feladatainak figyelembevételével úgy, hogy rögzített konkrét időpontja összhangban legyen a leadás folyamatosságával.

Végrehajtás időszakában

A tervezési időszakban kimunkált feladatok végrehajtásának az irányítása, vezetése a visszamaradó-részleg parancsnokára hárul és ez igen szerteágazó, ami felelősségteljes tevékenységet igényel. Ezért kívánatos, hogy a különböző tervek, munkajegyek tartalma szoros összhangban legyenek az anyagnemfelelős és szolgálatiág-főnökök, valamint az alegységparancsnokok ilyen irányú feladataival. Mindenek előtt meg kell vizsgálni, fel kell mérni, hogy a feladatok végrehajtásához milyen erő, eszköz áll rendelkezésre a helyszínen, illetve az igénylés alapján. Ez azért is fontos, mert ismert, hogy a végrehajtás nem kizárólag a visszamaradó-részleg parancsnokának a feladata, ezért téves az a nézet, hogy a megalakítási

körletét elhagyó katonai szervezet nem felel a visszamaradó anyagokért, eszközökért.

A rendelkezésre álló erőket és eszközöket két csoportra oszthatjuk:

- állandó rendszeresített állományra;
- ideiglenesen igénybe vehető állományra.

Az állandó rendszeresített állományt: Az elhelyezési szolgálat, a híradóközpont, a tiszti étkeзде, a bölcsőde, a pénzügyi-számviteli szerv, a nőtlenszálló, az esetleges kiképzőbázis, valamint a helyőrségi kommandáns hivatal katona és közalkalmazott állományra képezi.

Az ideiglenesen igénybevehető állományhoz tartozhatnak:

- Az alakulat által egyes szakfeladatok végrehajtására ideiglenesen visszahagyott személyek. Ezek lehetnek pl. ügyviteli tts., raktárvezetők, kezelők, javító állomány.

- A békeállapot időszakában rendszeresített, de "M" esetén megszűnő közalkalmazotti beosztások állományra (gépírók, rajzoló, könyvtárosok, stb.).

- Hadibeosztásba nem került tartalékos állomány.

- Ideiglenes igénybevételre lekért hadkötelesek.

E rövid áttekintésből kitűnik, hogy viszonylag számottevő erő marad vissza a parancsnok részére, mégis nagyon alapos, körültekintő, kimunkált tervezésnek, erőelosztásnak kell megelőznie a végrehajtást. A tervezett feladatok végrehajtására részlegeket, személyeket célszerű kijelölni, akiknek a munkáját a visszamaradó-részleg parancsnoka irányítja, koordinálja.

Ezek után analizáljuk, melyek azok a feladatok, amit a terv alapján meg kell oldani:

a./ A lezárt, lepecsételt raktárak, műhelyek, irodák és egyéb helyiségek kulcsainak, kulcsdobozainak, béke anyagnyilvántartásainak valamint

az elszállított eszközök, anyagok leadását, illetve levételét végre kell hajtani a tervekben előírt időben. Levételnél ügyelni kell arra, hogy az alegységkörletek, raktárak, irodák, műhelyek, stb. kulcsdobozain, nyilvántartási okmányokon fel legyen tüntetve a helyiség megnevezése épület, emelet, ajtó számozás szerint. Általában erre a leadási folyamatra a "MHKSZ" különböző fokozataiban kerül sor.

b./ Kiemelt feladatként szükséges kezelni az ügyviteli okmányok és anyagok visszahagyásával, megsemmisítésével valamint továbbításával kapcsolatos tevékenységet. Az ügyviteli irodán tárolt és a háborús működéshez nem szükséges iratkezelési okmányokat, iratokat, kulcstartó dobozokat tételes ellenőrzés után kell átadni a *visszamaradó részleg iratfelszámoló bizottságának*. Tájékoztatni kell a bizottság vezetőjét az iratok ügyintézőktől történő levételének, rendezésének állásáról. Amikor a katonai szervezet a laktanyát (objektumot) elhagyja, a visszamaradó részleg iratfelszámoló bizottsága az egyéni munkajegy útmutatása alapján összegyűjti az ügyintézők iratait. Le kell ellenőrizni az összes irodahelyiségben lévő vasiratszekrényeket, faszekrényeket, íróasztalokat és össze kell gyűjteni az esetlegesen, illetve idő hiányában visszamaradt okmányokat, szabályzatokat, vázlatokat, térképeket az ügyviteli szerv helyiségeibe.

A levéltári iratokat belső leltárral és leadási jegyzékkel elő kell készíteni a Központi Irattárba történő leadásra. A nem levéltári iratok - a szolgálati könyvek kivételével - megsemmisítésre kerülnek, melyről jegyzőkönyvet készítenek. Az ügyviteli helyiségekbe összegyűjtött iratok biztonságos tárolásáért, őrzés-védelméért a visszamaradó-részleg parancsnoka a felelős egészen azok felszámolásáig. Az őrzés-védelmet a laktanya őrség állományának az igénybevételével kell megszervezni. A fent leírt feladatokat az iratfelszámoló bizottság az ÁÜSZ 166-167. pontjai figyelembevételével hajtja végre, az elvonulást követő 15 napon belül.

c./ Keretállományú vagy békében nem élő katonai szervezeteknek a feltöltés, a megalakulás után - a mozgósítási munkahelyek felszámolása, illetve a személyi állomány jó minőségi ruhába történő átöltöztetését követően - a fel nem használt anyagokat, eszközöket be kell szállítaniuk a laktanyába és át kell, hogy adják a visszamaradó-részleg parancsnokának.

d./ A laktanyában visszahagyott csapatorvosi rendelőt a visszamaradó-részleg parancsnoka, csak az újonnan betelepülő katonai szervezet

egészségügyi szolgálatfőnökével nyithatja fel és az előírt leltározást vele közösen hajthatja végre. Ha a laktanyába nem települ más katonai szervezet, akkor a feladat végrehajtására az MH Egészségügyi Csoportfőnökség külön intézkedik.

e./ Végre kell hajtani a polgári ruhába bevonult tartalékos állomány becsomagolt ruházatának a helyi postahivatalba történő kiszállítását és a hozzátartozók részére való feladását.

f./ A laktanya (objektum) részére biztosított őrséggel kapcsolatos feladatok végrehajtása is zömmel a részlegparancsnokra hárul. Először is fogadnia kell a tartalékos objektum őrségét. Figyelemmel kíséri beöltöztetésüket, felszerelésüket. A feladatok átvételét a tervezés időszakában elkészített őrutasítás és őrhelytáblázat alapján kell végezni. Rövid eligazítással egybekötve, majd M-I 24.00-ig le kell váltani a laktanya (objektum) őrségét. Ennek végrehajtását jelenteni szükséges a területileg illetékes megyei Hadkiegészítő Parancsnokságra.

g./ Meg kell oldani a hadibeosztásba nem került sorkatonák okmányokkal történő átvételét, foglalkoztatását, illetve felkészítését, majd ezt követően tartalékképző szervezethez történő útbaindítását. Ennél a feladatnál gondolni kell arra, hogy előre elkészített névjegyzéken fel legyen tüntetve a katonák igazolvány és igazoló jegy száma, a nyilvántartó katon. Ez azért is lényeges, mert az érintett tartalékképző szervezethez történő átadás ezen névjegyzék alapján történik. Átadás előtt a visszamaradó-részleg parancsnok igénybe veheti ezt az állományt az anyagok, eszközök összegyűjtésére, csoportosítására és karbantartására, ugyanakkor gondoskodni kell étkeztetésükről, elhelyezésükről. Útbaindításuk előtt, a részlegparancsnok telefonon pontosítja az érintett tartalékképző szervezet parancsnoksággal, hogy hova, mikorra, milyen közlekedési eszközzel kerül útbaindításra a személyi állomány. Az átadásra kerülő állományt el kell látni a szabályzatokban és szakutasításokban előírt okmányokkal és biztosítani szükséges az előírt járandóságait (utazási okmány, pénzügyi jegy, egy napi hideg élelem, stb.). Szükséges, hogy az akadálytalan végrehajtás érdekében a részlegparancsnok rendelkezzen érvényes utazási, pénzügyi és más okmányokkal a várható anyagi, pénzügyi feladatok teljesítése érdekében.

h./ Feladatként jelentkeznek a tisztai étkezdék, híradóközpontok, kiegészítőgazdaságok, nőtlenszállók, stb. átvétele, illetve az ide rendszeresített

állomány eligazítása, további feladatszabás részükre. Gondolni kell ezen személyek anyaggyűjtőjének átvételére még a katonai szervezet elvonulása előtt.

i./ Névjegyzéket kell készíteni a katonai szervezet elvonulásáig be nem érkezett (szabadságon, kórházban lévő, vezényelt, stb.) állományról és meg kell szervezni e személyek foglalkoztatását illetve, szállítását (útbaindítását) az adott katonai szervezethez.

j./ Amennyiben az alakulat parancsnoka helyőrségparancsnoki feladatokat is ellátott a békeállapot időszakában, úgy gondolni kell a helyőrségparancsnok okmányainak átvételére és továbbítására az illetékes hadkiegészítő parancsnokság felé.

k./ Az elvonult katonai szervezettel való híradás, összeköttetés megteremtése a megalakítási körlet (hely) elhagyásáig kiemelt szerepet kell, hogy kapjon, valamint az együttműködő katonai, polgári szervekkel történő kapcsolattartás megszervezése is.

A visszahagyással kapcsolatos feladatok eredményes végrehajtásának feltételei:

1.) A tervek, munkajegyek, okmányok naprakészségének biztosítása

A visszahagyással kapcsolatos terveket, munkajegyeket és okmányokat a katonai szervezetre előírt általános elvek alapján a harckészültségi alaptervvel összhangban kell egyeztetni és pontosítani. Egyeztetések alapján, ha szükséges intézkedés történik a személyek, technika, anyagok és időnormák módosítására. Ezt követi a harckészültség ATB-i tervével, munkatervekkel, alegység harckészültségi tervekkel, munkajegyekkel történő pontosítása.

A tervokmányok pontossága és naprakészége a használhatóság egyik alapfeltétele, melyet azzal biztosíthatunk, hogy a változtatás okainak keletkezésekor azonnal helyesbítjük az adatokat. Az előbbieken ismertetett pontosításokat heti (havi) rendszerességgel és kellő operativitással kell végrehajtani.

2.) Begyakorlás és szintentartás

A visszahagyással kapcsolatos feladatok megtervezését követően nagy jelentőséget kap azok begyakorlása és a végrehajtási készség magasszinten tartása. Amikor a harckészültségi feladatok begyakorlásáról és a végrehajtási készség magasszinten való tartásáról beszélünk, akkor ez alatt a visszahagyással kapcsolatos feladatokat is értünk, mert az a magasabb harckészültségbe helyezés szerves része.

Ezért a fő feladatoknak megfelelően kell a visszahagyásra vonatkozó tevékenységeket is begyakoroltatni és az elért szintet fenntartani, amelyet tervezni és szervezni szükséges.

A begyakorlás és szintentartás feladatait célszerű két alapvető csoportba osztani:

- Az egyik csoportba tartoznak azok a feladatok amelyeket az anyag-nemfelelős fegyvernemi és szolgálatiág-főnökök, illetve alegységparancsok hajtanak végre;

- A másik csoportba tartoznak azok a feladatok amelyek a visszamaradó részleg feladatainak begyakorlásával és az ismeretek szintentartásával kapcsolatosak.

A visszahagyással kapcsolatos tevékenységek begyakorlását az előjárók által meghatározott általános elveknek megfelelően lépcsőzetesen célszerű végrehajtani, a feladat ismerettől a komplex begyakorlásig, összekovácsolásig.

A begyakorlás ütemei:

- Az első ütemben az egyéni feladatok begyakorlása, a személyes tevékenységek megismerése, elsajátítása a visszamaradó-részleg parancsnok vezetésével;

- A második ütemben a visszamaradó részleg megalakul és a kijelölt munkahelyeken gyakorolják feladataikat a katonai szervezet más munkacsoportjaival, részlegeivel.

Ezt a feladatot a katonai szervezet parancsnoka (törzsfőnöke) személyesen irányítja és a részfeladatokat az általa kijelölt személyek ellenőrzik.

A begyakorlást először a katonai szervezeten belül, majd - ott, ahol a laktanyában több alakulat van elhelyezve - a későbbiek során laktanyai és végül helyőrségi komplex harckészültségi gyakorlatok keretében kell végrehajtani.

A tiszt, tiszthelyettesi állomány felkészítése a visszahagyással kapcsolatos feladatok végrehajtására a parancsnokok és törzsek felkészítésének rendszerében, a közalkalmazottak felkészítése továbbképzések keretében valósul meg. A sorállomány ez irányú feladatainak begyakorlásához szükséges időt a kiképzési tervben kell biztosítani.

Ezeket a gyakorlatokat lehetőleg a különböző szintű parancsnoki és törzsvezetési, harcászati, együttműködési és "M" összekovácsolási gyakorlatokkal, illetve a különböző szakkiképzési foglalkozásokkal, ellenőrzésekkel, gyakorlatokkal, harcászati kiképzéssel összekapcsolva kell végrehajtani.

A begyakorlások ellenőrzésénél elsősorban a koordinált feladatok összhangjának meglétét szükséges vizsgálni, különösen több katonai szervezet együttműködésére vonatkozóan.

A saját, illetve az előjárók által történő ellenőrzések tapasztalatainak azonnali feldolgozása, a felmerült hiányosságok gyors megszüntetése, nagymértékben elősegíti az adott katonai szervezet harckészültségbe helyezése színvonalának javítását.

A felvetett gondolatok és problémák - a teljesség igénye nélkül - úgy gondolom, alkalmasak arra, hogy ráirányítsák a figyelmet az területen még meglévő, különböző módon jelentkező hiányosságokra. Ezek megoldására mindehol egyformán alkalmazható "receptet" nem tudok és nem is kívánok adni. A leírtakat gondolatébresztőnek szántam, ehhez mindenkinek hozzá kell tennie az adott katonai szervezet sajátosságaiból fakadó feladatait és a saját gazdag, szakmailag kiforrott, eredményesen bevált tapasztalatait.

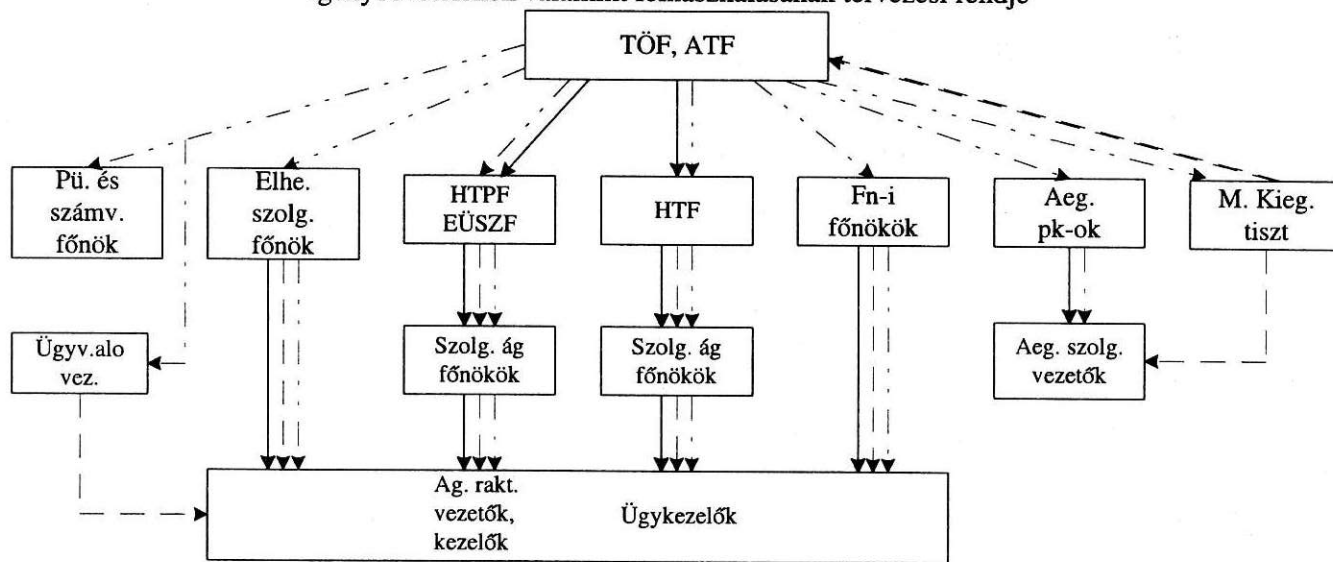
Befejezésként az a véleményem, hogy a fenti témkörrel való vizsgálódásomnak akkor lesz kézzel fogható eredménye, ha sikerül az érintett vezetők érdeklődését e terület problémáira, feldolgozatlan kérdéseire ráirányí-

tani és ha ennek alapján tovább nő az érintett katonai szervezetek harckészültségbe helyezési színvonala.

Felhasznált irodalom

- 1./ Ált/2 HM és MH Általános Ügyviteli Szabályzata. HM 1993.
- 2./ Kézikönyv a MN Általános Ügyviteli Szabályzatának alkalmazásához. MN VK Ügyviteli Osztály 1981. Nyt.sz.: 46/189.
- 3./ A MH Parancsnokának 006/1994. sz. intézkedése a MH harckészültségének és mozgósításának rendjére. HM 1994.
- 4./ A MH ATFCSF 03/1992. számú intézkedése a MH harckészültségének anyagi-technikai biztosítására. MH ATFCSF-ség 1992.
- 5./ A MH ATFCSF-nek 08/1994. intézkedése az alárendelt katonai szervezetek mozgósítására, tartalékos hadköteles állománya és a polgári technikai eszközei biztosításának szakfeladataira. MH ATFCSF-ség 1992.
- 6./ MH Szárazföldi Csapatok Parancsnokának 013/1994. intézkedése a szárazföldi csapatok harckészültségbe helyezése, mozgósítása anyagi-technikai biztosítására. MH SZCSP-ság 1994.

Objektumok (laktanyák), technikai eszközök és anyagok visszahagyásának,
igénybevételének valamint felhasználásának tervezési rendje

- - - - - eligazítás a feladatok kidolgozására

————— kidolgozás elvi irányítása

- - - - - tervezés szakirányítása

= = = = = adatszolgáltatás

KIKÉPZÉS-FELKÉSZÍTÉS

AZ AKADÉMIAI ANYAGI-TECHNIKAI KÉT ÉVES ALAPKÉPZÉS TAPASZTALATAI ÉS ELKÉPZELT JÖVŐJE A NEMZETVÉDELMI EGYETEMEN

*Havas Tibor*¹

A katonatársadalomban széles körben ismert, hogy 1991. szeptember 1-jétől megváltozott a **Zrínyi Miklós Katonai Akadémia** képzési rendszere, oktatási és szervezeti struktúrája. *Dr. Csűrös János mérnök ezredes a Katonai Logisztika 1993. 1. számában* ezt a változást az anyagi-technikai szakterület tisztjei felkészítése vonatkozásában már értelmezte. Én ennek az eltelt, immáron több mint öt évnek a tapasztalatait kívánom megosztani a tisztelt olvasókkal. Teszem ezt úgy, mint egy anyagi-technikai szakos két éves alapképzésben résztvevő végzős osztály *osztályfőnöke*.

Ugyanakkor az is eléggé közismert, hogy akadémiánk a nemzeti felsőoktatás integráns része, **az egyetemek teljes jogú tagja kíván lenni**. Ezért a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX törvénynek való teljes megfelelés érdekében már több, mint két éve mélyreható változtatások előkészítése folyik, amely a Honvédelmi Miniszter 41/1995. számú utasításának kiadásával felgyorsult. *A katonai felsőoktatás átalakításával kapcsolatos feladatainkról, s benne az anyagi-technikai szakos képzés elképzelt jövőjéről szintén tájékoztatni kívánom a téma iránt érdeklődőket.*

I. Tapasztalataim az 1993. szeptember 1-jén kezdődött anyagi-technikai szakos kétséves alapképzésről

A Honvédelmi Miniszter 5/1991. (VIII.28.) sz. rendelete, s az azt módosító 1/1993. (I.7.) sz. rendelete a katonai felsőoktatási intézményekben a képesítés feltételeiről és a Magyar Honvédség Parancsnokának 68/1991. számú intézkedése a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia új képzési

---

1 Dr. Havas Tibor alezredes, ZMKA Haditechnikai tanszék, egyetemi adjunktus

rendszerének bevezetéséről az akadémiai alapképzést két egymásra épülő formában:

a.) **törzstiszti képzés** (képzési időtartam: egy év)

b.) **akadémiai alapképzés** (képzési időtartam: két év) rendeli el.

A Magyar Honvédség Parancsnoka fenti intézkedésében rögzíti: "az alapképzést két egymásra épülő vezetőképző fokozat keretében, az egyes fokozatok közötti meghatározott időtartamú csapatszolgálattal kell végrehajtani."

Tapasztalataim szerint zavart okozott az elnevezések használata. Egyrészt azért, mert az oktatásügyben dolgozók, az oktatásszervezéssel foglalkozók **alapképzésen** - a katonai felsőoktatásban is - a katonai főiskolai képzést értelmezték. Az akadémián a korábbi, 1991. szeptember 1. előtti képzést is kiegészítő-, szakirányú tovább-, esetleg katonai közép- és felsőszintű vezetőképzésnek nevezték.

Másrészt **alapképzésnek** nevezte az intézkedés - mint képzési rendszert - az egymásra épülő két formát az egy éves törzstiszti képzést és a két éves akadémiai alapképzést.

Harmadszor **akadémiai alapképzés** lett a neve, a törzstiszti tanfolyamra csapattagozatban eltöltött szolgálat után ráépülő két éves képzésnek is.

Az új képzési rendszer körüli fogalomzavarok, értelmezési problémák a bevezetést követő két-három év után is tettenérhetők voltak a Magyar Honvédség különböző szervezeteinél.

Az akadémiai két éves alapképzésre való beiskolázás feltételei a 68/1991. sz. intézkedés szerint a következők:

- törzstiszti végzettség;
- zászlóalj- (osztály-) szintű, dandártörzstiszti vagy ezekkel azonos beosztásban eltöltött eredményes csapatszolgálat;
- magasabb beosztás ellátására való alkalmasság;

- legalább egy idegen nyelvből középfokú állami nyelvvizsga;
- sikeres felvételi vizsga;
- egészségi alkalmasság;
- legfeljebb 35 éves életkor.

A felvételi keretszámokat a Honvéd Vezérkar főnöke adja ki évente, illetve pályázatban hirdeti meg az adott tanulmányi évben induló képzési szakokat és a jelentkezés módját.

Az akadémián a fakultások, így az anyagi-technikai fakultás is elkészítette a szak felvételi követelményeit. Az anyagi-technikai alapképzésre jelentkezőknél a felvételi követelményeket befolyásolta, hogy *négy szakirányból jöhetnek a potenciális pályázók:*

- haditechnika;
- hadtáp;
- gazdálkodási;
- közlekedési-szállítási szakirányból.

Ezért a felvétel követelményei szakmai ismeretekből *a következőképpen kerültek megfogalmazásra*²:

- Az anyagi-technikai biztosítási rendszer fogalma, célja, tartalma, összetevői, területei és alapvető kategóriái. A biztosítási ágak körébe tartozó fő feladatok célja, tartalma és rendszere békeállapotban, valamint a háború időszakában. Az anyagi-technikai biztosítással összefüggő rövidítések és egyezményes jelek ábrázolása, jelentéstartalma.

- Az anyagi-technikai szolgálat szervezeti felépítése, központi és csapatszintű szervei, valamint e szervek rendeltetése, felépítése és fő feladatai békeállapotban, illetve a háború időszakában.

---

² Idézet a felvételi eljárás rendje és követelményei a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia című anyagból. Ny.t.száma: 734/257

- A gl. (hk.) dandárok és légvédelmi haderőnemi csapatok alapvető haditechnikai eszközeinek csoportosítása, rendeltetése, főbb jellemzői, harcászati-technikai adatai és besorolási kategóriái. A csapatok HKSZ-e és "M"-i készsége anyagi-technikai biztosítási rendszerének fogalma, célja, tartalma, összetevői és alapvető kategóriái.

- A csapatgazdálkodás fogalma, célja, tárgya, tartalma, területei, feltételei, főbb követelményei, helye és szerepe a katonai gazdálkodás rendszerében.

- A csapatszintű anyagi-technikai szolgálat anyag- és eszközgazdálkodásának rendszere, fő folyamatai, alapvető szabályai, objektumai és azok működési rendje. Az anyagi-technikai szolgálat ellátási és fenntartási rendszere, az ellátás, üzemeltetés és fenntartás tervezése, szervezése irányítása a csapatoknál.

- Az anyagi-technikai, a haditechnikai- és a hadtápfőnökök hatásköre, jogosultságai és kötelezettségei az alárendelt szolgálati ágak vezetése terén.

Az anyagi-technikai fakultáson az első két éves alapképzésben résztvevő osztály 1993-ban 10 fővel indult, s 1995-ben 9-en tettek eredményes záróvizsgát, kerültek kibocsátásra.

A második osztály - melynek osztályfőnöke vagyok - a Honvéd Vezérkar főnökének 1994 márciusában kihirdetett pályázati felhívására történő jelentkezés és felvételi eljárás alapján lett beiskolázva.

Az 1991. szeptember 1-jével indult haditechnikai, hadtáp, közlekedési és gazdálkodási törzstiszti képzésben 1994 tavaszáig résztvett és ezért továbbtanulásnál anyagi-technikai szakon számításbavehető 76 főből a két-éves alapképzésre 22 fő jelentkezett.

Az a tény, hogy kevesebb, mint egyharmada jelentkezett a törzstiszti tanfolyamot elvégzett tiszteknek az egyetemi végzettséget adó anyagi-technikai szak elvégzésére, az 1990-es évek közepén is jellemző egzisztenciális bizonytalansággal is összefügg. Míg a törzstiszti tanfolyamot beosztásuk megtartása mellett *vezényléssel* végezhették el, addig a két-éves alapképzés idején a beosztásból történő *felmentést* a végzést követő bizonytalanságot sok jó képességű tiszt nem vállalta.

A pályázó 22 fő a következő szakterületekről érkezett:

- 8 fő haditechnikai (2 fő fegyverzettechnikai, 5 fő páncélos- és gépjárműtechnikai, 1 fő műszaki-technikai);
- 10 fő gazdálkodási (ebből 3 fő határőr);
- 4 fő közlekedési.

Tizennyolc fő a törzstiszti tanfolyam befejezése után azonnal jelentkezett, míg 4 fő a törzstiszti tanfolyam befejezése után egy évet töltött csapatnál, s azután pályázott. A szakmai felvételi albizottságot az Anyagi-technikai Fakultásparancsnok helyettese vezette, tagjai a Haditechnikai, a Hadtáp- és közlekedési, valamint a Védelemgazdasági tanszékek kijelölt oktatói voltak.

A szakmai felvételi vizsgán legeredményesebben a haditechnikai törzstiszti tanfolyamot végzett tisztek szerepeltek, de elméleti kérdésekben a gazdálkodási törzstiszti tanfolyamok hallgatói is elismerésre méltó módon tájékozottak voltak. Külön kiemelést érdemel a három fő határőrtiszt hozzáállása, felkészültsége.

Felvételre végül 17 fő került.

A elutasított 5 fő közül 2 fő túlkoros volt, 1 tisztet alakulatánál alkalmatlannak találtak magasabb beosztásra, 2 fő semmilyen idegennyelvből nyelvvizsgával nem rendelkezett.

A beiskolázott 17 fő közül tiszti alapképzésben szerzett alapszakmáját tekintve:

- páncélos- és gépjárműtechnikai szakos volt	6 fő
- fegyverzettechnikai	2 fő
- közlekedési	2 fő
- határőrparancsnoki szakos	1 fő
- összefegyvernemi	2 fő
- hadtápszakos	4 fő

Egy fő került felvételre azon 4 tiszt közül, akik a törzstiszti tanfolyam után egy évet szolgálatban töltöttek. A felvett hallgatók közül a legidősebb 35 éves, a legfiatalabb 26 éves volt.

A 17 fős hallgatói osztály számonkéréseinek átlaga 3 szemeszter lehallgatása után 4,32 volt. A szakmai tantárgyak közül a harc- és hadműveleti tevékenységek anyagi-technikai biztosítása című tantárgyból a szigorlat átlaga 4,18, míg az ágazati üzemszervezés átlaga 4,35 volt. Hárman mindenképp jeles érdemjegyet kaptak, s fél évvel a tanulmányaik befejezése előtt is esélyük van kiválóan, kitüntetéses oklevéllel végezni.

A tanulmányi összidőalapból az anyagi-technikai biztosításra 308 tanóra, az ágazati üzemszervezés és gazdaságtanra 128, míg az anyagi-technikai üzemszervezés és gazdaságtanra biztosított 164 tanóra adja meg a lehetőségét annak, hogy a végzett tisztek a képzés eredményeként képesek lesznek **mindkét haderőnemnél egységparancsnok anyagi-technikai helyettesi, magasabb egységeknél haditechnikai és hadtápfőnöki, központi szerveknél osztályvezetői beosztások ellátására.**

A szakmai képzésben a tanulmányi tevékenység megtervezése, megszervezése, s bizonyos mértékig az oktatás folytatásának koordinálása nehézségekbe ütközik. Nincs egy olyan autonóm oktatási egység (tanszék, szakcsoport, ... stb.) amely ezt a tevékenységet "*főállásban*" a szükséges és elégséges személyi és tárgyi feltételekkel felelősen végezhetné. Felváltva **két tanszék** (a haditechnikai, és a hadtáp- és közlekedési) kapja "*másodállásban*" az anyagi-technikai szakos képzés tanulmányi tervező munkájának patronálását, levezénylését. Az oktatásban alapvetően érintett két tanszék között nincs összehangolt műhelymunka, csak jóakarató egyéni oktatói próbálkozások vannak. Tudomásul kell vennünk, hogy az anyagi-technikai biztosítás a Magyar Honvédség szervezeteinél az alapszakmák integrálásával létrejött, ezért a tisztképzésben is kikövetelt **új szaknak** minősíthető. Ezért kell oktatásának is önálló szakmai műhelyt szervezni halaszthatatlanul.

A fegyveres küzdelem anyagi-technikai biztosítását oktató kollégáim véleménye szerint is, *a kívánatosnál kevesebb az összefegyvernemi és fegyvernemi témák feldolgozására fordítható tanórák száma*, de így is alapot biztosítanak a háborús anyagi-technikai biztosítás rendszerének felépítésére. Az anyagi-technikai szaktisztek szolgálati tevékenységét segítjük, ha elfogadtatjuk és tudatosítjuk bennük, hogy az összefegyvernemi pa-

rancsnokok (alkalmazók) és az anyagi-technikai szakemberek (biztosítók-kiszolgálók) ahhoz, hogy egy nyelven beszéljenek, *nekik kell alkalmazkodniuk*.

A két-éves anyagi-technikai alapképzés a Magyar Honvédségben napjainkban reálisan jelentkező szakember igényt kíván kielégíteni. A legmagasabb szintű kiegészítő képzést adja, mely az ágazati hovatartozástól függetlenül magába foglalja, szintetizálja az integrált anyagi-technikai szolgálatok ismeretanyagát. **A jövő logisztikai tisztai állományának elvárható felkészültsége azonban az oktatás újragondolását is jelentheti.**

II. Elgondolás a logisztikai tisztek képzésére a Nemzetvédelmi Egyetemen

A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, **mint állami egyetem**, a nemzeti felsőoktatás többi oktatási intézményével együtt, 1998-ban akkreditációra kerül. Ekkor dől el, hogy megfelel-e az 1993. évi LXXX (felsőoktatási) törvény előírásainak, az egyetemekkel szemben támasztott kritérium rendszernek. Egy mélyreható helyzetelemzés alapján kiderült, hogy az oktatási struktúrát, s vele párhuzamosan a szervezeti struktúrát is, át kell alakítani a képzési időt pedig 5 évre emelni.

A Honvédelmi Minisztérium vezetése döntést hozott, hogy az akadémia bázisán kell kialakítani egy **nemzetvédelmi egyetemet**. Az egyetemen két kar, **a hadtudományi és a vezetés- és szervezéstudományi kar** működne, és két **kihelyezett főiskolai kara** lenne, egy **katonai főiskolai kar** és egy **repülő- és légvédelmi főiskolai kar**.

A nemzetvédelmi egyetem a katonai felsőoktatás területén az 1993. évi LXXX felsőoktatási törvény alapján működő egyetemi és főiskolai alap, valamint különböző időtartamú kiegészítő és posztgraduális képzést folytató, a védelmi és a polgári szektor számára **hadtudományi, illetve vezetés- és szervezéstudományi képzettségű szakembereket biztosító felsőoktatási intézménnyé kíván válni**.

A logisztikai (anyagi-technikai) szakemberképzés az egyetem vezetés- és szervezéstudományi karának **logisztikai szakán történne**.

A nemzetvédelmi egyetem vezetés- és szervezéstudományi kara az egyetem szakmailag önálló karaként, együttműködésben a hadtudományi karral és a főiskolai karokkal, valamint külső oktatási és kutatóintézetekkel - megkülönböztetett figyelemmel a Bolyai János Katonai Műszaki Főiskolával - tervezi indítani a logisztikai, a katonai reál erőforrás, valamint a katonai humán erőforrás *menedzser szakokon* a Magyar Honvédség és a polgári szféra részére az egyetemi szintű alap- és posztgraduális képzést. **A kar képzése a dékán felelőssége mellett történne. A három szakon a képzés felügyeletét a tanszékvezetők közül választott dékán-helyettesek végeznék.**

A logisztikai szakon négy szakirányon folyna egyetemi alap (5 éves) képzés és kiegészítő egyetemi (2 éves) képzés:

- anyagi-technikai biztosítási (általános logisztikai);
- anyagi (ellátási-elosztási logisztikai);
- haditechnikai (üzemfenntartási logisztikai);
- katonai közlekedési (közlekedési logisztikai).

Az oktatási struktúra alapján az egyetemi alap (5 éves) képzés első szemesztereiben kari szintű egységes katonai alapképzés, további 2-3 szemeszterben szakonként egységes szakalapozó képzés, majd 4-6 szemeszteren keresztül a szakirányú alapképzés van tervezve.

A kiegészítő egyetemi (2 éves) alapképzés első szemeszterében szintrehozó felkészítés, majd 3 szemeszteren keresztül a szakirányú képzés történne.

Az elgondolás szerint **az anyagi-technikai biztosítási (általános katonai logisztikai) szakirányon a képzés célja** olyan hivatásos tisztek egyetemi képzése, akik magas szintű általános műveltség és katonai képzettség birtokában képesek lesznek a Magyar Honvédség, a Határőrség és más fegyveres testületek szervezeteinek és intézeteinek logisztikai támogatását megtervezni, megszervezni és vezetni békében és háborús viszonyok között egyaránt.

Ugyanakkor szükséges lesz azon követelményeket is beépíteni az oktatásba, amelyek a tervezett NATO csatlakozás bekövetkezése esetén

biztosítják a logisztikai szaktiszti állomány együttműködési képességét a NATO logisztikai rendszerében a tagállamok szakállományával.

Tekintettel arra, hogy az 1998-as akkreditáció idején a megváltoztott képzési rendszerben folytatott oktatási tapasztalatokról véleményt formál az akkreditációs bizottság, az 1996-97-es tanévben indítani kell a vezetés- és szervezéstudományi kar logisztikai szakán legalább egy szakirányon a képzést. Tervek szerint ez az **általános (katonai) logisztikai szakirány** lesz.

Miután a Honvédelmi Minisztérium vezetése döntött, hogy a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia **nemzetvédelmi egyetemként** folytatja működését, az átalakítást kísérő hosszú ideje meglévő bizonytalanság megszűnt, s az események felgyorsultak. *A vezető és oktató állományra azonban még emberfeletti munka vár úgy az oktatás-szervezésében, mint a tantárgyprogramok, a tanulmányi folyamattervek, a tananyagok elkészítésében, a szellemi és infrastrukturális feltételek kialakításában. Az akkreditációig rendelkezésre álló idő mindössze kettő év. Ezt kell úgy kihasználni, hogy a megújuló képzés eredményeként kikerülő tisztek korszerű szakmai és vezetői ismeretek birtokában elismert és megbecsült tagjaivá váljanak társadalmunknak.*

* *
*

A GÉPESÍTETT HADTEST VÉDELMI HADMŰVELETE ANYAGI-TECHNIKAI BIZTOSÍTÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI ÉS FELTÉTELEI A VÉGREHAJTOTT PARANCSNOKI- ÉS TÖRZSVEZETÉSI GYAKORLATOK TÜKRÉBEN

Keresztesi Gábor¹

Az anyagi-technikai integrációt követően szakmai körökben kezdettől fogva kiemelt jelentőséggel bírt a háborús szakfeladatok tervezése, szervezése és végrehajtása elméleti és gyakorlati kérdéseinek vizsgálata, az alapkövetelmények kialakítása, az egyes szinteken a konkrét tevékenység meghatározása.

Az idők folyamán - tervezet formájában - szakutasítás is megjelent, de csak néhány példányban, így nem tölthette be "szabályzat" jellegét.

A tényleges értéket a végrehajtott parancsnoki és törzsvezetési gyakorlatok, hadijátékok, szakkiképzések jelentették, amelyeken folyamatosan formálódott, tisztult, alakult a háborús anyagi-technikai biztosítás. Ez a folyamat napjainkban is tart, a korábbinál kissé visszafogottabb ütemben, de ennek oka a kiképzési feladatok terén beállt csökkentésekben keresendő.

Ma már ott tartunk, hogy kialakult stílusa van az anyagi-technikai biztosításnak, de a kör nem zárult le, nyitott a fejlődésre, az új, korszerűbb nézetek befogadására és alkalmazására.

Jelen tanulmány kísérlet a témával kapcsolatos főbb tapasztalatok összefoglalására, amelyeket a végrehajtott, illetve levezetett törzsvezetési gyakorlatok, hadijátékok során szereztünk a gépesített hadtest védelmi hadművelete anyagi-technikai biztosításának lehetőségei, feltételei és rendje területein.

---

1 Keresztesi Gábor alezredes, a volt MH 1. Katonai Kerület Anyagi-technikai Főnökség Tervezési osztályvezetője, jelenleg a ZMKA Hadtáp és Közlekedési tanszék tanára

A Harcszabályzat I.rész rögzíti, hogy "*A gépesített hadtest a szárazföldi haderőnem összefegyvernemi hadműveleti-harcászati magasabbegysége. Rendeltetése, hogy hadműveleti-harcászati feladatokat oldjon meg a tábori hadsereg alárendeltségében, önállóan vagy más gépesített hadtestekkel és a légvédelmi és repülő haderőnem csapataival együttműködésben*".

Ez azt feltételezi, hogy a gépesített hadtest olyan szervezeti elem kell legyen, amely magasfokú önállósággal, az ehhez szükséges széleskörű és szerteágazó feltételekkel rendelkezik. Csak így biztosítható, hogy a rendeltetésének meg tudjon felelni, *akár a tábori hadsereg kötelékében, akár önállóan végrehajtott feladat során*.

Ha figyelembe vesszük, hogy az előttünk álló haderőreform alapján a gépesített hadtest lesz a Magyar Honvédség alapvető szárazföldi köteléke, ez az önállóság még magasabb követelményt jelent.

A gépesített hadtestnél rendszeresítendő anyagi-technikai szervezeti elemeket, illetve azok belső tartalmát több összetevő szerint célszerű vizsgálni, elemezni. *Ebből a halmazból két meghatározó elemet lehet kiemelni, amelyből egyik a gépesített hadtest alárendeltjeinek köre, a másik pedig a védelmi hadműveleti tevékenységgel együttjáró, és prognosztizálható biztosítási feladatok mennyiségi és minőségi mutatói*. E két meghatározó elem mellett szerepet játszanak még más lehetőségek is, úgy mint pénzügyi-gazdasági források vagy a ténylegesen igénybevehető technikai eszközök korszerűsége, stb., de elismerve ennek objektivitását, tudomásul kell venni, hogy az ezen a téren való változtatás, nagyobb igényekkel való fellépés nehezebben elégíthető ki.

Ismeretes, hogy a békeidőszakra meghatározásra került valamennyi anyagfajtára vonatkozóan *a létrehozandó háborús készletek nagysága*, melyeket szakszolgálati áganként az állománytáblák, ideiglenes hadinormák, HKSZ-i utasítások tartalmaznak. Ezek, az alapvetően tudományosan meghatározott értékek, jelentős számban ma már a tényleges készletekre korlátozódnak, nyilván adott esetben a pótlásukról valamilyen formában gondoskodna a felső vezetés.

A legdőntőbb elem tehát, megítélésem szerint, a várható alkalmazással összefüggő szakfeladatok elemzése, mivel hatásait tekintve ez lehet determináló a védelmi hadművelet kimenetelére, sikerére.

1.) A védelmi hadművelet anyagi-technikai biztosításának mutatói

A védelmi hadművelet anyagi-technikai biztosításának mennyiségi és minőségi mutatóit az egyes ágazatokon belül célszerű vizsgálni, külön-külön az előkészítés és a végrehajtás időszakára bontva.

Az elemzést ki kell terjeszteni tehát az *anyagi biztosításra, a haditechnikai biztosításra, a közlekedési-, valamint az egészségügyi biztosításra.*

A.) Az anyagi biztosítás mutatói, jellemzői

A gépesített hadtestnél az anyagi biztosítás tárgyát képező és az anyagi-technikai szolgálat körébe tartozó anyagféléseket a következő táblázat szerint csoportosíthatjuk.

Anyagi eszközök		
<i>Harcanyagok</i>	<i>Fenntartási anyagok</i>	<i>Ellátási anyagok</i>
- lőszer	- fv. technikai	- üzemanyagok
- robbanóanyagok	- pc. és gjmü. techn-i	- élelmezési ag.
- vv.-i harcanyagok	- mü.technikai	- ruházati ag.
	- vv.-i technikai	- eü. anyagok
	- elektronikai	- közl. anyagok
	- közl.technikai	- műszaki ag.
	- üzemanyagtechnikai	- vv.-i ag.-ok
	- élelmezéstechnikai	- egyéb anyagok

Valamennyi anyagfélétség szükségletét az adott hadműveletre a várható, és terveszerűen megállapított fogyás és a hadművelet végére elrendelt készletmennyiség összege adja. *E két összetevő képezi az anyagi biztosítás alapvető mutatóját.* A szükséglet megállapításához tehát a bonyolultabb, felelősségteljesebb résztvevőket a fogyás kiszámítása jelenti.

A várható fogyás kialakulásánál számos tényezőt kell figyelembe venni, úgy, mint:

- a várható ellenség állománya, nagyságrendje;
- a hadműveleti terület földrajzi adottsága;
- saját csapatok összetétele, haditechnikai felszereltsége;
- időjárási tényezők, évszak helyzete;
- a hdm. előkészítésére rendelkezésre álló idő, valamint a ténylegesen meglévő készletek.

Ha a védelmi hadműveleti tevékenységet részenként vizsgáljuk, úgy mint **előkészítő időszak és a végrehajtás időszaka**, további sajátosságok merülnek fel, elsősorban az anyagféleségek felhasználásának vonatkozásában.

Az elmúlt időszakban végrehajtott különböző formájú gyakorlatok során, a nyilván elméleti számítások eredményeként kiszámolt fogyás értékek általában a következő nagyságrendet mutatták a védelmi hadművelet teljes időszakára, - *a gépesített hadtestre és megerősítőire vonatkoztatva:*

- lőszerből 9500–10500 t;
- robbanóanyagból mintegy 150 ezer db harckocsi akna, 40 ezer db gyalogsági akna, TNT 85–100 t, irányított repeszakna fajtánként 80–100 db, fűzött nyújtott töltet 22–28 db;
- vegyvédelmi harcanyagból 150–170 t;
- üzemanyagból 3700–3900 t;
- élelmiszerből 1200–1500 t;
- egyéb anyagokból pedig 150–500 t közötti mennyiség.

A fogyás ábrázolt görbéje természetesen nem mutat egyenletes képet, anyagfajtánként lényeges eltérések tapasztalhatók a védelmi hadművelet előkészítő és végrehajtási időszakát vizsgálva.

Így a lőszeretek szinte teljes egészében a végrehajtás időszakában kerülnek felhasználásra, míg a robbanóanyagok jelentős része, mintegy kétharmada az előkészítő időszakban már mobilizálásra, telepítésre kerül. A vegyivédelmi harcanyagok zöme szintén a végrehajtási időszakban, míg az üzemanyag számottevő része, az élelmezési és egyéb anyagok nagyobb része az előkészítő időszakban.

A számok nagyságrendjéből is kitűnik, hogy **az anyagi biztosítás tereén nagyvolumenű feladatok megoldására kell sort keríteni már az előkészítő időszakban is**, hiszen ezalatt a rendszerint 10-15 nap alatt kell kiépíteni a védelmet, ennek részeként megvalósítani a műszaki zárrendszert, amihez nagytömegű anyagok megmozgatására van szükség. Így lőszerből mintegy 150-200 t, műszaki harcanyagból 80-100 ezer harcokcsiakna, 30-35 ezer db gyalogsági akna, 80-90 t robbanóanyag, vegyivédelmi harcanyagból 45-50 t, üzemanyagból 750-800 t, egyéb anyagféleségekből, elsősorban erődítési anyagokból 100-150 t is lehet a szállítandó mennyiség.

Meghatározó összetevő az anyagi biztosítások helyzete is, elsősorban mennyiségük és a tárolt anyag volumene vonatkozásában. *A gépesített hadtest szintjén általában 25-35 különböző anyagi bázissal számolhatunk*, mely bázisokról a vételeztetés rendjét körültekintően meg kell szervezni, a kialakított rendet fenntartani. Különösen az előkészítő időszakban jellemző a bázisok magas száma, a végrehajtási időszakban ez némileg csökken.

Tapasztalható volt több gyakorlás során, hogy az előkészítő időszak során megoldandó feladatok megszervezésére nem fordítottak nagyobb hangsúlyt, ami a gyakorlásra szánt rövid idő kedvezőbb kihasználásának céljából bizonyos mértékig érthető is.

Ugyanakkor érezhető az is, hogy komoly, átgondolt tevékenység szükséges az előkészítő időszakra, amit a legnagyobb mértékben a szükséges anyagok rendeltetési helyre történő eljuttatása bonyolít. A csapatkészlet szintje - beleértve a hadtest raktári készletek mennyiségét is - nem elegendő a szükséglet létrehozásához, a helyszínre szállítás pedig általában tizes nagyságrenden felüli bázisról történhet meg.

A szállítási feladatokba ezért *a hadtest erőinek feltétlenül, kedvezőbb esetben a további előjárók részéről is* be kell segíteni, részt kell venni.

Nagytömegű és hasonló rendeltetésű anyag esetében legkedvezőbb változat a vasúti szállítás. Ennek érdekében a dandárok sávjában kedvező, középpontra eső helyen célszerű olyan vasútállomást kijelölni, ahol a rakodási és egyéb feltételek adottak, és ahol a dandár önállóan képes megoldani az üzemeltetés feltételeit. Így vasúton célszerű szállítani robbanóanyagot, erődítési anyagokat, akadályelemeket és még az üzemanyagot is.

A kisebb nagyságrendű anyagok esetében és amelyek a védelmi rendszer kiépítéséhez vagy a harcanyag kiegészítő készletek megalakításához szükségesek, a szállítási feladatokat célszerű a hadtest ellátóezreddel megoldani. Ez a tehermentesítés lehetővé teszi a hadtest alárendelt csapatai részére, hogy nagyobb figyelmet tudjanak fordítani a megmaradt feladatokra, illetve az egyébként is raktárként funkcionáló szállítóeszközöket ne kelljen igénybevenni.

A csapatoknak viszont önállóan kell megoldani a napi élelmezéssel összefüggő, illetve az egyéb felmerülő egyedi beszerzéseket.

A szállítási feladatok ilyen arányú megosztása jelentős koordinációs tevékenységgel jár, amelyet a hadtest anyagi biztosítást tervező csoportnak kell végeznie.

A végrehajtás időszakában az anyagfogyás grafikonja fokozatosan felfelé ívelő, majd a kritikus napot követően ismét csökken. Az általában 4-5 napos hadműveletet figyelembevéve a biztosítási övben folyó harcok időszakában – melyet 1-2 napban prognosztizáltunk – a fogyás visszafogottabb, azonban a fővédőv megtartásáért folyó harc során hirtelen felszökken, az ellencsapás végrehajtásakor – a hadművelet 3-4 napján – eléri a csúcspontot, majd a határhoz való kijutás, az eredeti helyzet visszaállítása érdekében folytatott tevékenység alatt ismét lecsökken.

A napi fogyás átlagosan a következő adatokkal jellemezhető:

- lőszerből mintegy 1500-2000 tonna;
- műszaki harcanyagból 25-35 tonna;
- vv-i harcanyagból 25-30 tonna;
- üzemanyagból 600-700 tonna;

- élelmiszerből 65-70 tonna;
- egyéb anyagból 10-30 tonna;

ez mindösszesen 2225–2865 tonnát tesz ki.

A gépesített hadtest alárendelt csapatai közül a fő fogyasztók az összefegyvernemi dandárok mellett a tűzércsapatok, illetve az előkészítő időszakban a műszaki szervezetek.

Mennyiségileg, elsősorban a lőszerre vonatkoztatva, általában a tűzércsapatok használják fel a legtöbb anyagot, ezt követik az összefegyvernemi dandárok, elsősorban az első lépcsőben fő irányban tevékenykedők.

A hadművelet végrehajtása során az anyagok rendeltetési helyre történő eljuttatása *egyrészt magasabb szintű elöljárók szállító kötelekei vagy az ellátóezred erőivel történő kiszállítással, másrészt a csapatok által történő vételezettel valósul meg.* Az elöljáró által történő kiszállítás iránya elsősorban a fő feladatot végrehajtó összefegyvernemi dandárok és a tűzércsoportosítás. Eszközét tekintve a szállítás megvalósulhat közúti, vasúti, légi eszközökkel, kisebb gyakorisággal vízi szállítással.

A vételezés módszerét célszerű alkalmazni azokon a területeken, ahol az anyagmennyiség nem jelentős nagyságrendű, vagy speciális követelményeket igényel.

A szállítási feladatok időbeni megoszlása szintén nem egyenletes, időszakokhoz kapcsolódik és ezekben az időszakokban kulminálódik.

Az anyagi biztosítás tervezését a védelmi hadművelet felépítése, a várható anyagfelhasználás volumene, az ellátási források területi elhelyezkedése és a rendelkezésre álló szállító kapacitás figyelembevételével ellátási körzetenként, irányonként célszerű végrehajtani, ezzel összhangban csoportosítani az erőket és eszközöket.

A gyakorlások során a gépesített hadtest szintjén **napi egyszeri, esetenként két alkalommal történő kiszállítás** volt a jellemző a kijelölt csapatok irányába, illetve a vételezés egy ütemben volt tervezve. A kiszállítandó anyag mennyiség nagyságrendjét tekintve a főcsapás irányában har-

colók részére átlagosan 1300-1700 tonna volt, a kritikus napon azonban ez a 1700-2000 tonnát is meghaladta.

A szállításhoz szükséges eszközök alapvetően a hadtest rendelkezésére állnak, de kedvezőbb helyzet alakult ki abban az esetben, amikor az előjáró szállító megerősítést is adott. Így biztosítható, hogy a szállítási szükséglet napi egy gépkocsi fordulóval megoldható legyen.

Összességében az elmúlt években kialakult és alkalmazott gyakorlatnak megfelelően a gépesített hadtest *anyagi biztosítása, mint rendszer alapjaiban jól funkcionál*, egyes periférikus területen azonban szükséges lenne egyértelműbb állásfoglalás, illetve a gyakorlatban történő kipróbálás. Ilyenek például *a nemzetgazdasági bázisok igénybevételi lehetőségei, kötelezettség vállalásai*, az utalt honvédelmi, területvédelmi vagy határőr csapatok ellátása, a polgári lakosság irányába fennálló kötelezettségek vagy akár az anyagtároló és kirakó körzet alkalmazásának rendje.

B.) A haditechnikai biztosítás mutatói, jellemzői

A haditechnikai biztosítás olyan komplex tevékenység, amely a csapatok haditechnikai eszközökkel, rakétákkal és szakanyagokkal történő időbeni feltöltésére és ellátására, valamint a haditechnikai eszközök technikai hadrafoghatóságának folyamatos, meghatározott követelményeknek megfelelő szintű biztosítására irányul.

Ez magába foglalja:

- a rendszeresített haditechnikai eszközök, rakéták és anyagi készletek feltöltését, szintenkénti lépcsőzését, harci alkalmazáshoz történő állandó készenlétben tartását;

- a haditechnikai eszközök felkészítését, kiszolgálását, a sérült és meghibásodott eszközök helyreállítását és harcrendbe történő visszajuttatását;

- a javító egységek és alegységek felkészítését, legoptimálisabb alkalmazását, mindenoldalú biztosítását;

- a haditechnikai biztosítás vezetését.

Ezeknek a részfeladatoknak *a legkritikusabb része a haditechnikai eszközök meghibásodásának, megsérülésének prognosztizálása, és ennek alapján a szakalegységek csoportosítása, tevékenységének megszervezése.*

A haditechnikai eszközök várható megsérülése több összetevőtől is függ, ami kapcsolódik a hadművelet, harc tényleges megvívásának körülményeihez, *úgy mint:*

- az ellenség várható tevékenysége, felszereltsége, képessége;
- a saját felkészítés minősége, mélysége;
- időjárási és terepviszonyok.

Ezek közül legnagyobb mértékben *a saját felkészítés minőségén és mélységén* van a legkedvezőbb lehetőség közelíteni az optimálishoz.

A védelmi hadművelet 10-15 napos előkészítő időszakában kiemelt figyelmet kell fordítani a haditechnikai eszközök felkészítésére, melyet elsősorban a kezelő- és közvetlen alegységparancsnoki állomány végez, a szükséges mértékben a javító szervezetek részvételével.

A felkészítés alapvető tartalma a haditechnikai eszközök vonatkozásában:

- a fegyverek és fegyverrendszerek beszállítása;
- a motorok és lánctalpak előírt kilométer tartalékainak létrehozása;
- az eszközök feltöltése a szükséges lőszerrel, üzemanyaggal és egyéb anyagokkal.

A fegyverzettechnikai eszközök felkészítése érdekében, a bonyolultabb vonatkozásában célszerű *a hadtest javítózászlóaljától* külön csoportosítást létrehozni, amely a csapatoknál, a helyszínen elvégzi a beszállítási, ellenőrzési feladatokat.

Az előírt kilométer tartalékok általában a harckocsik esetében 500 km, a lánctalpas- és kerekes harcjárműveknél, valamint a gépjárművek-

nél 1000-1500 km lehet, míg a műszaki gépeknél, áramforrás aggregátoroknál 50 üzemóra volt az alkalmazott gyakorlat.

Ez megfelel a védelmi hadműveletben várható igénybevétel mértékének, lehetővé téve, hogy a végrehajtás során ne legyen szükség a természetes elhasználódás miatti motor és lánctalpcserére.

A harc alatti javítási tevékenység feladatait a várható veszteségből kiindulva kell megtervezni, megszervezni.

A gyakorlatainkon alkalmazott elveknek megfelelően a gépesített hadtest szintjén a várható sérülés 23-32%, azonban azoknak az eszközöknek a száma, amelyekkel valamilyen szinten foglalkozni kell, meghaladja a rendszeresített mennyiség 50 %-át is.

A sérült eszközök 50%-a kis-, 20%-a közép-, 10%-a nagyjavítást igényel, 20%-a meg nem térülő veszteség.

A rendelkezésre álló javítókapacitás lehetővé teszi harcjárművek esetében a felmerülő kisjavítások 100%-ának, a középjavítások 18-45%-ának elvégzését, gépjárművek esetében csak a kisjavítások 85-95%-ának végrehajtását.

Szűk keresztmetszet tehát a középjavítások teljeskörű végrehajtása terén mutatkozik, melyet az előljáró által biztosítandó kapacitásbővítés útján lehet ellensúlyozni.

Védelmi hadműveletben a meghibásodott, megsérült haditechnikai eszközöket alapvetően a helyszínen, fedezék mögött van lehetőség megjavítani. Ezért a technikai biztosítási elemeket úgy célszerű csoportosítani, hogy biztosított legyen a tevékenység döntő részének a harcoló alegységeknél történő alkalmazása.

A gyakorlások során többnyire olyan megoldást választottunk, hogy a gépesített lövész és harckocsi dandárok *javító-vontató csoportokkal erősítettük meg*. Így megalapozottabb lehetőség nyílt a kisjavítások dandárszinten történő kiszélesítésére, a szükséges eszközök vontatási utakra történő eljuttatására. A javítási tevékenység megoszlása így a dandár és a javítózászlóaljok között általában 70-30%-ra tehető.

A dandárok és a többi csapatok erőivel át nem fogott javítást igénylő eszközöket a kijelölt útvonalon, pontokon össze kell gyűjteni és itt kerülnek átadásra az *előjáró vontató-javító szerveknek*. A gyakorlatok során ezek az *útvonalak megegyeztek az anyagszállításra kijelölt és használt után- és hátraszállítási utakkal*, melynek praktikumáról megosztottak a vélemények. *Előnye* ennek a változatnak, hogy a közúti komendáns erők jobban át tudják fogni az anyagi-technikai jellegű mozgásokat, kedvezőbb a lehetőség a forgalom irányítására, kezelésére. *Hátrány* lehet viszont helyenként és esetenként a túlzásúfoltság, torlódás kialakulásának esélye, az útburkolat károsítása a lánctalpas eszközökkel. Úgy gondolom azonban, hogy mindezeket összevetve célszerűbb az útvonalak közös célból történő kijelölése, berendezése és használata, mivel így a vezethetőség jobban biztosított.

A helyszínen - alegségszinten - nem javítható eszközöket *a telepített sérült technika gyűjtőhelyre* kell eljuttatni. A gépesített hadtest szintjén irányonként egy-egy STGYH telepítésével számoltunk, figyelembe véve az adott javítószázalaj specializálódását. Szinte minden esetben arra törekedtünk, hogy a telepítéshez már meglévő polgári objektumokat vegyük igénybe.

A javítási lehetőségek, az alkatrész ellátottság növelése érdekében meg kell szervezni a vissza nem térülő veszeségekből a hasznosítható fődarabok, alkatrészek kitermelését. Ennek jelentősége a napjainkban tapasztalható ellátottsági gondok miatt különösen felértékelődik.

Összességében a haditechnikai biztosítás kialakult és alkalmazott elvei hatékonyan képesek hozzájárulni a gépesített hdt. alaprendeltetéséből fakadó feladatok teljesítéséhez, néhány területen – a gyakorlati tapasztalatok alapján – keletkezhet feszültség, illetve szükséges a tevékenység mélyebb kimunkálása. Ilyen területek például *a meg nem térülő haditechnikai eszközök pótlása, a fenntartási anyagbiztosítás és a javítás szervezésének összehangoltsága, a fenntartási anyagellátás folyamatossága.*

C.) A közlekedési biztosítás mutatói, jellemzői

A közlekedési biztosítás célja a katonai szállítások és közúti mozgások megtervezése és megszervezése, végrehajtásának folyamatos vezetése. Az elvek szerint magába foglalja a szállító eszközök, anyagmozgató és rakodógépek alkalmazásának tervezését, a katonai szállítások szerve-

zését, a katonai gépkocsikat kijelölését, berendezését és fenntartását, az azokon történő mozgás irányítását.

A közlekedési biztosítás két fő területe a katonai szállítás, illetve a közúti biztosítás.

A katonai szállítás a személy-, a haditechnikai eszközök és az anyagok szállítását öleli fel. A védelmi hadművelet során volumenében és jelentőségében az anyagok szállítása a meghatározó.

Ez a feladatkör részeiben szoros kapcsolatban van az anyagi biztosítással, olyannyira, hogy az anyagszállítás szervezése során összemosódnak a feladatok, vitatott kérdés, hogy a felelősség hová tartozik.

A gyakorlások során az volt a jellemző, hogy mindkét területen - az anyagi biztosítást és a közlekedési biztosítást tervező csoportosításban - teljes részletességgel folyt az anyagszállítások szervezése, *de nem egymástól függetlenül, hanem egymással párhuzamosan*, abból adódóan is, hogy a tényleges szervező személy egyidőben dolgozott mindkét szakterület felé.

Az anyagszállítás megszervezése magába foglalja a szállítatók igényeinek begyűjtését, a szállítási viszonylatok összeállítását, a rakodási feladatok számvetését, szállítási tervfeladat elkészítését, a szállító kötelek feladatainak meghatározását.

A gépesített hadtest szintjén a szállításra az ellátóezred szállítókapacitásával lehet számolni, amely mintegy 1860 t szilárd és 400 t folyékony anyag szállításához elegendő. Szükség esetén, a szállítóeszközök központosított felhasználásának elve alapján, sor kerülhet az alárendeltek kapacitásának igénybevételére is, amely megközelítőleg 2700 t szilárd és 800 t folyékony szállítókapacitást jelent.

A rakodáshoz a rendszeresített kapacitás gépi eszközökkel 1840 t/nap, amihez párosul 240 t/nap kézi rakodási lehetőség. A végrehajtott gyakorlatok során ez a kapacitás általában elegendőnek bizonyult a napi egy, esetenként kettő fordulóval történő kiszállításához.

A közlekedési biztosítás másik ága **a közúti biztosítás**, amely *magába foglalja:*

- a gépkocsiutak kijelölését, felderítését;
- a gépkocsiutak berendezését;
- a szükséges helyreállítási munkálatok elvégzését, a hadművelet során előforduló rombolások megszüntetését;
- a forgalomszabályozás megszervezését, diszpécserpontok, forgalomszabályzó őrsök telepítését;
- az utak őrzés-védelmét.

A szükséges utak kijelölésénél *kiindulási alapot jelent az előjáró által működtetett út*, melyre csatlakozni kell. A katonai gépkocsiutak, harántutak, bekötőutak, kiségitő- és megkerülő utak össze kell, hogy kössék a csapatokat a hdt. anyagi-technikai szakcsapataival, a kijelölt objektumokkal, amelyek résztvesznek az anyagi-technikai biztosításban.

A kijelölést követő tevékenységek végrehajtására a gépesített hadtest rendelkezik *egy közúti komendáns-zászlóaljjal*, valamint szükség esetén igénybevehető *az ellátóezred közúti komendáns-százada*.

Az utóbbi gyakorlások során általában a hadtest védősávjában *kettő hosszirányú gépkocsiutat, egy harántutat, és több, 6-10 bekötőutat* jelöltünk ki, és szerveztük meg a működtetését. Diszpécserpontok lettek telepítve olyan forgalmas útcsomópontokra, ahol a bázisok elhelyezkedése ezt szükségessé tette. A rendelkezésre álló 48 forgalomszabályzó őrsből - 3-5 őrs tartalékban hagyása mellett - biztosítottuk a mozgás szerveztségét. Közúti komendáns tartalékot képeztünk út- és hídépítő erőkből is, felkészülve a váratlan ellenséges behatások következményeinek felszámolására.

Összességében a közlekedési biztosítás hadtest szintű feladatainak feltételei rendelkezésre állnak, *elvi síkon egyértelműbb szabályozást igényelne a szállítások szervezésének hovatartozása*. Nagyobb hangsúllyal lenne célszerűbb kezelni az útforgalom megszervezését és betartását.

D.) Az egészségügyi biztosítás mutatói, jellemzői

Az egészségügyi biztosítás célja a személyi állomány egészségének megóvása, a harcképesség fenntartása és a sérültek, betegek időbeni egészségügyi ellátása, hátraszállítása a végleges gyógyulás helyéig. *Alapvető tartalma:*

- a gyógyító-kiürítő biztosítás;
- közegészségügyi-higiéniai és járványvédelmi biztosítás;
- a tömegpusztító fegyverek, ipari katasztrófák elleni egészségügyi védelem;
- állategészségügyi biztosítás;
- egészségügyi anyagellátás.

A védelmi hadművelethez kapcsolódóan a legjelentősebb terület a *gyógyító-kiürítő* biztosítás megtervezése és megszervezése. Ennek alapja a keletkező sérültek különböző mutatóinak meghatározása, amelyből fakadnak a további szakfeladatok.

A különböző mutatók közül legalapvetőbb a *sérültek várható számának prognosztizálása*. Figyelembe véve a feltételezett ellenség lehetőségét, tevékenységének jellemzőit a gépesített hadtest védelmi hadművelete során 16-40%-os egészségügyi veszteséggel számolhatunk. Ha az ellátási rendszerbe bevont erőket is számbavesszük, az összlétszám elérheti a 35 ezer főt, amiből következik, hogy a sérültek létszáma mintegy 5600-14000 fő lehet.

Az előkészítő időszakban gyakorlatilag a szokványos betegségek mellett munkabalesetek előfordulására számíthatunk, amelyet a szakszolgálat általában 0,1%-os nagyságrendre taksál. Megítélésem szerint, figyelembe véve a békeidőszakban is tapasztalt betegforgalmat, ez a szám lényegesen nagyobb lenne, bár a sérültállománnyal való foglalkozás döntő része a *kórházakra* hárulna.

A sérültek keletkezésének dinamikája a hadművelet során rohamosan felfelé ívelő, a kritikus napon akár 3500-6000 fő is lehet, majd a hadművelet végéig csillapodó.

Ha irányonként vizsgáljuk a sérültek keletkezésének lehetőségeit, megállapítható, hogy a fő irányban általában 10%-kal magasabb a várható sérültek száma, mint a másik irányban.

A következő meghatározó mutató *a sérülések jellegére* vonatkozik. A klasszikus tömegpusztító fegyverek háttérbe szorulása óta alapvetően hagyományos fegyverektől keletkező sérültekkel számolunk, de mintegy 2,4-5% lehet a vegyi sérült, és 0,1% körüli a betegek száma.

Ezek a számértékek meghatározzák egyrészt a gyógyítási szükségletet, másrészt a hátraszállításhoz szükséges feltételeket.

Az a követelmény, hogy a gépesített hadtestnél keletkező sérültek teljes egészében valamelyik szinten - hadtest, dandár (ezred, vagy ö.z.), esetleg gl., hk.z. - *első orvosi segélyben részesüljenek*, és ha szükséges ezután kerüljenek hátraszállításra a kijelölt kórházba. Ez a követelmény determinálja az erők és eszközök csoportosítását, a megerősítések és ellátsi utalások rendjét.

A prognosztizált sérültek jelentős része a fő irányban védő csoportosításnál - gépesített lövészdandár és megerősítők - várható, ahol a csapatok összlétszáma elérheti az 5000-8500 főt is. A napi egészségügyi veszteség 8-17% között lehetséges, ami 400-1500 fő ellátását igényli az adott hadművelleti területen. A sérülések súlyossága nyilván eltérő, de az elméleti normák szerint mintegy 60-75%-a keletkező sérülteknek *feltétlenül orvosi beavatkozást* igényel. Mivel a dandár segélyhelyen négy orvos van rendszeresítve, ezért feltétlenül orvos megerősítést szükséges az előjáró részéről biztosítani. Ez történhet a dandárt megerősítő csapatok állományából, *a hadtest egészségügyi zászlóaljtól* vagy a tábori hadseregtől kapott *egészségügyi osztag*, illetve szakcsapatok erőiből. Korábban alkalmaztunk olyan változatot is, amikor csapatoktól - elsősorban tüzér, légvédelmi tüzér - átalárendeltünk segélyhelyeket, de ennek létjogosultsága megkérdőjelezhető.

A megerősítés nagyságrendjénél célszerű arra törekedni, hogy a dandár szintjén legalább a sérültek 50 %-a első orvosi segélyben részesüljön, ehhez pedig 2-3 fős orvosbrigád átalárendelése tűnik indokoltnak.

A keletkező sérültek hátraszállítása terén a sérültek 95 %-ának szállításával kell számvetni. A harcmező kiürítése, a sérültek zászlóalj-segély-

helyekre történő eljuttatása történhet sebesültszállító, sebesültkihordó (LUAZ) gépkocsival, illetve gyalogosan. Az esetek jelentős részében nem indokolt a zászlóalj-segélyhelyekre további eszközmegerősítést biztosítani.

A dandársegélyhelyre történő hátraszállítást a dandár szintű erők végzik a saját, illetve az átalárendelt eszközökkel, melynek nagyságrendje 2-6 db sebesültszállító gépkocsi lehet.

A dandársegélyhelyről a sérültek továbbszállítását a hadtest szintű eszközökkel kell végrehajtani, melynek iránya valamelyik hadtest típusú segélyhely vagy közvetlenül a kijelölt kórház lehet. A szállításra általában a tábori hadsereg biztosít egy sebesültszállító szakaszt - 30 db jármű - illetve igénybe kell venni általános rendeltetésű tehergépjárműveket. Esetenként rendelkezésre állhat légi kiürítő kapacitás is.

A gyakorlásokon rendszerint úgy számvetettünk, hogy a sérültek 60 %-át sebesültszállító gépkocsikkal, a 40 %-át pedig más eszközökkel szállítottuk. Átlagosan napi 3 forduló megtételével lehet számolni.

A gyógyító kiürítő biztosítás állandó szűk keresztmetszete a rendszeresített kapacitás alacsony szintje. Ezért elengedhetetlenül szükséges olyan csoportosításokat létrehozni, amelyek az adott területen ezt a feszültséget feloldják és ideiglenes jelleggel biztosítani tudják a folyamat működőképességének fenntartását.

Az egészségügyi biztosítás másik nagy területe a *közegészségügyi-járványügyi feladatok* megszervezése és végrehajtása. Jellemző, hogy a gyakorlások során kevés hangsúlyt fektetünk rá, pedig alapvető fontosságú a csapatok hadrafoghatóságának megóvása szempontjából. Ennek megfelelően célszerű a hatékony közegészségügyi-járványügyi felderítési rendszer megszervezése és folyamatos működtetése, a jelzésekből fakadóan megelőző rendszabályok foganatosítása.

Mint, ahogy a békeviszonyok között is előírt kötelezettség az elhelyezési és működési körülmények, a személyi állomány táplálkozása, vízellátása rendszeres orvosi ellenőrzése, ugyanúgy a harci körülmények között is elég kell tenni ennek a kötelezettségnek.

A tömegpusztító fegyverek, az ipari katasztrófák elleni védelem szintén periférikus területnek számít, általában megelégszünk annyival, hogy bizonyos erőket kijelölünk a következmények felszámolásában való részvételre. Ez ugyan része a feladatkomplexumnak, de az esetek zömében nem történik meg a kijelölt állomány felkészítése, begyakoroltatása, így várható, hogy tényleges helyzetben nem lenne képes maradéktalanul eleget tenni funkciójának.

Az állategészségügyi biztosítás a hadművelet során lényegében nem különbözik számottevően a békében is alkalmazott eljárásoktól, elsősorban a csapatok ellátására kerülő hús és más állati eredetű élelmiszerek emberi fogyasztásra való alkalmasságának megállapítására irányul.

Összességében az egészségügyi biztosítás terén a megszerzett tapasztalatok azt bizonyítják, hogy *tovább kellene erősíteni a csapatszinten elrendelt feladatok végrehajtásához szükséges feltételrendszert, mivel a gyógyító-kiürítő biztosítás maradéktalan ellátása meghatározóan befolyásolja a katonai szervezetek hadrafoghatóságát, a személyi állomány életbenmaradásának esélyeit.* Ha összevetjük az állapotainkat a NATO hadseregekben található helyzettel, kitűnik, hogy feltétlenül erősítésre van szükség e téren.

2.) A védelmi hadművelet anyagi-technikai biztosításának vezetése

Az anyagi-technikai biztosítás komplex rendszeréből a szakfeladatok elemzésén túl *a vezetés néhány meghatározó részével* kívánok foglalkozni.

Az anyagi-technikai vezetés arra irányul, hogy a gépesített hadtest részére megszabott feladatnak megfelelően a hadtest parancsnoki elhatározás megalapozottan, időben meghozatalra kerülhessen, az anyagi-technikai biztosítás oldaláról alá legyen támasztva, a végrehajtók feladatai időben meghatározásra kerüljenek és mindez biztosítsa az alárendelt csapatoknál elvégzendő szaktevékenység folyamatos, megbízható végrehajtását.

A hadművelet tervezése időszakában tehát a feladatok sorrendje:

- parancsnoki elhatározás meghozatala érdekében végzett szaktevékenység;
- az alárendelt csapatok részére feladatok meghatározása;
- anyagi-technikai biztosítási tervkomplexum okmányolása.

A végrehajtott gyakorlatok során többnyire a tervezési-szervezési időszak feladatainak gyakorlása volt a kitűzött cél, a hadművelet, harc alatti vezetés csak alkalmanként került felmérésre.

A hadtest anyagi-technikai főnökség funkcionális csoportosítását, az alkalmazott elveknek megfelelően, a szakági feladatok szerint alakítottuk, *így létrehozásra került:*

- vezetési csoport;
- anyagi biztosítást;
- haditechnikai biztosítást;
- közlekedési biztosítást és
- egészségügyi biztosítást *tervező csoport*.

Az egyes csoportok rendeltetése, nevükből adódóan, a meghatározott részfeladatok teljes kimunkálása, döntésre történő előkészítése, az alárendelt szakirányú vezetése. Ennek megfelelően a vezetési csoport a szakági vezetőket és a tervező osztályt magába foglalva, az anyagi-technikai főnökhelyettes koordinálása mellett, az anyagi-technikai főnök irányításával megvalósítja a tervező-szervező tevékenység összehangolt végrehajtását, az alapvető okmányok kimunkálását, és az anyagi-technikai biztosítás működési rendszerének folyamatos fenntartását.

Az anyagi biztosítást tervező csoportot hivatalosan "*Anyagi biztosítást és szállítást tervező*" csoportnak nevezik, véleményem szerint azonban helytelen és szükségtelen külön kiemelni és hangsúlyozni a "*szállítás*" kifejezést, ugyanis az szerves része az anyagi biztosításnak.

Olyan ez, mintha például azt mondanánk, hogy "Haditechnikai biztosítást és javítást tervező csoport", vagy "Egészségügyi biztosítást és kiürítést tervező csoport".

a.) A **parancsnoki elhatározás** megalkotása érdekében végzendő elsődleges tevékenységet egy szűkebb, *operatív csoport* hajtja végre, különösen akkor, ha a tervezés időszakában már a harcálláspont és az anyagi-technikai vezetési pont külön-külön, egymástól jelentős távolságra települ. Az első védelmi hadművelet kidolgozását rendszerint laktanyai körülmények között végeztük, így klasszikus csoportlétrehozásra nem került sor, de a feladatba elsődlegesen bedolgozók az operatív csoport tagjai voltak. *Ennek figyelembevételével az operatív csoport célszerű állománya:*

- anyagi-technikai főnök,
- tervező osztályvezető,
- hadműveleti főtiszt,
- haditechnikai főnök,
- fegyverzettechnikai szolgálatfőnök,
- műszaki-technikai szolgálatfőnök,
- vegyivédelmi-technikai szolgálatfőnök,
- elektronikai szolgálatfőnök,
- hadtápfőnök,
- üzemanyagszolgálat főnök,
- szállító főtiszt,
- egészségügyi szolgálatfőnök,
- közlekedési szolgálatfőnök.

A parancsnoki elhatározás meghozatala érdekében végzett szaktevékenység *a következőkre irányul:*

- a PK ATH javaslatok a hadművelet anyagi-technikai biztosítására;

- anyagi-technikai számvetések, melyek a parancsnoki elhatározás magyarázó szövegének a részét képezik.

E két alapvető feladatsor végrehajtása érdekében kell a kidolgozó csoport valamennyi tagjának ténykednie, és a maga szakterületéről a szükséges adatokat biztosítania.

A PK.ATH. javaslatai kialakítása, az anyagi-technikai helyzetmegítélés folyamatában történhet meg. Az operatív csoport tagjai, miután mind a parancsnoki, mind az anyagi-technikai főnöki elgondolást megismerték felkészülnek meghatározott időben saját javaslataikat jelenteni. **Az anyagi-technikai főnöknek javaslatokat jelent: a közlekedési, az egészségügyi, a haditechnikai, a hadtápfőnök, valamint a tervező osztályvezető.** Az így kialakított sorrendnek elsődleges praktikuma az, hogy a rendszerint szűkös felkészítési idő nagyobb mértékben álljon rendelkezésére a haditechnikai és a hadtápfőnöknek. *A szakági jelentések megfogalmazása során elsődlegesen arra kell törekedni, hogy az feleljen meg, szorosan kapcsolódjon a PK.ATH. parancsnoknak megteendő javaslataihoz, azokhoz a kérdésekhez, amelyek parancsnoki jóváhagyást, döntést igényelnek.* A terjedős, az adott szakterület minden részletére kiterjedő jelentés lehet, hogy szakszerű és bőszeges, de praktikusnak, optimálisnak semmiképpen nem nevezhető, megnehezíti és hátráltatja a PK.ATH. jelentésének összeállítását. *Ezt figyelembe véve a jelentések felépítésének célszerű változata:*

- a fő feladatok;
- a rendelkezésre álló erők-eszközök csoportosítása, manőverei;
- a szakfeladatok végrehajtásának rendje, főbb mutatói;
- a harcbiztosítás szükségletei;
- a vezetés javasolt rendszere;
- kérelmek.

A parancsnoknak megtett javaslatok jelentését követően, a hadműveleti osztály részére át kell adni azokat az adatokat, amelyek a parancsnok elhatározásának magyarázó szövegéhez szükségesek. Olyan anyagi számvetésről van szó, amely tartalmazza az alapvető anyagfajtákra vonatkoztatva a szükségleteket, a biztosítás mutatóit és a várható készletmutatókat. Külön táblázatban célszerű kimutatni az első napra engedé-

lyezett harc- és üzemanyag felhasználási normákat, melyeket a harcintézkedések is tartalmazni fognak.

b.) **Az anyagi-technikai biztosításra hozott elgondolás jóváhagyását követően** a tevékenységnek arra kell irányulnia, hogy az alárendelt csapatok mielőbb, intézkedés formájában megkapják szakfeladataikat.

Az intézkedések elkészítése komplex feladat, amelyben részt kell vennie valamennyi szakági biztosítást tervező csoportnak. A harcoló és harcbiztosító csapatok irányába a tervező osztály, az anyagi-technikai szakcsapatok részére a szakági biztosítást tervező csoportok állítják össze az anyagi-technikai szakintézkedéseket.

Az első védelmi hadműveletben résztvevő csapatok valamennyien külön-külön írásos intézkedést kapnak, a hadművelet során azonban a kialakult gyakorlat alapján az összefegyvernemi és a tüzérdandárok önálló szakintézkedést kaptak, a többi harcoló csapat és a harcbiztosítók részére a szükséges adatokat a fegyvernemi főnök harcintézkedésébe dolgoztuk be.

Nem frázis az a követelmény, *hogy az alárendeltek időben és megfelelő tartalommal kapjanak intézkedést*. Több esetben bebizonyosodott, hogy ezt a követelményt teljesíteni nem egyszerű feladat, csak célirányos és összehangolt tevékenységgel lehet. Ennek érdekében a szakági vezetőknek kiemelt figyelemmel kell kidolgozni és a szerkesztést végrehajtó tervező osztály részére átadni azokat a szakmai részkérdéseket, amelyek az alárendelt csapatok feladatai teljesítéséhez szükségesek.

A g.hdt. anyagi-technikai főnökség tevékenységének minősítése úgy jelenik meg, ahogy az általa vezetett csapatok végrehajtják a kapott feladatot időben és eredményességben. A legjobban kimunkált, legszebb tervek is értéktelenné válnak, ha azok megvalósítása csorbát szenved.

Külön figyelmet érdemel a feladatok, intézkedések lejuttatása, szintén azt az elvárást alapul véve, hogy időben tudja az alárendelt csapat kézhez venni. Az első védelmi hadművelet tervezése során az elkészült intézkedéseket külön futár szállítja a csapatokhoz.

A hadművelet végrehajtása során, ahol a párhuzamos munkamódszer alkalmazása szükségszerűbben jelentkezik, többnyire az a gyakorlat,

hogy összekötő tiszt, esetleg személyesen a fő feladatot végrehajtó dandár anyagi-technikai főnök veszi a feladatot írásban és szóbeli kiegészítésekkel, értelmezésekkel.

c.) **Az anyagi-technikai biztosítási tervkomplexum okmányolása** azoknak a meghatározó részterveknek a kidolgozását jelenti, amelyek lehetővé teszik a hadművelet anyagi-technikai biztosítása megtervezését és megszervezését és a hadművelet során annak folyamatos vezetését.

A tervező-szervező munka során a kidolgozás tárgya a "*Terv a g.hdt. védelmi hadművelete anyagi-technikai biztosítására*", amely két alapvető részből áll:

- grafikus terv: térképen;
- magyarázó szöveg, táblázatokban.

A tervezés munkatérképen folyik, melynek adatai alapján kerülhet sor a *biztosítási tervtérkép* elkészítésére. A *munkatérkép* a hadművelet végrehajtása során folyamatosan a tervezés alapját képezi, így alapvető elvárás vele szemben az aktualizálása, naprakészentartása. A gyakorlások során bebizonyosodott, hogy munkatérképet célszerű készíteni és vezetni a PK. ATH.-n kívül az anyagi biztosítást és a haditechnikai biztosítást tervező csoportnak, míg az EÜSZF és a KSZF az anyagi-technikai főnöki munkatérképen kap lehetőséget a tervezésre.

A biztosítási tervtérkép grafikus tartalma, a gépesített hadtest feladatainak ábrázolásán túl, a PK. ATH. elhatározásának a megjelenítése. Ennek alapján tartalmazza az ellátási és kiürítési irányokat, az anyagi-technikai biztosításban résztvevő erőket, eszközöket, bázisokat, azok manővereit, a mozgáshoz szükséges és berendezett úthálózatot, az ellátási feladatok tervezett pontjait, terepszakaszait, illetve a vezetési rendszer elemeit. *A térképen táblázatos formában csak az anyagi-technikai biztosítás legfontosabb mutatóit célszerű megjeleníteni*, amely összefogottan tartalmazza az anyagellátás, a hadrafoghatóság és az egészségügyi veszteség, hátraszállítás legfontosabb adatait.

A magyarázó szöveg az anyagi-technikai biztosítás valamennyi területére kiterjedően magába foglalja a végrehajtásra vonatkozó számvetéseket, az erők és eszközök elosztását, alkalmazásának rendjét. Célja a

feladatok számszerűsített kifejezésével az anyagi-technikai biztosítás követelményeinek és lehetőségeinek meghatározása. *Célszerű tartalma:*

- szöveges elgondolás;
- kimutatás a g. hdt. és megerősítői harcértékéről;
- kimutatás az anyagi-technikai csoportosításról, erők és eszközök elosztásáról;
- számvetések *az anyagi biztosításra:*
  - 1.ja. súlyadatai,
  - nagybani anyagi számvetés szakszolgálati áganként kimutatásokban,
  - részletes anyagi számvetés a hadművelet következő napjára,
  - nagybani szállítási számvetés,
  - részletes szállítási számvetés,
  - utalások rendje.
- számvetések *a haditechnikai biztosításra:*
  - hadrafoghatóság alakulása típusonként,
  - veszteség számvetés típusonként.
- terv a katonai gépkocsitak berendezésére, fenntartására és működtetésére;
- számvetés az egészségügyi veszteségre és a sérültek hátraszállítására;
- az anyagi-technikai híradás rendje.

A magyarázó szöveg komplex tartalmából adódik, hogy összeállítása az anyagi-technikai főnökség funkcionális csoportjai mindegyikét érinti, a szerkesztés pedig a tervező osztály feladata.

Az anyagi-technikai főnökségen belül olyan szemléleteket kell kialakítani, amely alapján valamennyi szolgálati személy azt tekinti elsődlegesnek, hogy az átfogó, összesített anyagi-technikai harci okmányok készüljenek el első ütemben, és ezután következhet az egyes szakterületek szakmai okmányainak formába öntése, letisztázása. Csak így biztosítható,

hogy megfelelő tartalommal, megfelelő időben parancsnoki jóváhagyásra be lehessen mutatni az anyagi-technikai biztosítási tervet.

3.) Összegezés:

A tapasztalatok összesítése alapján megállapítható, hogy az alkalmazott gyakorlati eljárások az anyagi-technikai biztosítással szemben támasztott igényeket és követelményeket kielégítik, nincs elmaradás az összefegyvernemi harc megvívására kialakított elvek korszerűségétől.

A tervező-szervező tevékenység terén továbbra is kiaknázatlan tartalékok vannak **a számítógépes támogatás igénybevételében**. Laktanyai körülmények között, a begyakorlott honvédségi közalkalmazottak bevonásával hatékonyan alkalmazhatók a szövegszerkesztők, egyéb táblázatkezelők, *de táborigények között a vezetés-automatizálás szintje elmarad a korszerű lehetőségektől*. Továbbra is hiányolom, **hogy nincs egységes programrendszer kidolgozva**, amely biztosítaná legalább az anyagi-technikai szolgálaton belül a vertikális vonalakon az információáramlást és cserét. A helyi kezdeményezések öncélúak, általánosságban jellemző rájuk, hogy az alárendeltek nem tudnak profitálni belőlük, így csak többletmunkának, felesleges nyűgnek érzik az adatszolgáltatást.

Nem egységesek a harci okmányminták, ezáltal nem lehet egységes a követelménytámasztás sem, az érdeklődési körnek megfelelő mélységben foglalkoznak a csapatok szintjén az okmányok összeállításával, előkészítésével.

Az integráció következtében a vezetők sokkal szélesebb szakmai területet kell, hogy irányítsanak, emiatt nagyobb mértékben szükséges a döntéshozókészítésbe bevonni a szakági főnököket. A helyzetmegítélés tényleges folyamata, technológiája elméletileg ismert, elismert, azonban a gyakorlati megvalósítás, a praktikus végrehajtás az esetek zömében nem kellően realizálódik.

A törekvések ellenére **a tervező munka céljait nem egységes akcióval igyekszik minden szakági vezető, felelős munkát végző beosztott elérni**, az esetek zömében az energia nagyobb részét *a szűk szakmai követelmények teljesítése köti le*. Ezt befolyásolja az is, hogy előjárói szakmai ellenőrzések során többnyire - kiragadva a részt az egészből - az adott

szakterület kerül vizsgálatra és a szakmai okmányok alapján minősítésre. Ezt a szemléletet csak felülről-lefelé lehet megváltoztatni.

Az anyagi-technikai főnökség békeszervezetének háborús funkcionális csoportosításnak megfelelő átalakítása elvileg egyszerűen megoldható, a tényleges tervezőmunka során azonban összemósódnak a felelősségi körök, ami adott esetben bonyodalmakat okozhat. Mindez felveti annak kérdését, hogy *közelíteni lenne célszerű, már békében is, a háborús szervezeti és munkarendhez.*

A vezető szervek eredményességének tényleges megítélésében sokszor nem az kap kellő hangsúlyt, hogy a végrehajtó tagozat hogyan tudta teljesíteni a feladatot, mennyiben járult hozzá a vezető a vezetett tevékenységének minőségéhez. *Ez azt okozza, hogy a tervezés nagyobb hangsúlyt kap, mint a szervezés,* ezáltal öncélú marad, nem szolgálja az összerdekeket.

A fent említett hiányosságok, negatívumok hatásukban nem olyan jelentősek, hogy az anyagi-technikai biztosítás működési rendszerét válságossá tegyék, de kiküszöbölésükkel, a szükséges szemléletváltással további előrelépést lehet tenni. *Az anyagi-technikai biztosítás terén dolgozó állomány döntő része magasfokú szakértelemmel végzi a tényleges, napon-ta jelentkező szakfeladatokat, ami alapján biztosítottnak látszik a valós háborús feladatok követelményszintű megoldása is.*

KATONAI MINŐSÉGÜGY

A MAGYAR HONVÉDSÉG HADITECHNIKAI BESZERZÉSI RENDJÉNEK FEJLESZTÉSE

Kopasz Jenő¹

Megtisztelő feladat számomra, hogy a mai fórumon rövid tájékoztatót adhatok Önöknek a **HM haditechnikai beszerzési rendszeréről**, mindazon körülményekről és feltételrendszerrel mely ahhoz szükséges, hogy az eladó és vevő szándékai találkozhassanak egy közös cél a Magyar Honvédség működéséhez szükséges eszközök és szolgáltatások beszerzésének megvalósítása érdekében.

A téma úgy érzem, a legértőbb körökben hangzik el, hiszen a C+D kiállítás az Önök jelenlétével ma nem más mint a nemzetközi és hazai hadiipari, valamint a honvédség részére szükséges polgári termékek piacának eszköz és szakértelem kínálata, melyre ma a MH igényt tarthat.

A Honvédelmi Minisztérium Beszerzési Hivatala az Önök által képviselt piacon teljes értékű partner és szereplő kíván lenni, még akkor is, ha az ország és benne a védelmi kiadásokat tartalmazó költségvetés napjainkban csak csekély mértékű fejlesztéseket, illetve beszerzéseket tesz lehetővé.

A jelenlegi helyzet azonban nem jelenti azt, hogy nincsenek terveink, elképzeléseink, hogy nincs szükségünk kapcsolatrendszerekre, információkra, tervezési feladatainkhoz segítségnyújtásra, a működőképeség fenntartásához szükséges áruk és szolgáltatások beszerzésére.

A Honvédelmi Minisztérium Beszerzési Hivatal ezeknek a feladatoknak funkcionális szervezete, a HM beszerzéseinek állami és nemzetközileg harmonizált jogkörnyezettel, kizárólagos jogokkal felruházott szervezete.

---

1 Kopasz Jenő mk. ezredes, HM Beszerzési Hivatal Igazgatója (A szerzőnek az 1995. novemberében megrendezett C+D kiállítás szakmai fórumán elhangzott előadása).

A Honvédelmi Minisztérium Beszerzési Hivatal több mint három évvel ezelőtt kezdte meg működését a haditechnikai import beszerzések területén, azóta feladatai folyamatosan bővültek, szakértelme növekedett, egyre szaporodott azoknak a külföldi, belföldi szállítóknak a száma, akik fülében jó - vagy kevésbé jó - tapasztalatokkal, de ismerősen cseng ez a név.

A múlttól nem szeretnék túl sokat beszélni, csak annyit, hogy a Beszerzési Hivatal ezalatt a néhány év alatt *mintegy 80 db kül- és belföldi szállítóval, több 10 MdFt értékben valósított meg beszerzéseket, kötött szerződéseket és bonyolította azok megvalósításának folyamatait.*

És most a jelenről, illetve a jövőről néhány szót. Mi lehet a legfontosabb kérdés Önök számára?

Hogyan működik a HM beszerzési rendszere? Hogyan adhatják el termékeiket a Magyar Honvédségnek?

Kicsit bővebben:

- Hol és hogyan lehet értesülni a tervekről és elképzelésekről, netán a vételi szándékról?

- Milyen követelményeknek kell megfelelni?

- Hol és kinek ajánlhatják és mutathatják meg termékeiket?

- Hogyan jön létre az üzlet vagy hogy mik a garanciák, hogyan történik a fizetés?

Nem céлом, hogy teljes részletességgel beszéljek e kérdésekről, de a főbb információkat szeretném Önöknek átadni.

A feladat viszonylag egyszerű, először is azért mert ma már (95. november 01-től) a Honvédelmi Minisztérium is, mint bármely más központi költségvetési intézmény rendelkezik olyan törvényi háttérrel, a beszerzések technikai végrehajtásához, melynek alapelvei azonosak a közösségi beszerzések nemzetközileg elismert alapelveivel, *nevezetesen a beszerzések kulcsfontosságú piacgazdasági jellemzőivel, melyek:*

- a versenyhelyzet;

- integritás;
- a nyilvánosság;
- beszerzési információs rendszer;
- a beszerzések felügyelete;
- szerződő felek felelőssége;
- a piaci lehetőségek kiaknázása, stb. címszavak körül fogalmazódtak meg.

Egyszóval a 95. évi XL törvény a közbeszerzésekről *teljes egészében hatályos a HM és irányítása alatt álló katonai szervezetekre*, így a Honvédelmi Minisztérium Beszerzési Hivatalára is mint a terület fő letéteményesére. **Ez az első és legfontosabb információ.**

A beszerzések konkrét megvalósításának folyamatainál a törvény írott szavain túl, *az alábbi célkitűzések vezérelnek:*

1.) A HM (MH) költségvetésében szereplő beszerzési feladatokhoz a lehetséges legtöbb forrás felkutatása.

2.) A jogi, a gazdasági-műszaki és minőségügyi követelményrendszer működtetésével a HM beszerzési forráslistájának kialakítása, ebből a legoptimálisabb felelős beszerzési forrás kiválasztása.

3.) A szerződések korrekt odaítélése és a megvalósítási folyamat közvetlen technikai és irányítási funkcióinak menedzselése.

4.) A finanszírozással kapcsolatos kötelezettségek pontos és maradéktalan betartása.

5.) A beszerzési feladat teljes folyamatának adminisztrálása, információk és adatok feldolgozása, archiválása. A szerződések teljesítését követően, a beszerzési folyamat, felek által történő befejezése és lezárása.

A következőkben néhány szóval ismertetem az öt legfontosabb célkitűzés megvalósításához szükséges elemi feladatokat.

Az első célkitűzés

A beszerzési források, melyek a hadiipari és polgári termékek és szolgáltatások piacát jelentik, kétféle módon kerülhetnek velünk kapcsolatba.

a./ Az első módszer amikor a vevő, a HM BH kezdeményezi a forrás megkeresését. Ezt a módszert akkor alkalmazzuk, amikor ismeretlen az adott termék vagy szolgáltatás előállítója. *A forrás felkutatásának eljárása:*

- a közbeszerzési értesítőben vagy a nemzetközi sajtóban történő meghirdetés alkalmazása (mindkettőnek szabályait a közbeszerzési törvény taglalja);

- (ha ismert, korlátozott számú szállító van a piacon - a beszerzési téma sajátos természete miatt - felkérés alapján történik a kapcsolat felvétel).

b./ A második módszer amikor a beszerzési szándékot megelőzve a piac termék és szolgáltatás előállítással foglalkozó szereplői maguk jelentkeznek, mint beszerzési forrás.

E második módszer igen gyakori az elmúlt évek tapasztalatai alapján, hiszen a piackutatás az eladónak is jól felfogott érdeke. *Ennek köszönhetően három és fél év alatt kb. 100 termék és szolgáltatás bemutatójának volt helyszíne a HM BH.*

Ezek a bemutatók számunkra igen fontosak. *Egyrészt* azért mert lehetőségünk van a résztvevők (a HM és intézményei, valamint a MH tisztjei és közalkalmazottjai) téma orientált összehívására, a bemutatók helyének, a demonstrációkhoz szükséges audióvizuális eszközök és felszerelések térítésmentes felajánlására, levezetéshez szükséges segítség nyújtásra, a piaci információk és a beszerzési források megismerése érdekében. *Másrészt* azért fontosak, mert az előzőeken túl a bemutatókon felvonultatott termékek és elmondott vagy kivetített ismeretanyag a résztvevők és rajtuk keresztül a Magyar Honvédség szélesebb értelemben vett szakértő állományának látókörét, technikai felkészültségét, mi több ezen információk döntéselőkészítésekhez történő felhasználását is szolgálja.

Az előző két gondolatban megvalósuló feladatok eredményei a következőkben foglalhatók össze:

- Többoldalú kapcsolatrendszer alakul ki;
- A beáramló információk rendszerbe foglalhatóak, kiértékelésük a beszerzési célt szolgálják (információs lap);
- A szállítók részére jelenlét lehetőségét biztosítják a Magyar Honvédség látókörében.

Alapvető jellemző:

E fázisban nem kérünk és nem kell adni ajánlatot.

A második célkitűzés

Az elérendő célok között nyomatékosan szerepel a jogi-gazdasági-műszaki és minőségügyi követelményrendszer működtetésével:

- a./ A forráslista kialakítása;
- b./ a felelős beszerzési forrás kiválasztása.

A forráslistára kerülés egy feltételrendszernek való megfelelést, megmérettetést jelent.

Jogi szempontból a megfelelés magába foglalja:

- cégjegyzés bemutatása (cím, telephely);
- társasági forma, főbb tulajdonosok, üzletrészek felosztása;
- tevékenység engedély (társasági szerződés);
- különböző igazolások és nyilatkozat arról, hogy a vállalat nem áll csőd vagy felszámolás alatt, nincs rendezetlen köztartozása (adó, TB, vám);
- APEH bejelentkezési lap bemutatása.

Gazdasági-műszaki szempontból a megfelelés magába foglalja:

Gazdasági:

- adatlap kitöltését, (önbevallás módszerével) mely feltüntetett adatok ellenőrzésének jogát a BH fenntartja. (Az adatlap a kapcsolat felvétel alkalmával átvehető.);

- pénzügyi alkalmasság bemutatása, pénzügyi állományról származó bizonylattal a fizetőképesség megállapítása érdekében.

Műszaki:

- rövid cégismertetőt kérünk a műszaki színvonal, a műszaki alkalmasság igazolására, a műszaki felszereltség bemutatására;

- referenciák a szakterületen, piaci ismertség;

- a tevékenység folyamán alkalmazott beszállítók és alvállalkozók megnevezése is követelmény;

- garanciavállalási mutatók;

- alkatrész utánpótlás, utángyártás lehetősége;

- fejlesztési készség kinyilvánítása.

Mit foglal magába a Minőségbiztosítási követelményeknek való megfelelés:

E kérdés ismertetése előtt fel kell tárnom azt a tényt, hogy a Magyar Honvédség tervezett NATO csatlakozása alapvető változást jelent a minőségügyben, a szabványügyben, illetve az ezzel kapcsolatos követelmények meghatározásában.

A Magyar Honvédség a minőségbiztosítás területén általános és specifikus követelményeket támaszt a szállítóval szemben. Az általános követelmények nem másak, mint az érvényben lévő hazai és nemzetközi előírások.

A speciális követelmények, melyeket a "polgáritól eltérő" jelzővel illetünk, betartása bizonyos termékek vonatkozásában szigorú feltétel.

Ennek okai röviden a következők:

Első:

A hadsereg számára létkérdés a termékek minősége, megbízható, a követelményeknek megfelelő működése, mivel az általa használt eszközök, felszerelések (fegyver, lőszer, sisak, repülőgép, rakéta, stb.) adott esetben életmentő funkciót töltenek be, meghibásodásuk pedig katasztrofához vezethet.

Második:

A hadseregben rendszeresített beszerzések túlnyomó többsége összetett és fejlett technológiát képviselő *veszélyhordozó termék*. Ez megköveteli az illeszkedési követelmény hatásainak teljeskörű ismeretét és bonyolulttá teszi tervezésüket, fejlesztésüket, valamint gyártásukat.

Harmadik:

A hadsereg felszereléseit *különösen extrém* körülmények között alkalmazza (szélsőséges klíma és terepviszonyok, sérülés veszély, eltérő képzettségű és intelligenciájú kezelő állomány, stb.). A működtetés során bármely minőségi hiba sokkal gyorsabban jelentkezik a fokozott igénybevétel a terhelés következtében.

Negyedik:

A minőségbiztosítási rendszerrel jelentős költségek takaríthatók meg. Köztudott, hogy a tervezés és a gyártás során a termék hasznos jellemzői meglétének *káros jellemzői kiküszöbölésének biztosítása* a tevékenység korai szakaszában a leggazdaságosabb.

Az előzőek okán és alapján azok a vállalkozók akik a Magyar Honvédség igényeinek kielégítésében részt kívánnak venni, elsődleges és közvetlen kapcsolatot kell, hogy létesítsenek a Beszerzési Hivatal *Minőségellenőrzési Főosztályával*. Melynek tevékenységén keresztül megköveteljük a **Közbeszerzési Törvényben** előírt minőségügyi megfelelőségi követelményeket.

Nevezetesen:

- Bármely nemzeti rendszerben akkreditált minőségtanúsító intézménytől származó tanúsítványokat;

- a minőségellenőrzésért felelős személyek bemutatását;

- a saját és a bevont műszaki-gazdasági egységek minőségbiztosítási rendszerének bármely nemzeti rendszerben akkreditált tanúsító általi tanúsítását;

- továbbá a speciális követelményeket "*az MH Minőségügyi rendszer kiegészítő minősítő követelmények*" című szabályzatunk alapján.

Megemlítek még egy tényezőt a minőségbiztosítás területén, ez a katonai minőségbiztosítás szerepe a termék életciklusa során.

A Magyar Honvédség beszerzési rendszer fejlesztésének egyik fő iránya a beszerzésre kerülő eszközök életciklusának minőségbiztosítási kezelése. E témakörrel kapcsolatos szempontok bevezetését a tervezéstől a rendszerből történő kivonásig kulcsfontosságúnak tartjuk és követelményrendszerünkbe fokozatosan beépítjük.

Végezetül nem titkolt szándékunk, hogy saját és a professzionális szállítók érdekében is a minőségügyi ellenőrzéssel kivonjuk a felkészületlen egyéni kereskedőket, az alkalmi árusokat, az ismeretlen eredetű termékeket forgalmazókat, a piac spekulánsait.

Az előzőekben vázolt követelményrendszer bevezetése tudjuk, hogy napjainkban rugalmasságot és türelmet igényel. Ismerünk olyan vállalatokat és vállalkozókat, akik a Magyar Honvédség igényeinek kielégítésében több éve résztvesznek, ismerik beszerzési szokásainkat és követelményeinket. Sokan vannak azonban olyanok is akik e speciális piacon kezdők, de mindent megtesznek annak érdekében, hogy elvárásainknak megfeleljenek. Ezeket a szállítókat minden vonatkozásban segíteni fogjuk és időt adunk a gyakorlat megszerzéséhez, megfelelési követelmények eléréséhez.

Összefoglalva, az előző folyamat eredménye, hogy kialakul a HM Beszerzési Hivatal forráslistája. Ezt követi a beszerzési forrás kiválasztá-

sa, melynek természetesen előfeltétele a konkrét beszerzési feladat. Ez az a pont, ahol működésbe lép az 1995. évi XL törvény a Közbeszerzésről.

A törvényben meghatározott *beszerzési eljárások*:

- a *nyílt eljárás*;
- a *meghívásos eljárás* és a
- *tárgyalásos eljárás*.

A beszerzés értékhatárai a közbeszerzésnek minősített esetekben, 1996-ban a *következők*:

- árubeszerzés	10 MFt;
- szolgáltatás	5 MFt;
- építés, beruházás	20 MFt;
- műszaki tervekészítés	5 MFt.

Az értékhatárok alatti beszerzések esetében a szabad kézi vétel, illetve a központosított beszerzési eljárásokra vonatkozó szabályokat alkalmazzuk, melyet a központi költségvetési szervek beszerzési rendjéről szóló kormányrendelet tartalmaz (ennek kiadása folyamatban van, illetve az év folyamán megtörténik).

A harmadik célkitűzés a szerződés konkrét odaítéléséhez kötődik.

A beszerzés folyamán rendkívül fontos mozzanatnak ítéljük meg, hiszen ez az a pont, ahol ha az előkészítés időszakában hibát követünk el, konkretizálódhat az eredmény, vagyis nem azzal kötjük meg a szerződést aki a legmegfelelőbb. Ez a mozzanat áll a figyelem középpontjában és ez az az esemény, melyet a korábbi években is a legtöbb támadás ért.

Ezért fokozott figyelmet fordítunk arra a törvény előírásra, mely szerint:

"A Közbeszerzési eljárásban - az egyes eljárási cselekmények, az ajánlatok értékelése során hozott döntés és a szerződés megkötése tekintetében - az ajánlatkérő köteles biztosítani, az ajánlattevő pedig tiszteletben tartani a verseny tisztaságát, illetve a nyilvánosságot. Az ajánlatkérőnek biztosítani

kell az esélyegyenlőséget az ajánlattevők számára. Külföldi székhelyű ajánlattevő számára a részvétel, illetve az eljárás során a szerződés elnyerésének szempontjából a nemzeti elbánást a Magyar Köztársaságra irányadó, nemzetközi szerződésekben foglaltakkal összhangban kell biztosítani."

Az ajánlatok elbírálásánál a törvény írott szavai szerint járunk el. Ezzel mintegy biztosítva az előzőekben vázolt alapszabályok érvényesítését, a beszerzési feladat végrehajtásának támadhatatlanságát.

Említést tettem a célok között a megvalósítási folyamat közvetlen technikai és irányítási funkcióinak menedzseléséről. Ezalatt azt értem, hogy a szerződések teljesítésének időszakában a kölcsönös és folyamatos kapcsolattartás és tájékoztatás módszerének alkalmazásával, a problémamegoldási készség kinyilvánításával mindent megteszünk annak érdekében, hogy a beszerzési feladat a legteljesebb mértékben megvalósuljon.

A negyedik cél a fizetési kötelezettségek teljesítésére irányul.

Jól szabályozott terület, azonban sok esetben valaki által garantált fizetési ígérettel áll szemben, a vállalkozó ezért a fizetési kötelezettség pontos teljesítése nem csak a természetes cél, hanem bizonyos esetekben elérendő cél is.

A HM BH fizetési kondícióit alapvetően a Magyar Honvédség költségvetési előirányzatai mögött működő támogatási rendszer határozza meg elsősorban. Sajnos többször okozott fizetési nehézséget az éves költségvetés késői jóváhagyása, mely késői megrendelések feladását, jó esetben az év utolsó hetére eső teljesítésüket és ezáltal az év utolsó perceiben esedékes fizetési kötelezettségeket írtak elő.

Az alacsony szintű költségvetés a támogatás kiutalás szerinti felhasználást eltorzította, *a havi támogatási rendszer fizetési kötelezettségek eltolódásához, kamatterhek felvállalásához vezetett.*

Mindezen problémák megítélésem szerint 1996. január 1-el enyhülnek, mivel ekkor belép a **Kincstár**.

A kincstári funkció működése *két alapvető változást fog jelenteni:*

- nagyobb számla átfutási idők késleltetik a vállalkozók (eladók) pénzhezjutását;

- biztos állami fizetési garanciát jelent bel- és külföldi szállítók számára, csökken a havi támogatási rendszertől való függés.

Külföldi partnereinknél továbbra is a nemzetközileg elfogadott fizetési módokat alkalmazzuk, melyek közül ezidáig leggyakoribb az okmányos meghitelezés (akkreditív) volt.

Hazai viszonylatban garanciákat fogunk beépíteni a beszerzési rendszerbe annak érdekében is, hogy a nehezen megszerzett szállítói jogot pontos és maradéktalan fizetési teljesítéssel viszonzozzuk.

Az ötödik és egyben utolsó célkitűzés a beszerzési folyamat teljes adminisztrálása.

Minden egyes beszerzési feladat végrehajtása tanulságos, ezen belül kerülendő vagy példa értékű lehet.

A pozitív és negatív vonások külső és belső tényezők hatásaiból, a beszerzési folyamatot kísérő jelenségektől, új szabályzók életbelépésétől, olykor a jogi eligazításban fellépő bizonytalanságoktól, de főként a speciális feladat, speciális végrehajtásától alakulnak ki.

Hogy a tanulságok,–legyenek azok bármilyenek,–későbbi munkák folyamán felhasználhatóak legyenek, a beszerzési folyamat dokumentálására, annak minden elemi részére kiterjedő információs rendszert működtetünk. Az információs rendszer fejlesztése folyamatos, mivel a követelményrendszer a szituációk és maguk a feladatok is más és más igénnyel lépnek fel.

Ennek érdekében a folyamatos információk-kezelés a beszerzési folyamat végén mindkét fél részére megnyugtató, pontos végelszámolást kell, hogy eredményezzen.

Feltételezem, hogy a nap folyamán szó esett a programköltségvetések tervezéséről és a tervek végrehajtásáról, melynek szintén alapvető kérdése a beszerzés folyamatos pontos követése, a gazdasági események évenkénti nyilvántartása és a program hosszának megfelelő évenkénti el- és végelszámolása.

Beszerezési rendszerünk ismertetésével nem akartam rémületet kelteni, de azt sem szerettem volna, hogy a beszerzési folyamat felületes vagy szubjektív elemekkel megtűzdelt, átláthatatlan rendszer látszatát keltse.

Hasonló szavakkal zárom előadásomat, mint amivel elkezdtem, miszerint nem valószínű, hogy tömeges nagyértékű beszerzéseket fogunk realizálni a jövő évben, de az bizonyos, hogy a Magyar Honvédség átszervezése megkezdődött, melynek részét képezi a haditechnika korszerűsítése, az ország teherbíró képességének megfelelő ütemben.

Továbbra is kérjük és várjuk együttműködésüket és segítségüket annak érdekében, hogy a kormány és a katonai felsővezetés által elképzelt, létszámban ugyan kisebb, de modern, jól felszerelt az ország védelmét biztosító haderő felszerelésének kialakításához.

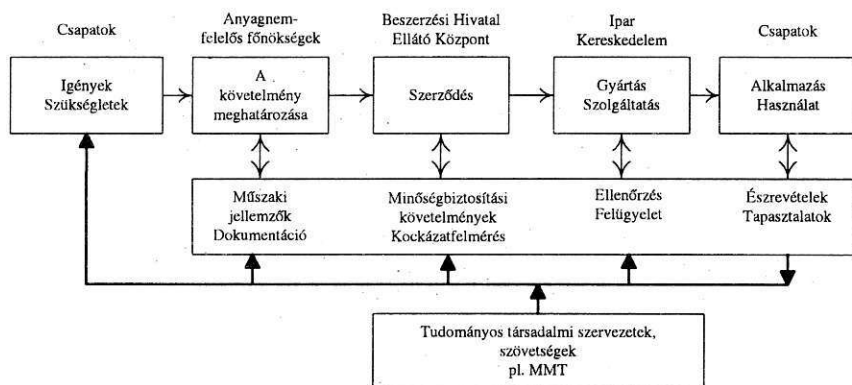
BEMUTATKOZIK A MAGYAR MINŐSÉG TÁRSASÁG

Pákh Miklós, Füredi László¹

A Társaság alapvető célja a magyar minőségügy fejlesztése, összhangban az érvényes jogszabályokkal.

(A Magyar Minőség Társaság Alapszabálya 3.§.)

A Magyar Minőség Társaság (továbbiakban MMT) 1991. június 12-én alakult meg azzal az alapvető céllal, hogy Magyarországon segítse a minőség fejlesztésének ügyét, együttműködve az államigazgatási, a gazdálkodó és a társadalmi szervekkel. Az alapító tagok között szerepelt a **Magyar Honvédség Minőségtanúsító Intézet**, mint jogi tag és az Intézet állományából 15 fő mint egyéni tag. Az alapítók felismerték az MMT-ben tömörülő szervezetek és személyek jelentőségét a hadfelszerelési anyagokkal szemben támasztott polgárinál szigorúbb követelmények minőségbiztosításának fejlesztésében. A hadsereg megfelelő minőségbiztosítási rendszere nélkül megvalósíthatatlan. A kapcsolatokat mutatja be az alábbi ábra:

1 Pákh Miklós a Magyar Minőség Társaság ügyvezető igazgatója, Füredi László ny.mk.ezredes a Magyar Minőség Társaság munkatársa

A felső sorban lévő *öt téglalap* mutatja az ellátási folyamat alapvető lépéseit, míg a *középső téglalap* a minőségbiztosítási szervezet szerepét hivatott jelképezni. Az itt jelentkező minőségügyi információhoz kapcsolhatóak a MMT által nyújtott szolgáltatások.

A társaság megalakulásakor célul tűzte ki az alábbi feladatok elvégzését:

- 1.) A magyar minőségügy céltudatos fejlesztését;
- 2.) A hazai közvélemény figyelmét ráirányítsa a termékek és a szolgáltatások minőségbiztosítására és ennek jelentőségére;
- 3.) A hazai gazdasági szervezetek minőségtudatának fejlesztését;
- 4.) Szolgálni és támogatni azt a törekvést, hogy Magyarország csatlakozhasson az Európai Unióhoz.

A megalakulás idején a jogi tagok száma 178, az egyéni tagok száma 166 fő volt.

A taglétszám említett sorrendben napjainkban 385-re, illetve 397 főre növekedett. Jelenleg a HM és MH részéről **3 jogi tagja** van a Társaságnak. (*HM Beszerzési Hivatal, HM Radar Rádiótechnikai Rt. és HM Elektronikai Igazgatóság*) és mintegy 20 fő egyéni tagja. Nagy előrelépést jelentett, hogy 1995-ben belépett a MMT jogi tagjai sorába a *Magyar Hadipari Egyesület* is.

Megalakulásakor a Társaság megfogalmazta stratégiáját, minőségpolitikáját és ehhez illeszkedő szolgáltatásait.

A Magyar Minőség Társaság stratégiája

1.) Az MMT legyen az ország legnagyobb taglétszámú, a minőségügy érdekében tenni kész hazai és külföldi természetes és jogi személyek önkéntes alapokon szerveződő társadalmi szervezete, amely területi és szakmai szervezetek és fórumok működtetésével végzi munkáját.

2.) Az MMT meghatározó résztvevője legyen a hazai minőségügynek, vegyen aktívan részt a hazai minőségügyi szakmai és társadalmi rendezvények szervezésében és lebonyolításában.

3.) Az MMT legyen elismert, aktívan működő tagja a minőségügy nemzetközi szervezeteinek és legyenek kapcsolatai más országok társ-szervezeteivel.

4.) Az MMT segítse a minőségügy korszerű gyakorlatának, tapasztalatainak hazai ismertetését, elterjesztését.

5.) Az MMT segítse a hazai oktatási intézményekben a minőségügyi képzés megindítását és a Társaság adott keretein belül elismert minőségügyi oktatási rendszert működtessen.

6.) A MMT érje el, hogy a Társaság és annak tagjai révén szakmai véleménye a minőségüggyel kapcsolatos törvényjavaslatok, kormányzati döntések előkészítési munkája során érvényre jusson.

7.) Az MMT feladata legyen támogatni a hazai tanúsítási és akkreditálási rendszerek kialakítását, elismertetését.

8.) Az MMT feladata legyen a hozzáforduló hazai szervezetek szakmai segítsége.

9.) Az MMT "*Minőségért*" Díja a hazai és külföldi természetes és jogi személyek kiemelkedő, a minőségügy érdekében végzett teljesítményeinek nemzetközileg elismert díja legyen.

10.) Az MMT tevékenységének, szellemi termékeinek védelme, megőrzése a Társaság minden tagjának alapvető kötelezettsége legyen.

A Magyar Minőség Társaság minőségpolitikája

A Magyar Minőség Társaság abból a felismerésből kiindulva, hogy a magyar gazdaság megújulásának és versenyképessége növelésének egyik legfontosabb eszköze a vállalkozások termékeinek és szolgáltatásainak minőségi fejlesztése, a maga eszközeivel minden rendelkezésre álló tár-

sadalmi erőt mozgósít ennek előmozdítása érdekében a feladatok megoldásában aktív részvételt vállalva.

Ezért a Társaság

1.) Szükségesnek tartja egy magas színvonalú nemzeti minőségügyi rendszer létrehozását és folyamatos fejlesztését, amely elősegíti a piacgazdaság fejlődését, az Európai Unióhoz való csatlakozását és a fogyasztói érdekek védelmét;

2.) Segíti a minőségi kultúra kialakulását és folyamatos emelését;

3.) Segíti a minőségi színvonal emelését, a nemzeti, állami és vállalati minőségpolitika formálását, a tudomány fejlődését és annak elismerését, hogy a minőség meghatározó tényező a gazdasági siker elérésében;

4.) Feladatának tekinti az EU egységes piacának megvalósításával kapcsolatban a csatlakozás minőségügyi feltételeinek megteremtésében, valamint a követelmények tartós kielégítésében való közreműködést;

5.) Együttműködik a minőségüggyel foglalkozó hazai és külföldi (nemzetközi) szervezetekkel;

6.) Segíti, hogy a különböző szintű oktatási rendszerekben a minőséggel kapcsolatos képzés kellő súlyt kapjon;

7.) A minőségügy területén informálja a tagságot az új módszerekről, segíti a hazai bevezetésüket;

8.) Minden vezetője és munkatársa elkötelezettségével és személyes példamutatásával is elősegíti a minőségi munkát;

9.) Céljának tekinti, hogy rendezvényein magas színvonalú, a legújabb eredményeken alapuló előadások, beszámolók hangozzanak el;

10.) A hozzá forduló szervezeteket, egyéneket a legjobb tudása szerint korszerű információkkal, módszerekkel látja el.

A MAGYAR MINŐSÉG TÁRSASÁG SZOLGÁLTATÁSAI

Sorszám	A szolgáltatás megnevezése	Rendelkezésre áll tagoknak	nem tagoknak
A Társaság			
1.)	A tájékoztatás elősegítésére havonta rendszeresen megjelenteti és postázza a " <i>Társasági Tájékoztató</i> "-t, amelyben a Társaság hírei mellett informál a legfontosabb nemzetközi és hazai eseményekről;	+	-
2.)	Az információk rögzítése és terjesztése céljából különböző kiadványokat jelentet meg és terjeszt. Ugyancsak terjeszt - megbízás alapján - mások által kiadott olyan sajtótermékeket, amelyek a Társaság célkitűzéseivel megegyeznek;	+	+
3.)	Folyamatosan gyűjti és közzéteszi az ISO 9000 szabványsorozat alapján tanúsított magyar szervezetek névjegyzékét és gondoskodik a tanúsított szervezetek bemutatását tartalmazó kiadványok megjelentetéséről és terjesztéséről;	+	+
4.)	Saját kezdeményezésre vagy más szervek megbízásából, önállóan vagy másokkal kooperálva szervezi és lebonyolítja a profiljába tartozó hazai és nemzetközi tudományos tanácskozásokat, e rendezvényeken teljes körű szolgáltatásokat nyújt (rendezvény-szervezés);	+	+

Sorszám	A szolgáltatás megnevezése	Rendelkezésre áll	
		tagoknak	nem tagoknak
5.)	A rendezvényekhez kapcsolódóan vagy azoktól függetlenül szakmai kiállításokat szervez, melyeken a minőségügy hazai és nemzetközi eredményeit, szolgáltatásait tárják az érdeklődők elé;	+	+
6.)	A képzési feladatok megoldása terén tanfolyamokat (pl. termékfelelősségről, környezetvédelemről, közbeszerzésről, MMT-TÜV Rheinland Hungária Kft. ötlépcsős minőségügyi szakemberképzés) és más képzési formákat szervez, szükség szerint esettanulmányokat dolgoz ki, oktatási anyagokat készít és terjeszt a minőségügy területén;	+	+
7.)	Naprakész nyilvántartást vezet egyéni és jogi tagjairól, ez utóbbinál megjelöli a vezető, a társasági megbízott és az oktatási vezető nevét;	+	-
8.)	Bejelentés alapján névjegyzéket készít a minőségügyi szakértőkről;	+	+
9.)	Lehetőséget biztosít, hogy a Tájékoztatóban, különböző kiadványaiban tagjai vagy kívüllők termékeiket és/vagy szolgáltatásaikat hirdethessék;	+	+
10.)	Könyvtárat, folyóirattárat és ezeket kiszolgáló olvasószobát működtet, ahol a legfontosabb minőségügyi kiadványokkal az érdeklődők részére rendelkezésre áll;	+	+

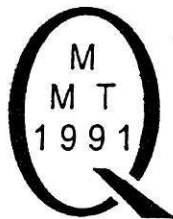
Sorszám	A szolgáltatás megnevezése	Rendelkezésre áll tagoknak	nem tagoknak
---------	----------------------------	-------------------------------	-----------------

11.)	A tagjai részére a rendezvényeken, előadás-sorozatokon, tanfolyamokon kedvezményeket nyújt;	+	-
12.)	Bejelentés alapján téma és időponti koordinációt végez, hogy a Társaság és a különböző szervezetek rendezvényei átfedése elkerülhető legyen;	+	+
13.)	Minőség tanácsadási tevékenységet folytat, amelynek keretében a Társaság szakértői a hozzáférhetőknak mindazokat az adatokat rendelkezésre bocsátják, amely alapján eldönthető, <i>hogy a felmerülő kérdést:</i>	+	+
	- milyen módszerrel, - milyen tanácsadó szervezettel vagy szakértővel, - milyen akkreditált laboratórium közreműködésével lehet megoldani.		

A Társaság által megfogalmazott, deklarált stratégiát és minőségpolitikát jól tükrözi az MMT szervezeti struktúrája. Funkcionálisan biztosítja a szervezet működését és a megfelelő információ áramlást.

MAGYAR MINŐSÉG-TÁRSASÁG

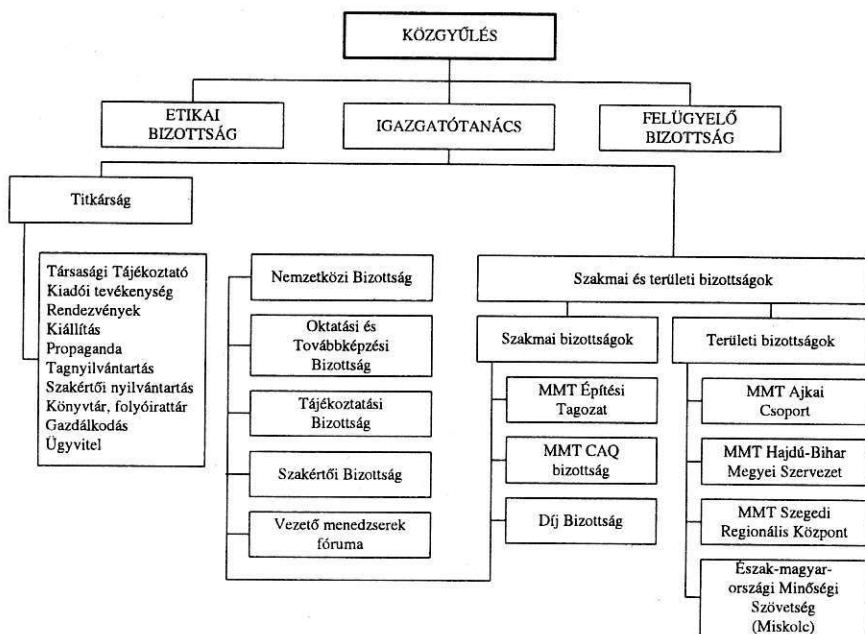
®

1091 BUDAPEST, ÜLLŐI ÚT 25.

TELEFON: 218-3011

TELEFAX: 218-0267

Megkívánjuk jegyezni, hogy az MMT Igazgatótanácsának tagja volt az előző ciklusban Bán József mk.ezredes MH Minőségtanúsító Intézet igazgatója, és az 1995. június 1-i tisztújító közgyűlés a Társaság alelnökének megválasztotta Dr. Janza Károly mk. altbgy. helyettes államtitkár urat.

Itt szeretnénk szólni a minden évben megrendezésre kerülő **Magyar Minőségi Hét Nemzetközi Konferenciáról és Kiállításról**, mely a hazai minőségügyi élet legnagyobb rendezvénye. A konferencia védnökei között szerepelt már a *Honvédelmi Miniszter* úr és szponzorai között pedig az *MH MITI*, illetve a *Magyar Honvédség*. A rendezvény évről-évre a Magyar Honvédség Művelődési Házában kerül megrendezésre. A konferencia plenáris, HM és a MH néhány magas beosztású vezetője jelenlétével rendszeresen megtisztelte.

A konferenciával egyidőben a Magyar Honvédség Művelődési Háza Stefánia Palotában került megrendezésre a **minőségügyi kiállítás**, melyen számos magyar és néhány külföldi gyártó/szolgáltató vett részt. Sajnálatos módon megállapítani, hogy a **HM Rt.-k nem vettek részt** a minőségügyi ezen kiemelkedő rendezvényein.

Minden konferencia végén, a záró plenáris ülésen a résztvevők ajánlást fogadnak el a minőségügy továbbfejlesztése céljából, melyet megkülönböztetnek állami- és társadalmi szervezetek.

Közre kívánjuk adni a cikkben a IV. Magyar Minőség Hét ajánlását.

AJÁNLÁS

1.) Az ország minőségkultúrájának további fejlesztéséhez szükség van kormányzati minőségpolitika és -program megfogalmazására és széleskörű ismertetésére. Ez szolgálhat keretül a hazai gazdálkodók, társadalmi szervezetek, stb. minőségügygel kapcsolatos akcióihoz. E politika és program épüljön az Európai Unió által kidolgozott politikára (A European Quality Promotion Policy), alapelvekre és attól csak különösen indokolt esetben térjen el. A jogrendszer harmonizációja is az egyik előfeltétele annak, hogy a hazai termékek és szolgáltatások a fejlett iparú országok piacain versenyképesek legyenek.

Az is része a minőségkultúra fejlesztésének, hogy a fogyasztóvédelemre vonatkozó - mai jogrendszerünkben szétszórtan megtalálható - szabályok egységes szerkezetben jelenjenek meg.

2.) Az elmúlt években számos magyarországi vállalat vezetett be korszerű minőségbiztosítási rendszert és szerezte meg nemzetközileg elismert szervezetek tanúsítását. További vállalatoknál ráébredtek ennek a fontosságára és elkezdtek az ilyen irányú felkészülést. Nem nélkülözhető, hogy a termelők és a szolgáltatók további erőfeszítéseket tegyenek a tanúsítás elnyerésére. Ennek részbeni finanszírozására az OMF által menedzselt PHARE TDQM program is fedezetet nyújthat. Azok az előadások, amelyek a minőség és a gazdaságosság, továbbá a minőség és az informatika összefüggéseit tárgyalták, sok értékes információval szolgáltak a további felkészüléshez. Sok tapasztalat figyelmeztet azonban, hogy a tanúsítás megszerzése csak akkor értékes, ha nemcsak egy "igazolás", amelyet fel lehet mutatni, hanem a vállalat megújulására, rendszeres továbbfejlődésére is készítet.

3.) Az ISO 9000-es szabványsorozat nagy segítség a minőség stabilizálásában. A szabványokon alapuló minőségbiztosítási rendszer bevezetése a tanúsításra azonban ma már nem elég az üzleti siker. A piacon helytálló és terjeszkedő vállalatok annak köszönhetik pozíciójukat, hogy

felismerték a teljeskörű minőségmenedzsment (TQM) kulcsfontosságú szerepét, vagyis azt, hogy a vezetők és a dolgozók minden tevékenysége kihat a minőségre. Ez a szemlélet új lehetőségeket tár fel és nemcsak a minőséget, hanem a vállalat átfogó eredményességét is javítja. A minőségbiztosítási rendszerek bevezetése és tanúsítása nem cél, csak egy közbenső mérföldkő, amelytől kiindulva tovább kell lépni a teljeskörű minőség szabályozás irányába.

4.) A nemzeti tanúsítási és elismerési (akkreditálási) rendszer kiépítése tekintetében jelentős lépések történtek. Az országgyűlés megalkotta az új, nemzeti szabványosítási rendszerre vonatkozó törvényeket. További igyekezetre van szükség, hogy e rendszerek mielőbb kialakuljanak és megfelelően működjenek.

5.) Az Európai Unió országaiban egyre szorosabb a kapcsolat a minőségbiztosítás és a környezetvédelem között, erre nézve új ISO szabványsorozat készül. Célul tűzték ki továbbá a környezetbarát termékek nemzeti rendszereinek egységesítését (Eco-labeling), hogy elhárítsák az esetleges kereskedelmi korlátokat. Szükséges, hogy a hazai műszaki szabályozás is felfigyeljen erre és a biztonságtechnika, egészség-, környezet- és munkavédelem is beépüljön a minőségbiztosítási rendszerekbe és tovább fejlődjön a környezetbarát termék rendszer.

6.) A hazai termékek jelentős része ma már megüti, esetenként meghaladja az azonos rendeltetésű, többnyire jóval drágább inporttermékek minőségi szintjét. Célszerű az olyan hazai termékek széleskörű népszerűsítése, amely minőségjellemzői kiemelkedők és gyártásuk minőségbiztosítási rendszerben folyik és ezt egy független szakértőkből álló zsűri elismerte. Szükség van az erre a célra létrehozott "*Magyar Minőség Háza*" elnevezésű mozgalom kiterjesztésére, állami és társadalmi támogatására.

7.) A konferencia különös jelentőséget tulajdonít a minőségkultúra fejlődése szempontjából az ismeretek elterjesztésének és a minőség tudat fejlesztésének. Ebben kiemelkedő szerepük van az oktatási intézményeknek, műszaki egyetemeknek, főiskoláknak és középiskoláknak, de nem utolsósorban a sajtónak, beleértve az elektronikus médiát is. A minőségügyi oktatás fejlesztését a PHARE TDQM programja anyagilag is támogatja. A konferencia nyomatékosan utal a minőségügyi ismeretek elterjesztésének fontosságára. Ebből a munkából a minőségügyi társadalmi szervezeteknek is jelentős részt kell vállalniuk.

8.) A konferencia végezetül felhívja a figyelmet arra, hogy a minőségügy fejlesztése a teljes társadalom érdeke és egyúttal feladata is. Ebből következik, hogy a társadalmi szervezetek működjenek együtt, kezdeményezzenek öntevékeny minőségügyi akciókat. Elsősorban azokat a területeket tárják fel, amelyeken a minőségügy fejlődésében eddig kevés eredmény mutatkozott, mint pl. a szolgáltatások. A pénzügyi források felett rendelkező alapítványok, bankok segítsék, támogassák e mozgalmak kibontakozását.

Zárógondolatként: a Magyar Minőség Társaság tisztelettel várja a társaság munkája iránt érdeklődőket abban a reményben, hogy minél szélesebb körben dolgozó szakemberek vegyenek részt a nemzeti minőségügy fejlesztésében.

Irodalom jegyzék:

1.) A Magyar Minőség Társaság Alapszabálya 1991.

2.) *Dr. Szűcs Barna mk. alezredes, Pálos Emil alezredes:*

A katonai minőségbiztosítás belső jellemzői és környezeti tényezői 1994.

3.) *Dr. Szűcs Barna mk. alezredes, Füredi László mk. ezredes:*

A nemzeti minőségpolitika célja, tartalma, jelentősége és hatása a katonai minőségügyre 1995.

4.) *Pákh Miklós, Somogyi Miklós:*

Tájékoztató a Magyar Minőség Társaságról (összeállítás) 1995.

A GYÁRTÁS ÉS SZOLGÁLTATÁS MINŐSÉGÉRTÉKELÉSE (GYSZM)

Gönye Péter¹

Előszó

A gyártás és szolgáltatás minőségértékelése nem ismeretlen fogalom a katonai minőségbiztosítással foglalkozó szakemberek számára, hiszen a polgári életben meghonosodott ISO 9000-es szabványsorozat lényegében ezzel foglalkozik.

Ez a cikk az USA Védelmi Minisztérium, Védelmi Logisztikai Ügynökség DLAM-8200.5 jelzetű "IN PLANT QUALITY EVALUATION" című kézikönyvének első három fejezete alapján íródott és taglalja a HM Beszerzési Hivatal (HM BH) katonai üzemi minőségbiztosítási személyzetének feladatait a gyártási és szolgáltatási minőségbiztosítással, valamint a szerződéskötésekkel kapcsolatban. A jelenlegi hazai katonai minőségellenőrzési gyakorlatban is megtalálhatók a jelen írásban foglaltak egyes elemei. Kívánatos lenne azonban, ha a nem túl távoli jövőben nálunk is megfelelő jogi keretek között, szabályozott formában és a cikkben foglaltakhoz hasonlóan dolgozhatnának a katonai minőségügyel foglalkozó szakemberek.

1.) A gyártás és szolgáltatás minőségértékelésének (GYSZM) koncepciója

1.1.) Bevezetés.

A gyártás és szolgáltatás minőségértékelésének (GYSZM) rendeltetése az, hogy vizsgálatra kerüljön a gyártó vagy szolgáltató (szállító) eljárásainak, technológiai folyamatainak szakmai alkalmassága arra, hogy következetesen jó minőségű terméket állítson elő, valamint, hogy feltárja az eljárások, folyamatok, állandó javításának lehetőségeit. Mindez azon-

---

1 Gönye Péter alezredes, a HM BH Elektronikai és Vegyvédelmi Minőségellenőrzési Osztály, osztályvezető helyettes

ban szükségessé teszi a termék és a hozzá kapcsolódó tervezési- fejlesztési- gyártási- javítási folyamatok alapos ismeretét.

A gyártói- szolgáltatói minőségértékelés, a felülvizsgálati (auditálási) elvek és a statisztikai módszerek alkalmazásával egyrészt értékeli a szállító alkalmasságát a szerződés követelményeinek való megfelelés szempontjából, másrészt elősegíti a gyártási ill. szolgáltatói folyamatok időbeni ingadozásának csökkentését, ez pedig a minőség folyamatos javításához vezet.

1.2.) A szállítói folyamatok tanulmányozása.

A szerződés és a benne szereplő műszaki adatok meghatározzák, hogy milyen terméket kell a gyártónak, szolgáltatónak előállítani. A gyártói- szolgáltatói minőségértékelés (GYSZM) kiindulási alapja a szerződések beható tanulmányozása. A szerződésben szereplő műszaki követelmények ismerete nagyon fontos abból a szempontból, hogy milyen módszert válasszunk a szállító folyamatainak értékelésére.

Minden szállítónak megvan a saját kialakult gyakorlata a szerződésben lévő információk és követelmények intézményen belüli feldolgozására: az alapanyagok és alkatrészek beszerzésére; a gépek, berendezések, szerzőszámok, műszerek karbantartása és kalibrálására; a készletek ellenőrzésére, a munkások és alkalmazottak képzésére; a fejlesztési és termelési tervek készítésére; az eredmények ellenőrzésére és a szükséges változtatások végrehajtására az eredményességtől, illetve a hiányosságoktól függően.

A gyártói - szolgáltatói minőségértékelés során értékelésre kerül, hogy a fenti folyamatok, összhangban vannak-e a szerződés műszaki követelményeivel.

1.3.) A folyamatok alkalmasságának felmérése.

a./ A folyamatfelmérés - a folyamatok lépésenkénti vizsgálatán keresztül - lehetővé teszi annak megítélését, hogy a szerződés követelményei milyen hatékonyan kerültek átalakításra folyamat - inputokká, illetve, hogy maga a folyamat miként (mennyire jól) értelmezi és alakítja a követelményeket végeredménnyé. Minden folyamat rendelkezik olyan inputokkal, mint emberek, módszerek, anyagok, szerzőszámok, berende-

zések, amelyek felhasználásra vagy átalakításra kerülnek a termék előállításánál. Vannak olyan folyamatok amelyek a termék tényleges tervezésével, fejlesztésével vagy előállításával állnak szoros kapcsolatban (alapfolyamatok) és léteznek olyan folyamatok, amelyek segítik, támogatják a tervezést, fejlesztést, előállítást (támogató folyamatok).

E folyamatok együttes végeredményei a termékek.

b./ A katonai üzemi minőségbiztosítási személyzet a folyamatok részletes vizsgálatával méri fel a szállító folyamatainak megfelelőségét. Ennek során kell meghatározni, hogy az alkalmazott inputok alkalmasak-e a kívánatos outputok elérésére. A személyzet szakmai jártassági szintjét a folyamat igényeihez képest értékeli. A munkautasításokat a művelet-tervi követelményekhez viszonyítják. Az eszközöknél, gépeknél, szerszámoknál, a helyes típusválasztást, a specifikált tűréseknek való megfelelést, a hitelesítés érvényességét ellenőrzik. A vásárolt anyagoknál azt vizsgálják, hogy szakmailag megfelelnek-e a szerződés követelményeinek. A folyamat eredményénél (végterméknél) a specifikált paramétereket ellenőrzik, tesztelik.

Leggyakrabban az alapfolyamatok felmérése során derül ki, *hogy a szállító támogató folyamatai mennyire hatékonyak.*

c./ A szállító folyamatainak felmérése hozhatja létre a bizalmat a helyi módszerek és eljárások iránt és teremti meg a lehetőségét a hibák korai felismerésének.

1.4.) Termékellenőrzések (Termékauditok).

A termékellenőrzések vagy termékauditok a szállító által elvégzett ellenőrzéseket vagy vizsgálatokat követően, a folyamatosság elve alapján végrehajtott ellenőrzések vagy vizsgálatok. A szerződéses követelményeknek való megfelelés ellenőrzésére alkalmazzák és a termék átvételének legfontosabb részét képezik. Eltérően a folyamatfelmérések részeként végzett ellenőrzésektől és tesztektől, a termékauditok nem kapcsolódnak a folyamat minden egyes fázisához. Ezek általában a szállító teljes folyamatkezelésének összhatékonyságát értékeli. A termékellenőrzésnek (auditnak) azt kell megerősítenie, hogy a gyártó megfelelő módon felismeri és kiküszöböli a folyamatból a hibás terméket.

1.5.) Adatgyűjtés és elemzés.

A gyártás és szolgáltatás minőségértékelésének célja a termékminőség javítása a folyamatok állandó jobbítása révén. Ahhoz, hogy fel tudjuk mérni a minőségfejlesztési lehetőségeket, be kell szereznünk a szállító belső folyamataira (technológiai, stb.) vonatkozó adatokat. Ezek a szállító saját vizsgálataira, ellenőrzéseire vonatkoznak. Jóllehet a katonai termékellenőrzéseket azért végezzük, hogy biztosítsuk azt, hogy folyamatosan jó minőségű termék kerüljön a felhasználóhoz, ezek a termékellenőrzések azonban önmagukban nem nyújtanak kellő betekintést a szállító folyamataiba. A folyamatok átlátása szükséges ahhoz, hogy kiválasszuk azokat a területeket, ahol minőség vagy folyamatfejlesztést lehet megvalósítani.

Ha az adatok változásának irányát elemezzük, akkor a folyamat stabilitása, valamint a folyamatfelmérések és termékauditok pozitív eredményei együttesen arra utalhatnak, hogy csökkenteni lehet a termékvizsgálati tevékenységet a folyamatos adatelemzés javára.

1.6.) Információcsere.

A gyártói - szolgáltatói minőségértékelés (GYSZM) alapvető célja, hogy az alkalmazó, a felhasználó elégedett legyen. Ezt elő lehet segíteni azzal, ha a Beszerzési Hivatal katonai üzemi minőségbiztosítási személyzete és a szállító menedzsmentje között hatékony információcsere alakul ki minden olyan kérdésben, ami kihat a termék minőségére.

A GYSZM végrehajtása során a felmerült problémák megoldásának bevált és alkalmazott módszere a problémák előszóban történő rendezése.

A szállító szakemberei és a katonai üzemi minőségbiztosítás személyzete értekezleteken vitatják meg a felmerült hiányosságokat. Nagyon lényeges, hogy a problémákat a lehető legalacsonyabb szinten oldják meg.

1.7.) Hibajavító tevékenység.

A gyártói- szolgáltatói minőségértékelés GYSZM keretében végzett hibajavító vagy korrekciós tevékenység a szerződésben foglaltaktól való eltérések, a hibák és hiányosságok felszámolására szolgál. Általában ezek

olyan termékhibákra vonatkoznak, amelyek a katonai üzemi minőségbiztosítás által végzett vizsgálatok, folyamatfelmérések vagy a felhasználói, alkalmazói reklamációk eredményeként kerültek megállapításra.

Abban az esetben, ha a hibák kijavítása nem kellő intenzitással folyik és a hibás termékek előállítása tovább folytatódik, akkor írásos figyelemztetésre kerül sor és az ellenőrzési tevékenységet több területre kell kiterjeszteni.

2.) A gyártás és szolgáltatás minőségértékelésének módszertana

2.1.) Bevezetés.

Az ebben a részben ismertetésre kerülő módszertan csupán a tájékozódást, az útmutatást szolgálja. A katonai üzemi minőségbiztosítás személyzetének saját szakmai ítéletére van szükség ahhoz, hogy ezen útmutatásokat hogyan alkalmazzák azoknál a gyártóknál, szolgáltatóknál, ahová azért jelölték ki őket, hogy hatékony minőségértékelési programot vezessenek be.

A katonai üzemi minőségbiztosítási alkalmazottak rendelkeznek a legmélyebb ismeretekkel azoknak a szállítóknak a gyártási, szolgáltatási folyamataira vonatkozóan, ahol tevékenységüket végzik. Ezért széles mozgásteret kell biztosítani számukra a jelen részben ismertetésre kerülő módszerek alkalmazása terén az előző fejezetben körvonalazott GYSZM koncepció megvalósításában. Felsőbb vezetőiknek nem kell közvetlenül irányítani tevékenységüket, hanem a kiképző és tanácsadó szerepét kell betölteniök. Olyan körülményeket kell teremteni számukra, ami biztosítja a *"tulajdonosi"* elkötelezettség és a szakmai önbecsülés érzését.

A katonai üzemi minőségbiztosítás személyzete felelős a GYSZM programok megvalósításáért.

2.2.) Szerződés átvizsgálása.

Vizsgáljuk át a szerződéseket abból a célból, hogy megtervezhessük a szállító folyamatai alkalmasságának felmérését. Állapítsuk meg és értelmezzük a szerződés műszaki mellékletében szereplő, a termékre vagy szolgáltatásra vonatkozó követelményeket.

Ha a szerződés korábban már szállított vagy hasonló jellegű termékre vagy szolgáltatásra vonatkozik, akkor az előző szerződés műszaki mellékletéhez képest fennálló eltérésekre és ezeknek a szállító folyamataira való kihatásaira kell koncentrálni.

A szerződésátvizsgálások dokumentálásának módja a katonai üzemi minőségbiztosítás személyzetének belátására van bízva.

Állapítsunk meg minden olyan tényezőt, ami kihatással van az anyagi erőforrásokra, a szakképzettségre és kezdeményezzünk lépéseket a szükséges kiegészítő erőforrások és szakképzettségek megszerzésére.

2.3.) Szállító folyamatai szakmai alkalmasságának felmérése.

2.3.1.) Folyamatok sorrendje:

Állapítsuk meg a folyamatok sorrendjét az anyagok és adatok áramlását. Vizsgáljuk meg minden egyes művelet összefüggését az utána következő és a megelőző művelettel.

A következő esetekben szükséges a folyamat és műveleti *sorrendek* átvizsgálása:

- a.) Új gyártó vagy szolgáltató belépésekor;
- b.) Átalakítás történt a szállító épületében, berendezéseiben;
- c.) A szállító által korábban nem gyártott alkatrész, berendezés alrendszer, rendszer stb. esetében;
- d.) Új vagy megváltozott folyamat alkalmával.

2.3.2.) A szállító folyamatkialakítási és folyamatirányítási módszereinek felmérése:

a.) Ellenőrizzük, hogy a szállító megfelelő módszereket alkalmaz-e a szerződés és a gyártó által előírt műszaki követelményeknek a termék minőségére közvetlenül kiható alapfolyamatok ill. támogató folyamatok munkautasításaiban történő érvényesítésére, bevitelére.

Az ilyen támogató folyamatok magukba foglalják az anyagbeszerzést, az alvállalkozók feletti ellenőrzéseket, az eszközök és műszerek kalibrálását, a rajzok, rajzváltozások ellenőrzését stb.

Ellenőrizzük, hogy a követelmények kielégítő módon kerülnek-e kiadásra a beszerzési, gyártási, ellenőrzési, csomagolási szintekre.

Hasonlítsuk össze a folyamattípusokat és a hozzájuk kapcsolódó ellenőrzéseket a szerződés követelményeivel azért, hogy meggyőződhessünk róla, hogy az elvárható eredményt fogjuk kapni.

b.) Új vagy módosított folyamatoknál fel kell mérni a folyamatinputokat, amik anyagokat, eszközöket, az alkalmazottak szakmai jártasságát, környezetvédelmi ellenőrzéseket *foglalnak magukba*:

b.1.) Gépek, szerszámok, műszerek (eszközök).

Ellenőrizzük, hogy az eszközök és szolgáltatások adekvátak-e arra, hogy megfelelő terméket állítsanak elő és megfelelnek a rajzoknak, előírásoknak. Ellenőrizzük, hogy a mérő és vizsgáló eszközök kellő pontossággal rendelkeznek-e és szerepelnek-e a gyártó vagy szolgáltató kalibrációs programjában.

b.2.) Anyagok.

Ellenőrizzük, hogy a felhasznált anyagok megfelelnek a szerződésben előírt műszaki követelményeknek.

b.3.) Személyzet.

Ellenőrizzük, hogy a szállító kellő szakismerettel rendelkező, a szállítandó termék hibátlan előállítására alkalmas dolgozókat alkalmaz-e. Minden szerződésben szereplő, a személyzetre vonatkozó minősítési követelményt ellenőrizni kell.

b.4.) Környezet.

Ellenőrizzük, hogy a folyamatok megfelelnek-e a környezetvédelmi előírásoknak.

b.5.) Módszerek.

Ellenőrizzük, hogy szakmailag alkalmas módszereket használnak-e a termékek előállítására. Ezek a módszerek vonatkozhatnak a munkautasításokra, vizsgálati eljárásokra, kísérődokumentációkra, stb.

c.) Folytassunk le előzetes vizsgálatot annak megállapítására, hogy a termék új vagy módosított előállítási folyamat eredménye-e, megfelel-e az átvételi kritériumoknak és, hogy a folyamatszabályozás alkalmas-e a szerződésben előírt követelmények teljesítéséhez.

A szállító által korábban nem gyártott eszköz esetében katonai vagy kijelölt polgári vizsgáló laboratóriummal a termék független vizsgálatát és jóváhagyását el kell végeztetni.

d.) Mérjük fel, hogy a szállítónak a folyamatjellemzők mérésére, az eredmények rögzítésére és elemzésére megfelelő módszerek állnak-e rendelkezésére.

e.) A vizsgálatok eredményeit jegyzőkönyvben vagy számítógépes adatbázisban rögzíteni kell.

2.3.3.) Folyamatellenőrzés megtervezése a későbbi termékvizsgálatok, adatgyűjtések és adatelemzések számára.

a.) *Ellenőrzési pontok kiválasztása:* A folyamatsorrend elemzést fordított irányban, a végellenőrzéstől kiindulva hajtsuk végre a folyamatle-futási tervek felhasználásával. A folyamatsorrendben válasszuk ki azokat a pontokat, ahol a katonai ellenőrzések lesznek és ahol a gyári adatokat időszakonként elemzés céljából begyűjtik.

b.) A katonai ellenőrzési pontokhoz válasszuk ki azt a módszert, amelyet alkalmazni fogunk a gyártó által szolgáltatott adatok vagy a katonai termékellenőrzések (auditok) adatainak elemzésére. A kiválasztott mód-

szereklnek megfelelően *felhasználhatók*: hisztogramok, ellenőrző kártyák, pareto diagrammok és SPC-kártyák.

2.4.) Termékellenőrzések (termékauditok).

a.) A termékellenőrzéseket azoknál az ellenőrzési pontoknál végzük el, melyeket a folyamatfelmérés megtervezése során a katonai termékellenőrzések számára kijelöltünk.

b.) A katonai termékellenőrzéseket a gyártó ellenőrzése után végzük abból a célból, hogy értékeljük a gyártó teljeskörű mérés és szabályozástechnikai adekvátságát.

c.) A katonai üzemi minőségbiztosítás személyzete választhatja azt is, hogy mintavételezéses tétel-átvételt hajt végre. Ebben az esetben, ha csak a szerződés nem tartalmaz különleges átvételi kritériumokat, egy olyan mintavételes átvételi tervet lehet alkalmazni, amely egyetlen hiba esetén is visszautasítást eredményez (*Zéro-bázisú mintavételes átvételi terv, lásd 1.sz. melléklet*).

Abban az esetben, ha a fenti mintavételes átvételi tervet alkalmazzuk, a termékellenőrzéseket az alacsony minőségi kockázat szintjén kell elkezdni és csak ha a szállító már bebizonyította, hogy ellenőrzései megfelelőek, akkor térhetünk át egy magasabb minőségi kockázati szint alkalmazására, ahol a felajánlott tételből a kivett minták száma jóval kevesebb.

Ha a termékellenőrzéseket végátvételnél hajtjuk végre, elemezni kell a gyártó objektív minőségbizonylatait is (pld. ellenőrzési jegyzőkönyvet, alvállalkozói anyagbizonylatokat).

d.) Amikor és ahol csak lehetséges a termékellenőrzések eredményeit számítógépes adatbázisban rögzítsük. Használjunk fel minden jegyzőkönyvet, feljegyzést, grafikont, ami szükséges a hibaanalízis elvégzéséhez. A cél az, hogy meghatározzuk és korrigáljuk a visszatérő krónikus hibaokokat.

e.) Minden olyan esetben, amikor a szerződés követelményeihez képest eltérő eredményeket kapunk, kezdeményezni kell a hibajavító intézkedések megtételét.

A hiba súlyosságától függően a katonai minőségbiztosítás személyzete felfüggesztheti az átvételeket.

f.) Amikor ellenőrzéseink során felmerül a gyanú a szállító szakszerűségét illetően, illetve valamelyik beszállítójának ellenőrzési és vizsgálati módszereivel kapcsolatban, akkor feltétlenül független vizsgálóintézzettel kell elvégeztetni az érintett termék ellenőrzését.

g.) A katonai üzemi minőségbiztosítás számára begyűjtött adatok elemzését rendszeresen el kell végezni annak érdekében, hogy meghatározzuk azokat a termékeket és folyamatokat, amelyek kiesnek a statisztikai folyamatszabályozásból, ill. kedvezőtlen irányú változásokat mutatnak a minőség területén.

3.) Szerződések és a Beszerzési Hivatal minőségbiztosítási funkciói

3.1.) Szerződések.

A szerződés egy megállapodás a megrendelő és szállító között, amelynek részletes tartalma és feltételei határozzák meg a megrendelő és szállító jogait és kötelességeit.

A szerződés fogalmát itt a haditechnikai eszközökre és szolgáltatásokra, valamint a hadfelszerelési cikkekre vonatkozó szerződésekre értelmezzük.

3.2.) Beszerzési Hivatal minőségbiztosítási funkciói.

A Beszerzési Hivatal *katonai üzemi minőségbiztosítási személyzete részévé válik a szerződéskötési folyamatoknak* minden olyan esetben, amikor a szerződés tartalma megkívánja a szerződés minőségbiztosítását a szállító telephelyén.

Ebben az esetben a katonai üzemi minőségbiztosítási személyzet az előzőekben ismertetettek szerint fogja végrehajtani a GYSZM-t, hogy az eszközök és szolgáltatások megfeleljenek a szerződés követelményeinek.

A következő feladatok azok, amelyeket a Beszerzési Hivatal minőségbiztosítási személyzete végez el vagy amelyekben részt vesz:

a.) Részvétel a beszerzésre irányuló döntést követő koordinációs értekezleteken.

b.) Beszerzésre irányuló döntést megelőző felmérések minőségbiztosításra vonatkozó részének elkészítése.

c.) A készletezés - csomagolás - málházás felülvizsgálatának értékelése.

d.) A szerződés műszaki minőségbiztosítási követelményeinek való szállítói megfelelés biztosítása.

e.) Mérnök - műszaki felügyelet ellátása annak érdekében, hogy a fejlesztés, a tervezés és gyártás területén meglegyen az összhang a szerződés tartalmával.

f.) A szállító azon műszaki tevékenységének és vezetési rendszereinek felügyelete, szakmai alkalmasságának megítélése, kiértékelése, amelyek a tervezésre, a fejlesztésre, a gyártásra, a műszaki változtatásokra, az alvállalkozókra, a vizsgálatokra és a karbantartásokra vonatkoznak.

g.) A szállító fenntartási, ellátási és módosítási programja szakmai alkalmasságának felülvizsgálata, értékelése.

h.) A műszaki specifikációban előforduló szakszerűtlenség jelentése a Beszerzési Hivatalnak.

i.) A műszaki változtatási javaslatok felülvizsgálata.

j.) Segítségnyújtás az előírások ideiglenes felfüggesztésére és az eltérésekre vonatkozó kérelmek elbírálásához, javaslattétel az elfogadásukra ill. visszautasításukra.

A fentiekben leírtak alapján jól érzékelhető, hogy a katonai üzemi minőségbiztosítási személyzet milyen sokrétű tevékenységet végez annak érdekében, hogy az üzemeltetők és felhasználók a követelményeknek tartósan jól megfelelő rendszerek, berendezések, eszközök, anyagok birtokába jussanak és hatékonyan tudják végrehajtani szolgálati feladataikat.

ZÉRÓ-BÁZISÚ MINTAVÉTELES ÁTVÉTELI TERV																
MINŐSÉG KOCKÁZATI SZINT																
	.010%	.015%	.025%	.040%	.065%	.10%	.15%	.25%	.40%	.65%	1.0%	1.5%	2.5%	4.0%	5.5%	10.6%
TÉTELNAGYSÁG	MINTANAGYSÁG (Az elfogadási hibaszám minden esetben nulla) "Á" jelentése. A teljes tételt ellenőrizni kell!															
1 - 8	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	5	3	2	2
9 - 15	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	13	8	5	3	2	2
16 - 25	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	20	13	8	5	3	2	2
26 - 50	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	32	20	13	8	5	5	5	2
51 - 90	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	80	50	32	20	13	8	7	6	5	4
91 - 150	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	125	80	50	32	20	13	12	11	7	6	5
151 - 280	Λ	Λ	Λ	Λ	200	125	80	50	32	20	20	19	13	10	7	6
281 - 500	Λ	Λ	Λ	315	200	125	80	50	48	47	29	21	16	11	9	7
500 - 1200	Λ	800	500	315	200	125	80	75	73	47	34	27	19	15	11	8
1201 - 3200	1250	800	500	315	200	125	120	116	73	53	42	35	23	18	13	9
3201 - 10.000	1250	800	500	315	200	192	189	116	86	68	50	38	29	22	15	9
10.001 - 35.000	1250	800	500	315	300	294	289	135	108	77	60	46	35	29	15	9
35.001 - 150.000	1250	800	500	490	476	294	218	170	123	96	74	56	40	29	15	9
150.001 - 500.000	1250	800	750	715	476	345	270	200	156	119	90	64	40	29	15	9
500.000 ÉS FELELETTE	1250	1200	1112	715	556	435	303	244	189	143	102	64	40	29	15	9

I. sz. melléklet

A SZU-22M3 TÍPUSÚ REPÜLŐGÉP IPARI NAGYJAVÍTÁSÁNAK MINŐSÉGBIZTOSÍTÁSI KÉRDÉSEI

Mikula László, Fodor Jenő¹

Bevezető

Ismeretes, hogy a *Dunai Repülőgyár Részvénytársaság (DR RT)* a repülőtechnikai eszközök fenntartási rendszerének nagymúltú hagyományokkal rendelkező nélkülözhetetlen részét képezi.

Mindezek mellett a gyár nagyjelentőségű feladatot vállalt fel, amikor a **Szu-22M3 típusú repülőgép** ipari javításának megrendelését elfogadta.

A repülőgéptípus első sorozatú javításának különlegességét a széleskörű nemzetközi kooperáció megszervezésének szükségessége jelentette.

A fővállalkozás sikerében és eredményességében döntő szerepet játszott a *Belorussz Köztársaság Védelmi Minisztérium Baranovicsi Repülőgépjavító Üzemének*, mint legfontosabb beszállítónak felkészültsége és teljesítménye.

A beszállító képességének felmérése - a hazai jogszabályokat és az elfogadott nemzetközi gyakorlatot követve - a veszélyt hordozó haditechnikai eszközök javításának, illetve gyártásának felügyeleti rendszerébe tartozik.

A katonai normatívák előírásai alapján a felügyelet gyakorlása szerződéses megállapodásoknál az alábbiakat jelenti. **A megrendelő köteles meggyőződni** a megállapodott minőségbiztosítási követelmények megtartásáról.

---

¹ Mikula László mk. alezredes, HM BH Repülőtechnikai minőségellenőrzési osztályvezető, Fodor Jenő őrnagy, HM BH Repülőtechnikai Minőségellenőrzési Osztály, mk.főtiszt

A vizsgálat több fokozatban történt:

- A vállalkozó (alvállalkozó) helyzetének felméréseivel és igazoló ellenőrzésével a szabványoknak, műszaki előírásoknak, technológiai utasításoknak való összehasonlítása útján;

- Betekintéssel az alvállalkozó hatóságilag jóváhagyott vagy harmadik fél által elismert minőségbiztosítási rendszerébe;

- Az alvállalkozónál végzett vizsgálatokon való részvétellel a javítás folyamatában, illetve annak végén.

A kooperációs vállalkozásra épülő megrendelés teljesíthetőségének alapfeltétele volt az az eljárás, amelynek keretében a megrendelő és az anyagnem felelős főnökség képviseletében **a Honvédelmi Minisztérium Beszerzési Hivatal Minőségellenőrzési Főosztály (HM BH MEFO)** szakemberei megvizsgálták a külföldi beszállító felkészültségét.

A HMBH MEFO Repülőtechnikai Minőségellenőrzési Osztály (RMEO) teame 1995. augusztus 18 - szeptember 12-e közötti időtartamban, a Magyar Honvédség Gazdálkodási Hivatal (MH GH, a HM BH jogelődje) és a DR RT között létrejött 300/067/95. HA számú szerződés alapján, a Belorussz Köztársaság Baranovicsi Repülőgépjavitó Üzem, mint a DR RT alvállalkozója, telephelyén, *az alábbi szempontok alapján végezte ellenőrzési tevékenységét:*

1.) Az üzem átvilágítása, amely magába foglalta a munkavégző helyek és javítási folyamatok személyi, tárgyi dokumentációs és egyéb feltételeinek vizsgálatát;

2.) A nagyjavítás folyamatában az üzem által minősített berendezések felülvizsgálata, javaslattétel a selejtezésre;

3.) Tapasztalatszerzés nemzetközi, kooperációs javítások minőségtanúsításában;

4.) Tapasztalatszerzés az import javítások szerződéseinek, minőségbiztosítási körülményeinek, megrendelő ez irányú érdekképviseletének teljesülésében;

5.) Az osztály érintett állományának gyakoroltatása a vállalati rendszertanúsítási, a berendezések javításának terméktanúsítási folyamataira, nemzetközi környezetben;

6.) A SZU-22M3 típusú repülőgépek sikeres típusvizsgálatainak, átvételi utasítás vizsgálatainak, berendezés minőségtanúsítás vizsgálatainak letételéhez szükséges ismeretek elsajátítása;

7.) Az üzem minőségellenőrzési rendszerének tanulmányozása, tapasztalatok összegzése.

A MH Repülő Műszaki Szolgálat (MH RMSz) Főmérnöke jóváhagyta a SZU-22M3 és UM3 típusú repülőgépek nagyjavítási dokumentációt, amelynek alapján a Baranovicsi Repülőgépjavitó Üzem a berendezéseket nagyjavította. Ezt a dokumentációt a továbbiakban ellenőrzési tevékenységünk alatt egyetlen, hiteles okmányként kezeltük.

A repülőgépek nagyjavításra létrejött szerződés alapján a következő gyári számú:

– 52 303

– 52 102

– 52 304

– 51 610

repülőgépek kerültek beszállításra a DR RT telephelyére. Elsőként az 52 303 gyári számú repülőgép kísérleti jelleggel került nagyjavításra.

A repülőgépeket a DR RT és a Baranovicsi Repülőgépjavitó Üzem szakemberei a DR RT telephelyén szétszerelték és a berendezéseket, a sárkány és a hajtómű kivételével, csomagolva, közúton, a Baranovicsi Repülőgépjavitó Üzem telephelyére szállították, a szerződésben meghatározott javítási mélység elvégzésére.

A kiszertelt berendezések a tervtől eltérően 2–2,5 hét késéssel érkeztek ki, így ellenőrzési tevékenységünk kezdetben az üzem átvilágítására, majd utána a berendezések javítására összpontosult.

A továbbiakban a fent nevezett *ellenőrzési szempontok alapján*: sárkány-hajtómű, elektromos-műszer-oxigén, rádiótechnikai és fegyver-életmentő berendezések szakterületeknek megfelelően összegeztük tapasztalatainkat.

Hely hiányában csak a sárkány-hajtómű szakterület kivonatos ellenőrzését ismertetjük, amely módszertani vonatkozásban megegyezik a többi szakterületével.

A SZU-22M3 típusú repülőgép hidraulikus, erőátviteli berendezések javítási körülményeinek ellenőrzése

*Ellenőrzést végezte: Fodor Jenő őrmagy,
Ellenőrzés helye: 5. számú üzem*

1.) Személyi feltételek ellenőrzése:

A berendezések javítását nagy tapasztalattal rendelkező, szakirányú, középfokú végzettségű szakemberek végzik.

Az ellenőrzés időpontjában az üzem csökkentett kapacitással dolgozott, javítási tevékenység csak a 4 db SZU-22M3 repülőgép hidraulikus berendezésén folyt. Az üzem többi dolgozója kényszerszabadságon volt. Az üzem vezetése csak annyi dolgozót foglalkoztatott, amennyi az effektív munkavégzéshez szükséges volt.

A művezető és a MEO szakemberek felsőfokú végzettségűek. Tevékenységük a teljes javítási folyamatban nyomon követhető.

Minden munkavégző személyi vizsgakönyvvél rendelkezik, amely számot ad felkészültségéről és a periodikus vizsgakötelezettségek időpontjáról. A vizsgákat két évente, valamint új repülőgéptípusra való felkészüléskor hajtják végre.

Következtetés: A SZU-22M3 típusú repülőgép hidraulikus berendezések nagyjavításának személyi feltétele megfelelő!

2.) Tárgyi feltételek ellenőrzése:

2.1.) Javítási folyamat vizsgálata:

2.1.1.) Hibafelvételezés

A szétszerelt hidraulikus berendezés speciális dobozba kerül, ahol a technológiai utasítás (TU) szerint a hibafelvételező tetelesen leellenőrzi, a mért értékeket és állapotot a hibafelvételezési lapon rögzíti.

A repedésvizsgálat (örvényáramos, mágneses, röntgen és festékes) után a selejt (repedt) alkatrészeket piros festékekkel, feltűnő módon megjelölik (X-nek megfelelő jelet fest a berendezésre) és az erre a célra kialakított, zárt gyűjtőládába helyezi. A gyűjtőládát a munkavégző nem nyithatja ki.

A javítható alkatrészeket szintén piros festékekkel megjelölik.

A kötelezően cserélendő alkatrészek jegyzése a TU-ban található.

2.1.2.) *Komplettírozás*

A hibafelvételezett berendezések dobozai a komplettírozó csoport-hoz kerülnek. Itt kísérő lapot fektetnek fel, *amely tartalmazza:*

- az alkatrész nevét;
- az elvégzendő javítási munkát;
- a javításba küldő üzem adatait.

A berendezéseket a kísérő lapnak megfelelő fajtájú javításra az üzeme-gységeknek átadják.

A komplettírozó helyiség az alkatrész raktárral van egy helyen, ahol a szükséges csere alkatrészek megtalálhatók.

Az alkatrészek a javítások elvégzése után a komplettírozó csoport-hoz kerülnek vissza, így összeszereléshez kész állapotba kerülnek.

2.1.3.) *Összeszerelés-bejáratás*

Az alkatrészek visszakerülnek a szétszerelőhöz összeszerelésre. Az összeszerelés szakszerűségét és teljességét a vállalati MEO hivatásos állományú szakemberei ellenőrzik. Minden munkavégző és ellenőrző a tevékenységét kísérő lapon aláírással igazolja.

A berendezés összeszerelés után átkerül a bejárató csoporthoz, ahol a TU-nak megfelelő próbapadon az előírt bejáratást elvégzik. A bejáratás után a berendezést szétszerelik, ellenőrzik a szükséges méreteket, összevetik a TU vonatkozó tartalmával, majd, ha rendellenességet nem észleltek, összeszerelik ismét és a kísérőlappal a készárú raktárnak átadják.

2.2.) Javítási környezet vizsgálat

A munkavégzéshez a TU szerint rendelkezésre áll:

a.) személyi szerszámkészlet, amelyet a munkavégző naponta ellenőriz (a munkavégzés után) és aláírásával igazol;

b.) csoport szerszámkészlet, amelyet a csoport vezetője felügyel. Ellenőrzési rendszere hasonló a személyi szerszámkészletéhez.

Hiányosság: a csoport szerszámkészletekből a szerszámok holléte követhetetlen, nem tudni ki vette fel és használja napközben.

A javítóműhely tiszta, világos rendezett. A munkaasztalok megvilágítása jó. A munkaasztalok, műhelyek kialakítása a munkavégzés és ellenőrzés folyamatainak megfelelő. A szükséges munka és balesetvédelmi tájékoztató, figyelemfelkeltő táblázatok, ábrák megtalálhatók, a közlekedő utak fel vannak festve. A tűzvédelmi eszközök üzemképesek, használatuk ismert. Az evakuálási rend kidolgozva, mindenki ismeri.

A javítóalkatrész ellátási rendje és gyakorlata megfelelő, biztosítja a folyamatos javítás lehetőségét.

A selejtanyagok tárolása kidolgozott. Selejt anyag nem kerülhet vissza a nagyjavítás folyamatába.

Az üzem rendelkezik a szükséges próbapadokkal és ellenőrző berendezésekkel. A hitelesítés az előírtaknak megfelelően történik.

Következtetés: A SZU-22M3 típusú repülőgép hidraulikus berendezések nagyjavításának *tárgyi feltétele megfelelő!*

3.) Dokumentáció ellenőrzése:

A berendezések javításához szükséges TU-k rendelkezésre állnak. A TU-k folyamatosan karbantartott állapotban vannak (módosított lapok pótlása, évenkénti hitelesítés).

A berendezések kísérő dokumentációt (paszportok, formulárok) a megrendelő biztosította (erősen hiányosan) a csatolandó dokumentációt (kísérő lapok, javítási műhelyrajzok, műveleti utasítások, stb.) az üzem hibafelvételező csoport fektette fel, igazolva a nagyjavítás folyamatának minden fázisát. A csatolandó dokumentáció kitöltöttsége, vezetésének kultúráltsága jó.

Következtetés: A SZU-22M3 típusú repülőgép hidraulikus berendezések nagyjavításának dokumentációs feltétele megfelelő!

Az ellenőrzés ténymegállapításai, végkövetkeztetései

1.) A Repülőgépjavító Üzem a Belorussz Köztársaság Védelmi Minisztériuma közvetlen alárendeltje, katonai üzem.

Az üzem vezetése és az üzemegységek vezetői hivatásos katonák. A mérnöki állomány polgári és katonai felsőfokú végzettségű, a munkavégző állomány polgári középfokú szakvégzettségű.

Az üzemet 54 évvel ezelőtt alapították és tevékenységi területe a SZUHOJ repülőgépcsalád különböző szintű javítása (SZU-7, SZU-17, SZU-22, SZU-25, SZU-27). Felkészülést folytatnak a MIG-29 repülőgép nagyjavítására.

Az üzem havi kapacitása 17 db SZUHOJ repülőgép nagyjavítása. Ellenőrzéseink alatt csak a MH 4 db repülőgép berendezéseinek és 1 db AN-2 német repülőgép nagyjavítása történt.

Az üzem rendelkezik a szükséges személyi, tárgyi, dokumentációs feltételekkel, amelyek alapot adnak az MH GH és a DR RT között létrejött 300/067/95. HA sz. szerződésben megfogalmazott SZU-22M3 (4 db) repülőgép berendezések nagyjavítás utáni jó minősítésére.

2.) A 4 db repülőgép berendezéseinek javítási folyamatában, a TU alapján, 455 db paszportos berendezés közül 12 db berendezésről selejtítési javaslat - jegyzőkönyv - készült (az 52303 gy.sz. repülőgépre).

A selejtezés okai:

- a.) A TU alapján lejárt az össz műszaki üzemidő;
- b.) A berendezés állapota alapján.

A hiva felvételezési jegyzőkönyv és az érvényes TU összehasonlítás alapján tettünk javaslatot a selejtítésre. Kinntartózkodásunk időtartama nem tette lehetővé, hogy mind a 4 repülőgép berendezéseinek hibafelvételezését elvégezzük, így várható olyan selejtjegyzőkönyvnek érkezése, amelyeken a selejtítési javaslat nem található. A selejt megítélését nehezítette, hogy a DR RT nem vásárolta meg a Belorussz Repülőgépjavító Üzemtől a berendezés nagyjavítási TU-t.

Ennek a kérdésnek a rendezése további egyeztetést igényel a MH RMSz főnök úrral!

A javítás folyamatában problémát okozott, hogy kikerkeztek olyan paszportköteles berendezések, amelyekhez paszport nem volt. *A probléma tartalma:*

1.) Az üzem a berendezés előéletéről nem tudott meg semmi információt, így vagy leselejtezte vagy korlátozott üzemidőt adott a nagyjavítás után;

2.) Nem tudta azokat az etalon adatokat, amelyekre a berendezést hitelesítenie kellett;

3.) Rádiótechnikai berendezések esetében a meglévő paszportokban, illetve a paszportok mellékleteként nem szerepeltek azok a blokkon belüli átalakítások, (hazai) alkatrészcsereik, amelyek nélkül az üzem a nagyjavítást, ezen alkatrészek teljes cseréjével (ha jó volt, ha nem) kezdte csak meg.

A DR RT a repülőgépek formulárjait nem küldte ki a Belorussz Repülőgépjavító Üzembe, így egyes berendezések (Teszter, hajtómű mű-

ködéséhez kapcsolódó berendezések, életmentő eszközök, stb.) hibafelvételezése aránytalanul elhúzódott.

Több berendezés a nagyjavítási TU alapján túlüzemelt, illetve a nagyjavítás után kevesebb javításközi üzemidőt kapott mint azt a paszport biztosította.

A szerződéstől eltérően a berendezéseknek adott javításközi üzemidő: 700 óra és 7 év (9 év helyett).

3.) A 4 db SZU-22M3 repülőgép nagyjavítására a DR RT mint fővállalkozó, berendezéseinek nagyjavítására a Belorussz Repülőgépjavitó Üzem, mint alvállalkozó között, nemzetközi kooperáció jött létre.

A DR RT a SZU-22M3 repülőgép nagyjavítására nincs felkészülve, a Belorussz Repülőgépjavitó Üzem, több évtizedes tapasztalata és a végrehajtott átvilágítás alapján alkalmas. A két vállalkozó között létrejött szerződés alapján a 4 db SZ-22M3 repülőgép berendezéseinek nagyjavítása után, a javításközi üzemidő alatt, az előírt műszaki állapot biztosított.

4.) A MH GH és a DR RT között a 4 db SZU-22M3 típusú repülőgépek nagyjavítására létrejött 300/067/95. HA sz. szerződés "Minőségbiztosítás" és a "Megrendelő érdekvédelme" fejezetei alapján, a későbbi szerződéskötések hatékonyságának növelése érdekében *a következőket célszerű megfontolni:*

a.) A fővállalkozó és alvállalkozó (ha ilyen a kooperáció) szerződéskötésének minőségbiztosítási fejezeteit a HM BH Min.bizt. Főosztály az aláírás előtt véleményezze;

b.) Kötelezni a fővállalkozót, hogy készítsen tanulmányt a beszállítóiról (alvállalkozókról), amely a többi között tartalmazza a minőségbiztosítás követelményrendszerét: (1995. évi XL törvény a közbeszerzésről szerint);

c.) A szerződésben pontosabban rögzíteni, nemcsak a repülőgép(ek)re, hanem az egyes nagyértékű berendezésekre, az elvárt javításközi üzemidőt;

d.) Megakadályozni, hogy azok a leválasztható berendezések, amelyek kevés üzemidővel rendelkeznek (javítás nélkül visszaépíthetők) ne kerüljenek ki javításba, anyagi okok és javításközi üzemidő elvesztése miatt.

5.) Az MH BH RMEO érintett állománya a Belorussz Köztársaság Repülőgépjavító Üzemében, *a tárgyidőszakban végrehajtotta:*

a.) A vállalat azon egységeinek átvilágítását, amelyek a nagyjavítást végzik;

b.) A nagyjavításon lévő berendezések javításközi és javítás utáni terméktanúsítását (az 52303 gy.sz. repülőgépre vonatkoztatva).

5.1.) Az üzem nagyjavításban résztvevő üzemegységeit KÜM ME szempontjai alapján szakterületként ellenőriztük. Az ellenőrzések tapasztalatai szakterületenként lettek összefoglalva.

Az ellenőrzésekből megállapítható, hogy a vállalat szervezeti felépítése, személyi adottságai, üzemei, üzemegységei felszereltsége, berendezéseinek, a javításhoz szükséges eszközeinek teljessége és állapota, karbantartottsága, a javításhoz szükséges technológiai utasítások, azok naprakészsége alapján képes a MH SZU-22M3 repülőgép berendezéseinek előírt minőségű javítására.

5.2.) A mérnök főtiszték ellenőrzéseik folyamán az 52303 gy.sz. repülőgép paszportokkal rendelkező (vagy rendelkezni kellett volna) berendezéseiről adatlapot vettek fel. Az adatlap alapján állapították meg a berendezés javításközi és javítás utáni minőségét és a javítás minőségét befolyásoló körülményeket. *(Lásd Adatlap a berendezés kísérleti javításáról táblázatot).*

Az adatlapok értékelése a szakterületenkénti jelentésekben található.

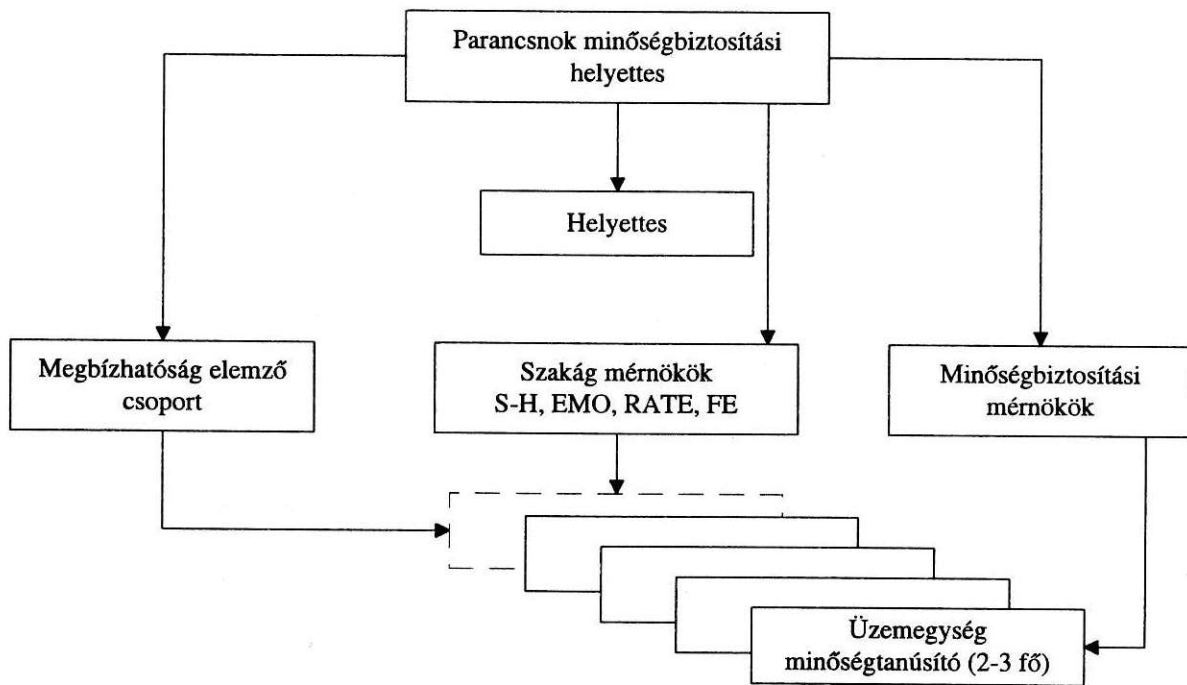
6.) A HM BH RMEO érintett állománya a Belorussz Köztársaság Repülőgépjavító Üzemében a tárgyidőszak alatt a SZU-22M3 típusú repülőgépek kiépített aggregátjainak, berendezéseinek javítási folyamataival ismerkedett meg. Szakterületenként a berendezések hibafelvételétől a berendezésspróbaig figyelemmel kísértük a javítás folyamatát.

A javítási folyamat alatt figyelmet fordítottunk a berendezések javítási technológiáira, azok meglétére, pontosítottságaira, a megjelent módosítások, Bulletinok bevezetésének naprakészségére. A tárgyidőszak leletével a mérnök főtisztek felkészültek a nagyjavított berendezések berendezés-minőségtanúsítására. A sikeres típusvizsga és a repülőgép átveteliutasítás vizsga letételéhez eredményes felkészülést folytattunk.

7.) A Belorussz Köztársaság Repülőgépjavitó Üzem javítási tevékenységét, katonai direktívák, parancsok és utasítások alapján végzi. Nemzetközi szabványok és kötelező előírások alkalmazása csak részben lehetséges, a korábbi külföldi megrendelők (Szíria, Peru, Szlovákia, stb.) eseti szerződéseiben. Ezek a megrendelők nem támasztottak a javító vállalattal szemben olyan teljeskörű igényt, amely maga után vonta volna az üzem javítási rendszerének, nemzetközi szabvány ajánlásaiban megfogalmazott felkészítését, auditálását.

A MH GH 300/067/95. HA sz. szerződés nem írta elő sem a DR RT-nek, mint fővállalkozónak, sem a Belorussz Köztársaság Repülőgépjavitó Üzemennek, mint alvállalkozónak, ezen szabványoknak való megfelelést. Így a megrendelő képviseletében és a kívánt javítási minőség garantálása érdekében végezte el a HM BH RMEO szakállománya a Belorussz Repülőgépjavitó Üzem átvilágítását és a berendezések javítási és javítás utáni minőségtanúsítását.

8.) A Belorussz Köztársaság Repülőgépjavitó üzem minőségbiztosító rendszerét és hatékonyságát kellő mélységben megismertük. Szakembereink mellé naponta a parancsnok minőségbiztosításért felelős helyettese (*lásd vázlat*) szakmérnököket vezényelt, akik segítették munkánkat, a műhelyek és üzemegységek felé az általunk feltett kérdéseket továbbították és szakszerűen tevékenykedtek az üzem és közöttünk.

Az üzem minőségbiztosítási rendszere két szintű. Az első szinten a javítás folyamatában működő MEO szervezet van, amely a parancsnok termelési helyettesének van alárendelve - általában üzemegységvezetők.

A második szintű, szintén a javítás teljes vertikumában jelen lévő MEO, amely a parancsnok minőségügyi helyettesének van alárendelve-üzemegységként 2-3 fő.

Minden esetben a második szintű ellenőrzést megelőzi az első és fordítva nem lehet. Minden ellenőrzés dokumentált, a munkavégzés és ellenőrzés személyhez kötött.

Az első szinten lévő MEO szakemberek végzettsége közép és felső-fokú - polgáriak. A második szinten felsőfokú végzettségűek - polgáriak és HT katonák.

A minőségellenőrző középszint tanulmányozásakor a rendszer vázlatától eltérően a *Megbízhatóságot elemző csoport* és a *Szakágmérnökök csoport* szakterületenkénti feladatait ugyanaz a személy látta el. Minőségbiztosítási szakmérnökökkel nem találkoztunk (Minőségbiztosítási mérnök - csoport nem funkcionál).

A minőségellenőrzés alsó szintje jól funkcionál, abban a szükséges létszámú, képzettségű és végzettségű szakember tevékenykedik.

Befejezés

A HM BH RMEO szakértői által végzett vizsgálat során megállapítást nyert, hogy a Baranovicsi Repülőgépjavító Üzem berendezés javítási tevékenységre megfelelően felkészült. A vizsgálati eredmények teljes feldolgozásának befejezésével a HM BH igazgató az üzem részére kiadta a "**Megfelelőségi nyilatkozat**" okmányt, amellyel igazolta a minőségi követelmények kielégítését.

I. A BERENDEZÉS JAVÍTÁSI ADATAI	
1. Sorszám:	2. Azonosító szám/repülőgépszám:
3. Berendezés megnevezése:	4. Tipusa:
5. Gyári szám:	6. Rajzszám:
7. Gyártás kelte:	8. Üzemkezdet kelte:
9. Üzemidők: Össz műszaki:.....óra/...év Ledolgozott:.....óra/...év Javitásközi:.....óra/...év Javitás után kapott:.....óra/...év	
12. Tervezett javítás helye: BELORUSSZIA, Baranovicsi 13. Ideje: 1995 augusztus-szeptember	
14. Tervezett jav. mélysége: Ellenőrzés ☐ , Ell. és hibaelhárításos jav. ☐ , Közepes jav. ☐ , Nagyjav. ☐	
15. Elvégzett jav. mélysége: Ellenőrzés ☐ , Ell. és hibaelhárításos jav. ☐ , Közepes jav. ☐ , Nagyjav. ☐	
16. Javitási mélység változtatás oka:	
Hibafelvételi jegyzőkönyv száma:.....	

II. A BERENDEZÉS JAVÍTÁSI KÖRÜLMÉNYEI	
II./1. SZEMÉLYI FELTÉTELEK	
1. Ber. jav. személy:..... fő 2. Technológiai vizsga: van ☐ , nincs ☐ 3. Szakképzettség:	
4. Minőségellenőrzés: önellenőrzés ☐ , végátvétel ☐ , végátvétel és jav.közi ell. ☐ egyszintű ☐ , kétszintű ☐ , háromszintű ☐	
II./2. TÁRGYI FELTÉTELEK	
1. Szerszámkészletek állapota: megfelelő ☐ , hiányos ☐ , nem megfelelő ☐	
2. Javitó műhely állapota: megfelelő ☐ , tiszta ☐ , rendezetlen ☐ , jól felszerelt ☐ , hiányos ☐ , nem megfelelő ☐	
3. Alkatrész ellátás: megfelelő ☐ , hiányos ☐ , nyomonkövethető ☐ , követhetetlen ☐	
4. Ellenőrző berendezés: van ☐ , nincs ☐ megfelelő ☐ , nem megfelelő ☐ , hiteles ☐ , nem hiteles ☐ , nem szükséges ☐	
5. Selejt anyag tárolása: elkülönített ☐ , megfelelő ☐ , nem elkülönített ☐ , nem megfelelő ☐ , véletlen beépíthetőség előfordulhat ☐ , nem fordulhat elő ☐	
II./3. DOKUMENTÁCIÓS FELTÉTELEK	
1. Javitási technológia: van ☐ , nincs ☐ megfelelő ☐ , nem megfelelő ☐	
2. Gépi dokumentáció: van ☐ , nincs ☐ , megfelelő ☐ , nem megfelelő ☐ , A berendezés javítása nyomonkövethető ☐ , nyomonkövethetetlen ☐	
3. Minőségellenőrzési dokumentáció: van ☐ , nincs ☐ , megfelelő ☐ , nem megfelelő ☐	
Megjegyzés:	

ÖSSZEGZETT ÉRTÉKELÉS	
A berendezés javítása a tervezett minőségnek: MEGFELEL ☐ NEM FELEL MEG ☐	

BELORUSSZIA, BARANOVICSI 1995.....-án

.....
 adatlapot kiállító aláírása

MEGFELELŐSÉGI NYILATKOZAT

arról, hogy a Honvédelmi Minisztérium Beszerzési Hivatala (a Magyar Honvédség Gazdálkodási Hivatal jogutódja) és a Dunai Repülőgépgyár Részvénytársaság között létrejött 300/067/95 HA számú szerződés teljesítés

Belorussz Köztársaság Védelmi Minisztérium Baranovicsi Repülőgépjavitó Üzem,

mint alvállalkozó, a Magyar Köztársaság Honvédelmi Minisztérium Beszerzési Hivatal Minőségellenőrzési Főosztály szakértői által végzett minősítési eljárás alapján a személyi, tárgyi, dokumentációs és egyéb feltételek megvizsgálása után:

a SZU-22M3 típusú repülőgép berendezéseinek és aggregátjainak ipari nagyjavítására

MEGFELELŐEN FELKÉSZÜLT

Dátum.

PH.

Honvédelmi Minisztérium
Beszerzési Hivatal
igazgató

MINŐSÉGÜGYI KÖZLEMÉNYEK

*Pálos Emil, Lakatos Lászlóné, Gaál Lajos*¹

1995. november 6-10. között megrendezésre került a IV. Magyar Minőség Hét Nemzetközi Konferencia a Magyar Honvédség Művelődési Házában.

Az érdeklődésre jellemző, hogy több, mint **350 regisztrált, hazai és külföldi szakember**, érdeklődő vett részt a rendezvényen. Az eseménynek a honvédelmi tárca is jelentőséget tulajdonított, a konferencia második napján *Dr. Janza Károly mk. altábornagy úr*, helyettes államtitkár, mint a *Magyar Minőség Társaság alelnöke*, vállalta a levezető elnök tisztségét.

A konferencia szervezőbizottságának a célja volt - az iparilag fejlett országokhoz hasonlóan - olyan minőségügyi fórum létrehozása, ahol világosan körvonalazódnak a minőséggel kapcsolatos nemzetközi fejlődési tendenciák és ezek hazai hatása. A viták során szakmai és személyes kapcsolat alakulhat ki a hazai és külföldi szakemberek között.

A konferencia középpontjában az alábbi kérdések szerepeltek:

- a minőségirányítási rendszer integrálódása az informatikai rendszerbe;
- a minőségköltségei és összefüggései a szervezetek gazdaságos működésével;
- a szolgáltatások minősége;
- a minőségközpontú fejlődés és a versenyképesség közötti összefüggések.

---

¹ Pálos Emil alezredes, HM Beszerzési Hivatal MEFO Rendszertanúsító Osztály, osztályvezető, Lakatos Lászlóné mk. őrnagy HM Beszerzési Hivatal MEFO Rendszertanúsító Osztály, osztályvezetőhelyettes, Gaál Lajos közalkalmazott, HM Beszerzési Hivatal MEFO Rendszertanúsító Osztály

A konferencia plenáris üléssel kezdődött.

A plenáris ülés előadói az *államigazgatás, a szabványosítási és az akkreditálási köztestületek, a fogyasztóvédelem és a terméktanúsítás vezető személyei* voltak.

Egybehangzóan megállapították, hogy hazánkban *még mindig csak csúrájában jelentkezik a kormányzati irányultság és ráhatás* a minőségügy szakkérdéseire. Ez a tény egyre hátrányosabb helyzetbe hozza a magyar nemzetgazdaságot. Az úton, amelyen szándékunk szerint Európába megyünk, a minőség vízum, enélkül termékeinket, szolgáltatásainkat megállítják a határokon. A további késlekedés felépíti az új vasfüggönnyt, a minőség vasfüggönyét.

A Kormány 1992-ben hozta létre a tárcák minőségügyi feladatainak meghatározására, koordinálására a **Tárcaközi Bizottságot**. A Bizottság munkájának eredménye több Kormányhatározat és Kormányrendelet, amelyek a későbbiekben jogintézmények és szervezetek létrehozását eredményezték. Az említettek az európai jogharmonizációs törekvésekkel összhangban, euro-konform törvényeket, testületeket hoztak létre. Emelítésre méltó e körben a termékfelelősségi törvény, a nemzeti szabványosításról és az akkreditálásról szóló törvények.

Nem született meg a fogyasztóvédelmi törvény, amivel a körülöttünk lévő országok mindegyike rendelkezik, még Oroszország is életbe léptette 1992-ben! A magyar törvényi szabályozás helyett az évtizedek alatt alkotott, számos tekintetben és helyen egymásnak ellentmondó, *közel 200 alacsonyabb szintű jogszabály* képezi ma a magyar fogyasztóvédelmet.

A nemzetgazdaság minőségképessége fejlődésének jele a lassan növekvő számú, *közel 300, tanúsított minőségbiztosítási rendszerrel rendelkező vállalat, gazdasági társaság léte*, a **Magyar Minőség Díj**, a **Rendszeresen Ellenőrzött Magyar Termék**, mint minőség védjegy megjelenése.

Az állami szerepvállalás körében igen lényeges terület a termékek és szolgáltatások megfelelőségének ellenőrzése, felügyelete, tanúsítása, különös tekintettel a műszaki-biztonságtechnikai szempontokra. A tevékenységek és az intézmények körére egyaránt kiterjedő felmérés egy ha-

tósági jogosítványokkal és egy piaci érdekek alapján működő intézményrendszer vázolatát, ahol a jogilag szabályozott területeken kijelölés alapján, egyéb területeken pedig piaci igény alapján tevékenykedő szervezetek végzik a megfelelőség tanúsítását.

Az állami szabályozások területén kiemelt jelentőséggel bír a 78/1994. sz. Korm. rend., amely az egyes miniszterek minőségügyi hatáskörét és feladatait bővíti. **A rendelet a honvédelmi minisztert hatósági jogkörrel ruházza fel a honvédelmi tevékenység körében, a minőség, megfelelőség tanúsítására és az akkreditálásra vonatkozó jogszabályokkal összhangban; az intézményrendszer és működési rendje meghatározásában.** A feljogosítás alapján a szükséges további szabályozás kidolgozása folyamatban van.

Az érintett köztestületek ügyvezető igazgatói ismertették a törvényi előírás alapján megalakult új köztestületeket. Budapesten, 1995. szeptember 28-án tartotta alakuló közgyűlését a **Magyar Szabványosítási Testület, (MSZT)**, valamint a **Nemzeti Akkreditálási Testület (NAT)**. A két köztestület a piaci igények és a teljes önkéntesség elve alapján működő szabványosításnak, valamint a vizsgáló, kalibráló és tanúsító szervezetek akkreditálásának teremti meg valamennyi és ténylegesen érdekelt bevonásával a működés feltételeit. A két köztestület megkezdte a kétoldalú és többoldalú kölcsönös elismerések kialakítása érdekében a kapcsolatok felvételét a már működő európai rendszerekkel és azok tagjaival.

Az európa felé vezető út igen jelentős mérföldköve a **termék megfelelőség** tanúsítás. Az Unió tagállamaiban a termék vonatkozó műszaki jogszabályoknak - direktíva - való megfelelését egy több modulból álló megfelelőség tanúsítási rendszer szerint a gyártók, illetve erre kijelölt tanúsító szervezetek végzik. A megfelelőség jele a CE betűjel. A jel igazolja, hogy az adott termék valamennyi rávonatkozó előírásnak megfelel, a Közösség piacára jogszerű a bejutása. A jel használatát igen komolyan veszik, a jogosulatlan alkalmazás büntetése minimum 100.000 német márká. Ehhez képest a mai magyar viszonyok között egy hamis minőségjel alkalmazása 10.000 forintos szabálysértésként értékelve, nem igazán visszatartó erejű.

A plenáris ülést követően két és fél napon keresztül öt szekcióban konferencia zajlott a minőségügy, minőségbiztosítás aktuális kérdéseiről.

1. szekció: Az informatika a minőség szolgálatában.

Az előadások két téma köré csoportosultak:

1.) *informatika, számítástechnika, mint a minőségbiztosítást támogató segédeszköz;*

2.) *a szoftverek minőségének biztosítása.*

1.) Napjainkban a számítógépek jelentős szerepet töltenek be a vállalatok tevékenységében, az informatika egyre inkább meghatározóvá válik a versenyképesség alakulásában. Ha a szervezet ISO 9000 szerinti minősítésre készül, vizsgálni kell, hogy minőségügyi rendszerében van-e megfelelő adatszabályozás és a megőrzött feljegyzések biztonságban vannak-e. A most érvénybe lépett ISO 9000 sorozat egyértelműen rögzíti, hogy a dokumentumok lehetnek bármilyen adathordozón, amely erre a célra biztonságosan alkalmazható.

A hagyományos számítástechnikai eszközrendszer hatékonyan alkalmazható a minőségbiztosítási rendszerek teljes vertikumában:

- a marketing és a tervezés adatainak tárolására;
- dokumentáció készítése, elosztása, tárolása;
- beszállítók nyilvántartása;
- raktárkészlet nyilvántartás;
- anyag, termék azonosítás, nyomkövetés (pl. vonalkód segítségével);
- folyamatok, gépek vezérlése, szabályozása;
- gyártásközi- és végellenőrzések mérési adatainak rögzítése, értékelése;
- mérőeszközök, berendezések és azokkal kapcsolatos adatok nyilvántartása;
- személyzettel kapcsolatos adatok nyilvántartása;
- minőségköltségek nyilvántartása, figyelése;
- selejtanalitika;

- megfelelő szoftverrel a statisztikai módszerek alkalmazása, stb.

Biztosítani és ellenőrizni kell a tárolt információk naprakészségét, hozzáférhetőségét, megfelelő jogosultsági rendszer kialakítását, a tárolt információk, adatok megfelelő védelmét.

Azon szervezetek (főként külföldön), akik bevezették a számítógéppel támogatott minőségbiztosítási rendszert, a számítógépben egy nagyon költséghatékony eszközre leltek.

2.) **A szoftverek minősége nemcsak a szoftvergyártók ügye**, a szoftvert felhasználók is biztosítékot szeretnének kapni, hogy valóban megfelelő minőségű, megbízhatóságú terméket kapnak a pénzükért. Az anyagi természetű javakkal ellentétben, nehéz a szoftver, mint szellemi termék minőségét pontosan meghatározó kritériumokat megfogalmazni, a szoftvertermékek minőségét megfelelően mérő módszereket és eszközöket kidolgozni.

A szoftverminőség kérdésének megközelítését az ISO 9000 szabványsorozat megjelenése döntően megváltoztatta. Szoftvergyártó cégek többsége igyekszik minőségbiztosítási rendszert alkalmazni a piaci igények hatására. (A szoftverek minőségbiztosítási rendszerét az ISO 9000-3, illetve MSZ ISO 9000-3 szabvány írja le.)

Nemzetközi tapasztalatok, kutatási eredmények igazolják, hogy az ISO 9000-3-ra támaszkodó szoftver minőségbiztosítási rendszer csak akkor életképes, ha a kidolgozásában, bevezetésében a szabvány előírásain kívül odafigyelnek a gyártó, illetve felhasználó egyéni igényeire is. Hasznos felismerni, hogy a szoftver előállításában a szabványok által hangsúlyozott folyamatokon kívül az erőforrások is jelentős szerepet játszanak.

A szoftver termékek minőségét döntően meghatározza *a szoftver fejlesztési folyamat minősége*, mivel a termékek jelentős része egyedi megrendelés alapján készül, így a termék minőség előzetes vizsgálata nem lehetséges.

Bemutatásra került az Európai Közösség szoftver minőségbiztosítási szervezete, a Bootstrap Intézet és az általa alkalmazott szoftver vizsgálati módszer.

A szekcióülés utolsó előadója a szoftver minőségbiztosítás hazai helyzetét ismertette.

2. szekció: A minőség és gazdaságosság összefüggései.

A minőségügyi rendszer felépítésének és működésének ráfordításai számszerűsíthető költségeket jelentenek. Ugyanígy jellemezhető a minőségügyi rendszerekkel elérhető eredmények meghatározása is.

A vállalat hosszabb távon nem vállalhat olyan tevékenységet, amely ráfizetéses. Rendkívül fontos olyan mérési rendszer kialakítása, működtetése, amellyel jól meghatározhatók a minőségügyi ráfordítások és az általuk elért eredmények, illetve ezek összevetésével a minőségügyi rendszer gazdasági hatékonysága.

A minőség gazdaságosságának vizsgálata a szervezeteknél létkérdés kell, hogy legyen. A minőséggel kapcsolatos költségek és hozamok értelmezése áttekintést ad a minőség gazdasági összefüggéseiről, a minőségi színvonal fokozásával kapcsolatos ráfordításokról és hozamokról.

A gazdaságosság elemzésekor figyelemmel kell lenni a következőkre:

- költség, veszteség, hozam, megtérülés;
- a minőségjavítás,- fenntartás, minőségfejlesztés költség;
- az úgynevezett minőségköltségek elemzésére;
- tevékenység és költség viszonyára.

A hagyományos modell Európában abból indul ki, hogy kellő körültekintéssel az összes ráfordítás három jól elkülöníthető minőségvonzatú költségcsoportot képez:

- megelőzési költségek;
- vizsgálati költségek;
- hibaköltségek.

A minőségköltség elemzési modell a vállalat vezetői információs rendszerének részeként kezelhető. Csak az olyan modell életképes és hasz-

nos, amely a vállalat számviteli rendszerére épül és annak részeként működik.

A minőségköltség elemzési modell a vállalat vezetői információs rendszerének részeként kezelhető. Csak az olyan modell életképes és hasznos, amely a vállalat számviteli rendszerére épül és annak részeként működik.

A szekció ülésen ismertetésre került az *Eureka-Monquis projekt* magyar munkacsoportjában kidolgozott munkahelyi-, minősítő- és hibaköltség számító és elemző módszer és szoftver, valamint az EU/EFTA által támogatott PRAQ/91 Program, amelynek kedvezményezettjei Bulgária, Csehország, Lengyelország, Magyarország, Románia és Szlovákia.

A PRAQ/91 akció célja az EU-hoz a közeljövőben csatlakozni kívánó országok ipari termelése veszteségeinek és költségeinek értékelése és csökkentése. Külföldi példák azt mutatják, hogy a belső tartalékok feltárása, a veszteségek kiküszöbölése révén 20-40 %-os megtakarítás érhető el.

3. szekció: A szolgáltatások minősége.

1994 végéig hazánkban elvétve akadt csak olyan kizárólag szolgáltatással foglalkozó cég, amely ISO 9000 szabványsorozat valamely tagja szerint tanúsítva lett. Ezen cégek többsége minőségügyi tanácsadó cég.

Jelenleg javulást mutat ez a helyzet, mert több szolgáltató vállalkozás, közüzemi szolgáltató, szállítmányozó, áruház van felkészítés, illetve tanúsítás alatt.

A szolgáltatási ágazatban a folyamatok kevésbé automatizálhatók, nem kerülhető meg az az ember, aki a vevővel tart kapcsolatot. A szolgáltató szervezetek esetében ezen személyek szerepe meghatározóbb, mint a gyártó cégeknél, mert a vevői igények, dicséret, panaszok nála csapódnak le közvetlenül. Kiemelkedő szerepe van a kommunikációnak, kommunikációs készségnek is.

Nehezíti a szolgáltató vállalatok felkészítését, hogy a szolgáltatásokra tanúsítási követelmény szabvány még nem készült, az MSZ ISO 9004-2 iránylev nem kötelező érvényű, értelmezése nem egységes.

Továbbiakban az előadók a FŐTÁV Rt., Zala megyei Kórház, Westel 900 GSM Mobil Távközlési Rt. minőségügyi rendszerének kialakítása során szerzett tapasztalataikat ismertették.

4. szekció: Teljeskörű minőségmenedzsment (TQM).

Az ISO 9000 jelű szabványsorozat térhódítása a világban számottevő. 1994 végén több, mint 70.000 tanúsított vállalat volt világszerte, ebből több, mint 50 % az Egyesült Királyságban. Az eddigi hazai tendenciákat figyelembe véve, a tanúsítások száma évenként 2,5-3-szorosára növekszik. Jelenleg ez a szabványsorozat a tanúsítások szempontjából a meghatározó hazánkban is.

A tanúsítások számának növekedésével gondolhatnánk, hogy most már minden rendben van, a tanúsítvány kézhezvétele után egyidejűleg megnyílik az út minden piac felé, a vállalat eredményes és nyereséges lesz. A valóság viszont azt mutatja, hogy ez csak részben igaz, nem egy tanúsított vállalat hamarosan tönkrement.

Miért?

Mi az oka, hogy a tanúsított vállalatok eredményessége nem garantálható az ISO 9000 tanúsítvány megszerzésével?

Mint tudjuk, az ISO 9000 szerinti minőségbiztosítási rendszer:

- nem szükségszerűen teljeskörű;
- nem minden terméket, tevékenységet von be a rendszerbe;
- nem foglalkozik az üzleti eredményekkel, az eredményességgel.

A HOGYAN TOVÁBB? kérdésre a *vállalatok többféle válasszal kísérleteztek:*

- egyszerűsíteni kell a minőségügyi rendszer dokumentumait;
- legyen egyszerűbb a minőségügyi felépítés;
- kerüljön decentralizálásra a minőségért viselt felelősség;
- csökkenjen a rendszerben alkalmazott dokumentumok száma.

Az időleges javulás után további lépések igénye merült fel:

- hozzunk létre vevőközpontú minőségügyi rendszert;
- ismerjük meg a vevők növekvő igényeit;
- helyezzük a vevőt a minőségbiztosítási politika központjába;
- minősítsük a vevői megelégedettséget;
- állítsunk össze eszközöket a teljesítés figyelésére;
- vonjuk be az összes szervezeti szintet a vezetés javításába.

A felsorolt lépések sora egy minőségileg új szintre vezet, ami a **Total Quality Management, a Teljeskörű Minőségirányítás** nevet viseli. Akkor válik igazán eredményessé, amikor már nem valami régebbi, megszo-
kott mellett párhuzamosan működik, hanem amikor minden egyes alkalmazott azt érzi már: igen, a **TQM** maga a **MŰKÖDÉS**.

Természetesen, ez még nem a csúc. Még mindig van tovább. A TQM továbbépítéseként alakult ki az Egyesült Államokban 1994-95-ben a **Hoshin Management**, mint vezetési módszer.

Jellemzői:

- működő és tanúsított minőségbiztosítási rendszerre épül;
- a marketingre, az emberi kreativitásra építve fejleszti tovább azt.

A Hoshin Management kialakításának fő fázisai:

- a minőségköltség rendszer kialakítása;
- a vevők ismert és látens (rejtett, ki nem mondott) igényeire alapuló fejlesztési stratégia kidolgozása, a proaktív fejlesztés bevezetése, alkalmazása;
- a külső és a belső vevőkkel való együttműködésen alapuló, teljeskörű minőség alapú vezetési rendszer kiterjesztése a szervezet minden szintjére.

A Hoshin management az áttörés biztosítója.

5. szekció: Minőségbiztosítás - tanúsítás.

Az utolsó szekció előadói - többségükben tanúsítást végző szervezetek képviselői - minőségbiztosítási rendszertanúsító tevékenységük gyakorlati tapasztalatairól számoltak be.

A tapasztalatokból leszűrhető általános igazságok egy része:

- Az ISO 9001, 9002, 9003 jelű szabványoknak való megfelelést igazoló tanúsítványok mindössze ezen szabványokban lefektetett alapkövetelményeknek való megfelelést igazolják. Közvetlen kihatásaik a minőségre nem törvényszerűek. Nagy beszerző szervezetek - ilyenek bármely állam közbeszerzéssel foglalkozó szervezetei is - ezért nem elégszenek meg pusztán az ISO tanúsítvánnyal, szállítóik megítélésében ez csupán egy szempont a sok további között. Amikor minden szállító rendelkezik már tanúsítvánnyal, akkor a tanúsítvány birtoklása már nem előny.

- Sok vállalat a tanúsítvány elnyerését és nem a vállalat minőségének és minőségkultúrájának emelését tartja az elsődleges célnak. A tanúsító audit előkészítése során a gyorsan realizálható szervezeti megoldások kerülnek előtérbe a jobb, de több előkészítő munkát igénylő megoldásokkal szemben.

- A tanúsítvány elnyerése után kiújulnak a konfliktusok a felelőségekkel és a hatáskörökkel kapcsolatban. Gyakran teszik felelőssé a minőségügyi vezetőt, a vállalatvezetés helyett az alsóbb szintekre történt hatás és jogkör nélküli felelősség delegálás miatt.

- Sok vállalat egy terjedelmes dokumentációs rendszert épít ki, amely nem mindenki számára érthető, az egyéb létező vállalati rendelkezésekkel ellentétben áll. Az általános gazdasági vezetést hiányosan csatlakoztatják a minőségügyi rendszerbe, így konfliktusok sora áll elő.

- A belső auditok sok vállalatnál a minőségrendszer szigorú ellenőrzésének és nem továbbfejlesztésének eszközei.

Természetesen a tanúsítási tevékenység alatt számos pozitív tapasztalat is született.

A jól felkészült vállalatok a tanúsítás megtörténte után nem csak üzemeltetni akarják rendszerüket, hanem már is a továbblépés lehetőségeit keresik. A legegyszerűbb forma a **partnering**, a partnerség gondolatának érvényesítése, egy olyan gondolatnak, amely két vagy több érdekelt fél hosszútávú közös érdekeinek felismerésén alapul.

A tanúsítás alapjául szolgáló szabványrendszer is fejlődik. Az ISO szabványok felülvizsgálat utáni új, érvényes kiadása 1994-ben lépett hatályba; ezek magyar kiadásának előkészítése az MSZ EN ISO 9000 jellel folyamatban van. **Néhány új követelmény említése:** a tervezési eredmények megfelelőségének igazolása - *verifikálás* -; a termék használati alkalmasságának igazolása vizsgálattal - *validálás* -; az alvállalkozók ellenőrzése módja, terjedelme, dokumentumaira vonatkozó követelmények, folyamatképesség, gyártóeszközbiztosítás, javítás dokumentálása; ellenőrzési feljegyzések tartalmi követelményei; statisztikai módszerek alkalmazási követelményei.

A minőségbiztosítási modellkövetelények mellé folyamatosan kidolgozásra kerülő, újabb követelményrendszerek jelennek meg: a megbízhatóságirányítás követelményei, a környezetirányítás követelményei és mint legújabb, az egészség- és a biztonságirányítás követelményrendszerei. Néhány év múlva a rendszertanúsítvány fogalom elveszti a mai értelmét és értékét; a tanúsított vállalat alatt a fenti rendszereket együttesen működtető szervezetet érthetünk majd.

Záró plenáris ülés

A konferencia záró ülése az elhangzott előadások, a hozzászólások és viták alapján **AJÁNLÁS-t** fogalmazott meg. *Az ajánlás megfogalmazza azokat a kívánatos teendőket, amelyeket az illetékes államigazgatási, társadalmi, szakmai, oktatási, gazdasági szervezeteknek meg kellene tenni annak érdekében, hogy Magyarországon a minőségügy fejlődése, annak eredményei a fejlett gazdasági világ színvonalát a lehető leggyorsabban, leghatékonyabban közelítse, mihamarább érje el. A Konferencia egy szakmai rendezvény lévén, ajánlását erővel érvényesíteni nem tudja, de szól a Kormányzathoz is, mindenkihez, aki értőleg hallani akarja. Az eredmény mindannyiunk hasznára válik, elmaradása az egész társadalom kára.*

SZAKELLENŐRZÉS

Az MH ATFCSF-ség Ellenőrzési Osztályának 1995. évi tevékenysége és annak főbb tapasztalatai

Varga László¹

A "Katonai Logisztika" "Szakellenőrzés" című rovatában rendszeresen tájékoztattunk az MH ATFCSF-ség által 1995. évben végrehajtott ellenőrzéseinek tapasztalatairól, a levonható következtetésekről és tanulságokról. Törekedtünk arra, hogy felhívjuk a figyelmet azokra a szabályozókra, amelyeket gyakrabban figyelmen kívül hagynak a katonai szervezeteknél, ez úton is segítve a megelőző tevékenységet.

Az év lezárása lehetőséget ad az elvégzett munka áttekintésére, összegzésére, az esszenciák megállapítására. Ez az írás rövid áttekintést nyújt az osztály 1995. évi működéséről, annak számszerű adatairól és a végrehajtott ellenőrzések főbb tapasztalatairól.

1.) Az osztály megalakulása, működési rendje

Az osztály 1994. 05.01-én **alakult meg**, állománytábla szerint 14 fővel. Feltöltésére 1994. 07.01. és 12.31. között került sor. Még **1994. év végén** elkészült az MH ATFCSF-ség *Szervezeti Működési Szabályzatának* megfelelő módosítása, elkészültek a *munkaköri leírások*, programfüzetek formájában kidolgoztuk az ellenőrzések tematikáját és végrehajtottuk az osztály felkészítését, szakmai továbbképzését. 1994. év októberében megkezdtük az ellenőrzéseket. *Év végéig nyolc ellenőrzést hajtottunk végre, illetve vettünk részt azokban.*

1995. március 01-én módosították az állománytáblát, ennek során az osztály létszáma *14 főről 10 főre csökkent*. Az osztály jelenlegi összetétele alapján 1 fő előadói (gépíró), 3 fő általános közigazdász, 6 fő ágazati szakmai számmal rendelkezik. Mivel az osztály állománytáblájá-

---

¹ Varga László mk.ezredes, MH ATFCSF-ség Ellenőrzési osztályvezető

ban jelentős számban nincsenek lefedve szakágazatok szakmai számmal (pc.gjmű., elektr., vv., ruh., eü., elh., stb.), **az ellenőrök megbízás alapján saját szakterületük mellett megkapták más ágazatok ellenőrzésének a feladatait is.** Az egyes ellenőrök a plusszként kijelölt szakterületeken önképzés keretén belül készültek fel, ezenkívül részt vettek az ágazatok éves szakmai továbbképzésein. Így 1995. év végére megfelelő ismeretekre tettek szert a nem eredeti szakterületükön is, képessé váltak azok hatékony ellenőrzésére.

Az osztály közvetlenül az MH ATFCSF-nek van alárendelve, a főcsoportfőnök által jóváhagyott éves terv alapján tevékenykedik, az ellenőrzések eredményeiről neki számol be. Az osztályvezető részt vesz a főcsoportfőnöki értekezleten, ahol tájékozik az aktuális kérdésekről, illetve tájékoztatja a vezető állományt az ellenőrzések legfontosabb tapasztalatairól.

2.) Az osztály működésének főbb területei

Az osztály feladata kiegészíteni a főcsoportfőnökség ellenőrzési rendszerét, a főcsoportfőnökség szervezeti elemei (csf-ségek, főnökségek) ellenőrzési kötelemeinek változatlanul hagyása mellett. Az osztály eszköz a főcsoportfőnök kezében aktuális **cél-, téma- és átfogó ellenőrzések** sajátos szempontok szerinti végrehajtására, tervezetten vagy azonnal felmerülő igények alapján.

Beilleszkedik a főcsoportfőnökség ellenőrzési rendszerébe, részt vesz az MH ATFCSF-ségen belüli és kívüli csoportfőnökségek, főnökségek **parancsnoki ellenőrzéseiben,** valamint **önálló szakellenőrzéseket** hajt végre.

Az önálló szakellenőrzéseken belül az osztály három irányba fejt ki tevékenységet. Egyrészt a főcsoportfőnökség hatáskörébe utalt *17 felsőszintű gazdálkodó szervezetnél* hajt végre átfogó anyagi-technikai, gazdálkodási ellenőrzést (MH KSZF-ség, MH PCGTSZF-ség, stb.), másrészt a *haderőnemi parancsnokságnál,* illetve a *Központi Rendeltetésű Szervezetek Parancsnokság (MH KRSZP)*-ánál átfogóan vizsgálja az anyagi-technikai törzsek szaktevékenységét.

Ennek keretén belül kijelölt katonai szervezeteknél céll ellenőrzés módszerével, szűrőpróbaszerűen kerül felmérésre az ellenőrzött szervezet szakmai irányító tevékenységének érvényesülése a csapatok felé. Az önálló szakellenőrzések harmadik területe az MH Parancsnokság *közvetlen alárendelt katonai szervezeteinél* az anyagi-technikai szaktevékenység felmérése. (Itt hozzávetőlegesen *száz katonai szervezet* van magasabb szintű anyagi-technikai törzs irányítása nélkül.)

Az ellenőrzések rendszerében a Főcsoportfőnök kiemelt hangsúlyt fektet **a visszaellenőrzések** végrehajtására, valamint az ellenőrzések **tapasztalatainak** széleskörű ismertetésére, továbbadására.

3.) Az osztály 1995. évi tevékenysége a számok tükrében

Az osztály 1995. évben összességében 38 ellenőrzésben vett részt, illetve hajtott végre önállóan. Az ellenőrzésekről készített statisztikai kimutatások jól tükrözik a tevékenység jellegét és fő hangsúlyait.

A 38 befejezett ellenőrzésre a helyszínen 692 ellenőrzési napot fordítottunk, amely az éves össz munkaidő 46 %-a. **Átlagban egy ellenőrzés:**

- 4,55 (173:38) napig tartott, azon
- 4,47 (170:38) fő vett részt, és
- 18,2 (692:38) ellenőrzési nap ráfordításával.

Tervezés szempontjából az ellenőrzések:

- 33 %-a tervezett ellenőrzés volt (13 ellő., 249. ellő.nap);
- 54 %-a nem tervezett ellenőrzés volt (11 ellő., 138 ellő.nap);
- 13 %-a visszaellenőrzés (10 ellő., 128 ellő.nap).

Az ellenőrző szerv szempontjából az ellenőrzések:

- 86 %-a önálló ellenőrzés volt (27 ellő., 594 ellő.nap);
- 14 %-a részvétel pk-i ellenőrzésekben (11 ellő., 98 ellő.nap).

Az ellenőrzési tapasztalatok hasznosítására MH ATFCSF-i kiadványként 7 "Ellenőrzési Értesítő"-t adtunk ki, továbbá 6 cikket jelentettünk meg a **Katonai Logisztika** c. kiadvány "Szakellenőrzési rovatában".

4.) Az állomány szakmai kapcsolattartása és továbbképzése

Kiépítettük és szélesítettük **az országos és tárcaszintű szervezetekkel** (Állami Számvevőszék, Kormányzati Ellenőrzési Iroda, HM Költségvetési Ellenőrzési Hivatal, MH Gazdasági Ellenőrzési Hivatal, MH PSZCSF-ség Ellenőrzési Osztály) való együttműködést, tevékenységünket összehangoltuk a HM és MH ellenőrzési szerveivel.

Az osztály szakmai továbbképzése keretén belül tizenhárom különböző továbbképzésen, szakmai értekezleten vettünk részt, ezek összeségében 104 továbbképzési napot vettek igénybe. Átlagban egy továbbképzés 2,1 továbbképzési napig (28:13) tartott, azon 2,9 fő (38:13) vett részt és 8 továbbképzési napot vett igénybe.

A szakmai továbbképzések az alábbi szinteken kerültek végrehajtásra:

Az osztály vezetője az előző évhez hasonlóan december hónapban részt vett - a Kormányzati Ellenőrzési Iroda által szervezett, az Állami Számvevőszék Továbbképző Intézetében (Velençe) megrendezett - **minisztériumok és központi intézmények ellenőrzési szervezetei vezetőinek** két napos szakmai találkozóján.

Az osztály vezető állománya, mint egyesületi tag folyamatosan részt vett a **Magyar Pénzügyi-Gazdasági Ellenőrök Egyesületének** munkájában.

Az osztály teljes személyi állománya részt vett a szakirányultságának megfelelő főnökségei (csoportfőnökségi) szakmai továbbképzéseken.

Az osztály május hónapban öt napos **szakmai továbbképzésen** dolgozta fel az elmúlt időszak tapasztalatait, egyes - az osztály működését érintő - kiemelten aktuális és fontos témában külső előadók meghívásával. Október hónapban három napos továbbképzésen, magas szintű külső előadók részvételével dolgozta fel az *ország gazdasági szabályozórend-*

szerében, a Magyar Honvédség működésében bekövetkezett jelentősebb változásokat.

5.) A végrehajtott ellenőrzések főbb tapasztalatai

5.1.) A tapasztalatok között **első helyen áll** a fegyelem lazulása. Az utóbbi években minden területen *látványosan romlott az állampolgári-, a katonai- és az anyagi fegyelem*. Ezzel párhuzamosan csökkent ezekkel a jelenségekkel szembeni szankciók hatékonysága. Leglátványosabban ez az anyagi jellegű bűncselekmények, valamint a szabálytalan káreljárások számának növekedésében nyilvánul meg. Ugyanakkor a felderített bűncselekmények száma és a jogszerűen újból lefolytatott káreljárások száma jelentéktelen, szinte elhanyagolható.

5.2.) **A második helyen kell kiemelni** a szakállomány és a szaktudás nagymérvű csökkenését a Magyar Honvédségen belül. Az utóbbi években sorozatosan szűntek meg a katonai szervezetek állománytábláiban az *anyagnemfelelősi* beosztások. A beosztások megszűnése miatti szakember kiáramlás mellett ezen a területen érvényesült legjobban a Magyar Honvédségen kívüli *polgári szervek lényegesen magasabb béren alapuló elszívó hatása*, melynek következtében a legmagasabban kvalifikált, legjobb szakismeretekkel rendelkező állomány hagyta el a Magyar Honvédséget. Ez mellett *felbomlott a korábban jól működő szakmai, ágazati képzési, továbbképzési rendszer*. Mindezek együttes hatásaként a katonai szervezeteknél a feladatuk ellátására kevésbé alkalmas, kellő szakismeretekkel nem rendelkező, az esetek egy részében felelőtlen személyek *állománytáblás beosztásokban*, de azok leszervezése után egyre nagyobb arányban *megbízás alapján* látnak el fontos anyagi-technikai feladatokat, beosztásokat. **Összességében a katonai szervezeteknél a szakismeret katasztrófálisan csökkent.**

5.3.) A katonai szervezeteknél egyre nagyobb méreteket öltenek a **szabálytalanságok**. A végrehajtott ellenőrzéseket követően három esetben került sor ügyészségi kivizsgálásra, de a befejezett ellenőrzések nyomán több ízben váltak meg parancsnokoktól, anyagi-technikai helyettesektől. A tapasztalatok sajnos azt mutatják, hogy a katonai szervezetek vezetői, vezető beosztású személyei gyakran *élen járnak* a szabálytalanságok elkövetésében.

5.4.) Az elképesztő méreteket öltő szabálytalanságokra lehetőséget teremt **az ellenőrzések elmaradása**. Az anyagnemfelelős szervezeti elemek létszámuk nagymérvű csökkenését követően alkalmatlanná váltak egyes feladatok elvégzésére. *Ennek egyik első áldozataként tűntek el az ellenőrzési funkciók is.* Gyakran tapasztalható az egyébként valóban fennálló nehéz külső körülményekre való indokolatlan hivatkozás. A feladatokat nem finanszírozó költségvetésből adódó nehézségek, valamint az állandóan változó szervezetekből és szabályozó rendszerekből adódó le szabályozatlanság égisze alatt, sokan összemossák az egyéni felelősséget a valós nehézségekkel. *Elmarad a saját, személyes felelősség különválasztása a külső körülményektől.*

5.5.) Az egyes katonai szervezetek összehasonlítása azt mutatja, hogy a magasabb szervezetségi szintet képviselő, magasabb követelményt támasztó, az 1995. évig **még aránylag kevesebb szer átszervezett katonai szervezetek, a haderőnemek (MH SZCSP, MH LP) és a volt MH BKKP vonatkozásában a legelfogadhatóbb a szabályozók szerinti élet.** Ezeknél a szervezeteknél a szakállomány tiszteletreméltó küzdelmet folytat a kedvezőtlen külső körülményekkel. *A legszomorúbb tapasztalatok az MH központi rendeltetésű alárendelt katonai szervezeteinél adódtak.* Itt hangsúlyozottan hiányzik az ellenőrző előjárói szakmai funkció. A szolgálati előjárói ellenőrzések részben elmaradnak, másrészt nem terjednek ki kellő alaposítással a szakmai részletekre. Az is előfordul, hogy a szabálytalanságokból adódó felelősségrevonás alól a szakterületen képzetlen, kellő ismeretekkel nem rendelkező szolgálati előjáró támogatásával bújnak ki a felelősök.

5.6.) **A szabálytalanságokat gerjeszti, hogy kicsi az elrettentés, a visszatartó erő.** Itt nem a MH hivatásos és polgári állományának alacsony illetmény szintjére gondolunk, mert bármilyen alacsony illetmény sem lehet indok a szabálysértések elkövetésére. A különböző szintű parancsnokok nem szívesen vállalják fel a nehéz körülmények között dolgozó, de szabálytalanságokat elkövető beosztottaikkal a konfliktus helyzeteket. *Egyes esetekben elmaradnak a felelősségrevonások, kompromisszumos megoldások születnek.* Ezen a területen nagyfokú leterheltségük miatt előfordul, hogy nyomozást megtagadó határozatot adnak ki olyan esetekben is, amikor körültekintőbb, alaposabb nyomozati munkával bűncselekményeket lehetne bizonyítani.

A szabálytalanságokat gerjeszti a **káreljárások során egyes helyeken kialakult helytelen, esetenként törvénytelen gyakorlat**. A katonai szervezetek eszközeinek elszámoló árait a felsőszintű gazdálkodó szervek nem módosítják kellő gyakorisággal. Így azok az infláció hatására messze elmaradnak az eszközök piaci, beszerzési értékétől. *Káreljárások során gyakran ennek az elszámoló árnak az 50 %-át veszik figyelembe és a káresetek jelentős részében részletfizetést engedélyeznek vagy szabálytalanul elengedik a kárt.* Egyes katonai szervezeteknél kialakult gyakorlat inkább ösztönző, mint elrettentő hatással bír. Kitapinthatók a "népszerűbb" cikkek: menedzser kalkulátorok, magnórádiók, stb., de jó "befektetésnek" bizonyult a szőnyegtisztító berendezés is.

5.7.) **A szabálytalanságok megítélésében eljáró parancsnokok kettős hatásnak vannak kitéve.** Ha kellő szigorral járnak el a szabálytalanságok felderítésében és a felelősségrevonásban, az pozitív hatással van a katonai szervezetek szabályzat szerinti életére. Ugyanakkor azonban egy ponton túl érezhető az eset káros hatása az általuk vezetett katonai szervezetek jó hírnévére, személyes presztizsükre. A szabálytalanságok nagyságával egyenes arányban nő az annak eljelentéktelenítésére irányuló ösztönző erő.

Ha a feltárt szabálytalanságok ily módon kellő számú érdekeket sértenek, előfordul, hogy (nem hivatalos csatornákon) kétségbe vonják az ellenőrzések szakszerűségét, esetleg valóságtartalmát is.

6.) Az Ellenőrzési osztály 1995. évi tevékenységének rövid összefoglalása

Az osztály 1994. 05.01-i megalakulását követően 1994. októberében érte el működőképességét. Az 1995. márciusi leszerzés után 10 fővel alakítottuk ki jelenlegi működési rendünket, mely szerint 3 fő általános közigazdász szakellenőr és 6 fő ágazati szakképesítésű ellenőr között került felosztásra a 13 felsőszintű gazdálkodó szakterület.

Az MH ATFCSF-nek közvetlenül alárendelt osztály feladatánál fogva részt vett csoportfőnökségek, főnökségek **parancsnoki ellenőrzéseiben** és végrehajtott **önálló szakellenőrzéseket** felsőszintű gazdálkodó szerveknél, haderőnemeknél és MH Parancsnokság közvetlen aláren-

delt katonai szervezeteinél. *Össességében az osztály 38 ellenőrzésben vett részt, illetve hajtott végre önállóan.*

Az osztály személyi állománya terv szerint több lépcsős rendszerben vett részt szakmai továbbképzéseken. Ezek között a fő hangsúlyt a saját szervezésű, összességében 8 napos továbbképzésre helyeztük, valamint a szakirányultságnak megfelelő főnökségi szakmai továbbképzésekre.

A végrehajtott ellenőrzések főbb tapasztalatai közül az első helyen áll *az általános fegyelem lazulása*. Az utóbbi években a katonai szervezeteknél minden területen jelentősen romlott az állampolgári-, katonai- és az anyagi fegyelem. Nőtt az anyagi jellegű bűncselekmények és a szabálytalanul lefolytatott káreljárások száma, elenyésző a federített bűncselekmények és a jogszerűen újból lefolytatott káreljárások aránya.

Nagymértékben csökkent az utóbbi években a Magyar Honvédségben a szakállomány és a szaktudás. *Jelentős számban szűntek meg a katonai szervezeteknél anyagi-technikai beosztások*, és a csapatoknál kialakult rossz feltételrendszer miatt az egyébként még megmaradó kiválóan képzett szakállomány java a polgári élet más, jobban fizetett és jobb feltételeket biztosító területére ment át. Ennek következményeként MH szinten a szakismeret katasztrófálisan csökkent.

A katonai szervezeteknél egyre nagyobb méreteket öltő szabálytalanságok elkövetésében az ellenőrzések tapasztalatai szerint *a katonai szervezetek vezetői, vezető beosztású személyei gyakran élen jártak*. Az utóbbi évek új jelensége, hogy az elkövetők az egyéni felelősségük elől a finanszírozási nehézségek és a változó szervezeti, gazdasági helyzet leple mögé bújnak.

A szabálytalanságok elkövetésére gerjesztő hatással vannak az elmaradt fegyelmi felelősségrevonások, a szabálytalanul lefolytatott káreljárások és a kár értékének helytelen megállapítása.

Össességében azonban az ellenőrzések tapasztalatai mégis pozitívak. A végrehajtott visszaellenőrzések azt bizonyítják, hogy az ellenőrzött katonai szervezetek túlnyomó többségénél nem csak a problémákat, hanem azok előidéző okait is *sikeresen megszüntették*. Ezen esetekben gyakran találkozunk köszönetnyilvánításokkal is, az ellenőrzések segítő jellege miatt.

Pozitív a visszajelzése az "Ellenőrzési Értésítőknak", illetve a Katonai Logisztika "Szakellenőrzés" rovatának. Az ezekben közölt esettanulmányok, valamint az ezek kapcsán közzétett tapasztalatok a katonai szervezetek szakállományának értékelése szerint bizonyos fokú megelőző hatást váltottak ki.

Végül arra szeretném a figyelmet felhívni, hogy az ellenőrzési tevékenység egy olyan tükör, amelybe belenézve észrevehetünk olyan dolgokat is, amelyek a megszokott hétköznapi munkavégzés közben elkerülik a figyelmünket. Ezért célszerű néha tanulmányozni a tükörben látható dolgokat még akkor is, ha azok nem minden esetben mosolyognak ránk vissza.

ANYAGOK ÉS ESZKÖZÖK NYILVÁNTARTÁSA, MOZGATÁSA (ESETTANULMÁNY)

Varga László¹

A katonai szervezetek megszűnése, módosítása és a nagyarányú létszámcsökkentések, tehát a különböző szervezeti változások gyakori káros kísérő jelensége az anyagi fegyelem fellazulása. Az anyaggazdálkodással kapcsolatos állománytáblás helyek megszüntetése, a szakemberek kiáramlása a Magyar Honvédségből, sok helyen együtt jár az anyag és eszköz fölött rendelkező megmaradó állomány szakmai *hozzánemértésével* és gyakran nagy mértékű *felelőtlenségével*. Egyes esetekben ez olyan méreteket öltött, hogy elérte a központi ellátási szintet is.

Az esettanulmány módszerével bemutatott ellenőrzés egy központi ellátási feladatokat végrehajtó katonai szervezetnél került végrehajtásra. Tehát azon a szinten, ahol *szakmai téren példamutatással* kellene élenjárni, illetve a csapatok felé irányuló szakmai ellenőrzés, kiképzés bázisaként kellene szerepelni, a felsőszintű gazdálkodó egyik eszközeként.

Az ellenőrzött katonai szervezet **legfelsőbb vezetésében** az ellenőrzést közvetlenül megelőző időszakban került sor váltásra. A váltást az tette szükségessé, hogy a korábbi parancsnok és helyettese gazdasági bűncselekményeket követtek el. Így az új parancsnok és a központi gazdálkodásért felelős parancsnok helyettes - bár korábban is a katonai szervezetnél dolgoztak - az ellenőrzés időszakában hozzávetőleg egy év óta töltötték be beosztásukat.

Az újonnan beosztásba került fiatal ambíciózus vezetők *megfelelő szakmai végzettséggel rendelkeztek feladatuk ellátására, kellő parancsnoki gyakorlatuk azonban nem volt.*

Elődjeik negatív példája minden józan gondolkodású vezetőt arra intett volna, hogy az **anyaggazdálkodási fegyelem megszilárdítását ki-**

---

1 Varga László mk.ezredes, MH ATFCSF-ség Ellenőrzési osztályvezető

melet feladatként kezeljék, annak előírásait fokozottan betartassák, azt megköveteljék, ellenőrizzék.

A valóságban ennek ellenkezője történt. A kemény parancsnoki követelménytámasztás helyett, a szakmailag kellő hozzáértéssel nem rendelkező beosztottak felelőtlen tevékenysége vált gyakorlattá és vitték magukkal rossz irányba a szervezet legfelsőbb vezetését is.

1.) Az eszközök nyilvántartása

A központi ellátást végző katonai szervezeteknél **külön nyilvántartással kell rendelkezni a központi eszközökről és anyagokról, valamint külön nyilvántartással a katonai szervezet saját állománytáblájában lévő, saját feladatait, működését biztosító eszközökről és anyagokról.** A központi nyilvántartásba az előjáró szolgálatfőnökség és más főnökségek, ellátó központok által okmányokon (utalványokon) tárolásra átadott eszközöket és anyagokat kell felvenni.

Az ellenőrzött katonai szervezetnél *sem a központi készletű, sem a csapatkészletű eszközök vonatkozásában nem volt olyan beosztású személy, aki az eszközökkel mennyiségileg el tudott volna számolni.* Többek között ennek volt a következménye, hogy mindkét kategória vonatkozásában az eszközök egy része nem volt bevételezve az egységszintű nyilvántartásba. Ezt a legkülönbélebb elfogadhatatlan indokokkal próbálták magyarázni.

Az anyagok és eszközök gazdálkodásával, mozgatásával, tárolásával, nyilvántartásával kapcsolatos teendőket a Magyar Honvédségen belül **szakutasítások határozzák** meg, amelyek összhangban vannak a polgári életben is érvényes szabályozókkal, illetve speciális esetekben részletesebben, szükség esetén szigorúbb keretek között szabályoznak. Ilyen szakutasítás többek között az *"Anyagnyilvántartási utasítás"*, mely ugyan 1961. évi kiadás, azonban olyan *"örökérvényű"*, kardinális alapszabályokat tartalmaz, amelyek azóta sem változtak meg, csak egyes esetekben a bizonylatok formája lett **a számítógépes nyilvántartáshoz** átalakítva.

Az *"Anyagnyilvántartási utasítás"* egy *"Általános rész"* című kötettel, valamint *15 önálló*, anyagnemfelelősönként elkülönített *függelékekkel* rendelkezik. Ezek előírásai kötelező érvényűek minden katonai szervezetre.

A központi készletű kategóriában az ellenőrzés többek között *hét olyan eszközt* talált, melyek nem voltak nyilvántartásba véve az egység számviteli szerveinél. Ezek közül *5 db nyergesvontatót* - az ellenőrzést megelőzően hozzávetőlegesen két évvel - az alakulat átvétellel megbízott polgári alkalmazottja nem vett át, hivatkozva azok rossz műszaki állapotára. Az átadó az eszközöket egyszerűen otthagya a központi szervnél. Ezek bevételezése annak ellenére nem történt meg, hogy erre az MH PCGTSZF-ség által kiállított központi utalványok álltak rendelkezésre és az átvételre kijelölt katonai szervezet műszaki állapot jegyzőkönyvet vett fel a járművekről. Az eljárás helyességéről az érintett polgári alkalmazott **meggyőzte** az alakulat vezetését is, így a szóban forgó járművek kikerültek az MH nyilvántartási rendjéből, gyakorlatilag a "*senki földjére*".

Az eszközök és anyagok átvételének szabályait az anyagnyilvántartási utasítás 5. fejezete szabályozza. Ebben konkrétan meghatározásra került, hogy "*mennyiségi, illetve minőségi eltérés esetén a központi tárintézet az anyagot bizottságilag, átvételi jegyzőkönyv alapján veszi át. A jegyzőkönyv egy példányát az anyagot beszállító csapat (szerv) parancsnokának minden esetben meg kell küldeni, kérve az eltérés kivizsgálását, illetve a kártérítési eljárást lefolytatását*".

A tárgyalt esetben a járművek átvétele nem az előzőek szerint történt. Nyilvánvaló, hogy a műszaki állapot jegyzőkönyvek elkészítése szükséges, de nem elégséges feltétel. Az eszközöket az MH PCGTSZF-ség utalványai alapján *át kellett volna venni, illetve be kellett volna vételezni azokat*. Az átadás-átvételi jegyzőkönyvet el kellett volna készíteni, azzal az előző bekezdésben meghatározottak szerint kellett volna eljárni.

Hogy a hozánemértésből fakadó, a szabályzat előírásait figyelmen kívül hagyó magatartás hosszabb távon hová vezet, arra jó példa az ellenőrzés során előtalált, további *két nyilvántartásba nem vett központi készletű eszköz* esete.

A szóban forgó két eszköz, két motoros szivattyú sem a katonai szervezet, sem az előljáró ellátó központ, sem pedig a szolgálati főnökség nyilvántartásában nem volt előtalálható. A katonai szervezet, de az előljáró szervek legrégebbi dolgozói nem tudták (vagy nem akarták) megmondani, hogy a két eszköz mikor és milyen körülmények között, milyen célból került a katonai szervezethez.

A két technikai eszköz meghajtó motorja megegyezik a Lada típusú személygépkocsik motorjával. Az ellenőrzés ezeket részegységeiktől teljesen megfosztva, "*lekopasztva*" találta elő. A korábbi okmányok, feljegyzések megvizsgálása és a különböző meghallgatások után kiderült, hogy az alakulat dolgozói azokat saját céljaikra használták fel.

Jellemző módon, a várható következmények elkerülése céljából, a felelős parancsnok helyettes tudtával és engedélyével azt a megoldást választották, hogy a két eszközt *az ellenőrzés előtt elrejtették*.

Nem központi készletű (csapat) kategóriában 12 db eszközt nem vettek fel a számviteli nyilvántartásba. A nyilvántartási hiányosságok nem csak abban merültek ki, hogy egyes eszközök kimaradtak azokból. Az úgynevezett tárolóhelyi nyilvántartások, illetve az egyes szervezeti elemeknél vezetett ágazati nyilvántartások, kartonok az ügyviteli szerv által nem voltak nyilvántartásba véve, azok egyeztetése az egység szintű (a pénzügyi és számviteli szolgálatnál vezetett) nyilvántartásokkal nem lett végrehajtva. Így fordulhatott elő, hogy csak az ellenőrzés során derült ki, hogy jelentős mennyiségű gépjármű, pótkocsi, motorszivattyú nincs egység szintű nyilvántartásba véve.

A nyilvántartásokat, illetve az azokat vezető alosztályvezetőket a **parancsnok** e területen illetékes **helyettese** nem ellenőrizte. Az eszközök helyzetével alapjaiban nem volt tisztában, pedig azok bevételezéséért személyesen volt felelős. Tudomása volt azonban az ellenőrzés előtt elrejtett 2 db szivattyú meghajtó motorjai tartozékainak korábbi eltulajdonításáról, a szükséges intézkedést és felelősségrevonást azonban elmulasztotta. Ugyancsak ő adott utasítást az eszközök elrejtésére is. Ez az általános magatartás volt az egyik oka az általa irányított szakterület nagyfokú rendezetlenségének.

2.) Az anyagi-technikai szolgálat

Az anyagi-technikai szakterület MH szinten, teljes keresztmetszetében *17 szakágazatot* foglal magába. Természetesen a katonai szervezetek nagyrésze nem rendelkezik minden ágazat szakanyagával. Jelentős azonban a katonai szervezeteknél azon szakágazatok aránya, melyek szakanyagaival ugyan rendelkeznek, de állomány táblájukban erre rendszeresített beosztások nincsenek. **A feladat ebben az esetben az, hogy a szervezet**

parancsnoka saját hatáskörében kijelöli azt a beosztást (vagy személyt), akit az anyagnemfelelősi teendők ellátásával megbíz. Erre megfelelő okmányokban (szervezeti-működési szabályzat, parancsnoki intézkedés vagy parancs, munkaköri leírások) kell intézkedni, majd gondoskodni kell ezen személyek szakmai kiképzéséről és továbbképzéséről.

Az ellenőrzések tapasztalatai azt mutatják, hogy a **legnagyobb problémák** a katonai szervezeteknél ott jelentkeznek, ahol az anyagnemfelelősi teendők ellátására **nem rendelkeznek állománytáblás beosztásokkal.** Ahol azonban az előző bekezdésben tárgyalt szakmai képzést, sőt a megbízást is elmulasztják, a problémák halmozódnak, nem egy esetben veszélyes helyzetet teremtenek a katonai szervezet működése szempontjából.

Az ellenőrzött szervezetnél az anyagi-technikai szolgálat területén *helyesen intézkedtek* az állománytáblában nem rendszeresített fegyverzeti, híradó és elektronikai, mérésügyi, vegyivédelmi, valamint üzemanyag szolgálatok anyagnemfelelősi feladatainak megbízás útján való ellátására. Ugyanez azonban *nem történt meg* a gépjármű, illetve a műszaki technikai szakterületeken. Ennek következtében fordulhatott elő a gépjármű technikai eszközök nyilvántartásában, anyagellátásában, valamint a gépjárművek akkumulátorainak ellátásában, üzemeltetésében tapasztalt káosz. Nagyrészt ennek köszönhetően fordulhatott elő, hogy a szervezet egyik legfontosabb szervezeti eleménél tárolt, őrzött, üzemeltetett gépjárművek (egy kivételével) *akkumulátor problémák* miatt bizonyultak üzemképtelennek, miközben a gépjármű fenntartási anyagraktárban jelentős, a szervezeti elem igényeit *meghaladó számban tároltak akkumulátorokat.*

Az egész katonai szervezetnél nem volt olyan személy, aki az akkumulátorok helyzetével tisztában lett volna, azokkal el tudott volna számolni.

Hasonlóan a járművek fenntartási anyagokkal való ellátása sem lett végrehajtva. Utoljára az ellenőrzést két évvel megelőzően, 1993-ban igényeltek fenntartási anyagokat az ellátótól, ekkor az igényelt anyagfelelések 37 %-át kapták meg. A fennálló alkatrész problémák ellenére 1994. évben *nem is igényeltek anyagokat.*

A katonai szervezet központi ellátási feladatainak ellenőrzésénél szerzett tapasztalatokkal ellentétben itt pozitívként kell értékelni, hogy az

anyagi-technikai szolgálatfőnök a saját szakterületén feltárt hiányosságok kiküszöbölésére azonnal intézkedett, melynek eredményei már az ellenőrzés időszakában megmutatkoztak.

3.) Az anyagok ki- és beszállítása

Az anyagok mozgására mind a polgári életben, mind ennek mintájára a Magyar Honvédségnél meglehetősen régóta ugyanazok a szabályok érvényesek. Ezeket mindenütt értelemszerűen, az egyetlen lehetséges módon alkalmazzák. Az ellenőrzések általános tapasztalatai azt mutatják, hogy kuriózum számba megy egy-egy hiányos mozgásbizonylat. A példaként tárgyalt katonai szervezetnél mindennek az ellenkezője bizonyosodott be.

A kiutalt, illetve felvételezett eszközök ki- és beléptetésére a kitöltött mozgásbizonylatok szolgálnak. Ez például az üzemanyagok esetében az *"üzemanyag csekk"*. Az ettől eltérő esetekben az üzemanyag-szolgálat szakterületén helyben kell *"be- és kiszállító jegy"*-eket kitölteni, amelyek alapján (az előjáró által kiadott mozgásbizonylat mellett) az objektumot elhagyva a szolgálat vagy őrség ellenőrzi a rakományt. A mozgásbizonylattal kapcsolatos részletes teendőket az *"Üza/63"* szakutasítás 10.2.2-10.2.9. pontjai tartalmazzák. A be- és kiszállító jegyek *kiadására jogosultakról egység szinten kell intézkedni, névsorukat, aláírás mintájukat* jól látható helyen kell kifüggeszteni az illetékes szolgálati helyiségben, a kapcsolatos teendőkkel a szolgálati személyeknek tisztában kell lenniük. A be- és kiszállító jegyek kiadására jogosultak névsorával, aláírás mitáival az ellenőrzött katonai szervezetnél rendelkeztek, azonban az érintettek (az őrség és a kapuügyeletes szolgálat) ezzel nem voltak tisztában, ennek megfelelően ezt nem is ellenőrizték.

Így fordulhatott elő, hogy a *"be- és kiszállító jegy"*-ekkel **elkövethető összes szabálytalanságok és azok variációi rendszeresen és tömegesen fordultak elő.** Nem volt ritkaság, hogy az anyagraktáros engedélyezte (természetesen saját maga részére) az anyag objektumból való kiszállítását.

Egész pontosan, a különböző mozgásbizonylatokon a tárolási alosztályok dolgozói közül *hat fő arra nem jogosult polgári alkalmazott* aláírása szerepelt mint engedélyező. Ezen kívül több olyan okmány fordult elő, amelyeket egyáltalán nem írt alá utalványozó (engedélyező), több eset-

ben a raktárvezető aláírása maradt el. Az anyag be- és kiszállításkor történő ellenőrzése azonban egyetlen egy esetben sem volt a kapuügyletes szolgálat által aláírással dokumentálva.

A kapun át történő anyagmozgást alapvetően meghatározó "be- és kiszállító jegy" használatának, kitöltésének szabályait sem a tároló alosztályok vezetői és dolgozói, sem az őrzőparancsnok és a fegyveres biztonsági őrség beosztottai nem ismerték. A vonatkozó szabályokat a katonai szervezetnél nem rögzítették, nem dolgozták ki kellő mértékben. Így a *mozgásbizonylatok gyakorlatilag nem töltötték be eredeti funkciójukat*, a valószínűségben a tárolási alosztályokról bárki, bármikor, bármilyen anyagot akadálytalanul kivihetett.

A be- és kiszállító jegyek egy része el volt látva körbélyegzővel, más része nem. A dolognak egyébként sem volt jelentősége abból a szempontból, hogy a katonai szervezet parancsnok ellátási helyettese részére kiadott körbélyegzőt *teljesen szabálytalanul az egyik tárolási alosztályközalkalmazottainak közös pánccsokrényében tárolták*, amelyhez így gyakorlatilag bárki hozzáférhetett.

A számviteli nyilvántartás szerint hivatalosan kiadott "be- és kiszállító jegy" tömbökön kívül az ellenőrzés egyéb, nem ezekből a tömbökből származó be- és kiszállító jegyeket is talált, tehát a **tárolási alosztályok "maszek", nem nyilvántartott tömböket is használtak. Ilyen tömbből származó okmányon vittek ki több alkalommal eszközöket az objektumból, úgy, hogy azokon a raktáros aláírásán kívül más aláírás nem is szerepelt.** (Feltételezhető, hogy a számviteli nyilvántartásba nem vett tömbből más, az ellenőrzés részére be nem mutatott bizonylatok is kiadásra kerültek).

Általánosan jellemző, hogy még a hivatalosan nyilvántartásba vett szállító jegyekkel sem tudtak elszámolni. Összesen a négy szabályosan felvett tömbből **78 db "be- és kiszállító jegy"** hiányzott.

Ezt az okmányt előírás szerint *két példányban* kellett volna elkészíteni. Az eredeti példány a be- és kiszállítandó anyagot kíséri az objektumon belül, végül a fegyveres őrség részére kerül leadásra a kapunál, amikor az eszköz-anyag elhagyja az objektumot. **Ezeket a példányokat az őrség hetente köteles leadni a számvitel részére**, ez azonban egyetlen alkalommal sem lett végrehajtva. A kapunál több mint egy hónapra, az

őrpárancsnoknál több mint egy évre visszamenőleg tárolták ezeket az okmányokat.

A be- és kiszállító jegyek másodpéldányainak a tömbben kellett volna maradniuk abból a célból, hogy utólag bármikor *visszaellenőrizhető* legyenek. (Például az eredeti példányok elvesztése esetén). A jegyek kiállítását végző tárolási alosztályok azonban csak egy példányban készítették el ezeket a bizonylatokat, így a hiányzó példányok tartalma megállapíthatatlan.

Túl azon, hogy a mozgásbizonylatok többségén nem helytálló aláírások voltak vagy hiányoztak az aláírások, több esetben fordultak elő *szabálytalan, utólagos javítások* is.

A "*be- és kiszállítási jegyek*" mellett az eszközök és anyagok objektumból való ki- és beszállításának másik alapvető mozgásbizonylata a "*kapujegy*". Az ezzel kapcsolatos eljárás hasonló a be- és kiszállítási jegyekre vonatkozóakkal, tehát egység szintű intézkedés kell a kiadásra jogosultakról, aláírásmintájukat ki kell függeszteni, stb.

A be- és kiszállítási jegyek mellett a "*kapujegy*"-ekkel kapcsolatban is problémák jelentkeztek. Így például a kapujegyek egy része nem a rendszerezített nyomtatványon lett kitöltve, más esetekben nyilvántartási szám nélküli kapujegyen az illető saját maga részére engedélyezte egy darab elektromos fűrógép kivételét, stb.

Összességében a ki- és beszállítási jegyek nyilvántartása, engedélyezése, felhasználása, kitöltése, összegyűjtése, elszámolása **nem felelt meg** a számadásköteles okmányokkal kapcsolatos szabályok előírásainak, valamint az ellenőrzött katonai szervezet érvényben lévő belső le szabályozottságának.

A **mozgásbizonylatok** körül felmerült problémák arra is rámutattak, hogy a vizsgált katonai szervezeten belül a különböző felelős beosztású személyek *kötelmeiket nagymértékben megszegték*. A mozgásbizonylatokkal kapcsolatban legalább egy tucat felelős beosztású személy ellenőrzési köelmének elmulasztása mutatható ki. *Ezek közül bármelyik ellenőrzés azonnal kimutatta volna az említett problémákat*. Így azonban előfordulhatott (elő is fordult), hogy a központi anyagok raktárosa elővette a saját, nyilvántartásba nem vett, ismeretlen beszerzési forrásból származó *be- és kiszál-*

lítási jegy tömbjét, azt tetszés szerint kitöltötte, aláírta mint engedélyező, majd az egység körbélyegzőjét a saját páncélszekrényéből kivéve lebélyegezte azt.

Az ellenőrzés során a katonai szervezetnél más, gazdálkodással összefüggő területen egyéb, **a fentieknél súlyosabb problémák** is felmerültek. Az előzőekben ismertetett esetek azonban rámutatnak a különböző típusú szabálysértések mozgató rugóira, a vezetői beosztásokban a követelménytámasztás, az ellenőrzés, a szakmai továbbképzés elmulasztásának következményeire. Más oldalról a *felsőszintű gazdálkodás hiányosságai is tettenérhetők*, amennyiben a főanyagok átadás-átvétele előírászerű végrehajtásának megkövetelése, az MH szintű nyilvántartások megléte, azok pontossága, folyamatossága szenvedett csorbát.

Az esettanulmány felhívja az érintett katonai szervezetek és szakmai elöljáróik vezetőinek a figyelmét a tanulságok levonására, az eszközök és anyagok tárolását, nyilvántartását, mozgatását szabályozó utasítások, intézkedések betartására és betartatására. Ezen kívül felhívja a figyelmet a katonai szervezetek szakanyagnem felelőseinek kijelölésére, amennyiben arra állománytáblás beosztással nem rendelkeznek, valamint *az anyagnemfelelősök szakmai képzésére, továbbképzésére.*

BIZTONSÁGTECHNIKA

A villamosság biztonságtechnikája

Lőrinczy György¹

Közhely az a kifejezés, hogy korunk leggyakrabban és legtöbb helyen alkalmazott energiája a villamos energia. Az egyéb energiákat villamos energiákká alakítják az erőművekben. Ez az energia felhasználó- és környezetbarát, könnyen szállítható és sokoldalúan alkalmazható, világít, fűt, gépeket hajt, szállítja és kezeli az információt, stb. Teszi mindezt úgy, hogy a felhasználtól nem igényel különösebb elméleti- és szakismeretet.

Valóban: a villanykapcsoló kapcsolása, a dugvilla csatlakoztatása egyszerű és könnyen elsajátítható művelet. Ezeket a mozzanatokot naponta többször is megtesszük anélkül, hogy akár egyszer is végig kellene gondolni, milyen fizikai folyamatot indítunk el vagy szakítunk meg.

Az átlagos "fogyasztónak", felhasználónak nincs is erre szüksége. A villamos hálózatok és berendezések tervezői, gyártói és üzemeltetői ismerik a villamos energia veszélyeit és az ellenük való védekezés módjait. Más szakemberek időről-időre ellenőrzik, hogy a biztonsági követelmények teljesülnek-e?

A villamos energia mint veszélyforrás.

A villamos energia veszélyeit tekintve *két fő területet kell említeni:*

- a tűzgyújtó hatása;
- az élettani veszélye (áramütés).

---

1 Lőrinczy György mk.ezredes, MH Biztonságtechnikai Hivatal Szervezési Osztályvezető, Hivatalvezető helyettes

A tűzgyújtó hatás elleni védelem a tűzvédelem és a munkavédelem közös területe. Ezen tanulmányban kiemelten foglalkozom e veszéllyel és a veszély műszaki megelőzésével.

A villamos balesetek technikai megelőzése azért is kiemelt feladat, mert szakképzetlen ember számára a veszély jelenléte nem szembetűnő. A nem tragikus kimenetelű áramütéses balesetek jelentése, kivizsgálása az esetek többségében nem történik meg. Utólagos ellenőrzésük nehézkes, az áramütést szenvedett személyen – az esetek többségében – külsérelmi nyomok nem láthatók.

I. A villamos áram és a villámcsapás tűzgyújtó hatása elleni védelem

A MH Biztonságtechnikai Hivatal vizsgálatainak ezirányú tapasztalatait és a védelem javításának néhány módszerét szeretném közreadni.

1.) A villámvédelem.

A tűz megelőzésének ez az ága különleges feladatot jelent, mert a villám megjelenése térben és időben előre meg nem határozható, az általa okozott károk változatos formát vesznek fel. A teljes védelem nem érhető el, a villámhárító berendezések "csak" a káresemények gyakoriságát és a károk mértékét csökkentik.

1.1.) A villámhárító létesítése, ellenőrzése, felülvizsgálata.

a.) *A villámhárító tervezését és létesítését* az épület, objektum fő méretei és további paraméterei alapján az MSZ 274 szabvány szerint végzik. A szerelés - létesítés - befejezésekor a villámhárítót ellenőrizni kell. Az ellenőrzés és az időszakos felülvizsgálat ugyanazon feladatok, műveletek elvégzését kívánják meg. Az eredményt "*felülvizsgálati naplóban*" kell rögzíteni, melynek tartalmi és formai előírásait az MSZ 274/4. szabvány 3. fejezete tartalmazza.

A felülvizsgálat elvégzésére, a villámhárító minősítésére az *Állami Energiafelügyelet* képviselői előtt tett vizsga jogosít.

A munkavédelmi- használatbavételi eljárás során a munkabiztonsági szaktevékenységet ellátó szakember ellenőrizze az új vagy bővített villámhárító ellenőrzésének és minősítésének megtörténtét.

A használatbavételi intézkedést a parancsnok csak "megfelelő" minősítésű villámhárítóval felszerelt épületre, létesítményre adhatja ki.

b.) A meglévő villámhárító időszakos felülvizsgálata

A meglévő villámhárítót felül kell vizsgálni:

- a villámhárító, illetve a védett épület, létesítmény olyan bővítése, átalakítása vagy környezetének megváltozása után, ami a villámvédelem hatásosságát módosíthatja;

- az épület tűzvédelmi besorolásának megváltozása esetén;

- minden olyan jelenség észlelésekor, amely károsan befolyásolja a villámvédelem hatásosságát (Gyakran sérül meg a levezető a közlekedési eszközöktől, a tetőhéjazat vagy az ereszcsonna javításakor a villámhárítót nem mindig állítják helyre.);

- időszakonként a következő gyakorisággal:

A és B tűzveszélyességi osztályba sorolt építményeken és szabad tereken 3 évente,

C tűzveszélyességi osztályba sorolt építményeken és szabad tereken 6 évente,

D és E tűzveszélyességi osztályba sorolt építményen és szabad téren 9 évente.

A felülvizsgálat célja a tűz megelőzés, a 4/1980 BM rendelettel kiadott Országos Tűzvédelmi Szabályzat 41-42. par. szerint.

2.) Villamos berendezések tervezése, létesítése felülvizsgálata.

a.) A villamos berendezéseket az MSZ 1600/1-16. szabványsorozat vonatkozó részei, "lapjai" szerint tervezik és létesítik. A létesítés befejezésekor a villamos berendezés tűzvédelmi-szabványossági állapotát a ter-

vező "tervezői nyilatkozat"-ban, a kivitelező "szabványossági nyilatkozat"-ban rögzíti, garantálja. Ezek megléte is szükséges a használatbavételi intézkedés kiadásához.

b.) A meglévő, üzemelő villamos berendezések időszakos felülvizsgálatának rendje megegyezik a villámhárítók felülvizsgálatának rendjével, mivel közös céljuk a tűzmegeelőzés. A vizsgálatot az OTSZ 41-42. par. rendeli el, végrehajtására az MSZ 10900 ad részletes előírásokat. A minősítő irat tartalmára és formájára e szabvány függeléke ad példát.

3.) A Biztonságtechnikai Hivatal vizsgálatai alapján megállapítható: a vizsgált katonai szervezetek a létesítmények tűzvédelmi osztályba sorolásával rendelkeznek. A területileg illetékes elhelyezési szervek saját nyilvántartást vezetnek az A és B tűzvédelmi osztályba sorolt létesítményekről.

E létesítmények villámvédelmének időszakos felülvizsgálatát tervezik és végrehajtják, de a felülvizsgálatok elvégzése és a minősítő irat kiadása közt indokolatlanul hosszú idő telik el. (Néha több, mint hat hónap!).

A létesítmények villamos berendezéseinek tűzvédelmi szabványossági felülvizsgálata és az alacsonyabb (C,D,E) tűzvédelmi osztályba sorolt létesítmények villámvédelmének időszakos felülvizsgálata az esetek többségében elmarad.

II. A villamos áram élettani veszélye elleni védelem

1.) *Az érintésvédelem* (közvetett érintés elleni védelem): A testzáratok következtében felléphető érintési és/vagy lépésfeszültségek által okozott élettani veszélyek megelőzésére, illetve csökkentésére szolgáló műszaki intézkedések összessége. (MSZ 172/1 1.2.1. pont)

Az érintésvédelmi megoldás módjait az MSZ 172/1 1-86. "érintésvédelmi szabályzat" rögzíti.

1.1.) A villamos berendezések érintésvédelmének tervezéséért a tervező felelősséggel tartozik. A kivitelezési dokumentáció munkavédelmi fejezetében nyilatkozik, hogy a tervezés folyamán milyen szabványok elő-

írásait tartotta be. A létesítés befejezésekor a kivitelező írásban nyilatkozik, hogy a kivitelezés pontosan a kiviteli dokumentáció alapján vagy attól indokolt és elrendelt eltéréssel került végrehajtásra.

Ha a kivitelező a dokumentációtól (tervtől) eltért, az eltérést köteles az "átadási" dokumentációban rögzíteni. A beruházó és üzemeltető részére a megvalósult állapotot tartalmazó "átadási" vagy "megvalósulási" dokumentációt ad át a kivitelező.

1.2.) Az elkészült új villamos berendezés érintésvédelmének hatásságát "szabványossági felülvizsgálat" keretében vizsgálják. A vizsgálat eredményét "minősítő irat"-ban rögzítik. A vizsgálat részletes leírását a MSZ 4851 tartalmazza.

A szabványossági felülvizsgálat az érintésvédelem olyan részletes ellenőrzése, amely alkalmas arra, *hogy kimutassa*: a berendezés teljesíti a szabvány valamennyi vonatkozó előírását.

A minősítő irat tartalmazza a mért és előírt értékeket. A méréseket a berendezés fontos pontjain végzik. A minősítő irat minden egyes pontról és a teljes berendezés megfelelőségéről nyilatkozik. Tartalmát az MSZ 172/5.39. pontja írja le.

A felülvizsgálat elvégzéséhez külön ezirányú szakképzettség szükséges. A vizsgabizonyítvány számát a minősítő iraton fel kell tüntetni.

1.3.) A munkabiztonsági használatbavételi eljárás során a munkabiztonsági szakember ellenőrzi az érintésvédelmi-, a villámvédelmi- és a tűzvédelmi szabványossági minősítő iratokat. (Legalább formai szempontból.) Ha az eredmény megfelelő, a használatbavételi intézkedés kiadásának villamos biztonságtechnikai szempontból nincs akadálya.

2.) Az előzőekben tárgyalt felülvizsgálatnál kisebb szakmai színvonalú, de legalább olyan fontos az érintésvédelem szerelői ellenőrzése.

A szerelői ellenőrzés: Az érintésvédelem alapvető hibáinak kimutatása céljából különleges szakképzettséget, méréseket, ill. azok kiértékelését nem igénylő ellenőrzés. Minden villamos képzettségű szakember elvégezheti, az általa végzett munkán el is kell végeznie.

Részletes feladatait az MSZ 172/1-86 5. fejezete és az MSZ 4851 tárgyalja.

A kommunális és lakóépületek érintésvédelmi szabályzatát az ipari miniszter 8/1981. rendelete léptette életbe. Ma is érvényes. E rendelet a hatálya alá tartozó helyiségekben időszakos szerelői ellenőrzés-rendszert ír elő (nem szükséges időszakos felülvizsgálat).

3.) Az ellenőrzések szükségességét, gyakoriságát, szakmai - fizikai mélységét az említett szabványok részletesen tárgyalják.

Vizsgálat	(Jogi) előírás	A vizsgálat			A felülvizsgáló (aláíró) vizsgabiz. száma Például
		Műszaki tartalma	Tartami formai követelmény	Gyakorisága (épületeken)	
Érintésvédlem	MSZ 172/1. 5. Fejezet	MSZ 171 MSZ 172/1-4 MSZ 4851 KLÉSZ	MSZ 172 5.1.1 szerelői ell. 5.1.2. felülvizsg.	3-6-9 év (KLÉSZ) mh.-en 3 év	nem szüks. EV 1987/345/ 17-10284
Tűzvédelem	4/1980. BM OTSZ 41-42. §	MSZ 1600/1-16 MSZ 10900	MSZ10900-70M 1.7 Fejezet	A B C DE	EBF1988/341/ 13-1813
Világérvédelem	4/1980. BM OTSZ 41-42. §	MDZ 274/1-4. MSZ 4851	MSZ 274/4. 3. Fejezet	A B C DE	VV 1989/43/ 5-1718

4.) *Az MH Biztonságtechnikai Hivatal vizsgálatainak tapasztalatai:*

A vizsgált katonai szervezetek villamos berendezéseinek, azok érintésvédelmének szerelői ellenőrzése és szabványossági felülvizsgálata sem gyakoriságát, sem okmányoltságát tekintve nem elégti ki az előírásokat.

A villamos berendezések szakanyagnem felelősei kellő kapacitás hiányában, az üzemeltető szervezetek szakemberei, megfelelő szakképzettség hiányában nem végzik el a szükséges ellenőrzéseket. Előfordul, hogy pénzhiányra hivatkozva nem is tervezik a vizsgálatokat, így a parancsnok nem is tudja mérlegelni, besorolni azok elvégzését.

III. Egy elgondolás a jelenlegi helyzet javítására

A parancsnok vezetessen nyilvántartást a szakanyag felelősökkel (elhe.szolg-al, stb.) az ellenőrzések esedékességéről, tervezéséről és végrehajtásáról.

A biztonságtechnikai tisztek (megbízottak) – legalább évente kétszer – ellenőrizzék e nyilvántartást és a minősítő iratokat (legalább formai szempontból).

A szükségessé vált ellenőrzések személyi, pénzügyi és tárgyi feltételeit a parancsnok és a szakanyagnem felelősök tervezik és biztosítják.

A felülvizsgálatok elvégzéséhez erősáramú szakképzettség és vizsga szükséges. Ha a felülvizsgáló "külső" vállalat vagy vállalkozó, annak hátránya a pénzügyi korlátokon túl, hogy csak a hiba feltárására szorítkozik. Jobb megoldásnak tartom, hogy az állományunkba tartozó szakemberrel a pk. megállapodik, szerződik a szakképzettség megszerzésére és a módszer elsajátítására. Az állományba tartozó felelős szakember a hiba feltárásán túl annak elhárítására gazdaságos megoldást is talál, a feladatot el is (végezteti) végzi, így a minősítő irat "megfelelő" lehet.

Ez a szervező munka valószínűleg meghaladja egy katonai szervezet parancsnokának lehetőségét és sikere csak megfelelő személyi munkával, a balesetek műszaki megelőzése fontosságának felismerésével érhető el.

SZAKTÖRTÉNET

BUDAPEST DARÓCZI ÚTI RUHÁZATI RAKTÁR 90. ÉVFORDULÓJÁRA

(1905-1995)

*Boros László*¹

Az 1980-as években három fejezetben, könyv formájában megjelent az Intézet életéről, működéséről, szervezeti felépítéséről szóló könyv, a megalakulástól 1985-ig.

A következő években pedig évenként a változatokat **"Évkönyvben"** megjelentette a parancsnokság.

Ez a mostani vázlat szerű ismétlés nem hézagpótlás, csak nagyon rövid összefoglaló az elmúlt 90 esztendőről.

I.

Az Intézet megalakulásának előkészítése a 19. század utolsó éveiben történt meg. (Tervezés, helykijelölés, tereprendezés, csatorna és úthálózat kialakítása, és egyéb műszaki munkák.)

Császári dekrétum rendelte el - a Monarchia hadseregének ruházati ellátására - a **Magyar Királyi Honvéd Ruharaktárak** létrehozását.

1901-től 1904-ig tartott a raktárak és a hozzájuk tartozó épületek kivitelezése, felépítése. Az intézet funkcióját 1905-ben kezdi meg. A beruházás összköltsége 2.800.000 korona volt.

A ruházati ipar manufaktúrális jellege, a nyersanyag hiány egyre inkább hátráltatta a beszerzéseket és a termékek előállítását. Az I. VH vezetési és szervezési elégtelenségei miatt a háború utolsó éveiben ka-

---

1 Dr. Boros László ny. alezredes, a MH Központi Ruházati Anyagraktár volt parancsnoka

tasztrófális a ruházati helyzet a hátszágban, de különösen a különböző frontokon, a katonák lerongyolódtak, aratott a fagyhalál.

Nem a közös hadsereg ruházata okozta a katasztrófális vereséget, hanem a túlerő. Érdekes volt felfedezni a *békebeli csukasziürke szín helyett a kheki színre való áttérést.*

A monarchia összeomlása után az Intézetben még meglévő ruházati készleteket (posztóféleségek, lábbelik, kellékanyagok, vonatanyagok) először a román megszállók fosztották ki, majd ezt követte az 1919-20-ban a Héjas - Prónai különítmény rekvirálása.

Összefoglalva az első időszakot, a megalakulástól 1919-ig az alábbiakat állapíthattuk meg:

- 1.) A KUK vezetése felismerte, hogy új alapra kell helyezni a ruházati szolgálatot;
- 2.) Megalakulnak a közös hadsereg ruházati raktárai (4 fő - ruharaktár volt);
- 3.) Új szolgálati utasításokat, raktári elveket, szabályzatokat léptettek életbe;
- 4.) Megtervezik és közzéteszik a mozgósítási utasítás direktíváját;
- 5.) Már békében, csekély nagyságrendben biztosítják a tartalékos és népfelkelők részére a megfelelő ruházati cikkeket;
- 6.) Megalakul a Trunkham posztógyár, és a központi laboratórium;
- 7.) Korszerűsítéseket hajtanak végre a Központi raktárnál az adott körülmények között.

Ezek a pozitív elemek kétségtelenül új fejlődési irányt szabtak meg a ruházati szolgálatnak.

Összességében a monarchia összeomlásával a raktár működőképessége lehetetlenné vált egy időre. Az első világháború alatt a Raktár épületei nem rongálódtak meg.

A versaillesi (trianoni) békeszerződés meghatározta az ország hadseregének és katonai intézeteinek nagyságát és létszámát.

E korszakot három részre osztjuk:

- 1920-1938-ig;
- 1938-1941-ig;
- 1941- az ország hadbalépésének és összeomlásának időszaka.

Az eddigi a M.Kir. Ruhatár elnevezése megváltozik (rejtett intézetté válik).

Az Intézet új neve: M.Kir. Technológiai Iparmúzeum és Anyagvizsgáló Intézet.

Megalakul az új parancsnokság és létrejönnek a különböző anyagokat tároló osztályok (hat). A raktár személyi állománya rendkívül alacsony volt (40-60 fő); legénységi állománnyal nem rendelkezett.

A tiszteket tisztviselőként, az altiszteket polgári személyekként foglalkoztatták. A csekély fizikai munkát alkalmi munkásokkal végeztették el. Megrendelés alig volt, csak az engedélyezett létszám ellátására volt anyagi készlet, tartalékképzés nincs, a raktárak üresek.

Újszint jelentett, hogy 1934-ben, számítva a KuK szabályzatára, életbe léptették a **G.-54-számú rendeletet**, amely mindenkire vonatkozott, csapatokra, intézetekre egyaránt.

Összefoglalva ezt az időszakot (1920-1938-ig) a semmittevés és a várakozás időszakának rövid története, ez a valós helyzet értékelése.

A második időszak (1938-1941-ig) döntő fordulatot hozott az Intézet eddigi sivár életében. Az Intézet felveszi a korábbi nevét, a Magyar Királyi Honvéd Ruhatár.

Az anyagkészletek rohamosan növekedtek. A katonai és polgári létszám ez időszakban eléri a 300-400 főt. Ismét tényleges állomány váltja fel az eddigi alkalmi munkásokat. A beszerzések, az anyagkészletek nagyarányú növekedése megköveteli a "*Műszaki leírások*" bevezetését. A közszállítási szabályzat megteremti, illetve alapot szolgáltat a minőségi és mennyiségi átvételekre.

A fejlődő hazai nagy és kisipar mellett külföldi országok is kapnak megrendeléseket.

A legénységi ellátást kiszállítással, illetve vételezéssel biztosították.

A tiszték ellátását egy külön szerv a "*Jóléti ellátó osztály*" végzi. Ez az osztály biztosította egységcsomag formájában az ellátást.

A fejlesztés igazolja a győri programban biztosított költségvetés száma.

1937-38-ban 190.693.- pengő

1938-1939-ben 219.460.- pengő

Később a totális mozgósításkor 1943-44-ben 1.595.343.000.- pengő volt a költségvetési előirányzat. Ez utóbbi szám az állami költségvetés 60%-át tette ki.

Összefoglalva, az 1938-41-es évekre a nagyarányú fejlesztés, az anyagkészletek hihetetlen gyors növekedése volt a jellemző.

A tiszti, altiszti (műmesteri) és legénységi állomány növekedése eléri a 600-800 főt. Ez az időszak már előre vetíti Magyarország háborúba való belépését.

II.

A katonai agresszió a csehek ellen kezdődött (Felvidék), majd folytatódott 1940-ben Észak-Erdélyi bevonulással, 1941-ben a bácskai megszállással.

1941-ben Magyarország az országgyűlés hozzájárulása nélkül hadba lép a Szovjetunió ellen.

1941-ben felállítják a gyorshadtesteket.

1942-ben létrehozzák a második magyar hadsereget, amely azonnal kivonul a frontra.

Ezeknek a magasabb egységeknek a ruházati ellátását és utánpótlását biztosítani kellett. Fel kellett állítani a fronton a **tábori központi raktárat**. A Raktár felállítja a *101-es ruházati ellátó bázist*.

A hátország törzskészlete elérte, vagy meghaladta a 800-1000 vagonnyi anyag készletet.

A kiszállítás történt:

- frontraktárba;
- ellátó szervekhez;
- közvetlenül a csapatokhoz vonaton, gépkocsin és egyéb módon. A kiszállított ruházati anyagok nagyrésze elpusztult (elégett vagy a németek foglalták le). A fronton felütötte fejét a korrupció.

A frontokon a *katonák ruházati helyzete igen kritikus volt*. Ez nem csak a nagyon gyenge minőségű ruházatra, hanem a fehéreneműre is jellemző volt. A magyar hadvezetés nem számolt a mínusz 30-35 fokos dermesztő hideggel, ennek következménye volt a lerongyolódás és fagyhalál.

Az első világháború elvesztésének fő oka volt az ANTANT nagyarányú túlereje. A második világháborúban is bebizonyosodott, hogy a katonai vezetés gyenge felkészültsége, a csapnivalóan rossz hadfelszerelés és a rendkívül gyenge ruházat és annak hiányos utánpótlása is hozzájárult a súlyos ember és anyagveszteséghez.

1943-ban Budapestet is bombázták a szövetséges csapatok. A parancsnokság felsőbb utasításra megkezdi a raktár-kirendeltségek felállítását (Evakuálás).

Az állomáshelyek: Paks, Iklad-Domony, Boba, Nagyhát, Szécsény, Körmend és Kaposvár. Később a Fővámraktár, Semmelweiss utcai kaszinó és a Fórum mozi. Ezen kívül még ideiglenes raktárakat is felállítottak.

A készletek nagyrésze a németek és a szövetséges csapatok birtokába került. Az eltulajdonításban a lakosság is alaposan kivette a részét. Hogy pontosan mennyi ruházati anyag semmisült meg, nem lehet tudni, de annyi bizonyos, hogy kb. 500-800 vagon a raktári veszteség.

1944. decemberében a Daróczi úti parancsnokság elhagyta az Intézetet. *A budapesti Bartók Béla út 56. sz. ház pincéje volt a végállomás. A törzs itt esett fogságba.*

A veszteségeken kívül a bombázások tönkre tették a Daróczi úti épület kétharmadát. A törmelékek, a különböző fegyverek és robbanóanyagok és hullák maradtak meg az utókor számára. Ilyen szomorú a vég, a pusztulás rettentő valósága.

III.

1945. tavaszán, mely joggal nevezhető történelminek, néhány tiszt, tiszthelyettes és polgári alkalmazott, az új demokratikus hadsereg tagjai a *Ruházati Raktár romjai* között megpróbálták kialakítani az élet feltételeit.

Az év tavaszán Rt. formájában elkezdti működését az Intézet. Első teendő volt a törmelékektől, robbanó anyagoktól, a halottaktól megszabadítani az Intézet területét. Létrehozták a földszinti épületben a tároló-válogató helyiségeket. Létrejöttek a fogadóbizottságok a nyugatról visszaérkező ruházati és egyéb anyagok fogadására, osztályozására és tárolására. Ezzel párhuzamosan megszervezik a fővárosban és vidéken az anyaggyűjtő csoportokat a kint lévő kincstári anyagok felkutatására, begyűjtésére és beszállítására.

1946-ban a HM átveszi a Raktárt, melynek új neve: Ruházati Anyagszertár (RASZ) lett. Szervezeti felépítése hasonló volt az előzőkhöz.

1948-ban az Intézet őrzését, védelmét legénységi őrszakasz biztosította. 1947-ben kezdődik el a szerény fejlesztés. *1948-ban rendszeresítik a tisztek, tiszthelyettesek részére a fazonos ruhát, a fűzős boxcsizmát.*

A legénységi ellátásban dominál a bakancs, a posztó, illetve a sávoly ruházat és a zöld ing. Az ellátás színvonala 1945-48 között rendkívül gyenge

volt. *Változást csak a 49-es évben megalakult KIM hozott a hadsereg fejlesztésében.*

1950-től az Intézet új neve: Pf.: 5457, egészen 1957-ig.

Az intézet romos raktárainak felújítása 1948-ban megkezdődik és 1951-ben fejeződik be.

1951-ben a felhalmozott magas készletek miatt *két új raktárt kellett építeni* (Debrecen, Pápa), a pécsi raktár 1958-ban megszűnt.

Ebben az időszakban a *HM adta ki a megrendeléseket és rendeletekkel határozta meg a kiutalásokat. A raktárnak feladata volt az anyagok mennyiségi átvétele, a minőségi átvételt az Átvételi osztály, illetve a RA-GÁR végezte el a laboratóriummal közösen.* Az anyagok nyilvántartása rendkívül bürokratikus volt.

Nyilvántartást vezettek a HM-ben, a Raktár Műszaki hivatalánál, később a Nyilvántartó operatív osztálynál és a 6 tároló osztálynál is (kiskarton, nagykarton, állványcímke). Bár voltak időszakos egyeztetések, de a nyilvántartás nem volt soha naprakész.

1949-től *a vételezések a csapatok részére két ütemben valósult meg (tavaszi - őszi anyagvételezés, illetve kiszállítás és a cserék végrehajtása).*

A legénységnél a bakancsot felváltotta a rövidszárú csizma. 1951-ben rendszeresítették a gimnasztyorkát, pilótkát és a vászonszárú csizmát, tisztelnél a bőrrogyós csizmát.

A felgyülemlett, használt és selejtessé vált készletek miatt fel kellett állítani egy *ún. selejt raktárt, melynek első állomáshelye a Pongrácz úti pavillon rendszerű telephely volt.* 1953-ban e helyett Táborfalva lett az új helyszín a javításra váró és selejt anyagokat tároló raktár kirendeltség (volt Lóidomító telep).

Ebben az időszakban új ruházati cikkek mellett rendszeresítették az 50 mintájú különböző sátorféléket (pk.-i sátor, kultúrsátor, rajsátor, sátorlap, esőgallér, sütősátor).

A felhalmozott készletek rendkívül megnehezítették a Raktár fizikai állományának életét. Minden átvétel vagy kiszállítás kézi erővel történt, kivéve az időnként meghibásodott liftekkel való szállítást.

1949-53-ig az Intézet létszáma elérte a 600-800 főt. 1953-56-ig megkezdődött a hadsereg létszámának leépítése, ennek következtében sok alakulat szűnt meg vagy jóval kisebb létszámmal működött. **1949-től 1956-ig minden évben díszszemle volt**, ez ismét többlet munkát jelentett a Raktárnak. **Tavasztól őszig pedig a csapatok táborozásra vonultak el.** További nehézségeket jelentett a tartalékosok behívása, valamint a tiszti iskolák ellátása.

1952-ben megszüntették az Intézetben *a legénységi századot, helyette polgári őrséget és tűzoltó alegységet rendszeresítettek.* 1952-56-ig **a zárolt készletek tárolására létrejöttek a kirendeltségek:** Salgótarján, Komárom, Törökbálint, Recsk, Mezőtúr, Nyíregyháza, Nagydorog, Rakamaz. (1958-ban megszüntek).

A készletek összmenyisége meghaladta a 400.000 komplett felszerelést.

Az 1954-es és 56-os árvíz a Raktár állományát is érintette, anyagkiadás, illetve vételezés volt éjjel-nappal.

Az 1956-os események a személyi állománynál változást hoztak, a központi raktárak és kirendeltségek készletei érintetlenek maradtak.

1957-ben **az Intézet új neve Központi Ruházati Anyagraktár (KRAR) lett.** Forradalmi változást jelentett *az új mintájú tiszti, tiszthelyettesi ruházat bevezetése (fazonos), valamint a pénzgazdálkodásra való áttérés a tiszteknél, később a legénységnél is.*

A tiszti állománynál a pont és utalvány rendszert felváltotta **a ruházati könyv.** Feladatként jelentkezett a felhalmozott inkurrens anyagok értékesítése.

Az új rendszeresített cikkek elbírálására több ízben ülésezett az Intézetben az akkori Katonai Tanács és különböző bizottságok. Jelentős esemény volt az Intézetben a különböző katonai küldöttségek látogatása.

1958-ól 1980-ig megalakulnak a budapesti és vidéki *Katonai Ruházati Boltok*. A már működő 1.sz. méretes műhely mellett a Daróczi úton is megalakul a 2. sz. méretes műhely szabó-cipész részlege. Ezt később megszüntették.

1962 és 70 között új szervek jönnek létre:

- Vállalati osztály;
- Ö.Áruforgalmi osztály;
- Ö.Fejlesztési osztály;
- Selejtezési részleg;
- RSZÜ (később ezek megszűnnek).

Ezek mind önállóak voltak. Erre az időszakra esik a MPP 1. és 2. tábori mosodák átvétele és beüzemeltetése.

A 60-70-es években új cikkek kerülnek csapat kipróbálásra és ezek rendszeresítésre. (Tiszti, legénységi téli ruházati cikkek, 63 mintájú egységes sátor, 65 mintájú DVK lábbeli. Új hadiruházat és a 70 mintájú legénységi kimenőruha és ingblúz.) Ezeknek az új cikkeknek a tárolása újabb feladat elé állította az Intézet vezetését. Beszerzésre kerülnek kisgépek, rakodó lapok. Ezekkel lehetett biztosítani a dobozos anyagok és nyomtatványok tárolását.

1973-ban a MNVKF 0080/141/1973. számú intézkedése alapján megalakulnak az Ellátó Központok, **az Intézetben a Ruházati Ellátó Központ**. Rendeltetése a hadsereg ruházati ellátása, műszaki, gazdasági és pénzügyi ellenőrzésének végrehajtása, elhasználadott készletek kivonása és az alárendelt intézetek vezetése. *Gondoskodik a VÁM és Pénzügyőrség, a MALÉV, az akkor még fennálló MHSZ ruházati ellátásáról.*

A kezdeti bizonytalanság után az új szervezetet egyre inkább a megmondoltság, az újra való törekvés és a személyi állományról való állandó gondoskodás jellemzi. Jó az együttműködés a szakszervezettel, a különböző rendezvények megszervezésében (Nőnap, nyugdíjas találkozók és sportrendezvények).

Az eredmények mindezt igazolták. Nehéz felsorolni azokat a feladatokat, amelyek az elmúlt éveket jellemezték. Ezek közül kiemelném *a számítógép megjelenését és alkalmazását*, mely forradalmasította az utalványozást, a számlázást és a könyvelés elavult rendszerét. Ide tartozik a pénzügyi szolgálat korszerűsítése is.

Az új ruházat kifejlesztése, kivitelezése (hadi és díszelgő ruházat) az előjáró szervek elismerését váltotta ki. A 90-es években *megkezdődött a külföldre küldött megfigyelő és békefenntartó katonák részére a speciális ruházatok fejlesztése, kivitelezése és a beöltöztetések végrehajtása*. A különböző országokban történő konzultációk, a nyugati küldöttségek kölcsönös látogatása új szint jelentett az Intézet életében, különösen az USA küldöttségének imponáló megjelenése.

Új feladatként jelentkezett *a karcagi ruházati raktár és annak állományának átképzése*. Ide tartozik az Intézet belső és külső képének megváltoztatására irányuló törekvés is. (Útépítés, kertépítés, sportpálya kialakítása, stb).

Az 1989-es év a rendszerváltozás éve volt. A félig természetes gazdálkodásról áttérni a piacgazdaságra, az MH REK életében is érezte hatását.

A költségvetési megszorítások erősen befolyásolták - mint jelenleg is - a beszerzések, ellátások színvonalát. **A nehézségek ellenére is az Intézet megőrizte szakmai elkötelezettségét és további sikereket ért el az elmúlt öt esztendőben.** Ezt igazolják a kiadott magas színvonalú évkönyvek, amelyek reprezentálják az Intézet minden területén történő fejlődését. A következő évek sem lesznek könnyűek, fel kell készülni, ha az ország a NATO-hoz csatlakozik, a ruházati átállás folyamatára. Ez több éves időszak is lehet.

A 90 évet összefoglalni szinte lehetetlen. Vajon 9 évtized alatt hány vagon ruházati és személyi felszerelést szállítottak be és ki vagy hány katona és polgári személy szolgált az elmúlt 90 év alatt. Erre a két kérdésre szinte lehetetlen válaszolni. **Az Intézet bármelyik rendszerben működött és dolgozott, azt becsületesen és töretlen szorgalommal teljesítette.**

Az elmúlt 90 évben az itt dolgozó katonák és polgári alkalmazottak közül sokan meghaltak vagy az utóbbi 20-30 évben nyugdíjba vonultak. Az Intézet falai állnak, ha közben újjá is építették. Ezek a falak még a 21. században is állni fognak.

**A DARÓCZI ÚT A RUHÁZAT FELLEGVÁRA VOLT ÉS MARAD,
AMÍG AZ INTÉZET MŰKÖDIK.**

**Az intézet megnevezése
a különböző korszakokban 1905-től napjainkig**

<i>Időszak</i>	<i>Megnevezés</i>	<i>Megjegyzés</i>
1905-1918	Montur-Depot	Osztrák-Magyar közös raktár
1919-1920	Megszállás	Román megszállás
1920-1938	Magyar Kir. Technológiai Iparmúzeum és Anyagvizsgáló Intézet	Rejtett Intézet
1938-1945	Magyar Kir. Honvéd Ruhatár	
1945-1946	Ruházati RT.	Átmeneti időszak
1946-1950	Ruházati Anyagszertár (RASZ)	A HM átveszi az Intézet felügyeletét
1950-1957	Pf.5457	
1957-1960	Központi Ruházati Anyagraktár (KRAR)	
1960-1973	MN Központi Ruházati Anyagraktár	
1973-től	MN Ruházati Ellátó Központ	1973-ban megalakult a REK
1990-től napjainkig	MH Ruházati Ellátó Központ	Magyar Néphadsereg helyett Magyar Honvédség elnevezés

**A különböző korszakokban az Intézet bármilyen elnevezése a
Ruházati Raktárt (deklarálja) fejezi ki.**

A Raktár és a Ruházati Ellátó Központ parancsnokai 1945-től napjainkig

<i>Időszak</i>	<i>Név</i>	<i>Megjegyzés</i>
1945-1946	Bodnár I.vőrgy.	
1946-1947	Kulifai E. hbs.ezds.	1946-1973-ig a mindenkori Raktár parancsnok HM közvetlen beo.
1947-1948	Szentandrási J. alez.	
1948-1948	Dezső Zoltán mk.örgy.	
1948-1949	Bencze József örgy.mb.pk.	
1949-1953	Kocsis József alez., ezds.	
1953-1957	Dr.Sós Béla örgy., alez.	
1957-1977	Dr.Boros László örgy., alez.	
1977-1982	Raskó Elemér alez.	
1982-1986	Szilágyi József alez.	
1986-1990	Balogh András örgy.	
1990-	Szigeti Sándor örgy.	
1973-1979	Dr. Szabó Márton ezds.	1973-ban a REK megalakulásával a Raktár pk. a REK alárendeltségébe kerül.
1979-től napjainkig	Újvári Mihály alez., ezds.	

KÍSÉRLETEK A HONVÉDELMI ÉRDEKEK ÉRVÉNYESÍTÉSÉRE AZ 1920-AS ÉVEK MAGYAR KÖZLEKEDÉSPOLITIKÁJÁBAN

Duchaj István, Horváth Attila, Suba János¹

A katonai logisztika 1995/4. számában megjelent tanulmányunkban felvázoltuk azokat az ország geopolitikai, katonai és közlekedésföldrajzi helyzetében beállott változásokat, amelyeket a trianoni békeszerződés tiltó rendelkezéseinek életbelépése eredményezett Magyarországon. **Jelen tanulmányunkban felvázoljuk**, hogy a honvédelmi érdekeket miképp kívánták érvényesíteni a közlekedési hálózat fejlesztésében és mennyiben sikerült az elképzeléseket megvalósítani az 1920-as években.

Az első világháborúban addig soha nem látott és el nem képzelt méreteket öltött a csapat és anyagszállítás nagysága. A hadműveletek folytatására a hadműveleti és utánszállítás közvetlenül is hatott. Katonák százezreit és több millió tonnányi hadianyagot kellett egy-egy háborús évben megmozgatni. A megnövekedett igényeket az adott hadseregek *szállító szolgálatai csak rendkívül nehezen tudták végrehajtani*, igénybevéve a hadviselő felek szállító kapacitásának tartalékait is. Az anyagellátás folyamatában a megnövekedett hadianyag mennyiség és a megnövekedett távolság miatt *az utánszállítás vált a hadviselő felek szűk keresztmetszetévé.* Ezt a ténytet olyan katonai vezetők, mint Fosch és Ludendorff tábornokok is elismerték. A háború végére bizonyossá vált, hogy a felvonulás, a seregtestek időbeni eltolása és mindennemű anyaggal való ellátása, az ipari termelés biztosítása, valamint a "hátország" rendjének fenntartása a katonai szempontokat messzemenően figyelembe vevő, béke idején kialakított közlekedéspolitikától is függ.²

---

1 Dr. Duchaj István mk. alezredes, ZMKA Hadtáp és Közlekedési tanszék docense, Horváth Attila százados, ZMKA aspiránsa, Suba János őrnagy, Hadtörténeti Intézet és múzeum tudományos főmunkatársa

2 "Eltoláson" a korabeli terminológia a különböző kötelékek átcsoportosítását értette. Általában hadászati kategóriában volt használatos.

A katonai érdekek érvényesítése az ország közlekedés- politikájában

Egy ország közlekedési hálózatát - a stratégiai szempontokat is figyelembe véve - csak békében lehet kiépíteni, háborúban - megítélésünk szerint - hadászatiilag csak korrigálni lehet, kiépítésről csak hadműveleti harcászati kategóriában beszélhetünk. A helyes közlekedési politika kialakításában a gazdasági, politikai és a katonai érdekek között megfelelő arányokat kell létrehozni, az alapvető érdekek sérülése nélkül.

A trianoni békeszerződés katonai rendelkezései a katonai szempontok nyílt figyelembevételét a közlekedési hálózat fejlesztésében és felépítésében lehetetlenné tette, mivel - többek között - tiltotta a vezérkar és a mozgósítási szervek hadrendben tartását, valamint a szállítóeszközök és állatok katonai célú igénybevételét és annak előkészítését.³

A magyar politikai-katonai vezetés a közlekedési hálózat és a szállítóeszközök igénybevételét célzó valamennyi intézkedést és tevékenységet integrálta - a szintúgy tiltott háborús hadrend felvételét célzó - ún. "felriasztási" munkálatok sorába. A "felriasztás" vagyis a magyar haderő kiépítése és alkalmazása egy lehetséges katonai konfliktusban tiltva volt, ezért a Budapesten székelő Szövetségi Ellenőrző Bizottság (SZKEB) és a kisantant államok elől rejtteni kellett, így "szigorúan bizalmas" jeleggel kezelték.

A közlekedéspolitikában a honvédelmi érdekeket 1931-ig a **Honvédelmi Minisztérium VI.-7/k.** osztályának (közlekedés), a Belügyminisztérium **VI.e.2.** osztályának, valamint a Kereskedelemügyi Minisztérium felügyelete alá tartozó Vasúti és Hajózási Felügyelet rejtett együttműködésével kívánták biztosítani. *A HM VI. csoportja volt hivatott a rejtés időszakában a vezérkar szerepét betölteni.* 1931-ben a **BM VI.e.2.** osztálya megszűnt mint a **VI.-7/k.** osztály rejtett kiegészítő szerve.

---

3 A trianoni békeszerződés szövege 105-106 §, ratifikálva az 1921. évi XXXIII. tc.-ként. Magyar Könyvtár 1921.

A vasúti és hajózási főfelügyelőség az érvényben lévő "*Vasútüzleti rendtartás*" 73. §-a és az "*Ideiglenes folyó-, csatorna és tóhajózási rendszabályok*" 107. §-a alapján szervezett és a kereskedelemügyi miniszternek közvetlenül alárendelt hatóság volt. A vasutakra vonatkozóan a főfelügyelőség általában a működő vasúttársaságok vonalainak állapotát és üzletmenetét felügyelte és ellenőrizte a rend és biztonság fenntartása érdekében. E szervezet keretében tudott a HM a vasutakkal és a hajózással kapcsolatos közigazgatási eljárásokban résztvenni. A közlekedési hálózat fenntartásában, üzemeltetésében és fejlesztésében a katonai érdekek figyelembe vételét 1938-ig, a "*győri program*" meghirdetéséig és Magyarország fegyverkezési egyenjogúságának kinyilvánításáig nyíltan nem nevesítették. A SZKEB 1927-es távozása után a katonai ellenőrzés lazult és ennek eredményeként a szigorúan bizalmas jelleget fenntartva, a közigazgatási eljárásban szokásos eljárást követték a közlekedéspolitikában, a honvédelmi érdekek érvényesítése tekintetében.

A HM VI.-7/k. osztály feladata volt a felvonulás előkészítése, a hadszíntér berendezés közlekedési feladatainak tervezése, szervezése, a hadszíntéren a közlekedés helyreállítása és a hadművelleti szállítások lebonyolítása, a vasút-, út-, hídépítések során részvétel az ezzel kapcsolatos közigazgatási eljárásban és ezek során a katonai érdekek érvényre juttatása. "*Felriasztás*" (mozgósítás) esetén a "*honvéd vasúti hatóságok és alakulatok*" aktualizálása és azok biztosítása.⁴

Az I. világháború végére a vasúton végrehajtott utánszállítás elvezítette kizárólagosságát a közúttal szemben, de a vezető szerepét megtartotta, mivel még mindig a vasút volt a legalkalmasabb nagy tömeg nagy távolságra történő elszállítására. A vasút katonai alkalmazásának nehézsége abban rejlett, hogy a meglévő vasúti hálózatot a hadiközlekedés szempontjából a legnagyobb hatékonysággal kellett kihasználni a lehető leggyorsabban. Ez egyaránt történhet a szállítási sebesség és a szállítandó tömeg növelésével.⁵

---

4 A vasúti hatóságokhoz tartoztak: a hadiforgalom főnöke, a központi szállításvezetőség, a vasúti vonalparancsnokságok. A vasúti alakulatokhoz tartoztak: pályaudvar parancsnokságok, vasúti-üzemszázadok és a honvéd vasúti alakulatok. J-19-es jelű Hadiforgalmi Utasítás 2.§.

5 Vö. Schmoll Endre: Haditechnikai alapismeretek I.köt. Bp. a szerző kiadása

A honvédelmi szempontok érvényesítése a vasúthálózat fejlesztésében

A vasúthálózat fejlesztését és a katonai szempontokat a politikai vezetés koncepciója, a vezérkar politikailag kontrollált hadászati elképzelései, valamint az ország közlekedési hálózatának és gazdasági lehetőségeinek együttes érvényesülése határozta meg.

A katonai érdekek érvényesítése a vasútfejlesztési törekvésekben a következő területekre irányult:

- a hálózat kiegészítése új vonalakkal;
- a meglévő hálózatban a teljesítmény növelése második vágánypár lefektetésével vagy a felépítmény megerősítésével;
- határmenti pályaudvarok fejlesztése, állomásbővítési munkálatok végrehajtása;
- az egyirányú körforgalom biztosítása a folyamatos és nagy volumenű szállítások érdekében;
- a Budapestet elkerülő tranverzális vonal kiépítésével további teljesítménynövelés elérése.⁶

A továbbiakban rátérünk a konkrét vasúti, közúti és hajózható víziutakkal kapcsolatos tervekre és azok megvalósításának értékére. A települések nevének leírásánál a korabeli neveket használjuk, ahol szükséges ott a ma érvényes helyesírásai szabályokat figyelembe vesszük. A katonai nyelvezetet használjuk, törekedve a közérthetőségre.

A közlekedési hálózat fejlesztésével kapcsolatos tervek tanulmányozása során "kísérteties" hasonlóságokra, párhuzamokra lelhetünk a magyar közlekedésügy későbbi koncepcióival összehasonlítva. Az 1920-as években megfogalmazott elképzelések, célkitűzések némelyike még napjainkban is aktuális, bizonyítva azt, hogy a katonai vezetés illetékesei milyen pon-

---

6 Hadtörténeli Levéltár (a továbbiakban: HL.) 6009/titk.VI.-7/k-1929 sz. tanulmány a kat.közl.fejlődéséről TGY.

tosan mérték fel a megváltozott közlekedésföldrajzi helyzetünkben fakadó tennivalókat, ezzel kijelölve a hosszútávú fejlesztés irányát.

A katonai vezetés igényei és kérelmei 1928-ig csak részben találkoztak a kereskedelmi kormányzat - ahova a közlekedéspolitikai irányítása tartozott - és a MÁV fejlesztési elképzeléseivel. Az ország és a MÁV gazdasági pénzügyi helyzete nem tett (nem is tehetett) lehetővé egy komoly vasútfejlesztési programot. Az ország gazdasági helyzete csak az 1924-es sikeres szanálási program teljesítése és a népszövetségi kölcsön elnyerése után stabilizálódott.

A MÁV erőforrásait szinte teljesen lekötötte a háború és az azt követő forradalmak, majd a román megszállás alatt megrongálódott és elhurcolt műtárgyak és javak kárfelmérése, valamint a fokozott háborús igénybevételnek kitett vonalhálózat és a megmaradt gördülőanyag kijavítása, fenntartása és pótlása. 1919-1920-ban teljesen helyreállították a vasúti és az egyesített közúti és vasúti hidak közül a szolnoki, csongrádi, tokaji, kiskörei és a tiszafüredi Tisza-hidakat.

A vasútigazgatás és forgalom szempontjából a MÁV részére jelentős pénzügyi megterhelést jelentett a nemzetközi forgalom újraindítása és ennek a feltételrendszerének biztosítása, többek között 50 határállomást kellett vámkülföldi forgalomra berendezni.

A MÁV anyagi helyzetét - a többi állami tulajdonú társasághoz és közigazgatási intézményéhez hasonlóan - tovább rontotta az elszakított területekről kényszerűen elmenekült 13.255 vasutas és 43.700 családtagról történő gondoskodás jegyében az ideiglenes szállások biztosítása céljára elfoglalt vasúti kocsik "kivonása" a forgalomból. Ez 1921-ben 4387 vagonot jelentett. E mellett nem állt le a szolgálati lakások építése sem, például 1920-ban 235 állandó lakást adtak át, 1921-ben 114 állandó és 200 ideiglenes lakást adtak át.

A katonai elképzeléseket, terveket és azok megvalósítását két szakaszra lehet osztani. Az első szakasz 1927-ig tartott, a Szövetségi Ellenőrző Bizottság (SZKEB) magyarországi működésének befejezéséig, a második, általunk vizsgált időszakot és az intenzív tervező munka és a lehetőségek feltérképezése jellemezte.

A honvédelmi vezetés elképzelései 1921-27 között

A katonai vezetés által javasolt vasútfejlesztési tervek 1920-25 között az alábbiak voltak:⁷

1.) A vonalak elsőrangúsítása a teljesítményfokozás érdekében:

Az Ipolyszögben:

- Aszód - Balassagyarmat
- Szokolya - Drégelypalánk
- Diósjenő - Romhány

A Dunántúlon:

- Bánhida (Tatabánya) - Kisdér - Pápa
- Székesfehérvár - Börgönd*
- Veszprémvarsány - Gyórszabadhegy*

A *-gal jelöltek azért voltak különösen fontosak, mivel a Komárom és Győr közötti vasútvonal katonai értelemben a leginkább veszélyeztetett vonallá vált a trianoni békeszerződés következtében beállt területi változások után. Ugyanis az országhatárral párhuzamosan futó vasutat a Duna jobb partjáról az ellenség tüzérségi tűz alatt tarthatta és így a közlekedést bármikor megbéníthatta.

2.) **Vízszolgáltatás fokozása** (a kazánvízszükséglet nagyságának növelése és a forgalom sűrűségének fokozása érdekében) Diósjenő, Romhány, Tiszavárkony, Lakitelek, Sárbogárd, Balatonfőkajár, Kadarkút, Gálost, Pécsvárad, Görcsöny, Almamellék vasútállomásokon.

3.) **A vonatok tartózkodási idejének** (szembejáró vonatok keresztezése és a vízvétel) **csökkenése** az egyirányú forgalom bevezetése mellett,

---

7 HL tanulmány

az állomásoknak a gyors vízvétel szempontjából való berendezésével történhet.

4.) **A következő vasútállomások bővítése:** Seregélyes; Székesfehérvár; Bába (Bátaszék); Békéscsaba; Győr; Celldömölk; Pusztaszabolcs; Eger; Püspökladány; Pécs; Komárom; Kiskunhalas; Gyöngyös; Felsőgalla (Tatabánya); Törökszentmiklós; Szeged.

5.) **Budapestet elkerülő** transzverzális vonal kiépítése Füzesabony - Újszász - Kecskemét - Fülöpszállás - Dunaföldvár - Sárbogárd vonalon, de felvetődött egy a Dunát Rácalmásnál áthidaló vonal építése is.

6.) **A második vágány** lefektetése *a következő vonalaknál:*

- Szajol - Püspökladány - Debrecen;
- Szajol - Békéscsaba;
- Cegléd - Kiskunfélegyháza.

7.) **Új vasútvonal építése az alábbi szakaszokon:**

- Szeghalom- Sáránd;
- Paks - Szekszárd;
- Nagykanizsa - Somogyszob;
- Jánoshalma - Baja.

Új vonalépítésre és számottevő kettős vágányosításra nem került sor.

A honvédelmi szempontból értékelhető, megvalósult elképzelések

A MÁV által végrehajtott katonai értelemben is fontos állomásbővítések 1920-25 között a *következők voltak*: Komárom; Győr; Gyöngyös; Békéscsaba; Pusztaszabolcs; Celldömölk; Felsőgalla (Tatabánya); Eger; Barcika; Püspökladány; Nyíregyháza; Pécs; Szeged; Törökszentmiklós.⁸

A katonai vezetés által kért új vonalépítési munkálatok és kettős vágányosítási törekvések nem valósultak meg. A fenti időszakban a Győr-Hegyeshalom vonal II. vágányának Mosonmagyaróvár-Hegyeshalom közti szakaszát adták át a forgalomnak. A MÁV a Budapest-Kiskőrösi vonalon a II. vágány kiépítését megszüntette.

A vezérkar vasútépítési terveinek átértékelése 1928-ban

A honvédelmi vezetés 1928-tól a vasutak teljesítőképességének növelését olyan beruházások megvalósításával akarta megoldani, amelyek a MÁV számára üzleti szempontból is elfogadhatóak voltak és ezért megvalósításuk is lehetséges volt. Ebben az évben új irányítási rendszerre tértek át, amelynek lényege az egyirányú körforgalom, nyílt pályán való kirakással a fővonalból a határ felé vezető szárnyvonalakon, szükségra-kodók felhasználásával.

Ennek előnyei: a nagyobb szállítási lehetőség, a rugalmasabb irányítás, a szállítmányok menetideje és az egyes szerelvények fordulója (fordája) csökkent, tehát kevesebb gördülő anyagot igényelt, rugalmasabb lett a kirakási körzetek előre- és hátrahelyezése esetén.

Az új irányítási rendszer előfeltétele volt technikai szempontból a Kunze-Knorr tehervonati légfék bevezetése a nagyobb sebesség eléréséhez.

---

8 Horváth Attila-Suba János: Magyarország közlekedési hálózatának fejlődése 1920-1944. Statisztikai gyűjtemény. Kézirat.

Konkrét elképzelések és tervek az alábbiak voltak:

1.) Elsőrangúsítás, vízszolgáltatás és állomásbővítés *tekintetében:*

- Aszód - Balassagyarmat;
- Szokolya - Drégelypalánk;
- Diósjenő - Romhány;
- Bánhida - Jutas (Veszprém);
- Hajmáskér - Újdombóvár;
- Füzesabony - Debrecen;
- Kiskőrös - Kalocsa.

2.) A második vágány lefektetése a következő vonalaknál:

- Szajol - Püspökladány;
- Szajol - Békéscsaba.

3.) Új vasútvonal építés *az alábbi szakaszokon:*

- Romhány - Nógrádkövesd;
  - Paks - Tolna;
  - Bába - Mohács.
- Cegléd - Kunszentmiklós - Bácsalmás. E vonal tervét módosították, a Fülöpszállás - Sárbogárd vonal építési tervében, miszerint a Duna áthidalása Dunaföldváron történne.

A következőkben azt nézzük meg, hogy a honvédelmi vezetés tervei hogyan valósultak meg. Azok a másodrendű vonalak, amelyeknek a felépítmény megerősítő munkálatait a HM VI.-7/k. osztály javasolta és a Kereskedelemügyi Minisztérium elfogadta *a következők voltak:*

- Szokolya - Drégelypalánk;
- Diósjenő - Romhány;

- Aszód - Balassagyarmat; - Füzesabony - Debrecen;
- Nyíregyháza - Mátészalka;
- Mátészalka - Nagykálló;
- Pusztatenyő - Hódmezővásárhely;
- Orosháza - Bácsalmás;
- Bánhida - Pápa - Veszprém - Balatonalmádi Öreghegy;
- Hajmáskér - Újdombóvár;
- Fonyód - Szigetvár;
- Rétság - Pécs;
- Rétság és Bátaszék között már folyamatban voltak a felépítmény erősítő munkálatok 1928 tavaszán.

Ezeknek az 1920-25-ben megfogalmazott tervekhez képest jóval szerényebb elképzeléseknek a megvalósítása után a tervek szerint egyirányú körforgalmat lehetett bevezetni *a következő vonalakon:*

- Nyíregyháza - Vásárosnamény - Apagy - Nyíregyháza;
- Szajol - Mezőtúr - Békéscsaba - Orosháza - Szentes - Szajol;
- Cegléd - Kiskunfélegyháza - Szeged - Szentes - Szajol - Cegléd;
- Bp. - Cegléd - Kecskemét - Kiskunfélegyháza - Kiskunhalas - Bp.;
- Rétság - Újdombóvár - Szentlőrinc - Pécs - Rétság;
- Fonyód - Kaposvár - Újdombóvár - Lepsény - Fonyód; - Székesfehérvár - Veszprémvarsány - Veszprém - Székesfehérvár;
- Celldömök - Pápa - Veszprémvarsány - Veszprém - Celldömök;
- Celldömök - Pápa - Győr - Sopron - Szombathely - Celldömök.

Az egyirányú forgalom bevezetése egy adott terület vasútvonalain a vonatsűrűség fokozásának leghatásosabb módja volt. Ez azt jelentette, hogy a két egyvágányú vonal esetén körforgalmat kellett bevezetni, ahol az egyik vonalon a teli, a másikon az üres vonatok futottak. Ennek alapfeltétele a különböző vonalakon az azonos sebesség. Ezt a követelményt

csak úgy lehetett elérni, hogy megerősítették a különböző pályákat, amelyek ezt nem tették lehetővé. Ezen módszer általánossá tételének még egy nagyon fontos előnye volt: csökkent a különböző vonalak elszigetelődésének veszélye. A tárgyalt időszakban már a szabályzatok is alkalmasnak ítélték az önálló sodó légierőt olyan csapások végrehajtására amely ezt az elszigetelődést ki tudja váltani. Ezt a reálisan ma már sokkal hatványozottabban jelentkező veszélyt kutatja a ZMKA Hadtáp és Közlekedési Tanszék közlekedési szakcsoportja.

A katonai vezetés által javasolt vasútfejlesztési tervek zöme megvalósíthatatlan maradt, mivel nem találkozott az ország, mindenekelőtt pedig a MÁV közgazdasági érdekeivel. A honvédelmi költségvetésben csak a nyílt-pályás szükséggrakodók építését lehetett elhelyezni. A vezérkar 1928-as javaslati már a realitás talaján álltak. Gyakorlatilag a meglévő vonalak megerősítésével kívánták első ütemben egy esetleges háborús konfliktus esetére, a hadműveleti és utanszállítás folyamatosságát fenntartani.

Mint látható, a transzverzális vonal kiépítése lekerült a napirendről. A kelet-nyugati vasúti összeköttetést a MÁV úgy próbálta megvalósítani, hogy 1926-ban megkezdték a Bp-Cegléd fővonalat Bp-Ferencváros állomással összekötő kétvágányú vonal kiépítését. Ez esetben a MÁV üzleti érdekei a gyors tehervonatokat átlagos menetsebességének fokozása tekintetében egybeestek a katonai érdekekkel. 1928-tól a katonai vezetés a Honvédelmi Tanács útján kölcsönöket igényelt honvédelmi célokra, de nem a honvédelmi költségvetés terhére, ezekkel a hitelekkel segítve elő az érintett tárcák terveiben a katonai érdekek érvényre jutását.

Részvétel a vasúti-sztrájk biztosításában

Az 1918-19-es évek forradalmi eseményeit követően a kormány létrehozta a "*Nemzeti Munkavédelem*" (továbbiakban: NMV) szervezetét azzal a céllal, hogy az ország gazdasági működőképességét biztosítsa ún. rendkívüli események bekövetkezésekor. A szervezet tevékenységi köre kiterjedt a vasúti sztrájkok esetére is.

Az NMV részt vett az 1922-ben és 1924-ben kitört vasutas sztrájkok alkalmával a vasúti szükségforgalom lebonyolításában és a veszélyeztetett üzemberendezések (fordító korongok, víztornyok, stb.) és a vasúti műtárgyak (hidak, átereszek, stb.) őrzésében.

Az említett évek vasúti sztrájkainak tapasztalatai alapján a BM vasúti ellenőrzési osztálya a MÁV illetékeseivel szemrevételezte a pályaudvarokat és a (stratégialilag fontos) nagyobb műtárgyakat. A szemrevételezés során megállapították - egy esetleges vasúti sztrájk esetére - a szükséges vasútbiztosító őrségek számát és erejét.

A szemrevételezés eredményeit a HM VI.-7/k. osztály munkatársai véleményezték katonai szempontok alapján. A vezérkari tisztek a szükséges forgalom biztosítása érdekében további javaslatokat tettek a veszélyeztetett állomások ki és bejáratainak, valamint a rendezőpályaudvarok megerősített őrzésére. A katonai szakemberek ún. üzemcsoportok felállítását tartották szükségesnek a mozdonyszolgálat, a pályaudvari szolgálat és a vonatokat kísérő személyzet, valamint a pályafenntartó munkások körében.

A vasúti sztrájkok elkerülése szempontjából az osztály kulcsfontosságú tényezőnek tekintette a mozdonyvezetők sztrájkjának megakadályozását, mivel ez esetben a sztrájk elvesztette volna értelmét.⁹

Az NMV szervezet eredményes tevékenysége miatt - igaz szűk keretekben - bekerült a "Felriasztás" vasútbiztosítási terveibe. A szervezet feladata volt egyrészt a MÁV által mozgósításkor felállítandó *vasúti felépítmény és vasúti üzemszázadok* aktivizálásának a biztosítása, másrészt megakadályozni, hogy vasúti alkalmazottak a mozgósítási és felvonulási szállításokat szabotálják.

A vasutak villamosítása és az ezzel kapcsolatos vélemények a katonai vezetés részéről

Magyarországon a vasutak villamos vontatására vonatkozó kísérletek 1921-ben kezdődtek meg. 1922-ben a 40,6 km-es hosszúságú villamos felsővezetékkel ellátott Bp. Nyugati pu. - Dunakeszi - Alag vonalon in-

---

9 HL tanulmány

dították el a kísérleteket. Az e célból felállított vonalvillamosítási iroda 1927-ben már a Bp. - Hegyeshalom vonalon a villamosítási munkálatok előkészületeit vizsgálta.¹⁰

A katonai vezetés a vasúti vonalak villamosítási terveit nem fogadta örömmel, viszont az ország energiagazdálkodása szempontjából hasznosnak ítélte. A villamosítási tervekkel szembeni ellenérzések *a következőképpen fogalmazódtak meg:*

- a villamosítás növeli a vasútvonalak elszigetelődésének lehetőségét, mivel a hálózat érzékenyebb az ellenséges légitámadásokra és bombázásokra;

- "hosszú időn át kétféle vontatási rendszer lesz" szöveg a legfontosabb ellenérv és mivel a kisantant államok nem villamosítanak, a bejutás részükről könnyebb Magyarországra, kifelé viszont a hadműveleti és utánszállítás lényegesen nehezebbé válna.

A villamosítás körülményei között a szállítás folyamatosságát a katonai vezetés akkor látta biztosítottnak, ha a teljes vonalhálózaton a gőzvontatás felújíthatóvá válik. Követelményként fogalmazták meg a lokális villamoshálózatok egybekapcsolását. Ennek feltételei már 1929-re megteremtődtek, hiszen ekkor már *kilenc erőmű* működött az ország területén.

A közúthálózat fenntartásával és fejlesztésével kapcsolatos katonai tervek és elképzelések

Az utakat az alábbi szempontok alapján osztályozták:

A.) *Katonai szempontból:*

- hadászati mozgásra, utánpótlásra, (I., II. rendű műutak);

---

¹⁰ Horváth Attila-Suba János: Magyarország közlekedési hálózatának fejlődése 1920-1944. Statisztikai gyűjtemény. Kézirat.

- harcászati mozgásra és utánpótlásra szolgáló (III. rendű műutak és "ütközetutak").

B.) *A polgári közigazgatás szempontjából* (azaz mely hatóság kötelessége az utépitést ellenőrizni és az utat karbantartani), *megkülönböztettek:*

- állami közutakat (I. és II. rendű műút);
- megyei, törvényhatósági utakat (II. III. rendű műút);
- községi (III. rendű műút, földút) közlekedési utakat (ezek képezik a közutakat);
- magán és vasúti hozzájáró utakat.

C.) *Rendeltetés szerint:*

- főutak (I. II. rendű műutak), melyek nagyobb helységeket és fontosabb pontokat kötöttek össze;

- mellékutak (II. és III. rendű műutak), amelyek alárendeltebb helységek közötti forgalmának lebonyolítására szolgáltak;

- bekötő utak (II., III. rendű műutak), amelyek a korszerű elvek szerint épített főútvonalakhoz kapcsolták a környező helységeket;

- egyéb: mezei-, erdei-, szekér-, gyalogutak és ösvények, amelyek nem épített utak, hanem a terepen vezető keréknyomok.

D.) *Műszaki kivitel szempontjából:*

- I. rendű műutak, azaz kétirányú gépjármű forgalomra állandóan alkalmas, szilárd burkolatú elsőrendű műtárgyakkal, hosszú egyenes szakaszokban nagy sugarú kanyarulatokkal épített utak;

- II. rendű műutak, kétirányú gépjárműforgalom számára legalább ideiglenesen alkalmas, szilárd burkolatú I., és II. rendű műtárgyakkal épített egyenes szakaszokban vezetett utak;

- III. rendű műutak, olyan utak, amelyek az egyirányú gépjármű forgalmat, jó karbantartás mellett, ideiglenesen elbírják, műtárgyai II. és III. rendűek, vonalvezetésük a terephez igazodik;

- Al- és felépítmény nélküli utak, azaz a terepen vezető keréknyomok.

E.) *Burkolat szerint*: hézagos, hézagmentes burkolatú, illetve burkolat nélküli út.

F.) *Anyag szerint*: kő, fa és egyéb különleges burkolat.

Az állami és a törvényhatósági utak nagyrésze makadám kőút volt. A vasutak megjelenésével az útépitésekhez szükséges nagy mennyiségű követ lényegesen olcsóbban és gyorsabban lehetett szállítani a bányákból az útépités helyszíneire. Ez olcsóbbá tette az általában 3 m széles makadám kőpályák fenntartását ("áthengerlését"), megteremtve ezzel a gépjárművek elterjedésének egy nagyon fontos technikai előfeltételét.

Az útfenntartás és -építés szabályai

Az országos állami úthálózatot az 1894-ben végrehajtott forgalomszámlálás alapján jelölték ki. A kijelölt utakat 1-63-ig terjedő sorszámmal látták el. Az állami utak törzskönyvezése az 1920-as években megindult, bár egyelőre csak a háború alatt elkallódott törzskönyvek újbóli elkészítése sikerült.

Az állami és a törvényhatósági utak hatósági, építési fenntartási feladatait az **Államépítészeti Hivatal** (ÁÉH) látta el a vármegyékben.

A vármegye az útalapjából fedezte az utakkal kapcsolatos költségeit az évente megszavazott költségvetés szerint. A hatósági feladatokat az alispán és a főjegyző látta el az ÁÉH közreműködésével. A kormányzat a törvényhatóságokat hosszú lejáratú kedvező kamatozású hitelekkel segítette útépitési tevékenységükben.

A hivatalnak az állami utak tekintetében a Kereskedelemügyi Minisztérium volt a felettese, a törvényhatósági utakkal kapcsolatban pedig szakfelügyeletet gyakorolt a *közúti területi felügyelők* útján. Az állami utakon végzett munkákat az *állami útmesterek*, a törvényhatósági utakét az *útbiztosok* irányították. Az útmesterek 40-50, az útbiztosok 120-150 km-es hálózatot gondoztak.

A gazdasági helyzet stabilizálódása után intenzív útépitésbe kezdtek szerte az egész országban. Az állami közutak építésére fordított összeg 1927-ben az 1926-os évhez képest közel hétszeresére emelkedett és mintegy 6,7 millió pengőt tett ki. A nagyságrend érzékeltetésére elmondjuk, hogy az állami közutak évi összes költsége 16,7 millió pengőt tett ki.¹¹

A törvényhatóságok útépitési programjuk megvalósításához angol kölcsönöket vettek fel a szanálási program végrehajtása után. Ezt érzékelteti az, hogy a törvényhatósági utak hossza 1927-ben 14 815 km volt, ebből 11 396 km volt kiépítve. Ez 1118 km-el kevesebb volt mint 1926-ban, de a kiépített utak hossza 439 km-el növekedett. A törvényhatósági utak hosszában beállt csökkenések oka egyes (csökkent jelentőségű) utak kihagyása a törvényhatósági utak sorából. A növekedést viszont az útépitési kölcsön felhasználása tette lehetővé.

Tovább fokozták a *nagybátonyi és a tarcali kőbányák* termelékenységét, részben az új kőterületek bekapcsolásával, részben a gépek és a szállítóberendezések rekonstruálásával 60000 m³ kőanyagot szállítottak el. Az úthálózat fejlesztését - a háború alatti elhasználódás mellett - szükségessé tette az országban lezajló intenzív motorizáció is. Az úthálózatot alkalmassá kellett tenni a gépjárműforgalom számára, mivel a meglévő úthálózat nem felelt meg a motorizáció igényeinek. 1921-ben 4129 gépjármű volt az országban, 1927-re ez a szám 13 001-re emelkedett. Az útépitésekre fordítható forrásokat úgy növelték, hogy adót vetettek ki a meglévő gépjárművekre.¹²

A közúti szállítást az 1920-as években a vasúti szállítás meghosszabbításának tekintették a vasúti zsákvonalaktól a határig, a vasúti végállomástól a csapatokig. Azt vallották, hogy a közút a vasúti hálózat ideigle-

---

11 Horváth Attila-Suba János: Magyarország közlekedési hálózatának fejlődése 1920-1944. Statisztikai gyűjtemény. Kézirat.

12 Horváth Attila-Suba János: Magyarország közlekedési hálózatának fejlődése 1920-1944. Statisztikai gyűjtemény. Kézirat.

nes kiváltásának eszköze annak lerombolása esetén, a folyamatos szállítás érdekében.¹³

Az úthálózat fejlesztési szükségleteit a gyakorlatokon is figyelték és különböző javaslatokat tettek a vezérkar hadműveleti osztály és a 7/k. osztályai felé. 1925-ben például a hadbiztosi törzstisztek részére egy gyakorlati tájékoztató utazást szerveztek az északi határ menti területeken, ahol az utánszállítást és az ellátás problémáit vizsgálták. Az úthálózat értékeléséből kitűnik, hogy a Mátra útvonalhálózatát elfogadhatónak tekintették. A Bükk hegységben az észak-déli irányú utak csak kisebb erők mozgatását engedik meg, és kiemelték, hogy a térképeken jelzett utak a valóságos vonalvezetéstől néha több száz méterre is eltérnek.¹⁴

A kereskedelmi kormányzat 1923-ban elkészítette a közutakról és a vámokról szóló törvény tervezetét. A Honvédelmi Minisztérium illetékesei a honvédelmi érdekek érvényesülésének biztosítása miatt az elkészült tervezetet több pontban hiányosnak ítélték meg. A HM mindenképpen fenn akarta tartani befolyását az állami közutak első megállapításával kapcsolatos közigazgatási eljárásokban. Véleményezési jogot kért a közúti műtárgyak teherbírásának megállapításánál, az egyes utakon a nehéz járművek közlekedése korlátozásának szabályozásában. A Honvédelmi Minisztérium VI.-7/k. osztálya az út-híd építésekkel kapcsolatos közigazgatási bejárások esetében részvételi jogot kért. E bejárások során jelölték ki a végleges nyompályát, állapították meg az útkeresztezés módját. A pontos nyilvántartás vezetés miatt szükségesnek tartották a betekintési lehetőséget (illetve másolat készítési lehetőséget) a közutak törzskönyveibe.¹⁵

Az osztály javasolta, hogy az elemi csapások következtében beállott károk felszámolásával kapcsolatos munkálatokban való részvétel vagy annak támogatása minden 18-55 év közötti állampolgár számára kötelező

---

13 Erről a kérdésről részletesebben: Horváth Attila: A gépkocsi utánszállítás problémái a M.Kir.Honvédségnél 1920-1941 között. Kézirat.

14 HL 36426 VI./3.o./1925. Jelentés a hadbiztosi törzstiszti gyakorlati tájékoztató utazásról.

15 HL 30073-VI-3 1924. jkv. A közutakról és a vámokról szóló tv. javaslat tárgyában.

legyen. Az 1927-ben elfogadott vámtörvényből végül kimaradt a közutakkal kapcsolatos szabályzás, melyet csak 1935-ben fogadtak el.

A honvédelmi érdekekre a *kereskedelmi és a földművelésügyi kormányzat* az utak fásítása során egyaránt figyelmet fordított. 1925-ben Ludány községben faiskolát hoztak létre az állami utak befásítása, illetve a hiányok pótlása érdekében. Az útmenti fák ültetése túl azon, hogy a menetelő csapatok részére az ellenséges repülők elől némi rejtést biztosított, az erődítési munkálatokban is szerepet kaphatott adott esetben, főleg a fában és építőanyagban szegény alföldi területeken.

A Honvédelmi Minisztérium VI.-7/k. osztályának útfejlesztési tervei az 1920-as években

A katonai vezetés honvédelmi érdek szempontjából fontosnak minősítette az összes első és másodrangú útvonalat, ezek a mai egy és két számjeggyel jelölt utak. Ez azt jelentette, hogy ezeknek a gépkocsizhatóvá tételét, illetve fenntartását követelték meg.

Ez azzal járt, hogy a vizes makadám utakat, amelyek nehezen tudták elviselni a fokozódó forgalmat, át kellett építeni "állandó", nagy költségű fenntartást nem igénylő burkolatra. Ez asztalt és aszfaltbeton, beton és cementmakadám burkolatot jelentett.

A honvédelmi szempontok sok esetben találkoztak a Kereskedelemügyi Minisztérium programjában szereplő tervekkel. Ezek elsősorban azok a III. rendű útszakaszok voltak, amelyek az I. és a II. rendű utak közötti összeköttetést biztosították.

Megvalósult útépitések a Dunántúlon:

- Bánhida - Kisbér;
- Ozora - Szilasbalhás - Hatvan pusztá (Seregélyes);
- Pincehely - Sárszentlőrinc;
- Pincehely - Nagykonyi - Kocsola;
- Lengyeltóti - Csömed - Bize - Böhönye - Somogysámson - Balatonmagyarad.

Megvalósult útépitések a Duna-Tisza között:

- Nagykáta - Cegléd - Jászkisér - Kisköre;
- Kecskemét - Soltvadkert - Kiskunhalas - Kelebia;
- Mélykút - Tompa - Szeged.

A Tiszántúlon:

- Nyíregyháza - Hajdúdorog; Polgár - Tiszacsege;
- Balmazújváros - Nádudvar; Tiszafüred - Nádudvar;
- Mezőtúr - Endrőd - Mezőberény;
- Dévaványa - Körösladány - Vésztő - Okány;
- Mosontorpályi - Vámospércs;
- Csökmő - Komádi.

1927-ben a Budapest - Komárom - Győr - (Moson)Magyaróvár főutat átépítették a modern autóforgalom diktálta követelményeknek megfelelően. A történelmi hűség kedvéért meg kell jegyeznünk, hogy sajnos az útvonalat néhány ponton meglehetősen keskenyre építették.

A vezérkar azon tervei, amelyek nem szerepeltek a Kereskedelmi Minisztérium koncepciójában

A Dunántúlon: a (Moson)Magyaróvár - Csorna közötti szakaszon Bősárkány - Moson közötti út; Sárbogárd - Ivánca között; Sárszentmiklós - Előszállás között a tervezett Duna híd irányában, Marcali - Kaposvár; Böhönye - Curgó; Simonfa - Szigetvár; Németboly - Barcs; Pécs - Villány között.

Az Ipolyszögben négy tervezett vonal, amelyek jelentősége a Csehszlovákia elleni felvonulás szempontjából a Duna (mint határfolyó) nagymértékben felértékelődött.

Duna-Tisza között: Hatvan - Nagykáta; Nagykáta - Újszász; Kiskunhalas - Horgos; Mezőcsát - Borsodivánka.

A Tiszántúlon: elsősorban a román határ felé vezető utak kiépítése volt *tervbe véve*: például a Békéscsaba - Kétegyháza, Földes - Berettyó-újfalu Nyírbátor - Mérk közötti szakaszokon.¹⁶

Hídépítés

A Tisza hídjaiban bekövetkezett károkról, amelyeket az első világháború és az azt követő forradalmak, valamint a román megszállás okozott, már az előbbieken foglalkoztunk. A folyón a tárgyalt időszakban egyébként két hidat terveztek építeni, egyiket a Bodroghözben Balsánál, a másikat délen Tiszazugnál.

A Dunán Dunaföldvárnál építettek hidat 1928-30 között úgy, hogy a pálya berendezése alkalmas volt közúti és vasúti közlekedésre is. A hídszerkezet 106,8+2×133,2+106,6 m nyílású mederhíddal és 80, 10 és 16 m nyílású ártéri hidakkal, szegecselt rácsos acélszerkezettel épült meg. Tervezője Kosalka János műegyetemi tanár volt. Ez volt az országban az első közúti rácsos acélhíd, melynek főtartói folytatólagos többtámaszú tartók voltak.¹⁷

Az 1920-as években pénzügyileg betervezett és elkészített vasúti és közúti hidaknak és a közúti hidaknak a végleges jellegű vas vagy vasbeton jellegű hidakká való átépítése felsorolásától terjedelmi okok miatt eltekintünk.

Ezek a munkálatok a hidak vasszerelésének megerősítését, pályaburkolatának helyreállítását, illetve kiváltását, a hidak felszerkezetének újjáépítését és megerősítését jelentette.¹⁸

---

16 HL tanulmány

17 Karoliny Márton: Tolnai utak. Szekszárd 1983.

18 Horváth Attila-Suba János: Magyarország közlekedési hálózatának fejlődése 1920-1944. Statisztikai gyűjtemény. Kézirat

A víziközlekedés jellemzői az 1920-as években

A belvízi hajózást bonyolította, hogy a Duna nemzetközi víziút volt. *A Nemzetközi Duna Bizottság* 1926. november 6-i pozsonyi ülésén elfogadot hajózási rendszabályokat a magyar kormány rendelettel kihirdette¹⁹.

A belvízi hajózás jogi kérdéseinek rendezése az 1927. évi IX. törvénnyel történt meg. A törvényből említésre méltó az úszójárművek kimerítő nyilvántartását biztosító lajtstromozás és a hajózási vállalatok hitelképességének fokozása a belvízi hajójelzáló bevezetésével.

A két világháború között élénk hajóforgalom bonyolódott le a Dúnán és a Tiszán. A víziutak 1698 km-es hossza nem változott, ebből mindössze a Tiszának és a Marosnak egy kisebb (69 km-es) szakasza nem volt hajózható géperővel.

A hajóállományt folyamatos lassú emelkedés jellemezte. 1927-ben 129 darab (ebből 47 kerekés) gőzhajó volt, amelyek befogadóképessége 10 817 tonnát tett ki. Az árúszállításra használt uszályok állománya 277 volt, 139 080 tonna hordképességgel. A teherforgalom minden évben élénk volt, akadt olyan időszak, amikor hajótérhiány mutatkozott.²⁰

A honvédelmi érdekek érvényesítése

Legteljesebben *a folyami hajózásnál érvényesültek a katonai érdekek*, annak ellenére, hogy katonai szempontból hátrányos helyzetben volt (a folyók futása, a Duna mint nemzetközi út). A honvédelmi érdek elsősorban a folyami hajózás - műszaki értelemben vett - folyamatos biztosítására irányult. Mint víziút felhasználását - a hajózási vállalatok hajóparkjának felhasználásával - a Központi Szállítási Vezetőség (KSZV) hajózási osztálya tervezte és irányította. A törvény alapján 15 éves tervet dolgoztak ki. *Honvédelmi érdekek befolyásolták a győri ipari csatorna hajózhatóvá*

---

19 4.730/1927.M.E. rendelet Rendeletek Tára 1927.

20 A Magyar Királyi Révfőkapitányság évi jelentése az 1928. évről Bp. 1929.

tételét és Győrött a téli kikötő építését. Gönyűnél a Duna vízmélysége alacson vízállásnál nem elegendő, ezért mederkostrást végeztek. Dunapentelén téli *menhelyet* létesítettek. Tiszán Tokajnál és Tápénál terveztek téli kikötőt. Ugyancsak megvalósult a Sió-meder rendezése, így a *Balaton* *t bekapcsolták a vízforgalomba.*

Tanulmányunkban megkíséreltük bemutatni milyen nehézségeket kellett megoldani a honvédelmi kormányzatnak, hogy a trianoni békeszerződés honvédelmi érdekeket tiltó rendelkezéseit bizonyos mértékben figyelmen kívül lehessen hagyni. Megítélésünk szerint a SZKEB távozásával e területen is fordulópont állott be a Magyar Királyi Honvédség fejlődésének történetében. A megnövekedett *politikai lehetőségeket* viszont a haderőépítés egyetlen területén sem lehetett kiaknázni, mert megakadályozta a gazdasági világválság. Az 1920-as évek dinamikusnak mondható motorizációja erőteljes mértékben megtorpant, a vasút-, közút- és hídépítésekre, fenntartásra, valamint korszerűsítésre fordítható források elapadtak. A "*világgazdasági válság*" után is csak az 1939. márciusában meghirdetett ún. "*győri hadsereg fejlesztési*" program keretében kezdődhetett el komolyabb fejlesztés a közlekedési hálózat tekintetében. Mivel az egymilliárd pengős, az akkori közkeletű elnevezéssel élve "*az 5 éves rendkívüli beruházási program*" tervezésekor 210 millió pengő szántak közlekedés fejlesztési célokra.

Felhasznált irodalom jegyzéke:

1.) A Magyar Királyi Honvédség Harcászati Szabályzat Harcászati Elvek 1-2. füzet 1924. Bp.

2.) *Schmoll Endre*: Haditechnikai alapismeretek. A szerző kiadásában 1928. Bp.

3.) *Keleti Dénes*: A megcsonkított államvasútak. A Magyar Mérnök Építész Egylet Közlönye 1921. 26. szám Bp.

4.) *Karoling Márton*: Tolnai utak. KPM Szekszárdi Közúti Igazgatósága 1982. Bp.

5.) *Ifj. Fellner Frigyes*: Különleges szempontok a közlekedéspolitikában. Különlenyomat a Budapest Szemle 1935. évi 696. és 697. számából.

6.) *Ifj. Fellner Frigyes*: A világgazdasági válság hatása a közlekedésre. Különlenyomat az "UNNEPI DOLGOZAT"-ból Szeged 1937.

7.) *Berger Károly*: A Vezetés Kézikönyve 1930 Bp.

8.) *Dombrády Lóránd-Tóth Sándor*: A Magyar Királyi Honvédség 1919-1945. Zrínyi Katonai Kiadó 1987. Bp.

9.) *Berend T.Iván-Szuhay Miklós*: A Tőkés Gazdaság Története Magyarországon 1848-1944. Kossuth Könyvkiadó 1973. Bp.

10.) *Duchaj István*: A vasúti szállítási alágazat katonai igénybevételeinek lehetőségei különös tekintettel az elszigetelt vonalszakaszok üzemeltetésére. 1994. Bp. Kandidátusi Értekezés.

Felhasznált térképek:

11.) *Stoits György*: Magyarország autóval járható közutai. A királyi Magyar automobil-Club hivatalos térképe. 1928. Bp.

12.) *Róna Ernő-Laykauf Aladár*: Magyarország vasúti térképe. 1927. Bp.

13.) Magyarország közúti térképe. 1928. Bp.

14.) Csonkamagyarország közlekedési térképe 1927. Bp.

TÁJÉKOZTATÓ-INFORMÁCIÓ

TÁJÉKOZTATÓ A COOPERATIVE AURA GYAKORLATRÓL

Fenyvesi Károly¹

A NATO-hoz való "közeledés" és csatlakozás egyik fontos eleme a közösen végrehajtandó feladatok során az egymás és az alkalmazott munkamódszerek megismerése.

Ezt a cél szolgálják a **PfP (Partnership for Peace = Békepartnerség)** program keretében végrehajtott (és a jövőben is tervezett) gyakorlatokon való részvétel.

Az évenként megrendezésre kerülő mintegy 15 különböző szintű és méretű PfP gyakorlat közül az egyik volt a "**Cooperative Aura-95**".

A Cooperative Aura gyakorlat a NATO Európai Főparancsnokságán, annak tervezésében és vezetésével került megrendezésre 1995. végén Monnsban.

A gyakorlatra meghívást kapott a Békepartnerség programjában résztvevő összes nem NATO ország. Mintegy 38-40 tiszt vett részt a gyakorlaton őrnagy-ezredesi kategóriában.

A Magyar Honvédség részéről rajtam kívül még egy fő a HVK-tól (Kertész Péter alez.) vett részt a gyakorlaton (3 fő került meghívásra).

A gyakorlat típusa: **Törzsvezetési gyakorló foglalkozás.**

A gyakorlat fő célja volt: Megismertetni (gyakoroltatni) a Békepartnerség programjában résztvevő országok küldötteit a NATO felső szintű katonai vezetés (SHAPE) törzs munkarendjével.

---

1 Fenyvesi Károly mk. ezredes, MH ATFCFSF-ség hadműveleti és kiképzési osztályvezető

Az elérendő célkitűzések voltak: A résztvevők megismertetése a döntéshozatali folyamattal. A törzsmunka bemutatása. A résztvevők gyakoroltatása a törzsmunkában a békefenntartó feladatok követelményeinek megfelelően.

A gyakorlat munkája három fő tevékenységi forma köré csoportosult:

- előadások;
- csoportos foglalkozások;
- jelentések, a jelentések megvitatása.

A gyakorlat helyzetbeállítás a következő volt: Két szomszédos ország konfliktusának békés rendezésére az ENSZ Mandátumot fogadott el, amelyben felhatalmazta a NATO politikai szövetséget békefenntartó csapatok küldésére a válságövezetbe a NATO alárendeltségében.

A NATO megfelelő politikai szervei a NATO Európai Erőinek Főparancsnokát (SACEUR) hatalmazták fel a hadszíntér parancsnoki (Theatre Commander) feladatok ellátására. E meghatalmazásban felsorolásra kerültek a NATO erők alkalmazásának politikai célkitűzései.

A gyakorlók feladata az volt, hogy ezen politikai céloknak megfelelően, dolgozzák ki a **Hadművelet Előzetes koncepcióját**.

A törzset alkotó tisztek három szekcióba (szindikátusba) lettek osztva, és a következő feladatokat látták el:

- a hadművelet általános katonai céljainak a meghatározása;
- a hadművelet alapkoncepciójának kidolgozása;
- a logisztikai biztosítás alapelveinek a kidolgozása.

A szindikátusok minden részfeladat végrehajtása után jelentettek az elvégzett feladról, amelyet megbeszélés, vita követett.

A feladat feldolgozása ezen rendje alkalmasnak bizonyult arra, hogy a résztvevők ismereteket szerezzenek a NATO országokban alkalmazott parancsnoki munkarend általános elveiről. Mivel a rendelkezésre álló

idő korlátozott volt, csak a legfontosabb feladatok kidolgozására és jelentésére volt lehetőség.

A törzs belső, részletes munkarendjének megismerését azonban két tényező alapvetően gátolta:

- Az előbb ismertetett szindikátusi felosztás véleményem szerint nem felel meg a NATO törzsi struktúrájának semmilyen szinten;

- A feladat feldolgozása nem az általánosan használt és előírt munkaokmányok, jelentési formák felhasználásával történt. Az elkészített jelentések, anyagok formája, felépítése teljesen ötletszerű volt, ezeknek egységesítésére még csak kísérlet sem történt.

A magyar fél, mivel csak két főből állt, a kettes és hármas szindikátus munkájában vett részt. Célszerű lett volna, ha a Repülő és Légvédelmi Főcsoportfőnökség állományából is kijelölésre került volna résztvevő a feladatok összhaderőnemi jellege miatt.

A feladat kidolgozásával kapcsolatos általános és békepartnerségi szabályzatok, brossúrák "*szolgálati használatra*" titkossági fokozattal készültek, a belső felhasználásra a későbbiekben megküldésre kerülnek.

Össességében a gyakorlat sok hasznos tapasztalattal szolgált, melyből néhányat kiemelnék:

- nincs "*előre eldöntött, a parancsnok által kihirdetett elhatározás*", hanem a végleges változat többfordulós egyeztetési eljárás során alakul ki;

- a végső változat a résztvevők konszenzusával születik;

- és végül, de nem utolsó sorban elengedhetetlenül szükséges a kommunikációképes angol nyelvismeret.

NÉMETORSZÁGBAN ÁLLOMÁSOZÓ USA GYALOGHAD- OSZTÁLY ELLÁTÓ ALEGYSÉGEINÉL TETT LÁTOGATÁS TAPASZTALATAI

Márkus József, Zóka József¹

Az MH Parancsnokság mellett működő magyar-amerikai munkacsoport szervezésében 1995. július 24-28. között Németországban tanulmányozhattuk egy USA hadosztály kötelékében lévő, logisztikai biztosítási feladatokat végrehajtó szervezetek felépítését, működését, a hadosztály, dandár, zászlóalj logisztikai biztosítási rendszerét.

A tanulmányút során sok olyan érdekes, tanulságos, sőt egyes kérdésekben a saját rendszerünkben is hasznosítható tapasztalatokat szereztünk, amit fontosnak tartunk közreadni.

A tanulmányút során gyakorlaton lévő *ellátó szervezeteket látogattunk meg:*

- a 15. gépesített dd. 2. zászlóalj logisztikai szervezeteit;
- a 3. gyaloghadosztály 15. gépesített dandár logisztikai biztosítását végző 3. előretolt biztosító zászlóalj szervezetét;
- a 3. gyaloghadosztály fő biztosító zászlóalj szervezetét.

I.

A logisztikai biztosítást végző szervezetek felépítése, feladatai

A gyaloghadosztályon belül **három ellátási, biztosítási tagozat** van. A zászlóalj, osztály tagozatban a harcoló alegység állományába szervezett alegységek végzik a biztosítási feladatokat. Dandár, ezred szinten **nincs rendszeresítve logisztikai szervezet, azt a hadosztály támogatja biztosító egységekkel**. Ehhez a gyaloghadosztály alárendeltségében van há-

---

¹ Márkus József alezredes, MH SZCSP-ság ATF-ség megbízott tervezési osztályvezető, Zóka József mk. alezredes, mb. tervezési osztályvezető-helyettes

rom előretolt, valamint egy csapatrepülő biztosító zászlóalj. A hadosztály szintű logisztikai biztosítási feladatok végrehajtására pedig egy **fő biztosító zászlóalj** van rendszeresítve.

1.) A gépesített zászlóalj logisztikai szervezetei, azok rendeltetése, feladatai:

A logisztikai biztosítást végző alegységeknek el kell látni a zászlóaljhoz rendszeresített 772 fő személyi állományt, ki kell szolgálni 58 harcjárművet, 6 löveget, 29 gépjárművet.

A zászlóalj logisztikai biztosításának tervezését, szervezését a zászlóalj parancsnok helyettes közvetlen alárendeltségében egy logisztikai és egy technikus tiszt végzi.

A logisztikai biztosítást végző szervezetek:

- logisztikai biztosító szakasz;
- karbantartó-javító szakasz;
- egészségügyi szakasz.

A három szakasz az aknavető, felderítő és híradó szakasszal együtt a *törzsszázadba* van szervezve.

Ugyanakkor a négy harcoló századhoz (minden században 14-14 Bradley harcjármű), ellátó szolgálatvezető, egészségügyi katona (2 fő), javító raj (1-1 műhelygépkocsival és vontatóval) van rendszeresítve.

1.1.) *Logisztikai biztosító szakasz* feladata a zászlóalj anyagellátása; szervezetébe lőszer, műszaki anyag, üzemanyag, szállító, élelmezési, víz-ellátó raj tartozik.

A gépesített zászlóalj anyagi készlete a tájékoztató szerint három napi harctevékenység anyagszükségletét biztosítja.

Sajátosság, hogy a műszaki anyagok közé nem tartozik a robbanóanyag, az a lőszerellátás része. Az üzemanyag ellátó raj egyben a harc- és gépjárművek feltöltését is végzi. Az élelmezési-vízellátó raj napi egyszeri meleg és kétszeri hidegétkeztetést biztosít (8 szakács).

1.2.) *Karbantartó-javító szakasz* szervezetében van négy műhelygépkocsi és négy vontató. Feladatuk a sérült eszközök vontatása, kisjavítása, elsősorban fődarabcsérés megoldással. Törekednek a sérülés helyszínén történő javításra.

1.3.) *Egészségügyi szakasz* parancsnoka orvostiszt, aki szakmai végzettség tekintetében az orvos és az asszisztens között van. Egyszerűbb esetekben vizsgálhat, receptet írhat fel. Háború esetén a szakaszt megerősítik egy orvossal. A szakasz létszáma 39 fő (háború esetén +1 fő orvos). Rendelkeznek 4 db sebesültszállító és 1 db műtő-kötöző gépjárművel. A sebesültszállító gépjármű szállítókapacitása 4 fekvő és 4 ülő sérült.

2.) Előretolt biztosító zászlóalj szervezete és feladatai:

A megismert 15. gépesített dandár támogatását végző 3. előretolt biztosító zászlóalj feladata 4502 fő ellátása, 85 harckocsi, 157 harcjármű, 162 gépjármű és 85 löveg, 45 egyéb eszköz kiszolgálása, a dandár adminisztrációs és logisztikai központ követelményei, döntései szerint.

Az előretolt biztosító zászlóalj létszáma 451 fő, *négy fő szervezeti egységből áll:*

- z. törzs;
- ellátószázad;
- javító-karbantartó század;
- egészségügyi század.

2.1.) *Az ellátószázad* (65 fő) anyag után- és hátraszállítást nem végez, csak szervezi az ételmezési, ruházati, felszerelési, üzemanyag és lőszer ellátást. Ennek megfelelően állományába nincs szervezve önálló szállító alegység. Feladata viszont az ellátóalegységekkel nem rendelkező dandár közvetlen anyagellátása, ételmezése. Szervezetébe tartozik *három szakasz:* az ellátó (13 fővel, élm., víz., ruh., személyi felszerelés), lőszer ellátó (14 fővel), üzemanyag ellátó szakasz (15 fővel).

2.2.) *Javító-karbantartó század* (263 fő) alapvetően *három feladatnak megfelelő szervezetekkel:*

- a javítást, karbantartást, szervizelést végző javító, karbantartó szakaszok (gép- és harcjármű, fegyver, elektronika, rakéta, műszaki eszköz, stb.);

- javító, karbantartó anyag, eszköz ellátó részleg, raktár;

- a dandár alegységeinél végrehajtandó javításokat támogató csoportok, amelyek a támogatott zászlóalj, osztály technikai eszközeinek megfelelően vannak kialakítva. (Így van löv., hk.z.-at, tü.o-t, mű.aeg-et, rak.aeg-et támogató csoport).

Ez utóbbi csoportok a harcoló alegységek (zászlóalj, osztályok) részére kerülnek átadásra megerősítésül. A csoportok szervezete, lehetősége, kapacitása hasonló a megerősített zászlóalj, osztály javító-karbantartó szakaszához, azzal a különbséggel, hogy nincs vontató eszközük.

Sajátossága a javítószázadnak, hogy összesen csak kettő vontató eszköze van, mivel nem alapvető feladata a sérült haditechnikai eszközök vontatása.

2.3.) *Egészségügyi század* (75 fő) modul rendszerű egészségügyi biztosításnak megfelelően van szervezve. A század gyógyító alegységeinek lehetőségei megegyeznek a zászlóalj gyógyító alegységek lehetőségeivel. Így azok alkalmasak a zászlóalj (osztály) egészségügyi szakasz megerősítésére, pótlására. Ez a kompatibilitás megvan a fő biztosító zászlóalj egészségügyi századával is.

Az egészségügyi századnak **három fő szervezeti eleme van:**

- *a gyógyító szakasz* kettő gyógyító rajjal, melyek a harcoló alegységek sérültjeinek közvetlen ellátását végzik, alapvetően a zászlóalj (osztályok) megerősítésével;

- *a sebesültszállító szakasz* 6 db lánctalpas (3 raj), 4 db kerekes (2 raj) sebesültszállító járművel. A szállító kapacitás összesen 40 fekvő, vagy 100 ülő sérült.

- *a területi ellátó szakasz* gyógyító raja általános orvosi ellátáson kívül képes fogászati ellátásra, laboratóriumi és röntgen vizsgálatokra. A fektető raj kapacitása 40 fő 72 óráig. Az anyagellátó raj az anyagigényeknek megfelelően biztosítja az ellátásra utalt alegységek részére a rendszeresített egészségügyi anyagokat. A kiszállítást általában a sebesültszállító gépjárművekkel oldják meg.

Az egészségügyi századnál összesen öt orvos van, ebből egy fogorvos.

3.) Fő biztosító zászlóalj legfontosabb szervezeti elemei, feladatai:

A hadosztály fő biztosító zászlóaljának közvetlen ellátási alárendeltségébe tartozik *4 előretolt, 1 csapatrepülő biztosító zászlóalj* és 10 hadosztály közvetlen katonai szervezet.

Fő feladatai:

- az előretolt és csapatrepülő biztosító zászlóaljak anyagellátása, a biztosító zászlóaljaknál nem javítható eszközök, fődarabok javítása, a kórházi ellátást igénylő sérültek kórházba szállítása;

- a hadosztály részére ivóvíz kitermelés, víztisztítás, vízellátás;

- a hadosztály közvetlen katonai szervezetek közvetlen logisztikai biztosítása.

Feladatait a hadosztály biztosítási parancsnokságán belül működő *anyagbiztosítási, javítási, egészségügyi, közlekedési tervező központok* határozzák meg három naponként.

A fő biztosító zászlóalj létszáma több mint kétszerese egy előretolt biztosító zászlóalj létszámának. Elsősorban az anyagtároló és szállító, valamint a javító kapacitása a jelentős.

A zászlóalj végrehajtó alegységei:

3.1.) *Ellátó és karbantartó század* a hadosztály ellátásához egy napi lőszer, műszaki, üzemanyag, élelmezési anyag készleteket, vizet tárol, illetve az üzemanyagot szállítja is. A többi anyag szállítását a szállítószázad végzi. Az üzemanyag szállítóeszközök nagy része egyben töltésre is alkalmas.

3.2.) *Könnyű javítószázad* a fegyverzeti, műszaki eszközök és a járművek kivételével minden egyéb technikai eszköz javítását, illetve a javító-karbantartó anyag ellátását végzi.

3.3.) *Nehéz javítószázad* feladata a járművek, műszaki gépek, fegyverzet javítása, illetve a javítóanyag ellátás. Elsősorban fődarabokat, alkatrészeket javítanak, általában csak a hadosztály közvetlen katonai szervezetek komplett gépeit, járműveit javítják. Vontató kapacitásuk ennek megfelelően minimális.

3.4.) *Rakéta-technika javítószázad* feladata a javítás, ellenőrzés és rakéta ellátás. A rakéták ellenőrzését, a javítások egy részét a helyszínen a rakéta egységeknél hajtják végre. Ennek megfelelően mobil javító, ellenőrző rendszerekkel rendelkeznek.

3.5.) *Szállítószázad* egyrészt a biztosító zászlóalj századainál tárolt anyagi készleteket szállítja, másrészt részt vesz a csapatok harceszközeinek szállításában. 60 km-re napi 2000 t árut, 72 db harckocsit képes az eszközeivel szállítani három fordulóval.

3.6.) *Egészségügyi század* lehetősége hasonló az előretolt biztosító zászlóalj egészségügyi századéhoz. Az ellátás azonban kiegészül személyzeti, mentálhigiéniai, pszichiátriai ellátással és közegészségügyi-járványvédelmi tevékenységgel. Fektető kapacitása 40 fő, sérültek szállítására 10 db kerekessel szállítóeszközzel rendelkezik. Négy megerősítő gyógyító raja van, amelyekkel támogatást nyújthat a harcoló alegységek segélyhelyei részére. Végzi a hadosztály szintű egészségügyi anyagellátást.

II.

A logisztikai biztosítás végrehajtása

A logisztikai biztosítás tervezését, szervezését dandár és hadosztály szintjén nem tanulmányozhattuk, az a programból kimaradt. A logisztikai biztosítás rendjére vonatkozóan így csak a biztosító egységek, alegységek működéséből és az erre vonatkozó kérdésekre adott válaszok alapján tudtunk következtetni. Az amerikaiak által a biztosítás rendjére elkészített elvi vázlatok segítségével azonban viszonylag pontos ismereteket szereztünk a zászlóalj, dandár, hadosztály szintű biztosítás (harcászati logisztika) rendjéről.

A logisztikai biztosítás szintjei:

<i>biztosítási szint</i>		<i>szervezeti szint</i>
egység, alegység	-	század, zászlóalj
közvetlen	-	dandár, hadosztály
átfogó, általános	-	hadosztály, hadtest
raktár	-	hadtest

A logisztikai biztosítás tervezésére, szervezésére minden szervezeti szinten van vezető állomány, végrehajtó egység, alegység azonban csak század, zászlóalj, hadosztály, hadtest szinten. A dandár a harcfeladatától függően kerül megerősítésre biztosító zászlóaljjal.

A logisztikai jellemzők hasonlóak az *anyagigazgatási biztosításra nálunk meghatározott követelményekhez:*

- előrelátás, tervszerűség;
- integráltság, teljeskörűség;
- folyamatoság;
- rugalmasság;
- felelősség.

A logisztikai szakcsoportok és szakalegységek a működésükhöz - a zászlóalj szint kivételével - egy körletben települnek. (1.sz. vázlat)

A fő biztosító zászlóalj települési körletét a peremvonalától 40-60 km-re, az előretolt biztosító zászlóalját 25-30 km-re jelölik ki. A g., hk.z., tü.o. ellátó szakaszai az előretolt biztosító zászlóalj körletében helyezkednek el. A zászlóalj (osztály) javító, egészségügyi szakasza a zászlóalj (osztály) hadrendjén belül, a második lépcsőben települ.

Az előretolt biztosító zászlóalj települési körletének nagysága 4-7 x 2-5 km. A körletben működik a biztosított dandár adminisztrációs és logisztikai központja is. Az ellátó, a javító század 1 km²-es, az egészségügyi

század 0,4 km²-es, a zászlóalj ellátószakaszok - egyenként - 1,6 km²-es területet foglalnak el.

Az előretolt biztosító zászlóalj a biztosított dandár működési területén egy elsődleges, 2-3 másodlagos, 1-2 tartalék *ellátó útvonalat* jelöl ki, illetve üzemeltet.

1.) Anyagbiztosítás:

1.1.) Az anyagbiztosítás jellemzői:

Az anyagbiztosítás részben integráltan, részben a logisztikai biztosítás három fő területéhez kapcsolódóan ágazati rendszerben valósul meg:

- az ellátóalegységek végzik a személyi állomány harctevékenységének, a haditechnikai eszközök működésének biztosításához szükséges anyagellátást (lőszer, élm., víz, üza., mű.ag., ruh., személyi felszerelés);

- a javító-karbantartó alegységek feladata a technikai biztosításhoz szükséges anyagellátás (javító, karbantartó anyagok, eszközök, alkatrészek);

- az egészségügyi alegységek által valósul meg az egészségügyi biztosításhoz szükséges anyagellátás.

Az anyagok egy részét (üzemanyag, egészségügyi anyag) a biztosító alegységek, a nagyobbik részét a szállító alegységek szállítják.

Az anyagellátásban érvényesül az előjáró felelőssége, a fentről lefelé történő ellátás elve. Ebben sajátosság, hogy dandár szinten alapvetően csak anyagátadás folyik a hadosztály és a zászlóalj szállítóeszközei között. A dandár szintű ellátási tagozat így a végrehajtás tekintetében kimarad, a dandár feladata csak az anyagtárolás (lőszer kivételével), anyagellátás tervezése, elosztása.

Az anyagnyilvántartást - számítógépes rendszeren keresztül - a hadosztály végzi.

1.2.) *Az anyagi biztosítás folyamata a hadosztálytól a századokig:
(2. sz. vázlat)*

A harcoló századok (ütegek) részére a szükséges anyagokat "logisztikai csomagokban" alegységenként készletezve a zászlóalj (osztály) ellátószakasz szállítja ki ellátópontra.

Egy gépesített zászlóaljon belül a századok mögött 2-4 ellátópontra jelölnek ki, így egy-egy ellátópontra több század részére is kiszállítanak. A századonként *komplettírozott* anyagi készleteket a század szolgálatvezetők veszik át és szállítják tovább a századhoz, ahol a személyi állomány részére a kiosztás megtörténik.

Az ellátópontra általában az esti órákban (17.00) történik meg a kiszállítás. A szállítóeszközöket az ellátandó század jelével látják el, ami egy színes, sötétben világító folyadékot tartalmazó műanyag flakon. *A századok a szín alapján ismerik fel, hogy melyik gépjárművön van a saját anyaguk.*

Az ellátóponton - az ellenséges behatás lehetőségének csökkentése érdekében - kettő óráig tartózkodnak a szállítóeszközök. Ez alatt az idő alatt megtörténik az anyagok átvétele, a személyi állomány részére a lőszer, élelmiszer kiosztása, a harcjárművek üzemanyaggal történő feltöltése, illetve végre kell hajtani a pótigények megfelelő utánszállítását is.

A század szolgálatvezető az ellátóponton - formanyomtatvány kitöltésével - adja meg a következő napi igényét, jelenti az aznapi veszteségeket.

A harcjárműveket hajtóanyaggal a zászlóalj ellátószakasz eszközeivel töltik fel, általában a harcból történő kivonás után.

A dandár érdekében működő előretolt biztosító zászlóalj az igényeknek megfelelően - a dandár adminisztrációs és logisztikai központ által készült terv figyelembevételével - diszponálja a fő biztosító zászlóalj által kiszállított anyagi készleteket a zászlóaljak (osztály) részére.

A fő biztosító zászlóaljtól érkező anyagok átvételére, illetve a zászlóaljaknak történő átadáshoz az előretolt biztosító zászlóalj a települési körletében ellátó- elosztópontra működtet, amiket szükség esetén a peremvonalhoz közelebb is telepíthet.

A fő biztosító zászlóalj a hadosztály anyaggazdálkodási központtól három napos szállítási feladatot kap, de csak egy napos készletet tárol. Így a hadtest folyamatosan, naponta végzi az utánszállítást közúton, vasúton.

Az egészségügyi anyagellátás sajátossága, hogy az utánszállítást általában nem a szállító, ellátóalegységek végzik, hanem a sebesültszállító gépjárművek. Az utánszállításnak ez a módja működhet a fő biztosító zászlóaljtól a gépesített (hk.) zászlóalj egészségügyi szakaszig a sérült kiürítés rendszerében.

A hadosztály működési területén az anyagszállítás általában közúton történik, de szállítórepülő (helikopter) eszközöket is igénybe vehetnek. A vasúti szállítást a sebezhetősége miatt nem tervezik alkalmazni, az csak a hadosztályig jellemző szállítási ágazat.

2.) Technikai biztosítás:

2.1.) A technikai biztosítás jellemzői:

A technikai biztosítás legfontosabb alapelvének tekintik, hogy a sérült technika minél hamarabb visszakerüljön az alkalmazóhoz, a helyreállítás lehetőleg dandár szinten befejeződjön. Ennek érdekében a helyszíni, illetve az alsó szintű javítás és vontatás lehetőségeit erősítik szervezetileg, a harcoló alegységek támogatásával, ott a fődarabcsere javítások feltételeinek megteremtésével.

Javítási szintek:

kezelő által végzett javítás	– századnál,
egység, alegység szintű fődarabcsere javítás	– zászlóaljnál
közvetlen biztosítás szintje (fődarabcsere, javítás)	– dandárnál
általános biztosítási szint (fődarab javítás)	– hadosztálynál, hadtestnél

Működtetik *a technikai kiszolgálás* rendszerét, aminek gyakorisága elsősorban időhöz van kötve. 6 havonként kötelező az MH-ban alkalm-

zott 3., 4. technikai kiszolgálás, de ha egy meghatározott kilométert a jármű lefutott, akkor azt előre kell hozni.

Az *olajcsere* kilométerhez van kötve, de békeidőszakban megkezdtek a takarékosabb, minőségi vizsgálat eredményének függvényében történő cserét. Ez azonban még nem általános.

A járművek *környezetvédelmi (zöldkártya), műszaki vizsgáztatása* béke állapotban nem kötelező. Műszaki ellenőrző állomás a telephelyeken van, de csak szűrőpróbaszerűen ellenőriznek.

A technikai biztosítást kedvezően befolyásolja, hogy a járműpark alapvetően 2-3 alaptípusra épül, csak a felépítmény változik a funkcióinak megfelelően. A korszerűbb eszközök felépítése már a blokk és modul rendszerű javítást teszi lehetővé. Ugyanakkor sok 15-30 éves technikát is üzemeltetnek (rádiók, gépjárművek, stb.), de ennek ellenére a hadrafoghatóság - a kiváló alkatrész ellátás miatt - megfelelő. A gyors javítóanyag ellátást a zászlóalj szinttől a hadosztályig kiépített számítógépes nyilvántartási és adatszolgáltatási rendszer segíti.

A hadrafoghatóság, a javítás szempontjából kedvező körülmény továbbá, hogy minden eszköznek megvan a kezelőállománya, a szakszerezők hivatásosok, még a legénységi állomány is minimum három évig teljesít önként katonai szolgálatot.

2.2.) *A technikai biztosítás folyamata: (3.sz. vázlat)*

A *harcoló gépesített századoknál* a sérült technikai eszközöket, ha a sérülés jellege lehetővé teszi, akkor a kezelőállomány, illetve a század javítóraja javítja meg. Amennyiben a sérülés mértéke, jellege meghaladja a század lehetőségeit vagy a javítás kettő óránál hosszabb időt vesz igénybe, akkor a sérült eszközt a század a zászlóalj sérült technikai gyűjtőpont-ra szállítja, vontatja a saját eszközeivel.

A *zászlóalj (osztály) javítószakasza* a 6 órán belül javítható eszközöket megjavítja. A javítás során alapvetően a fődarabcserét alkalmazzák. Ehhez megerősítésül az előretolt biztosító zászlóaljtól kaphat egy javítóbrigádot. A hat órán belül nem javítható eszközöket a javítószakasz saját eszközeivel az előretolt biztosító zászlóalj javítószázadához szállítja,

vontatja. Ezzel együtt végrehajtja a rossz fődarabok hátraszállítását és felvételezi az igényelt alkatrészeket.

A dandár szintű javítóműhelyben, az előretolt biztosító zászlóalj javítószázadánál a 24 órán belül javítható eszközöket állítják helyre, alapvetően itt is fődarabcsere megoldással. A hosszabb idejű javítást igénylő eszközök kikerülnek a közvetlen javítási rendszerből. Kisebb arányban végeznek alkatrész felújítást is, de a hibás alkatrészek, fődarabok nagyobb részét a fő biztosító zászlóalj javítószázadai szállítják el felújításra.

Hadosztály szinten a fő biztosító zászlóalj javítószázadai elsősorban a fődarabok, alkatrészek felújítását végzik, illetve a hadosztály közvetlen katonai szervezetek sérült eszközeit javítják. Kiemelt figyelmet fordítanak az alsóbb szintű javító szervezetek javítóanyaggal, alkatrésszel, fődarabbal történő ellátására, illetve javítókapacitás megerősítésére.

3.) Egészségügyi biztosítás:

3.1.) Az egészségügyi biztosítás jellemzői:

Az egészségügyi biztosítást a hadosztályon belül "modul" rendszerűnek nevezik, a különböző biztosítási szinteken lévő egészségügyi alegységek lehetőségei azonosak, egymással kompatibilisek. Szintenként az orvosi ellátás kapacitása változik, illetve kibővíül egy-egy szakorvosi tevékenységgel:

elsősegély	- századnál
első szaksegély, osztályozás, életmentő első orvosi segély, sérültek felkészítése továbbszállításra	- zászlóaljnál
orvosi segély, fektetés 72 óráig	- dandárnál,
fogászati ellátás	- hadosztálynál
szemészeti szakorvosi ellátás	- hadosztálynál

A sérültek hátraszállítása általában szakaszos, de gyakori, hogy a sürgős kórházi ellátás esetén a sérültet a zászlóaljtól közvetlenül a kórházba szállítják.

3.2.) *Az egészségügyi biztosítás folyamata: (4.sz. vázlat)*

A századoknál keletkező sérülteket a századnál elsősegélyben részesítik és hátraszállítják a zászlóalj egészségügyi szakaszhoz.

A zászlóalj egészségügyi szakaszánál a sérültek részére az egy orvos szükség szerint életmentő első orvosi segílyt nyújt. A lehetőségek miatt azonban inkább az első szaksegély, illetve a továbbszállításhoz való felkészítés lesz a jellemző.

Az egészségügyi szakasznak fektető kapacitása nincs, így a további ellátást igénylő sérültek az előretolt biztosító zászlóalj egészségügyi századához vagy közvetlenül a hadtest kórházba kerülnek. A szakasz kapacitását az előretolt biztosító zászlóalj egészségügyi százada kiegészítheti gyógyító raj megerősítéssel.

A dandár szintű segélyhely, az előretolt biztosító zászlóalj egészségügyi százada a sérülteket a zászlóaljtól a saját szállítóeszközeivel szállítja magára. A lánctalpas szállítóeszközökkel kiviszik a zászlóalj működési területén kívül kijelölt átadópontra, ahonnan a kerekes sebesültszállító eszközökkel szállítják tovább az egészségügyi századhoz. A sérültek az egészségügyi századnál további orvosi ellátásban részesülnek. A 72 óránál hosszabb idejű fektetést igénylő sérülteket a fő biztosító zászlóalj egészségügyi százada szállítja magára vagy kórházba.

A hadosztály szintű tagozatban az egészségügyi századnál folytatódik a sérültek orvosi ellátása, kiegészülve a már említett szakorvosi ellátással. A 72 óránál hosszabb idejű ápolást igénylő sérültek általában a hadosztály biztosítási körletében települő hadtest kórházba kerülnek.

A hadosztály egészségügyi tervező központ közvetlen rádió összeköttetésben van a zászlóaljak (osztály) *egészségügyi szakaszával*, akik jelentik a sérültek számát. Az egészségügyi tervező központ ezt figyelembe véve tervezi, szervezi, irányítja a sérültek ellátását, illetve intézkedik az azonnali kórházi ellátást igénylő sérültek légi úton történő kórházba szállítására. *A helikopterek a sérülteket közvetlenül a zászlóaljak egészségügyi szakaszaitól veszik át.* A légi szállítóeszközök az előretolt biztosító zászlóalj közvetlen közelében települnek.

III. Következtetések

1.) Az amerikai hadseregben a *logisztikai biztosítás tartalma alapvetően azonos* a Magyar Honvédségben belüli anyagi-technikai biztosítással.

2.) A biztosító alegységek - nem a nagy ágazati rendnek megfelelő önálló, hanem - integrált szervezetek. Ezen belül működnek a biztosítási ágazatok szakalegységei (ellátó, technikai, egészségügyi, szállító).

3.) A biztosítási tagozatok hagyományosan a hadrendi felépítésnek megfelelően épülnek fel. Az egyes szintek lehetőségei között azonban *minőségben nem olyan jelentős az eltérés, mint nálunk*. Dandár szinten nincs önálló biztosítási tagozat, azt a hadosztály a dandár alkalmazásának megfelelően hozza létre az erre rendszeresített zászlóaljak átalárendelésével. Ez a logisztikai biztosításban *nagy rugalmasságra ad lehetőséget* a hadosztály vezetésének. Ugyanakkor a hadműveletek szempontjából meghatározó *dandár parancsnokok nem felelősek egy jelentős nagyságú szervezet irányításáért*, csak a harctevékenység vezetésére kell, hogy összpontosítsák figyelmüket.

4.) A biztosító alegységek telepítésénél, működtetésénél kiemelt figyelmet fordítanak az ellenséges tűzeszközök elleni védelemre, a biztosító alegységek *települési távolsága* a peremvonalától zászlóalj, dandár szinten is jelentős.

5.) A megfelelő gazdasági lehetőségek a logisztikai biztosításban a harctevékenység eredményessége szempontjából *a leghatékonyabb elvek érvényesítését teszik lehetővé:*

- alapvetően a szükséglet szerinti anyagellátás érvényesül, az utánszállítás gyors, biztonságos, így egy-egy tagozatban nincs szükség olyan nagyságú készletek felhalmozására, ami korlátozná a csapatok mobilitását;

- a polgári ellátó, szolgáltató egységek igénybevételeivel *csak a legszükségesebb mértékben* számolnak;

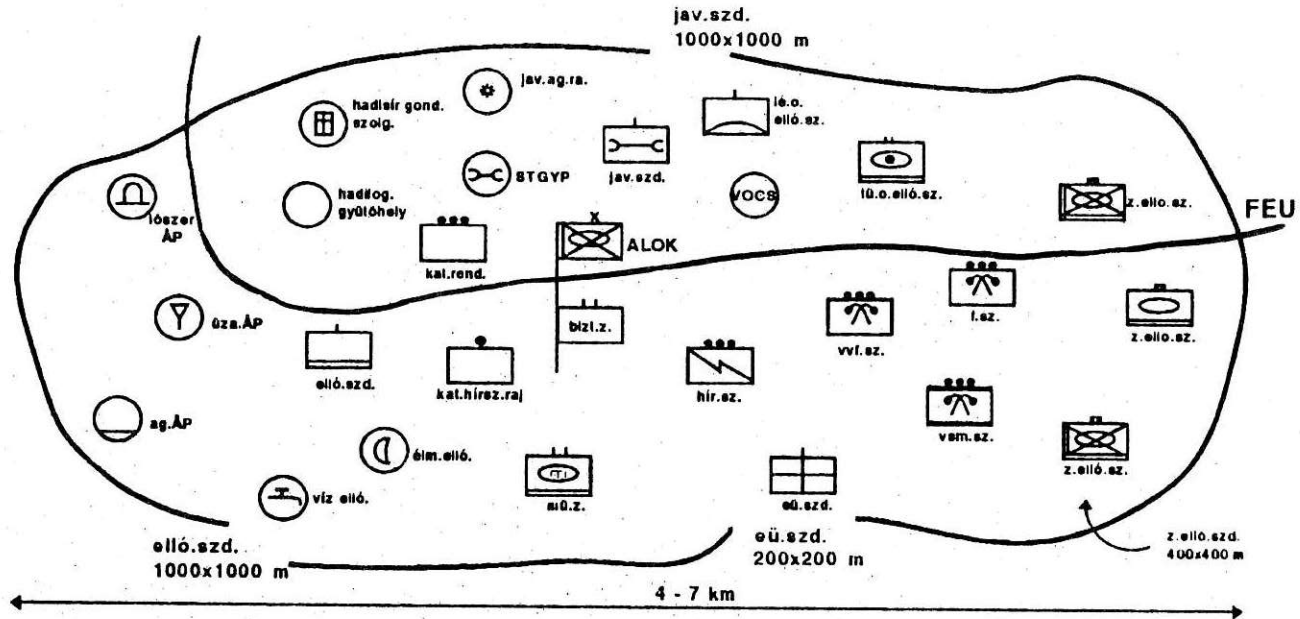
- az alkatrész, fődarab ellátást a dandár, zászlóalj szintre tudják *koncentrálni*, ami lehetővé teszi a nagy arányú helyszíni javítást, csökkenti a vontatás szükségességét;

- a kórházi ellátást igénylő sérültek nagy rész a kiürítési tagozatokat megkerülve, *közvetlenül kórházba kerülhet*, aminek végrehajtását megfelelő információs rendszer és légi szállítási lehetőség biztosítja;

- béke időszakban a harcászati gyakorlatokon a logisztikai biztosítást *a feltételezett háborús biztosítási rendben* tudják végezni - anyagi, pénzügyi megszorítások nélkül.

A tanulmányutunk során szerzett tapasztalataink közreadásával szeretnénk hozzájárulni a MH logisztikai biztosításával kapcsolatos elvi és gyakorlati feladatok további kimunkálásához, illetve lehetőség szerinti adaptálásához.

DANDÁR BIZTOSÍTÁSI KÖRLET VÁZLATA

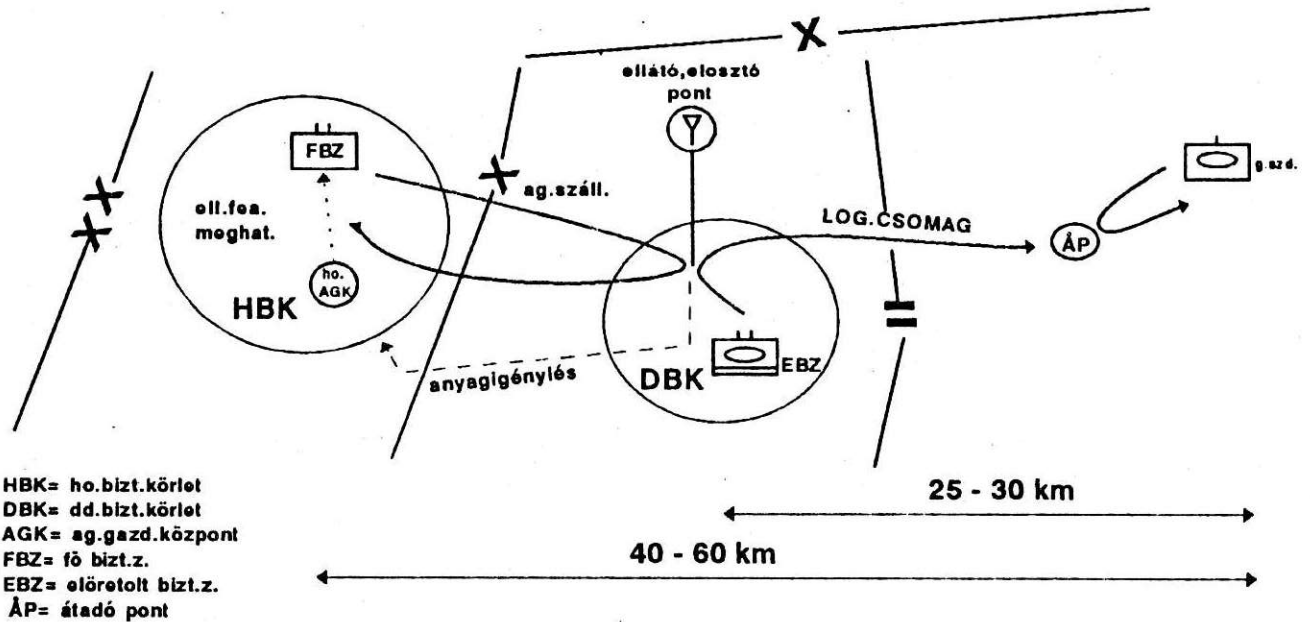

FEU=fő ellátó útvonal

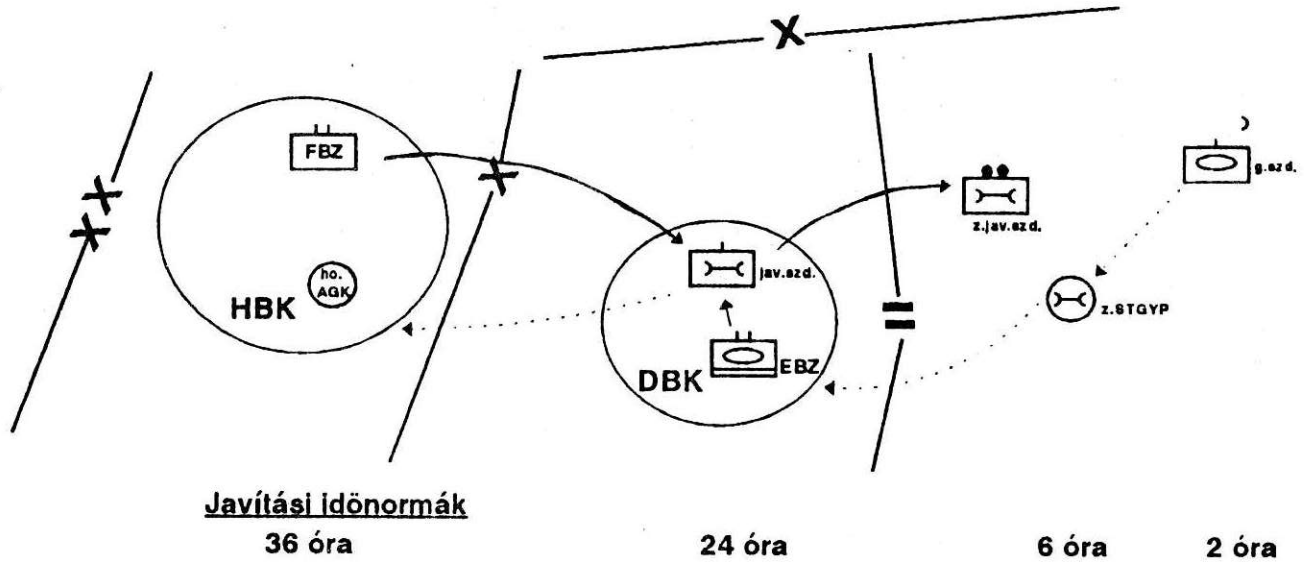
ALOK= adm.log.közp.

VOCB= vont.csoport

AZ ANYAGELLÁTÁS VÁZLATA

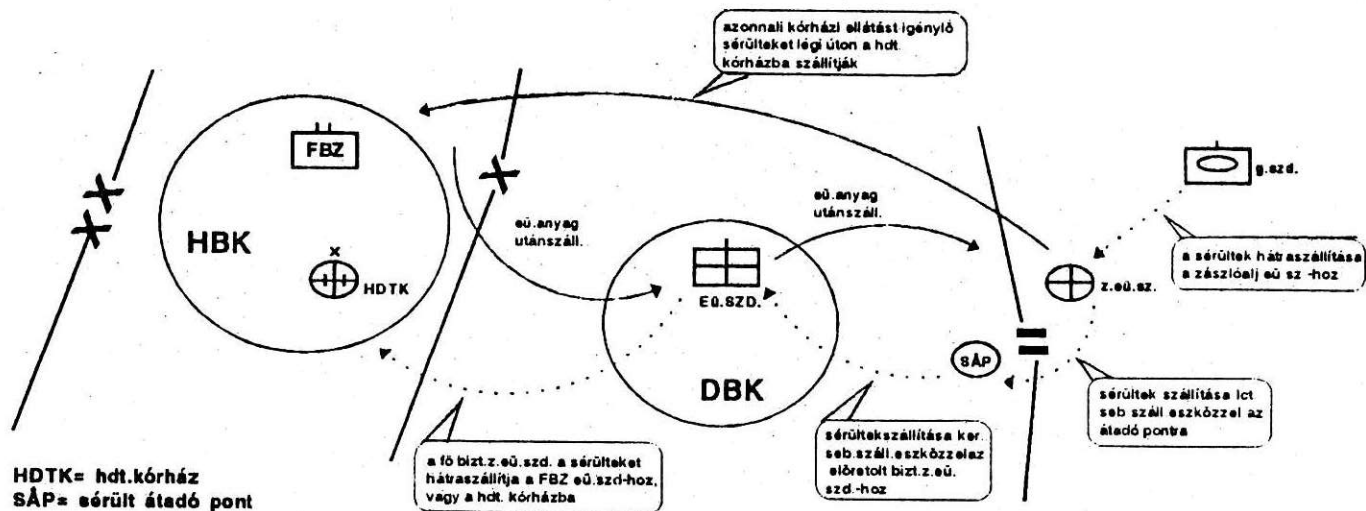
A TECHNIKAI BIZTOSÍTÁS VÁZLATA

- ▶ Javítóanyag útja
- ⋯▶ a sérült technika útja

AZ EGÉSZSÉGÜGYI BIZTOSÍTÁS VÁZLATA

4.sz. vázlat

Az egészségügyi ellátásra vonatkozó időnormák:

72 óra az eü.sz.d.-nál
7 nap a hdt. kórházban

72 óra az eü.sz.d.-nál

fektető kapacitás nincs

BELFÖLDI TERMÉKOSZTÁLYOZÁS (BTO), EGY LÉPÉS EURÓPA FELÉ

Tóth László¹

A Magyar Köztársaságnak az Európai Unióhoz történő csatlakozásához számos olyan követelménynek kell megfelelnie, amelyek teljesítése meglehetősen hosszú időt vesz igénybe és gyökeres változtatásokat igényel mind az állam szervezetétől, mind a gazdaság szereplőitől. Az egyik ilyen követelmény az Unión belüli egységes termék-nyilvántartási rendszer megteremtése. Úgy az esetleges tagság csak úgy nyerhető el, amennyiben ez a feltétel teljesül. Ennek megfelelően a Magyar Köztársaság Parlamentjének törvényi felhatalmazása alapján a Központi Statisztikai Hivatal néhány évvel ezelőtt megkezdte egy olyan termékcsoportosító rendszer kidolgozását amely kompatibilis az Unióban alkalmazott rendszerrel. Az új termékosztályozási rendszer elkészült és a Központi Statisztikai Hivatal elnökének 9006/1995. (SK 4.) KSH számú közleményével Belföldi Termékosztályozás (BTO) néven 1996. január 01-ével kötelezően hatályba lépett. Az áttérés zökkenőmentes végrehajtása érdekében fél éves átmeneti idő került bevezetésre, amelyben a korábbi és az új termékosztályozások külön és együttesen is alkalmazhatók.

Néhány fontosabb kiemelés a közleményből:

1. 1.) A BTO hivatalos statisztikai használatbavételét követően a BTO csoportosítási rendszerét kell alkalmazni – a mezőgazdasági és erdészeti termékek, illetve az ipari termékek hivatalos statisztikai számbavételének tartalmi azonossága érdekében – a nemzetgazdaság valamennyi ágazatában a termelés, a belkereskedelmi forgalom, az anyaggazdálkodás, illetőleg a felhasználás (fogyasztás) tekintetében.

1. 2.) Az 1. pont 1. bekezdésben foglalt követelmény érvényesítése érdekében a gazdálkodó szervezet által kibocsátott számlákon – függetlenül a szerv belső nyilvántartási számrendszerétől – célszerű feltüntetni

---

¹ Tóth László mk.órnagy, MH Anyagi–Technikai Informatikai Központ, Termékazonosító osztály-vezető

a belföldi forgalomba került termék (áru, anyag) BTO szerinti teljes termékszámát.

3. 1.) A BTO hivatalos statisztikai használatbavétele után az Ipari Termékek Jegyzéke (ITJ), a Hadiipari Termékek Jegyzéke (HTJ), a Mezőgazdasági és Erdészeti Termékek Jegyzéke (METJ), továbbá a Számítástechnika–alkalmazási Termékek Jegyzéke (SZATJ) hivatalos statisztikai célokra nem alkalmazható.

3. 2.) A BTO a mezőgazdasági és erdészeti termékek, illetve ipari termékek nemzetgazdasági szintű osztályozása; alkalmazása nem érinti az Egységes Termékazonosító Kód (ETK) és más, szakmai célú termékazonosítási rendszerek használatát.

4. 2.) A BTO hivatalos statisztikai használatbavételének időpontja 1996. január 1.

A Belföldi Termékosztályozás rendeltetése, alkalmazási területe

A termékosztályozások módosítása azért szükséges, mert az Európai Unióhoz történő csatlakozás egyik fontos előfeltétele a nemzetközileg kötelező érvényű statisztikai normák (fogalmi és módszertani előírások, tevékenységi és termékosztályozások) alkalmazása összehasonlítható statisztikák elkészítése érdekében.

Az új Belföldi Termékosztályozás, ezt a követelményt kielégítve, alapstruktúrájában közvetlenül kapcsolódik az Európai Unió érvényes osztályozásaihoz.

Alkalmazása megkönnyíti egyrészt a hazai gyártású ipari, illetve mezőgazdasági, erdészeti és halászati termékek adatainak nemzetközi összehasonlítását, másrészt a termelés és a külkereskedelmi forgalom árucsoportonkénti adatai közötti kapcsolatok vizsgálatát.

A nemzetközi követelményekhez igazodás következtében a BTO, mint az Európai Unió kötelező termékosztályozásaival összehangolt termékcsoportosítási rendszer, számos területen gyökeresen eltér a korábbi hazai termékosztályozások csoportosításaitól, azok tartalmától, részletzettségétől, sorrendjétől. Emiatt az Ipari Termékek Jegyzéke (ITJ), a

Mezőgazdasági és Erdészeti Termékek Jegyzéke (METJ), a Számítás-technika–alkalmazási Termékek Jegyzéke (SZATJ), illetve a Hadiipari Termékek Jegyzéke (HTJ) keretében használt csoportosításokról a BTO-ra való áttérés, vagyis a konkrét termékek új besorolási helyének megállapítása, továbbá a nyilvántartások ennek megfelelő átalakítása gondos előkészítést és jelentős munkaráfordítást igényel a gazdasági élet valamennyi érintett szereplőjétől.

A BTO kiadása nem érinti az eddig a termékek csoportosítására, megkülönböztetésére a nemzetgazdaságban és a Magyar Honvédségben használt egyéb termék–besorolási és termékazonosító kódrendszereket (pl.: Vámtarifaszám, Egységes Termékazonosító kód: ETK, Honvédségi Egységes Termékkód: HETK). Ezeket változatlan formában és módon kell a továbbiakban is használni.

A Belföldi Termékosztályozás tartalma és felépítése, összefüggése az Európai Unió irányadó osztályozásaival

A BTO termékcsoportjainak tartalmát is lényegében az a nemzetközileg harmonizált külkereskedelmi termékosztályozás (Kombinált Nomenklátúra) határozza meg, amelyet az Európai Unió gazdasági osztályozásai közötti közvetlen kapcsolat létrehozására alkalmaznak. Ennek megfelelően a BTO is "építőkövekként" veszi figyelembe a külkereskedelmi és vámügyi célra világviszonylatban egységesen alkalmazott Harmonizált Áruleíró és Kódrendszer (a hazai jelöléssel: HS) valamint az Európai Unió ezt továbbbővítő Kombinált Nomenklatúrájának (CN) árucsoportjait.

A csoportosítások decimális számozási rendszerben készültek. A részletesebb csoportosítási szint tételeit egységesen 10 számjegyű termékkód azonosítja. Alapstruktúráját tekintve a BTO közvetlenül kapcsolódik az Európai Unió hatályban lévő tevékenységi osztályozásához (NACE), s így kódszám–rendszerének első négy számjegye megegyezik a NACE megfelelő szakágazati szintű kódszámaival. Mint ismeretes, az 1992 óta érvényben lévő hazai TEÁOR, vagyis a gazdasági tevékenységek egységes ágazati osztályozási rendszere – a kevésbé specializált magyar gazdaság feltételeihez alkalmazkodva – átmenetileg az Európai Unió szintjén kötelezőnél kevesebb szakágazatot különböztet meg. A BTO alapstruktúrája már az Európai Unió teljes ágazati rendszeréhez igazo-

dik, abból a célból, hogy a NACE rövid távon várható teljes adaptációja-
kor termékmélységben ne legyen szükség újabb átcsoportosításokra. A
magyar ágazati rendszer (TEAOR) és a BTO kódszámainak 1–2. szám-
jegye már most is azonos. A 3–4. számjegyek is csak ott különböznek,
ahol az Európai Unió a hazainál részletesebb alágazati, illetve szakága-
zati bontásokat használ.

A BTO-ban az osztályozás elve követi a termékek ágazati eredetét
mind a mezőgazdasági, erdészeti és halászati, mind a bányászati, feldol-
gozó-ipari és energiaszolgáltatási termékek körében. Ennek megfelelő-
en a BTO további aggregációs szintjeit jelző 5. és 6. kódpozíciók teljesen
megegyeznek az Európai Unió *"Tevékenységek szerinti termékosztályo-
zás"*-ának (Classification of Products by Activity: CPA) megfelelő kód-
számaival. A BTO 7–10. pozícióján történt a (szakágazati főtevékenység-
hez tartozó) termékcsoportok, termékek konkrét meghatározása, beso-
rolása.

A BTO mezőgazdasági, erdészeti és halászati fejezeteinek kialakí-
tásakor – az Európai Unió által ajánlott általános rendező elvekre építve
– a BTO 7–10. kódpozícióin nyílt lehetőség a hazai sajátosságok figye-
lembevételére is.

A BTO ipari termékcsoportosításai végső soron az Európai Unió
egységes iparstatistikai termékjegyzékére (PRODuCts of the European
COMMunity: PRODCOM) épülnek. (A PRODCOM valamennyi tag-
országra kötelező alkalmazását az EEC-Tanács 3924/1991. számú tör-
vénszintű rendelkezése írta elő, legkésőbb 1995. évi hatállyal.)

A termelési és külkereskedelmi termékadatokat közvetlen kapcsola-
tának létrehozása érdekében a PRODCOM kidolgozásakor *"építőkoc-
káként"* vették figyelembe a külkereskedelmi és vámeljárási célokra vi-
lágviszonylatban egységesen használt Harmonizált Áruleíró és Kódrend-
szer (Harmonized Commodity Description and Coding System: HS), il-
letőleg az Európai Unió céljaira kidolgozott részletesebb változata:
az ún. Kombinált Nomenklatúra (Combined Nomenclature: CN) árucso-
portjait. Végső soron a PRODCOM valamennyi termékcsoportjának tar-
talmát a 6 számjegyű HS-kódokra, illetve a 8 számjegyű CN-kódokra
utaló hivatkozások határozzák meg. Az esedékessé váló CN-módosítá-
sokat értelemszerűen a PRODCOM-nak is figyelembe kell vennie.

A PRODCOM 1995. évi változata mintegy 4800 ipar termékcsoport (illetve ezen belül 225 ipari szolgáltatás) főbb termelési adatainak közlésére kötelezi az Európai Unió tagországait. Ehhez járul egy közel 900 tételből álló fakultatív lista (az ún. "B"-tételek jegyzéke), az ebben foglalt termékek megfigyelése önkéntes, az adott ország döntésétől függ. Ebbe a körbe főleg olyan termékek tartoznak, amelyekről az iparstatisztika az adott HS/CN tételek további részletezését igényli, azonban a vámeljárásnál érvényesíthető felülvizsgálat nem szolgáltat ehhez elegendő támpontot. (Külkereskedelmi vonatkozásban általában a termékek rendeltetés szerinti bontása a problematikus, mivel a vámeljáráások túlnyomórészt az anyag szerinti megkülönböztetéseken alapulnak. Belföldi viszonylatban, azaz maguknál a gyártóknál viszont többnyire nem okoz nehézséget a rendeltetés szerinti csoportosítás.)

A BTO ipari fejezeteinek kialakításakor alapkövetelmény volt, hogy a – hazai sajátosságokat is figyelembe vevő – termékcsoportosítások alapján maradéktalanul ki lehessen elégíteni a PRODCOM által támasztott igényeket (a fakultatív tételeket is ideértve). A korábbi hazai csoportosítások fenntartása ezért csak olyan esetekben volt megoldható, ha az eltérő csoportosítási ismérvek érvényesítése nem vezetett a részletező tételek számának aránytalan növekedéséhez. Konfliktus esetén a nemzetközi összehasonlíthatóság igényének kellett prioritást kapnia.

A szakértői javaslatokra támaszkodó, széles körű koordinációs munka eredményeként a BTO részletezettsége nagyságrendileg megfelel az ITJ, illetve METJ korábbi tételszámainak. A BTO egészét tekintve az elemi (tovább nem bontott) és a különböző szinten aggregált tételek együttes száma kismértékben meghaladja a 17 500 terméktételt. Ebből a mezőgazdasági, erdészeti és halászati fejezetek megközelítőleg 2000 tétellel, az ipari fejezetek több mint 15 500 terméktétellel részesednek. A BTO statisztikai használatbavétele után 1996-tól jelentendő termékek köréről a Központi Statisztikai Hivatal konkrét jegyzékeket (segéd-nómenklatúrákat) dolgoz ki és bocsát az érintett adatszolgáltatók rendelkezésére.

A BTO-hoz nem kapcsolódnak külön szöveges tartalmi meghatározások, mivel a BTO valamennyi 10 számjegy mélységű termékcsoportjának tartalmát egységesen a 8 számjegyű CN-hivatkozások rögzítik. A CN 1995. évi változatának kódszámait és szövegét a magyar adaptációja tartalmazza. Ezt megelőzően a főbb változásokról a HS 6 számjegy mélységű

struktúrája és szöveges megnevezései nyújtanak tájékoztatást. Ezek az 1996. évi Kereskedelmi Vámtarifából ismerhetők meg.

A BTO termékmegnevezéseinek szövegezésekor általános követelmény volt az önmeghatározó (soronként is értelmezhető) megnevezések kialakítása. Néhány olyan esetben azonban, amikor a különböző ismérvek rendszeres megismérlése nehezítette volna az áttekintést, az utolsó pozíciók mellett csak az adott ismérvre utaló, lerövidített szöveg jelenik meg. Ilyenkor a megnevezés az összevontabb termékcsoporthoz feltüntetett megnevezéssel összeolvasva válik teljessé.

A BTO a termékek egységes nyilvántartásának elősegítése érdekében feltünteti azokat a fizikai mértékegységeket is, amelyek a termékek számbavételénél számításba jönnek. Többségük megegyezik a külkereskedelmi megfigyeléseknél (illetve a vámeljárásnál) alkalmazott mértékegységekkel.

A Belföldi Termékosztályozás fordítókulcsai és használatuk

Az áttérés az Európai Unió osztályozásaival összehangolt Belföldi Termékosztályozásra azzal a követelménnyel jár, hogy valamennyi belföldön előállított, forgalmazott vagy felhasznált, illetve befektetési vagy forgóeszközként nyilvántartott termékre (árura, anyagra) vonatkozóan meg kell határozni az új, a BTO-nak megfelelő besorolási kódszámot.

Az áttérés segítése céljából a KSH részletes fordítókulcsokat dolgozott ki, amelyek a következők:

- **BTO-CN fordítókulcs:** a tovább már nem részletezett (vagyis elemi szintű) BTO-tételek tartalmának értelmezéséhez nyújt segítséget azért, hogy az odatartozó termékek körét a vámeljárásnál használatos kódszámokkal is meghatározza. A CN jelölés közvetlenül a Kombinált Nomenklatúrára (Combined Nomenclature) utal, közvetetten pedig a HS/CN-hez kapcsolódó tartalmi magyarázatokra s azok aktuális kiegészítő megjegyzéseire is vonatkozik. A CN az Európai Unió kötelező külkereskedelmi és vámnomenklatúrája, amelynek hazai adaptálása a CN változatlanul átvett 8 számjegyű struktúrájához kapcsolódó magyar vámtarifa-alszámok kialakítását jelenti.

- **BTO–METJ/ITJ ill. METJ/ITJ–BTO fordítókulcsok:** a BTO és a korábbi hazai termékcsoportosítások közötti összefüggésekre mutatnak rá. A kétirányú megközelítés egyrészt a termékek új besorolási helyének keresését, másrészt az átsorolások ellenőrzését segíti.

A nemzetközi összehangolás körébe bevont termelési szemléletű, illetve vámeljárássra szolgáló termékosztályozások jelentős strukturális különbségei folytán viszonylag alacsony a direkt kapcsolatok száma, vagyis azoké az eseteké, amikor egy BTO–tétel tartalmilag teljesen megegyezik valamely CN–, illetve ITJ/METJ–tétel tartalmával (1:1 kapcsolat). Számos ágazatban gyakoribb az az eset, hogy mind a BTO–CN, mind a BTO–METJ/ITJ fordítókulcsok többes, illetve többszörös összefüggésre (1:n, illetve m:n kapcsolatra) utalnak. A fordítókulcsok által kifejezett struktúraváltozások (eltérések) a következők lehetnek:

- Legegyszerűbb (de legkevésbé tipikus) a **direkt kapcsolat**, amikor az adott termék mindhárom termékosztályozásban egyetlen elemi szintű tételként, azonos tartalommal található meg.
- **Többes (1:n) kapcsolatnak** az tekinthető, amikor valamely termékosztályozás egyetlen elemi szintű tétele részekre bontva szerepel a kapcsolódó termékosztályozás(ok)ban. A fordítókulcsokban az "ex" jelzés hívja fel a figyelmet arra, hogy az adott termékcsoportnak csak egy része tartozik a másik termékosztályozás megfelelő elemi tételéhez, illetve, hogy az "ex" jelzésű termékcsoport több elemi tételhez kapcsolható a másik termékosztályozásban.
- **A többszörös (m:n) kapcsolatok** különösen a fontosabb fogyasztási cikkek (textiltermékek, ruházati cikkek, bőrárúk, lábbelik stb.) esetében tekinthetők általánosnak. Ekkor a különböző csoportosítási ismérvek (esetleg azok eltérő sorrendű) alkalmazása miatt az új BTO–tételek tartalma sok ITJ/METJ–, illetve CN–csoport részelemeiből tevődik össze. A megfeleltetés bonyolultsága miatt fokozott figyelmet igényel az alkatrészek, tartozékok kapcsolatainak kérdése. Az alkatrészek és a tartozékok az ITJ–ben speciális megkülönböztető jelzéssel (–10, illetve –20 kiegészítő kódjellel) általában a megfelelő késztermék, gép,

berendezés termékcsoportjában szerepeltek. A BTO – igazodva a CN által determinált elhatárolási lehetőségekhez – túlnyomórészt az alkatrészek, tartozékok félgyártmányait (vagyis a még további megmunkálást igénylő öntvényeket, kovácsolt, sajtolt stb. termékeket) csoportosítja anyaguk és a gyártásuknál alkalmazott technológia szerint. A közelebbi meghatározás érdekében a BTO–CN fordítókulcsok között ezeknél a BTO–tételknél azokat a késztermékeket, gépeket, berendezéseket tartalmazó CN–télékeknek a felsorolása szerepel, amelyekhez az illető félgyártmány készremunkálása után) felhasználható.

- Néhány kivételes esetben nincs kimutatható összefüggés (1:0 kapcsolat), mert a CN illetve a METJ/ITJ nem foglal magában olyan kategóriát, amelyhez a kérdéses BTO–tétel tartalmilag kapcsolódhatna. A kimutatható kapcsolat hiányára a fordítókulcs megfelelő oszlopában feltüntetett "-" jel hívja fel a figyelmet.

A BTO szerinti termékbesorolás végrehajtása

A BTO alkalmazására történő áttéréskor egyszeri, de a régi és új csoportosítások nagymértékű eltérése miatt igen bonyolult feladatot jelent az eddig az ITJ, illetve METJ rendszerében nyilvántartott termékek BTO–beli helyének meghatározása. Importált termékek esetében pedig, amelyeknek elsődlegesen a HS– vagy CN–kódszáma ismert, a BTO szerinti besorolás a jövőben is folyamatos feladatként fog jelentkezni.

E műveletek végrehajtását leghatékonyabban a Központi Statisztikai Hivatal által erre a célra kifejlesztett "*Kereső-lekérdező rendszer*" segítségével lehet megszervezni. Ez a számítástechnikai adathordozón beszerezhető "*kereső-lekérdező rendszer*" ugyanis lehetőséget nyújt egyrészt a kódszámokon alapuló többirányú megközelítésre, másrészt a különböző termékosztályozási rendszerek közötti kapcsolatok gyors felismerésére a kérdéses nomenklatúrákban előforduló megnevezések, szövegrészek alapján is.

A Központi Statisztikai Hivatal által a BTO–hoz kidolgozott fordítókulcsokon alapuló "*kereső-lekérdező rendszer*" – főbb vonásaiban – a következő feladatokat tudja megoldani:

- A korábbi belföldi termékosztályozások (ITJ, METJ) termék-számának ismeretében bemutatja az adott termékre vonatkozó elemi szintű BTO-tétel(ek) termékszámát, megnevezését, továbbá a (közvetlenül) fölérendelt aggregáltabb BTO-csoportok kódszámát illetve megnevezését. Ez utóbbiak ismerete azért különösen fontos, mert sok esetben az aggregált szintek megnevezéseiben szerepel utalás olyan ismérvekre, amelyek valamennyi részletező tétel tartalma szempontjából meghatározó jelentőségűek.
- A keresett termék CN-kódszámának ismeretében – amelynek első 6 számjegye kötelezően egyezik a HS-kódszámmal – bemutatja a megfelelő elemi szintű BTO-termékcsoport(ok) kódszámát és megnevezését, továbbá a (közvetlenül) fölérendelt aggregáltabb BTO-csoportok kódszámát, illetve megnevezését.
- A kiinduló termékszám ismeretének hiányában alkalmas a konkrét terméknevezés (pl. ásványvíz) vagy annak szövegrésze (pl. víz) alapján történő keresésre is, amikor felsorolja mindazon BTO-tételeket, amelyek számításba jöhetnek az adott konkrét termék besorolásakor. Olyan esetben, amikor a keresett megnevezés valahol kizáró hivatkozásként szerepel, a lekérdezéssel azoknak a tételeknek a köre is megismerhető, amelyek eleve kívül esnek a besorolási lehetőségeken.

A KSH a BTO anyagát könyv formájában is kiadta, amely két kötetből áll, az első a teljes struktúrát a második a háromirányú fordítókulcs-rendszert tartalmazza. A számítógépes rendszer a különféle gépi adottságoknak megfelelően MS-DOS és Windows változata egyaránt beszerezhető. A floppy árát tudatosan az önköltséghez közel állapították meg annak érdekében, hogy a kis szervezetek is gond nélkül be tudják szerezni, illetve, hogy a nagyvállalatoknak – jobb munkaszervezésük érdekében – érdemes legyen akár több példányt is vásárolniuk.

A BTO könyv és floppy beszerzési forrásai:

- KSH Marketing Csoport
1024 Bp. II. Bimbó u. 1.
tel: 212-6550
- Statisztikai Könyvesbolt
1024 Budapest, II. Keleti Károly u. 10.
tel: 212-4348
- KSH megyei igazgatóságai

Irodalom

[1]A Központi Statisztikai Hivatal elnökének 9006/1995. (SK 4.) KSH számú közleménye

[2] A logisztika és a termékazonosítás kapcsolata című szakmai nap előadásai az Ipari és Kereskedelmi Minisztériumban 1993.05.18.

ÖSSZESÍTETT TARTALOMJEGYZÉK (1995. 1-4 szám)

Logisztika, katonai logisztika

- Csabai György* A multinacionális NATO erők támogatásának elvi és gyakorlati kérdései (1995.1.szám 3.o.)
- Báthy Sándor* Az üzemanyag-ellátás logisztikai rendszerének néhány gondolatébresztő sajátossága a Bundeswehrben (1995. 1.szám 23.o.)
- Várvölgyi Zoltán* A szomáliai hadművelet és logisztikai biztosítása (1995. 1. szám 37.o.)
- Szabó Ferenc* A logisztika szabványosítása (1995. 1.szám 50.o.)
- Gáspár Tibor* Hozzászólás "A helyreállítás logisztikája" című cikkhez (1995. 1.szám 54.o.)
- Jancsek Tibor* A MH logisztikai eszközrendszere egyes elemeinek továbbfejlesztéséről (1995. 2.szám 3.o.)
- Csabai György* Infrastruktúra a NATO-ban (1995. 2.szám 9.o.)
- Nathan J. Power* A logisztika szerepe a haderő előrevonásában (1995. 2.szám 24.o.)
- Turcsányi Károly* Az elmélet logisztikai tételek adaptációja a hadseregben (1995. 3.szám 3.o.)
- Czank László* Gondolatok az MH katonai logisztikai rendszerének háborús működéséről, különös tekintettel az anyagi biztosításra (1995. 3.szám 18.o.)
- Kovács Dezső* Létezik-e logisztika pénzügy nélkül? (1995. 3.szám 28.o.)

- Csabai György* A NATO logisztikájáról (szerepek, fogalmak, funkciók, kategóriák, elvek és szervezetek) (1995. 4.szám 3.o.)
- Kovács Dezső* Létezhet-e logisztika pénzügy nélkül? II. Rész (1995. 4.szám 11.o.)

Anyagi-technikai biztosítás elmélete

- Zsinkó József* A tábori hadsereg műszaki csapatai anyagi-technikai biztosításának sajátosságaitól a térinformatikai módszerek alkalmazásáig (1995. 1.szám 57.o.)
- Fenyvesi Károly* A katonai és védelmi közigazgatás kapcsolódó feladatai, együttműködés területei (1995. 1.szám 69.o.)
- Gáspár Tibor* Az anyagi-technikai biztosítás néhány időszerű kérdése (1995. 2.szám 32.o.)
- Rugár Oszkár* A gépesített hadtest anyagi-technikai biztosításának rendszere és a Katonai Kerület ATB rendszerében való kölcsönhatás vizsgálata (1995. 2.szám 47.o.)
- Czank László* A gépesített hadtest anyagi biztosításának rendszervizsgálata (1995. 2. szám 54.o.)
- Fenyvesi Károly* A katonai és védelmi közigazgatás kapcsolódó feladatai, együttműködési területei II.Rész (1995. 2.szám 62.o.)
- Gáspár Tibor* Az együttműködés lehetőségei a Katonai Kerület (gépesített hadtest) és a működési területén lévő védelmi közigazgatás, rendőrség, határőrség és területvédelmi erők között az anyagi-technikai biztosítás kérdéseiben (1995. 2.szám 86.o.)

- Bittner István* A védelem ATB megvalósítása a nemzeti erőforrások bevonásával (1995. 3.szám 40.o.)
- Csabai György* Biztonság és a gazdasági biztonság interdependenciája a XXI. század előestéjén (1995. 3.szám 65.o.)
- Dobó Ferenc* Közlekedési biztosítás, de hogyan? (1995. 3.szám 82.o.)
- Pohl Árpád* Az osztrák haderő anyagi-technikai biztosító szervezeteinek jellemzői és azok funkcionális felépítése (1995. 3.szám 92.o.)
- Kis Mihály* A Katonai Kerület válságkezelési feladatai és a gépesített hadtest önálló védelmi hadművelete anyagi-technikai biztosításának tapasztalatai egy hadijáték tükrében (1995. 3.szám 122.o.)
- Kiss László Ferenc,
Tóth László* A Magyar Honvédség termékazonosítási rendszerének perspektívái (1995. 4.szám 38.o.)
- Csikesz Ferenc* Korszerűsödik a rádiótechnikai rendszerünk? (1995. 4.szám 53.o.)
- Lovász Zoltán* A haditechnikai eszközveszteségek várható alakulása harcban, hadműveletben (1995. 4.szám 81.o.)
- Báthy Sándor* A Bundeswehr technikai biztosításának néhány összefüggése (1995. 4.szám 97.o.)

Kiképzés-felkészítés

- Kovács András,
Polyák Ferenc* Az egyéves hivatásos ruházati tiszthelyettesképzés tapasztalatai a követelmények tükrében (1995. 1.szám 87.o.)

- Komondi Márton* A "Hanság-94" kétfokozatú parancsnoki és törzsvezetési gyakorlat anyagi-technikai biztosításának tapasztalatai (1995. 1.szám 95.o.)
- Hautzinger Gyula* Gondolatok a külföldi hadseregek ellátó szervezeteiben szolgálatot teljesítő tiszti állomány felkészítéséről (1995. 4.szám 112.o.)
- Rugár Oszkár* A Katonai Kerület hadi szervezetre történő áttérése anyagi-technikai biztosításának végrehajtása (1995. 4.szám 119.o.)

Válságkezelés

- Svéd László* Magyar orvoscsoport az Öböl-háborúban II. Rész (1995. 1.szám 115.o.)
- Baranyi Ferenc* A válságkezelésre kijelölt katonai szervezetek anyagi-technikai biztosítása (1995. 1.szám 137.o.)
- Giczi György* A válságkezelés, határmegerősítés anyagi-technikai biztosítása (1995. 1.szám 148.o.)
- Gáspár Tibor* A Szárazföldi Csapatok Parancsnoksága Anyagi-Technikai Főnökség feladatai a válságkezelésben (1995. 1.szám 171.o.)
- Kis Mihály,
Illich Ferenc* A válságkezelésre kijelölt erők és eszközök Katonai Kerületszintű anyagi-technikai biztosításának megtervezése, megszervezése (1995. 1.szám 185.o.)
- Vasvári Tibor* A MH Légvédelmi Parancsnokság állományából válságkezelésre kijelölt erők anyagi-technikai biztosítása (1995. 1.szám 200.o.)

Katonai minőségügy

- Szűcs Barna,
Füredi László* A nemzeti minőségpolitika célja, tartalma, jelentősége és hatása a katonai minőségügyre (1995. 1.szám 224.o.)
- Zöldhelyi Rudolf* A minőségbiztosítási követelmények érvényesítésének problémái a védelmi iparban (1995. 1.szám 239.o.)
- Füredi László,
Pálos Emil* Minőségügyi közlemények (1995. 1.szám 247.o.)
- Pálos Emil,
Gaál Lajos* A minőségirányítás, a megbízhatóság-irányítás és a környezetirányítás szabványrendszerei (1995. 2.szám 117.o.)
- Kajtár Gábor* A katonai szabványosítás időszerű kérdései (1995. 2.szám 154.o.)
- Füredi László* Minőségbiztosítási rendszert kiépítő kisvállalkozók csoportos felkészítésének módszere és annak alkalmazása (1995. 2.szám 172.o.)
- Lakatos István* Katonai híradóberendezések ipari javításának tapasztalatai a megbízhatóság és a gazdaságosság összefüggőségében (1995. 2.szám 180.o.)
- Szűcs Barna,
Lakatos Lászlóné* Minőségügyi közlemények (1995. 2.szám 196.o.)
- Szűcs Barna* A Magyar katonai minőségügyi intézményrendszer (1995. 3.szám 131.o.)
- Pálos Emil* A nemzeti szabványosítás és minőségügy új törvényei (1995. 3.szám 142.o.)

- Daróczi Nándor*   Áttekintés a katonai műszergyártás, javítás helyzetéről és minőségbiztosításának alakulásáról (1995. 3.szám 155.o.)
- Füredi László,
Szűcs Barna*   Minőségügyi közlemények (1995. 3.szám 167.o.)
- Vári László*   Minőségbiztosítási körkép (1995. 4.szám 149.o.)
- Györfi Ferenc*   Akatonai minőségbiztosítás a haditechnikai termékeket előállító vagy szolgáltatást biztosító cégeknél (1995. 4.szám 157.o.)
- Pálos Emil,
Gaál Lajos*   A megbízhatóságirányítás új nemzetközi szabványrendszere (1995. 4.szám 172.o.)
- Füredi László*   Minőségügyi közlemények (1995. 4.szám 188.o.)

Szakági biztosítás

- Tóth Bálint*   A katonai szállítások és az informatika kapcsolatrendszerének vizsgálata (1995. 1.szám 250.o.)
- Takács István*   Nemzetközi katonai szállítások szervezési és végrehajtási problémái a MIG-29-ek szállításának tükrében (1995. 1.szám 267.o.)
- Vasvári Tibor*   A repülőtér előkészítő zászlóalj alkalmazásának néhány kérdése (1995. 2.szám 201.o.)
- Wolfgang Weiner*   Egészségügyi szolgálati támogatás a többnemzetiségű NATO erők békefenntartó műveleteihez (1995. 2.szám 212.o.)
- Duchaj István,
Horváth Attila*   Szajoli baleset katonaszemmel (1995. 2.szám 225.o.)

- Svéd László,
Szolnoki László* Az egészségügyi szolgálat korszerűsítése
(1995. 3.szám 171.o.)
- Horváth László* A SCUD-B hadműveleti-harcászati raké-
tarendszer és megsemmisítése
(1995. 3.szám 182.o.)
- Gyarmati Sándor* Gondolatok az MH élelmezési ellátásának
rendszeréről (1995. 3.szám 189.o.)
- Pakocs Zoltán* Az MH ruházati szolgálat költségvetésének
főbb jellemzői 1994–1995-ben
(1995. 3.szám 196.o.)
- Kéri Tamás,
Sztanojev György* A katasztrófák következményeinek fel-
számolására létrehozott katonai egészség-
ügyi mobil szervezetek néhány logisztikai
kérdéséről (1995. 4.szám 129.o.)
- Gellér Bálint* A brit szárazföldi haderő mérőeszköz-kalibráló
rendszere (1995. 4.szám 135.o.)

Katonai gazdálkodás

- Szekendi Zoltánné* A kettős könyvvitelre történő áttérés végrehaj-
tásának tapasztalatai a csapattagozatban
(1995. 2.szám 104.o.)

Szakellenőrzés

- Varga László,
Takács László,
Juhász József* Az ellenőrzések tapasztalatai
(1995. 2.szám 236.o.)
- Furka Zsigmond* A gépjárművek üzemeltetése és igénybevétele
ellenőrzésének tapasztalatai
(1995. 3.szám 203.o.)

Varga László,
Pálos László

Lakáskultúra (1995. 3.szám 213.o.)

Nagy Béla,
Varga László

A csapatélelmzés és pénzügyi vonzatai
(1995. 4.szám 223.o.)

Biztonságtechnika

Lánczi Istvánné,
Puskás Endre

A Magyar Honvédség munkavédelmi érdekkép-
viseletének jelene-jövője (1995. 1.szám 275.o.)

Simon Ákos

Hozzászólás a Katonai Logisztika c. kiadvány
1994/3. számában megjelent "*Munkavédelmi,
biztonságtechnikai oktatás, képzés jelene,
jövője*" c. cikkhez (1995. 2.szám 255.o.)

MH ATFCS-ség
Munkavédelmi
Osztálya

Tájékoztató a Magyar Honvédség 1994.évi
üzemeltetésbiztonsági és munkavédelmi hely-
zetéről, az 1995. évi kiemelt feladatokról
(1995. 2.szám 260.o.)

Vasvári Ferenc

Tájékoztató a MH közalkalmazottak 1994.-évi
baleseti helyzetéről (1995. 3.szám 270.o.)

Vasvári Ferenc

Megalakult a MH Biztonságtechnikai Hivatal
(1995. 4.szám 232.o.)

Lőrinczy György

Biztonságtechnikai felmérő vizsgálatok
(1995. 4.szám 247.o.)

Szaktörténet

Horváth Attila

A hadsereg mozgásszervezésének váltásai a
második világháborúig (1995. 3.szám 224.o.)

Rugár Oszkár

Az anyagi-technikai szolgálat története a má-
sodik világháborútól napjainkig
(1995. 3.szám 236.o.)

Vágner Béla Hadiélelmezés fejlődése honfoglalástól napjainkig (1995. 4.szám 191.o.)

*Horváth Attila,
Suba János* A trianoni békeszerződés hatása a Magyar haderőfejlődésére és az ország katonaföldrajzi, közlekedési helyzetére (1995. 4.szám 209.o.)

Tájékoztató

Szerkesztőség Összesített tartalomjegyzék (1994. 1-4.szám)
(1995. 1.szám 285.o.)

Információ

*Turcsányi Károly,
Kóthay János,
Gaál Csaba* Logisztikai Tudományos Konferencia
(1995. 3.szám 244.o.)

Fenyvesi Károly Nemzetközi szeminárium Londonban
(1995. 3.szám 262.o.)

Szarka György NATO logisztikai tanfolyam Hamburgban
(1995. 3.szám 266.o.)

Komondi Márton Gondolatok a "Cooperative Light '95 PFP" gyakorlat valós biztosításának tapasztalatairól (1995. 4.szám 257.o.)

TARTALOMJEGYZÉK

KATONAI LOGISZTIKA

<i>Dobó Péter, Baranyi Ferenc</i>	A haderőátalakítás hatása a logisztikai biztosítás elméletére és a gyakorlati megvalósításra	3
<i>Csabai György</i>	Logisztikai alapvetések az Egyesült Államok hadseregében	21
<i>Kovács Dezső</i>	Létezhet-e logisztika pénzügy nélkül? III. Rész	38

ANYAGI-TECHNIKAI BIZTOSÍTÁS

<i>Dicse Tamás</i>	Az MH üzemanyag szolgálat készletképzési és lépcsőzési rendje átalakításának lehetőségei	56
<i>Lovász Zoltán</i>	A hadszíntér-előkészítés haditechnikai biztosítási szakfeladatai	66
<i>Vágner Béla</i>	Laktanyák (objektumok) technikai eszközök és anyagok visszahagyásával, azok igénybevételel, valamint felhasználásával kapcsolatos feladatok megszervezése és végrehajtása	81

KIKÉPZÉS-FELKÉSZÍTÉS

<i>Havas Tibor</i>	Az akadémiai anyagi-technikai két éves alapképzés tapasztalatai és elképzelt jövője a Nemzetvédelmi Egyetemen	95
<i>Keresztesi Gábor</i>	A gépesített hadtest védelmi hadművelete anyagi-technikai biztosításának lehetőségei	

és feltételei a végrehajtott parancsnoki- és
törzsvezetési gyakorlatok tükrében 104

KATONAI MINŐSÉGÜGY

Kopasz Jenő Az MH haditechnikai beszerzési rendjének
fejlesztése 129

*Pákh Miklós,
Füredi László* Bemutatkozik a Magyar Minőség Társaság 141

Gönye Péter A gyártás és szolgáltatás minőségértékelése
(GYSZM) 152

*Mikula László,
Fodor Jenő* A SZU-22M3 típusú repülőgép ipari nagy-
javításának minőségbiztosítási kérdései 164

*Pálos Emil,
Lakatos Lászlóné,
Gaál Lajos* Minőségügyi közlemények 179

SZAKELLENŐRZÉS

Varga László Az MH ATFCS-ség Ellenőrzési Osztá-
lyának 1995-évi tevékenysége és annak
főbb tapasztalatai 190

Varga László Anyagok és eszközök nyilvántartása,
mozgatása (esettanulmány) 199

BIZTONSÁGTECHNIKA

Lőrinczy György A villamosság biztonságtechnikája 208

SZAKTÖRTÉNET

<i>Boros László</i>	Budapest Daróczi úti Ruházati Raktár 90. évfordulójára (1905-1995)	215
<i>Duchaj István, Horváth Attila, Suba János</i>	Kísérletek a honvédelmi érdekek érvényesítésére az 1920-as évek magyar közlekedéspolitikájában	228

TÁJÉKOZTATÓ-INFORMÁCIÓ

<i>Fenyvesi Károly</i>	Tájékoztató a COOPERATIVE AURA gyakorlatról	251
<i>Márkus József, Zóka József</i>	Németországban állomásozó USA gyaloghadosztály ellátó alegységeinél tett látogatás tapasztalatai	254
<i>Tóth László</i>	Belföldi Termékosztályozás (BTO), egy lépés Európa felé	273
<i>Szerkesztőség</i>	Összesített tartalomjegyzék (1995. 1-4.szám)	283

Szerkesztőség: 1395. BP., Lehel u. 41.
BP. Pf. 423. (Felelős szerkesztő)
Telefon: HM: 56-88, 66-14
Szedés: MH Anyagi-Technikai Informatikai Központ
Kiadja: MH Hadtáp Szolgáltató Központ